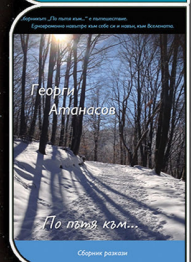

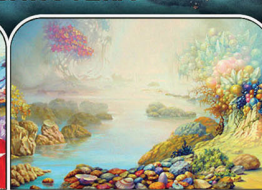
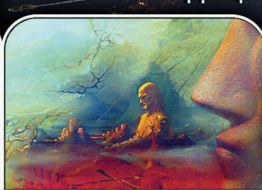
ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ФАНТАСТИ „ТЕРА ФАНТАЗИЯ“

ФАНТАСТИКА

2019-20

ФОНДАЦИЯ „ЧОВЕШКАТА БИБЛИОТЕКА“

ФАНТАСТИКА

алманах за фантастика и бъдеще

*Това електронно издание се разпространява безплатно,
но приемаме дарения от читателите: [https://choveshkata.net/
blog/?p=7160](https://choveshkata.net/blog/?p=7160). Всички събрани дарения се влагат в допечатването
на онези броеве от алманаха „ФантAstika“,
чийто хартиен тираж е изчерпан.*

Авторски кръг:

Александър Карапанчев
Анибал Радичев
Валентин Д. Иванов
Емануел Икономов
Калин Николов
Николай Теллалов
Янчо Чолаков

*Алманахът е носител на международната награда „Еврофон“
за най-добро периодично издание, получена през 2015 година.*

-
- © Атанас П. Славов – идея, съставителство и оформление, 2020
© Андрей Ткаченко, Anthony Geofroy, Атанас П. Славов, Боряна
Стойнова, Калин Николов, Лидия Глускина и Юрий Зеленый, Михаил
Булейко, Пламен Семков, илюстрации, 2020
© Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“, издател, 2020
© Фондация „Човешката библиотека“, издател, 2020

ISSN 1313-3632

АЛМАНАХ ЗА ФАНТАСТИКА И БЪДЕЩЕ

ФАНТАСТИКА

2019-20

София
2020

A Martian Odyssey * Stanley Grauman Weinbaum, 1934
Science Fiction in Bulgaria © John Robert Colombo, 1981
Путь Абогина © Дмитрий Биленкин, 1985
Сила статистики © Сергей Другаль, 1986
Pale Blue Dot © Carl Sagan, 1990
Какой ужас! © Святослав Логинов, 1998
Цветок и банка с огурцами © Сергей Шикарев, Игорь Минаков, 2017
Избежавшие «Аэлиты» © Андрей Коломиец, 2018
«Игра престолов» как проект будущего © Андрей Фурсов, 2019

ФАНТАСТИКА № 10

Ежегодник за фантастика от цял свят
и във всички изкуства, фантастология и футурология

Редакторски екип:

Александър Карапанчев, Атанас П. Славов, Вал Тодоров, Валентин
Д. Иванов, Десислава Сивилова, Калин М. Ненов, Николай Теллалов,
Яна Мицева, Янчо Чолаков

Коректорски екип:

Ана Йорданова, Антоанета Петрова, Вихра Манова,
Наталия Маринова, Саша Александрова

Печат: Дайрект Сървисиз

Човешката библиотека

<https://choveshkata.net/blog/>

Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“

<http://is.gd/lekQ3P>

Имейл: at_slavov@abv.bg

Съдържание

Десети признания на съставителя	7
Фантастичен календар за 2019 година – <i>Наталия Маринова</i>	8
☆ Вторият конкурс „Изгревът на следващото“	10
Урокът – <i>Калина Александрова</i>	12
Експериментът „Гъливер“ – <i>Димитър Желев</i>	38
Папъл, папъл и хайде в комина! – <i>Елена Петрова</i>	49
Миналото – <i>Калоян Захариев</i>	62
Утре започва от днес – <i>Радина Ангелова</i>	80
☆ Преводна фантастика	
Пътят на Абогин – <i>Дмитрий Биленкин</i>	98
Марсианска одисея – <i>Стенли Уайнбаум</i>	119
☆ Наследниците на Светослав Минков	
*** – <i>Николай Теллалов</i>	146
Блатото – <i>Христо Поцаков</i>	154
Среща – <i>Емануел Икономов</i>	161
История на телевизионните вируси – <i>Иван Попов</i>	166
Фантастичното нефантастично	
Приказка за думата – <i>Александър Карапанчев</i>	174
Погребаният свят – <i>Емил Орманов</i>	177
☆ Фантастичия	
Водевил (избрани фрагменти от поемата) – <i>Александър Бурмов</i>	212
Анибал Радичев на 75 години – <i>Благовеста Касабова</i>	214
Юбилейни стихове – <i>Анибал Радичев</i>	215
☆ Фантастология	
Нови броеве на жанрови списания през 2019 година	222
VG фантастика без граници – <i>Слави Валентинов</i>	228
Българската фантастика и „Фантастивал в Европолис“ – <i>Асен Стоименов</i>	238
№ 3 от „Съзвездие VG“: „Подземни облаци“ ... – <i>Вихрен Манов</i>	245
Какъв ужас! – <i>Святослав Логинов</i>	248
Ларп културата: между и отвъд – <i>Ангелина Илиева</i>	254

Няколко бележки към „Изгнаникът от...“ – <i>Мирослав Игнатов</i>	256
Деформации на личността в трансформираната реалност (продължение) – <i>Янчо Чолаков</i>	257
Пиноккио в космоса? – <i>Валентин Д. Иванов</i>	263
Китайска фантастика... – <i>Валентин Д. Иванов</i>	266
Онези, които се разминаха с „Аелита“ – <i>Андрей Коломиец</i>	280
Манджа с грозде и калашници – <i>Ананас Сладов</i>	287
Рей, или жълтата подводница – <i>Кольо Николов</i>	290

☆ Съзвездие Кинотавър

„Игра на тронове“ е демо версия на бъдещето... – <i>Андрей Фурсов</i>	297
Диагноза чрез робот – <i>Атанас П. Славов</i>	313
Образът на Батман като обида на моралните... – <i>Синемаскротум</i>	320

☆ Визионария

Юрий Зельони и Лидия Глускина	323
Третият конкурс ИЗГРЕВЪТ НА СЛЕДВАЩОТО	333

☆ Футурум

Бледата синя точка – <i>Карл Сейгън</i>	335
Манифест на оптимизма във време... – <i>Николай Теллалов</i>	336
факТастика – Полуделият ген на младостта	367
Инженер изобрети евтин ток за цяла Европа – <i>Николай Светлев</i>	371

☆ Откъде идваме

Научната фантастика в България – <i>Джон Робърт Коломбо</i>	375
Хобити в България през 1984 година? – <i>блок с писма и доноси</i>	380
Началото – <i>Ивайло Рунев</i>	396
Продължителят на „ФЕП“ – <i>Петър Кърджилев</i>	401
120 години от рождението на писателя Владимир Полянов	411
„Фотонният звездолет“ от Димитър Пеев (100 г. юбилей)	414
Цвете и буркан с краставички – <i>интервю с Таусия Ефремова</i>	428
Пристрастно за фантастиката – <i>Валери Калонкин</i>	432
Кой е Агоп Мелконян – улица или паметник? – <i>Янчо Чолаков</i>	434

☆ Присмехулник за убиване

Как инженер Ганев направи България велика – <i>Валентин Д. Иванов</i>	436
Конференто – <i>Светослав Николов</i>	445
Силата на статистиката – <i>Сергей Другал</i>	450

Десети признания на съставителя

Доживяхме и до юбилейния, десети брой на нашия алманах!

Той е ако не най-голям, то поне най-богат визуално – деветдесет страници са пълноцветни. И това са не само галерии на художниците Юрий Зельони, Лидия Глушкина и Михаил Булейко, а и множество други картини и илюстрации. Част от тях се отнасят конкретно към петте български разказа от конкурса „Изгревът на следващото“, който за втори път провеждаме съвместно с ДБФ „Тера Фантазия“ и фондация „Човешката библиотека“. Тези разкази откриват алманаха и това не е случайно – нашето издание е територия, защитена от цинизъм, която е дом на темата „движение към позитивно бъдеще“ – нещо, което май не достига на цялата световна жанрова периодика. Към темата принадлежи и красивият разказ на Дмитрий Биленкин „Пътят на Абогин“. Другият превод е класическият опус на Стенли Уайнбаум „Марсианска одисея“, който ще ни припомни времето, когато космонавтиката беше млада идея.

От членовете на ДБФ ще се срещнете с нови творби на Валентин Д. Иванов, Александър Карапанчев, Светослав Николов и Николай Теллалов. Последният, освен с разказ, ни зарадва и с храброто си есе „Манифест на оптимизма във време на доминиращ песимизъм“ – текст, който аз смятам за идеен гвоздей на броя.

Фантастиката е представена с юбилейни стихове на нашия първопроходец Анибал Радичев, както и с фрагменти от легендарната поема на Александър Бурмов „Водевил“, която, надяваме се, през 2020 година най-после да види издание на хартия.

Разделът „Фантастология“ отново е много богат – тук са както поредната глава от студията на Янчо Чолаков за Светослав Минков, така и иронични коментари за изцепките на масовата култура във фантастиката, сериозен поглед върху хоръра, различни презентации на непревеждани книги, а също и спомени на български писател от срещите му с Рей Бредбъри. Специален акцент е обзорът на наши публикации в различни краища на света.

В „Откъде идваме“ ще се срещнете със 100-годишния Димитър Пеев и със 120-годишния Владимир Полянов. Не пропускайте букета от писма и доноси за живота на клуба по фантастика „Иван Ефремов“ – видян откъм ДС, с печатните грешки барабар...

В „Присмехулник...“ има само три текста, но какви!

Така завършваме един десеттомен цикъл от живота на нашия алманах, изпъстрен с многочислени повести, разкази, поеми, есета, картини, гротески и карикатурни комикси. Дали ще има още? Бъдещето е наше!

● Калейдоскоп от кръгли (и не съвсем кръгли) поводи

У нас Ивайло Рунев прави първите календари, отбелязващи годишнини на известни фантасти от България и чужбина – поместени са преди няколко петилетки в списание „ФЕП“, което тогава е надхвърляло 20-хиляден тираж.

Впоследствие фантастични календари в различни вариации съставят и публикуват Александър Карапанчев, Атанас П. Славов и Венециан Тодоров. Нашият алманах продължава тази традиция.

Сега, не без помощта на очарователната богиня Мнемозина, ви предлагаме нов калейдоскоп от имена, заглавия и събития, като всички те са ориентирани спрямо 2019 година и обединени от вдъхновяващото мото *Made in Bulgaria*:

1884 – отпечатана е фентъзи поемата на Иван Вазов „В царството на самодивите“, излязла по-нататък в отделно томче.

1889 – родени писателите Николай Райнов и Чавдар Мутафов.

1894 – рождена година за художника сюрреалист Жорж Папазов.

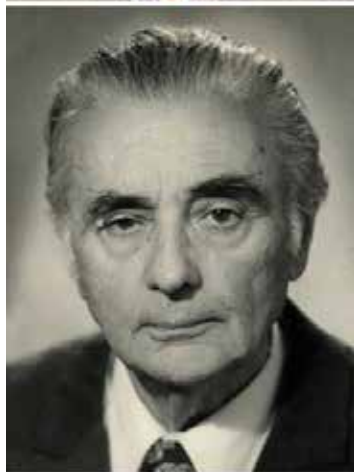
1899 – на бял свят идва белетристът и драматург Владимир Полянов и е обнародван разказът на Иван Вазов „Последният ден на XX век“.

1904 – ражда се прозаикът Димитър Ангелов.

1909 – роден е художникът космист Васил Иванов (110 години по-късно столичната Национална галерия ще издаде много богат негов албум, сред чиито автори е и Калин Николов).

1914 – първи рожден ден за белетристите Андрей Гуляшки, Павел Вежинов и Петър Бобев.

Пак 1914 – отива си Пейо Яворов, група стихотворения от когото някои познавачи отнасят към фентъзито и хоръра.

1919 – през тази година са родени хората на перото Александър Геров, Димитър Пеев, Емил Манов & Йордан Милтенов. Столетник като тях е и Николай Хайтов, сътворил приказната повест „Ламята“.

1929 – раждат се бъдещите прозаисти Георги Марков, Йордан Радичков и Недялка Михова.

1934 – излиза романът на Елин Пелин „Ян Бибиян на Луната“.

1944 – започват житейския си път белетристите Иван Серафимов, Никола Кесаровски, Христо Пощачков и фенът Тодор Ялъмов-Федя.

1949 – почива класикът Елин Пелин, а са родени писателите, преводачи и издатели Агоп Мелконян и Милан Асадуров.

1964 – появява се първият бг междуавторски сборник с фантастични разкази – „Човекът, който търси“, илюстриран от Иван Кирков.

1969 – към списание „Космос“ е основан с конкурс клубът на младите фантасти „Златното перо“, а пък в Русия се ражда Евгений Харитонов – бъдещият библиограф, написал уникалната книга „България фантастическая (Обозрение болгарской фантастической прозы и критики)“.

1974 – създава се клубът за фантастика, евристика и прогностика „Иван Ефремов“ (София) и излиза романът на Любен Дилов „Пътят на Икар“.

1979 – първа годишнина на популярната варненска библиотека за супержанра „Галактика“. Премиера на филма „Барьерата“ с Ваня Цветкова и Инокентий Смоктуновски.

1984 – отпечатан е брой 1 (и единствен) на вестник „ФЕП – Фантастика, евристика, прогностика“ с главен редактор Ненко Сейменлийски.

1989 – на Еврокона в Сан Марино България получава три приза – за списание „ФЕП“, писателката Весела Люцканова и художника Пламен Аврамов, а журналистът Александър Карапанчев става първият официално поканен чуждестранен гост на фестивала „Аелита“ в Свердловск.

1994 – напуска ни деецът на фендъма и изследовател на фантастичното Ивайло Рунев.

1999 – стартират библиотека „Нова българска фантастика“ на ИК „Аргус“ и списанието на българския фендъм „Тера фантастика“.

Отново 1999 – започва своя живот и SFBG – подробен библиографски сайт на Златко Петков за книги и периодика.

2004 – в Пловдив се провежда т.нар. български Еврокон и излиза първият годишник за фантастично изкуство „Ваяния“ (издание на „ЕГИ“, със съставител Емануел Икономов).

2009 – в Бургас е създадено Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ с председател Атанас П. Славов, а пък издателство „Аргус“ публикува романа на Янчо Чолаков „Запали свещ на дявола“.

2019 – годината е юбилейна за писателките Здравка Евтимова и Ценка Бакърджиева, както и за Булгакона, чието 20-о издание се състоя през този септември край Варна.

Календара нареди: Наталия МАРИНОВА

ИЗГРЕВЪТ
НА
СЛЕДВАЩОТО

**Вторият конкурс за български разказ
„Изгревът на следващото“ протече през 2019 г.**

Трите награди от 200 лева се присъждат на разказите:

- ✿ „Урокът“ – Калина Александрова
- ✿ „Експериментът „Гъливер“ – Димитър Желев
- ✿ „Папъл, папъл и хайде в комина“ – Елена Петрова

Отличени са с публикация в алманаха:

- ✿ „Миналото“ – Калоян Захариев
- ✿ „Утре започва от днес“ – Радина Ангелова

*Към раздела тематично принадлежи и преводният разказ
„Пътят на Абогин“ от Дмитрий Биленкин*

Калина Александрова

Урокът

Стоеше приведен сред каменни отломки, на ръба на квадрат, основа на пресечена пирамида с пет-шест стъпала – вероятно фундамент на паметник. Повдигна глава. Наоколо беше оформен кръг, павиран, със затревени или цветни участъци, сега обрасли с пожълтели бурени. По периферията му бяха насадени дървета. Без листата си изглеждаха мрачни и зловещи.

Дочо дишаше тежко. Всичко го болеше. „Бягах, бягах и стигнах дотук.“ Изправи се въпреки болката и се огледа. Четири улици тръгваха от платното, което обикаляше кръга. Било е град, хубав град. Имало е зеленина и цветя, улиците са били чисти, сградите – спретнати и пълни с хора, много хора. Сега всичко беше запустяло. Жива душа нямаше наоколо. Затова пък мъртви – колкото щеш. Зомбита – това бяха. Дрехите им висяха на парцали, месата им се разкапваха, от очите им течеше жълто-бяла слуз, по лицата и протегнатите им ръце се открояваха черни кървави петна. Бяха мъртви – не можеха да го видят, но някак го усещаха. Клатеха се като зле направени кукли. Спираха за малко при досег с кола, кофа за боклук или друго препятствие. Извъртаха се и като метални стружки, привлечени от магнит, продължаваха към него. Прииждаха от всички страни. Протягаха ръце да го докопат. От ужас не можеше да мръдне. Отзад в главата му се забиха нокти.

– Не! – изкрещя.

И се събуди.

Наистина нещо го дърпаше за косата. Дочо протегна ръка и докосна пухкаво телце.

– Котенце, котенцето ми! Кое си?

Придърпа го към себе си и го пхна под завивката. Започна да го милва и да му говори:

– Хели, ти ли си, черното ми дяволче? Благодаря ти, че ме събуди! – целуна я по муцунката. – Много си миличка! Благодаря ти, благодаря ти, Хели! Знаеш ли колко страшно беше? Гадост! Ама нищо. Само сън... Не се страхувам, Хели, не се страхувам! Страхът погубва разума... Нали така? Искаш да се наместиш, а?

Котето се сгуши в него и замърка.

Дочо я галеше по коремчето. Замисли се: „От какво ли съм се притеснил? О, днес е денят! Дали не се страхувам?... Не! Страхът погубва разума!“.

Протегна се внимателно, за да не смути пухкавата топчица, опипа с ръка раклата зад главата си, докато усети смарт часовника под пръстите си. Доближи го до очите си. Показваше 6.38.

– Леле, успал съм се! Пак не съм чул алармата – промърмори и се обърна към котето. – Хели, съжалявам, но трябва да ставаме.

Надигна се внимателно, погали още веднъж меката козинка, загърна я със завивките и стана от леглото. Протегна ръце нагоре, завъртя няколко пъти глава и тръгна към банята. Хели скочи и го последва. Такава си беше – ходеше като кученце подире му. Дочо спря да я почеше зад ушите. Котето се измъкна от ръката му, свърна встрани и отиде да подуши Ити, протягаща се блажено. Близна я по нослето, но сивушката го перна с лапичка. Хели скочи отгоре ѝ и двете се завъртяха в черно-сиво кълбо. Ориндж, в долната страна на леглото, надигна глава и ги загледа невъзмутимо. Ринзо, като някакъв сиво-бял губер, се беше проснал на скрина и не мърдаше. Майка им, Кети, съзерцаваше тя си знаеше какво от сандъчето с пясък. След като се убеди, че с котетата всичко е наред, стопанинът им влезе в банята.

Като излезе, си оправи леглото, почисти котешката тоалетна, наля прясна вода в купичката, после извади плика с храната за котките. И петте го наобиколиха и започнаха да мяукат. Сипа им в паничките, погали нежно всяко коте и влезе отново в банята да се измие.

В 7.28 затвори пътната врата и тръгна по улицата.

– Добрутро! – викна му съседът и запристъпва към ниската дървена ограда.

– Здравсти! Много рано си излязъл в градината.

– То трева прораснала. Викам да поокопам. Ти нямаше ли да поливаш тая сутрин?

– Щях, ама се успах. Сега бързам. Днес е денят, нали знаеш?

– Знам, знам. Децата, а? Ей, легнали са ти на сърцето... Ама па и те едни хубавки, умни – съседът се наведе да се подпре на оградката. – Гледах ги преди две вечери – пиеса представяха. Чудни са!

– Вярно си е – усмихна се Дочо. – Вие с леля Веска добре ли сте? Няма я навън. Спи ли още?

– Ами, спи, как па не! Снощи ѝ се обадиха и тя рано-рано хукна. Нови хора са дошли, да ги настанят. По-нагоре има една голяма къща, нали знаеш? Ако им хареса, там ще са.

– Хубаво е това. Нови хора, нови приятели.

– Тъй, тъй. Тя твоята програма ги привлича. За децата, за бъдещето идват.

– Не е моя програмата, бай Стоиле. От целия свят се включиха в разработката.

– Ти даде идеята. Що мислиш, че с Весито се включихме от самото начало?

– През всичките тия години май не съм се сетил да ви благодаря.

– Ние сме ти благодарни, момко. Знаеш ли колко е щастлива Весито тук. На всяко ново дете, на всеки новопристигнал се радва. Горда е, да знаеш. Туй селище, дето беше нищо и никакво, стана сърцето на планетата.

– Голяма работа сте двамата, бай Стоиле.

– Дрън-дрън. Никой не е по-голям от другия. Ама живот без смисъл, без цел – туй вече си е празна работа.

Възрастният човек се изправи:

– Е, аз да си копая, че трябва да съм на линия в десет часа. В Азия ще възстановяват завод за слънчеви панели. Дано помогна с нещо.

– С толкоз знания в главата няма как да не помогнеш.

– Знания, ха! Те знанията и в компютрите ги има. Хората, хората са важни. Аз вече съм взел-дал, вие, младите, дръжете се, ей!

– Хубав ден, бай Стоиле!

– Хубав да е! Бързай, бързай, момче! – махна му с ръка и се наведе над лехата.

„Момче! На петдесет години съм! – мислеше си Дочо. – Ама пък той гони осемдесетте и не се дава. Какви щастливци са с жена му! Едва ли има и стотина семейства като тяхното на цялата планета... Няма да мисля за това сега.“ Тръсна глава и ускори крачка.

Погледна нагоре и веднага притвори очи, но се зарадва на слънчевата ласка. Усмихна се. Въздухът, свеж и още хладен, ухаеше на цветя, на окосена трева и още нещо. „Живот – каза си, – има живот в градчето!“ Преди дванайсет години къщите бяха запустели. Дали имаше и двеста души тук. Сега сигурно надхвърляха три хиляди.

Улиците бяха чисти, но празни. „Сезонът на черешите е“ – сети се мъжът.

Усети аромат на пресни банички. Беше стигнал площада. Реши, че има време за едно кафе. Все още усмихнат, махна на хората, насядали до масичките край фонтана:

– Здравсти на всички, ама бързам.

Десетина души бяха, все възрастни мъже и баба Сула сред тях, разбира

се. Закимаха с глави към него и промърмориха нестройно: „Здрасти, здрасти“. А бай Сандо, нали недочуваше, се провикна:

– С теб сме, момче! Да шашнете света, ей!

– Аха – кимна му Дочо и се доближи до тезгяха.

Василка тъкмо подаваше пухкав тутманик и чаша с айрян на сина си Иванчо. Обърна се към дядо Илия, който се подпираше с трепереща ръка на тезгяха, а в другата, също трепереща, стискаше бастуна:

– Що не седна направо, дядо Ильо? Нали знаеш, че Иванчо ще ти донесе?

– Да те огледам бе, Василке. Я к’ва си ми хубавка, таман за мене!

– Уф, че си и ти... Всичко да си изядеш, ей!

– Ще ям, ще ям, нали трябва да имам сили за туй, дето си го мисля... Обърна се, треперещ, към мъжа зад него:

– Я, Дочко! Дойде денят, а?

– Да ти помогна ли? – приведе се леко Дочо.

– Още мога – заклатушка се старецът към масичките.

Спря се, извърна глава и се провикна:

– С теб сме, момко! – и продължи към приятелите, които се разместваха да му направят място.

– За теб само кафе, нали? – попита жената. Беше към шейсетгодишна, жизнена и доста привлекателна.

– Да. Двойно, силно. Но ми го сипи в чашка с капак.

– Готово е. – Тя натисна капачето, пробито отгоре, за да се пъха сламка, и му подаде кафето.

– Васи, ти си едно от чудесата на света! – пое чашата Дочо.

Преди трийсет години щеше да остави пари. Сега беше друга епоха. Нов свят, нови взаимоотношения. Той се сети и ѝ каза:

– Нови хора са дошли. Леля Веска ги настанява.

– Чудесно! Нови хора, нови приятели. Хайде, бързай!

– Хубав ден! – каза Дочо и си тръгна.

– Хубав да е – отвърна тя. – Успех на децата! – провикна се зад гърба му. Той махна с ръка, но не се обърна.

Подмина площада и зави по уличката покрай детската градина. Преди десет, не, единайсет години днешните випускници, петнайсет двегодишни бебешончета, които едва можеха да говорят, тръгнаха оттук. Е, не точно от това място, а от старата сграда, която бе на другия край на града. Отначало тя изглеждаше просторна и удобна, но след пет години вече не можеше да поема малките и преустрои я някогашното училище. Триетажната постройка сега приличаше на замък от приказките. Огромният двор, разпределен на отделни кътове за игра, беше още празен, тих.

В градината имаше вече триста седемдесет и пет деца от две до седем години. От самото начало си играеха с букви и цифри. Речникът им се обогатяваше непрекъснато, първоначално на местния език. На четири години вече можеха да четат и започваха да учат универсалния език и фундаменталните понятия от другите езици, заложиени в учебните дисциплини – музика, рисуване, физкултура, литература, физика, химия, биология, математика, компютърни науки, добиваха умения да изработват разни предмети и да се грижат за малката си градинка. На седем постъпваха в училището. Тази година завършваха четири паралелки първолаци. Добре, че имаше кой да ги поеме... Разбира се, всяко от децата имаше мама, татко и дом, някои бяха дори с биологичните си родители. Вече имаше и семейства с по две деца. А скоро се очакваше третото дете на Мила и Вадим. Първата им дъщеря беше Лилия, момичето с най-бърз ум от днешните випускници.

Дочо стъпи на разкривена плочка на тротоара, залитна и кафето пръсна по ръката му. Спря, облиза ръката и чашата си и тръгна по-бавно. Нямахше да закъснее, не и днес.

Все едно бяха пред очите му – Лилия, с кожа като абанос и блестяща усмивка; Димо, с дръпнати очи, по-нисък от връстниците си, но бърз и подвижен; Ради, кльоцав, мургав, който се съмняваше във всичко; тихата, бавна Ани, чиито огромни, светлокафяви очи укротяваха даже буйния Захари; Зорка, която ръсеше стихове за щяло и нещяло...

Дочо беше завил механично надясно в пресечката към училището. Изведнъж спря. Сърцето му се разтуптя. На трийсет метра пред него, точно до портала, беше спрял лъскав мотоциклет. Предницата му имаше аеродинамична форма, с фарове като двойка дръпнати очи, поместени едно над друго. Задницата – издигната нагоре, с подобна на седло седалка, в която дори бедрата се наместваха удобно. Споменът услужливо му подсказа: „Honda PCX Hybrid – първият хибриден скутер в света“. Беше гимназист, когато видя снимката му. Какво правеше тук? Сега?

Приближи се. Не се сдържа и погали нежно „лицето“ на младежката си мечта. Сложи ръка на седалката. Топла беше. Огледа се. Уличката стигаше чак до магистралата. Сигурно оттам беше дошъл.

Голямата врата на училищната сграда се отвори и чичо Михо приведен се измъкна през нея. Видя го и махна. Провикна се с дрезгав глас:

– Я, даскале, добре че вече си тук.

– Какво става, чичо Михо?

Дочо прекрачи портала. Дворната врата беше разтворена докрай и запъната да не пречи.

Доближи се до възрастния мъж. Той имаше проблеми с кръста и

трудно се движеше, но обичаше училището и все нещо оправяше и ремонтираше по него. Беше си спретнал уютна стаичка на първия етаж.

– Дойде някакъв човек с ей тоя мотор. На извънземно мяза – с каска на главата и целият в черна кожа. И нещо черно носеше.

– Каза ли за какво е дошъл?

– Блъсна ме ей тъй, без да се обади.

– Ти добре ли си?

– А, нищо ми няма. Но се уплаших, даскале. Уплаших се, за мой срам. Тръгнах да търся някой отвънка, ама доде стана... Нали знаеш, къпоав съм.

– Хайде, хайде.

Дочо го потупа по рамото, после погледна чашата в ръката си.

– Искаш ли кафе? Не съм пил от него.

– Добре ще ми дойде.

Чичо Михо пое чашата с трепереща ръка, с другата вдигна капачето, отпи и махна към вратата.

– Нагоре по стълбите тръгна.

– Учителите тук ли са?

– Аха. Само Яминка я няма... А, и Петърчо не е дошъл. Другите са горе, в учителската. Да дойда с тебе, а? Или да потърся някой... – каза, но тялото му се тресеше.

– Остани тук отпред. Седни на пейката. Който дойде, по-добре да не влиза. Засега. Ще видя какво става.

Отвори вратата и забърза по стълбите към втория етаж. Усещането за опасност му се беше предало. Целият беше настръхнал. Ръцете му се бяха свили в стегнати юмруци. Походката му се беше променила – сега приличаше на хищник. Обувките му, с меки, еластични подметки, почти не издаваха звук при допира с виниловата настилка. Стигна до вратата на учителската стая, но не отвори веднага, а допря ухо до нея. Отвътре се чуваше скърцащ, металически мъжки глас. Отначало не разбра какво говори, но тонът внезапно се повиши и се откроиха думите:

– Бог дойде да ви накаже!

Дочо кипна, чак спря да диша. Изпусна насъбралия се въздух без звук, вдиша леко, завъртя глава и влезе.

Зад голямата маса, под прозорците бяха насядали учителите. Очите на Дочо обходиха набързо колегите му, спряха се за миг на масата, върху черната кутия, голяма колкото да сложиш чифт обувки в нея, и се заковаха на фигурата в средата на стаята. С гръб към него беше застанал мъж в черна мотоекипировка – кожени панталони, яке, ръкавици, ботуши – всичко плътно по него. Извърна глава да го погледне. Предпазното стъкло на каската му беше черно и лицето му не се виждаше.

– А, още един – проскърца на универсалния език. – Сядай при другите. В ръката, с която му показа мястото, държеше малка кутийка.

– Защо ми говориш така? – попита Дочо, като го доближи, оглеждайки го невъзмутимо. – Не те познавам. Кой си ти и защо си тук?

– Кой съм аз? – мъжът се извъртя към него. – Кой съм?! Не е важно кой съм, а какво съм...

– И какво си тогава? – прекъсна го Дочо.

– Божият меч. – Каската се беше доближила до лицето му и това прозвуча зловещо.

Дочо се отдръпна лекичко назад и встрани, скръсти ръце и като гледаше право в предпазното стъкло, повтори:

– Божият меч. Не те разбирам добре. – После мина на местното наречие. – Знаеш ли тукашния език?

– Говори на човешки! – кресна оня.

Дочо, все едно приказваше на него, продължи на езика на местните:

– Приятели, като стане нужда, ще помогнете, нали?

Хвърли поглед към тях и видя, че леко кимнаха.

– Чу ли какво ти казах? – Фигурата в черно протегна празната си ръка, сякаш да го бутне.

Дочо лекичко я отстрани и постави своята на рамото му. Когато проговори, звучеше наставнически и покровителствено:

– Чух те. А сега ти ме чуй. Тук всички сме приятели. Убеден съм, че всички хора са приятели. Ти се държиш враждебно и заплашително. Какъв ти е проблемът? Сподели, по човешки.

Мотористът отстъпи назад.

– Чак сега те познах. Ти си тарторът, нали?

– Никакъв таратор не съм – изкриви думата Дочо.

– Шефът, босът, дяволът с дяволски намерения. Всичко свърши, изчадие адово. Край. Заповядай на твоите подчинени да ми копират цялата информация за идиотската програма. После да я изтрият от компютрите си. Ти ми дай адския си проект от самото начало. Пред мен ще го унищожиш. Хайде!

– Никой не ми е подчинен и на никого не заповядвам – обясни Дочо.

– Ами тогава – мотористът вдигна ръката с уреда – ще натисна това копче и бум. Всичко тук гръмва.

– Ще убиеш хора?! – възкликна невярващо учителят.

– Вие не сте хора. Е?

Дочо сякаш се озова в кошмара от сутринта. Но това не беше сън. И той не беше ужасен. Беше... бесен.

Владееше се с огромно усилие. Вдигна ръце, все едно се предава.

– Добре, добре – каза, като с всяка дума правеше стъпка напред.

С последната, по-голяма крачка, лявата му длан замахна мълниеносно и ръбът ѝ се стовари като чук върху горната част на китката срещу него. Пръстите се разтвориха и кутийката излетя. В същото време дясното коляно на Дочо се заби в слабините на човека. Мотористът не можа да изохка дори. За последно беше ударен с лакът в гърба. Мъжът залитна напред, но не падна, а присвит затича към вратата, отвори я и избяга.

За момент Дочо остана неподвижен, учуден, че онзи не е в краката му. Хвърли поглед към учителите, които наставаха от местата си. Кирил, биологът, тъкмо вдигаше малката кутийка.

Без да се замисля, Дочо изскочи навън.

Коридорът беше пуст. Неравномерното трополене от ботушите на моториста заглъхваше. Затича се. Точно когато стигна стълбите, входната врата се тресна. Полетя надолу по стъпалата. Зад себе си чуваше говор и стъпки, но не им обърна внимание.

Най-после отвори със замах вратата. Премигна срещу светлината. Дворът се пълнеше с ученици. Мерна чичо Михо с двама учители и няколко съседи. Ето я целта му. Пое въздух и изкрещя:

– Спри!

Всички замръзнаха, вперили очи в него. Но не и бягащият мъж. Бавен беше, стъгваше се при всяка стъпка, но почти беше стигнал до портала. Момиче на около дванайсет и по-малко момче, които се държаха за ръце, тъкмо щяха да влизат. Двете деца се дръпнаха настрани и застанаха от външната страна на металната ограда.

Дочо се засили, прескочи наведнъж трите стъпала и спринтира към моториста. Без да намалява скоростта, го блъсна точно пред пътната врата. Каската изхрущя, ударена в циментовия ръб на портала. Мъжът се свлече на колене и се претърколи на една страна. Дочо залитна и се подпря на разтворената врата, за да не падне. Издиша силно да се успокои и се надвеси над падналия. Той се опита да го ритне и Дочо натисна краката му, но другият се заизвива, риташе, удряше.

– Помогнете ми! – извика учителят.

Наобиколиха ги. Въпреки съпротивата си мъжът скоро беше затиснат по гръб. Шестима души едвам го удържаха.

– Въже, донесете въже – чу се задъхан глас.

– Ние имаме – обади се едно момиче. Приятелката ѝ протягаше ръка с въже за скачане.

Историчката Невена го пое и го загледа.

– То има дръжки – отбеляза тя. – Как ще го вържем?

– Дай го – каза випусникът Младен. – Ей така се прави – хвана с

две ръце въжето в средата, завъртя двата му края в противоположни посоки, като образува два кръга. Пъхна вътрешната част на всеки кръг в съседния, дръпна. – Ей на това му викаме „белезници“.

Клекна при мъжете и нахлузи „белезниците“ на ръцете на притиснатия към земята човек. Стегна ги с рязко дръпване и върза възел.

С общи усилия изправиха непознатия. Младен завърза двата висящи края на въжето отзад на кръста му.

– Това пък е рифов възел – съобщи гордо и се отдръпна.

Мотористът изведнъж омекна. Краката му се сгънаха, тялото му натежа и мъжете, които го придържаха, внимателно го оставиха да седне на настилката. Тя беше мека, каучукова.

Всички си отдъхнаха.

Дочо също седна на земята.

– Уф! – каза на себе си. – Въздухът ми излезе.

Издиша силно, със звук, два пъти.

– И май нещо си разтегнах.

Разтърси изпружените си крака, опипа се в кръста, разтри гърдите си, завъртя глава. Огледа се. Светът му се изпълни с гласовете на децата:

– Кой е този човек, учителю?

– Защо го гонеше?

– Що го вързахме? – питаха един през друг и той вдигна ръка да ги успокои.

„Какво да им кажа?“ – запита се. В главата му като мълния блесна една дума: „Истината“.

– Така-а. – Учителят бавно стана на крака. – Сега ще видим кой е.

Той се наведе към пленника и внимателно свали каската му.

– А?! – възкликна.

Две огромни сини очи се взряха в неговите – хем питащо, хем някак си вгълбено. Големи уши стърчаха перпендикулярно на главата, явно бръсната, но вече обрасла с руси до бяло косъмчета. Всичко беше издължено – лицето, носът, устата, стиснатата в права линия. Златен мъх блещукаше по брадичката и над устните му.

Дочо усети с пълна сила не само болките в тялото си, но и душевна болка – огорчение, че е наранил това... „Дете – каза си. – Едва ли има и двайсет.“ Клекна до него, постави дланта си на рамото му и промълви:

– Прости ми! Наранен ли си? Боли ли те някъде?

– Хъ – изсумтя младежът и вдигна рамене.

Дочо се изправи и се обърна към всички:

– Аз съм отговорен. Макар че... Както и да е. Знаем само, че тоя... – отхвърли няколко думички, които му хрумнаха – младеж запла-

ши, че ще ни взриви.

– Бум! – извика малчуганът, който още се държеше за кака си. Сестра му измъкна ръката си от неговата и го перна по главата.

– Бум, да – обърна се към детето учителят. – Сега изглежда весело, но на мен ми кипна...

Примала му.

– Май трябва да си почина малко – прошепна.

Погледна часовника си. Показваше 8.12. А му се струваше, че са минали часове, откакто видя мотоциклета. Имаше време децата да се съберат, да закусят в голямата столова и в 9.00 да започне обучението, както обикновено. Но днес нямаше да е „както обикновено“.

„Как пък ми почна денят“ – помисли си.

Обърна се към младежа:

– Ще ни кажеш ли...

– Хъ – чу в отговор.

Дочо се заоглежда.

– Лекарката къде е? – попита.

– Тук съм – обади се тя зад гърба му.

– А, Светле, не ме стряскай тъй. Виж с какво можеш да му помогнеш – кимна към моториста. Наведе се над него и каза тихо в ухото му:

– Прости ми, но засега е по-добре да си вързан. После ще поговорим.

– Да, бе! – каза вързаният.

Дочо реши да не му обръща внимание. Първо трябваше да се вгледа в себе си. Знаеше си, че няма да му хареса.

– Ти имаш ли нужда от мен? – попита го лекарката.

– Не, не, добре съм. Аз...

– Приятелю, върви да полегнеш – побутна го лекичко Кирил и му прошепна: – Уредчето му е в мен, няма опасност.

Учителят по физкултура, Иван, се наведе да повдигне младежа.

– Хайде, стани, момче. – Самият той беше на шейсет и три, но тялото му беше стегнато като на гимнастик. – Можеш ли да ходиш?

– Ще ме затваряте, нали? – дръпна се младежът, вече на крака.

– Да не си добитък, че да те затваряме? – учуди се по-възрастният. – Човек си. Човек си, нали? – прозвуча язвително. Но пък хлапето се държа не точно като човек в учителската стая.

– Ще дойдеш да те прегледам, дете – усмихна му се Светла.

– Дете! – Кирил стисна уредчето в джоба си. – Не беше там да видиш какво дете е.

– Хайде, хайде, всичко ще се изясни – помирително се обади учителят по литература, Деян.

Дочо им хвърли последен поглед и тръгна с уморена походка към сградата.

Бавно, с приведени рамене и отпуснато тяло, стигна до лекарския кабинет, който беше до учителската стая. Бледосини полиестерни завески го разделяха на две части. Предната беше обзаведена с кушетка, остъклени шкафчета, няколко стола и бюро, върху което Светлето си беше оставила таблета.

Дочо влезе направо в задната част – с още две кушетки. На специален рафт до едната беше поставен многоканален пациентски монитор. До другата, закрепена на стойка с колелца, стоеше лампата с поляризирана полихроматична светлина, която служеше за биостимулация. Погледна я, но реши, че няма време да се „светка“.

Събу си обувките и легна по гръб на кушетката с длани на корема.

„Довери се на приятелите, те ще разучат нещата – каза си. – Сега се отпусни, отпусни се.“

Това го беше научил, докато се възстановяваше след десетгодишната кома. Месеци му трябваша, за да си стъпи на краката. Когато започна да надделява над болката и да разговаря, разбра, че ще живее в нов свят – с по-малко хора, но с повече човечност.

Представи си, че е легнал във вода, а тялото му се отпуска, отпуска...

Стегна се, когато вратата се отвори и се чуха гласове:

– Казахме ти, че е опасен, Светле – гласът на Кирил.

– Да остана с теб, а? – този на Иван.

– Няма нужда, нали е вързан? Само му помогнете да седне на кушетката.

– Сама с него... – пак Кирил.

– Не съм сама – лекарката разтвори леко завеските, погледна към легналия мъж и като срещна погледа му, попита:

– Ще можеш ли да се отпуснеш? Да не ти шумим?

– Правил съм го, Светле, знаеш. Мога да спра да ви чувам – успокой я той и притвори очи.

Младата жена спусна завесите и се обърна към учителите:

– Дочо нали е тук? Пък и аз не съм от восьък. Бате Ваньо, ти си ме тренирал.

– Добре, момичето ми, но не го развързвай, докато ни няма.

– Обещавам. Хайде, вървете, имате си работа. Всички си имаме.

– Аз ще съм пред вратата, за всеки случай – каза физкултурникът.

– Отивам при другите да видим какво е туй устройство – Кирил им посочи малката кутийка.

– Добре, добре – усмихна му се Светла. – Сега излизайте, да не шумим тука.

Като излязоха, се доближи до младежа. Опипа лекичко главата му, но не усети нараняване.

– Боли ли те някъде? – попита.

– Навсякъде ме боли – тросна се пациентът. – На теб какво ти пука?

Лекарката отвори шкафчето, взе пакетче и изсипа съдържанието му в хартиена чашка. Сипа вода, разклати чашката и я поднесе към устата на младия човек.

– Изпий това, ще успокои болките.

– Приспивателно ли е? Или отрова? – дръпна се той.

– Само ще те облекчи и леко ще те отпусне.

Тя пак допря чашката до устата му и той я изпи послушно.

– Браво! – каза му, сякаш беше мъничък. – А сега полегни... на една страна, да не ти убива.

– Нищо няма да кажа – промърмори мотоциклетистът и тупна на кушетката.

– Хубаво – усмихна му се лекарката. – Почивай си.

Той затвори очи, легнал на една страна, свит като топка.

Тя седна зад бюрото си и се вгледа в таблета. След малко пръстите ѝ затанцуваха по екрана.

Дочо беше успял да изключи възприятията си и почти не чуваше какво става зад завесата. Опитваше се да потъне навътре в себе си. Даде си сметка, че от събуждането се е опитвал да контролира мислите си. Да, беше си повтарял, че „страхът погубва разума“, но сега си каза шепнешком цялата бинджезъритска молитва от книгата, която беше чел като дете: *„Страхът погубва разума. Аз ще се изправя срещу своя страх. Ще му позволя да мине по мен и през мен. А отmine ли, ще се обърна да проследя пътеката на страха. Там, откъдето е минал страхът, няма да е останало нищо. Ще съм останал единствено аз“*. Повтори всички думи.

„Добре, помисли си, знам, че ще боли, но аз ще наблюдавам болката.“ Премахна контрола над мислите, които можеха да пробудят страха в него, да го накарат да реагира с болка. Бентът се отприщи.

Видя се надвесен над бледия младеж – човек, когото беше наранил, дете, което беше ударил! Изпълни се със срам и отвращение от себе си. Душата му се загърчи, болката го завладя. Наблюдателят в него гледаше отстрани.

„Откъде можех да знам? Той изглеждаше голям и опасен.“

Спомни си го в стаята с учителите – целия в черно, размахал малкото устройство: „Ще натисна това копче и бум. Всичко тук гръмва“. Преживя

отново ужаса от тези думи, ужас, заменен от животински бяс.

„Защо?! – изкрещя наум. – Защо заплаши човешки живот, живота на децата? Защо събуди звяра в мен? Защо?!“

Този път наблюдателят се намеси:

„Познавал си хора, които искат да вменият страх, защото така бягат от собствените си страхове, искат да нараняват, за да облекчат своите рани, да причинят болка, защото не могат да се освободят от болката в себе си.“

„И всеки път от тях ми кипват карантите – отговори язвително страдащата му част. – Тяхното зло събужда злото в мен“.

„Именно, събужда – невъзмутимо отбеляза наблюдателят. – „Злото“ си е вътре в теб. То си е твое. Не забравяй Третия принцип на механиката – действието и противодействието са еднакви по характер и възникват едновременно. Може да се каже, че ти си предизвикал тяхното зло.“

„Недей! – пропищя страдащият. – Така боли още повече.“

„Нека да боли. Наблюдавай болката. Спомни си всички болки.“

И спомените заваляха. От тях пареше, гореше, все едно го заливат с киселина, но той не направи опит да ги спре.

Видя себе си на възрастта на младежа – преди трийсет години. Майка му, паднала на пода в кухнята, цялата в кръв – беше повръщала кръв. Тъкмо се беше прибрал, щастлив, че поредния си изпит в университета е взел с шестица. Страшно беше. Но още по-страшно стана, когато се сбогува с нея – полегнала в ковчега, с цветя отгоре ѝ... За последно ѝ каза: „Защо ме остави сам, с толкова дългове, без нищо?“. Не можеше да си прости тази мисъл. Така ли трябваше да я изпрати? Стана му гадно, пропадна в срам от спомена.

Наблюдателят се обади:

„Сега можеш да ѝ кажеш.“

И той промълви без звук:

„Прости ми, мамо! Прости ми!“

Видя я да му се усмихва и му стана малко по-леко. Но не за дълго.

Ето я Юлия. Болката се усили. Юлия, прекрасната Юлия, която се появи в живота му половин година след като загуби майка си и направи света му цветен. Твърдеше, че го обича, но след три години го остави, за да замине в Англия, а той нямаше пари да я последва.

Това го откъсна от хората тогава. Дочо сигурно нямаше и да завърши следването си, ако не беше баба му. Май само за да не я разочарова, се дипломира с отличен успех. Стана учител.

Това бяха петте най-хубави години в живота му. Децата бяха прекрасни. С тях беше себе си. Откри, че не може да ги научи на нищо, но може да им покаже знанието вътре в тях. „Езикът на физиката е прост“ – уверяваше

ги. Вярвах му. Взаимно си вярвах. В това имаше смисъл, имаше радост.

И отново сцената, която не искаше да си спомня:

„Ти си най-младият, нямаш семейство, а аз трябва да се погрижа за възрастните учители.“ Директорката изглеждаше добронамерена.

„Това ѝ беше номерът на нея, да се прави на добра, – злобно си помисли, – но изобщо не я интересуваха успехите на децата на олимпиадите. За нея бях предмет, който заема място със заплата. Изхвърли ме като ненужна вещ.“

Завладян от спомена, отново усети болката от наранената си гордост, обидата и срама...

„Защо си спомням това?“ – запита се.

„Давай, давай – каза наблюдателят. – Болката произтича от неразбирането. Какво не си разбрал?“

„Страхът... Страхът е сянка, а сянката се получава от преграда на пътя на светлината.“

„А така. Страхът е следствие. Виж преградата. Виж я не като пречка, а като възможност.“

„Възможност? – продължи диалога със себе си. – Възможност?!“

Цялото му същество отвътре се разтресе от смях. Вътрешният му свят се изпълни със светлина.

Дочо видя колко просто е всичко. „Кошмарът от сутринта трябваше да ми покаже, че се притеснявам за децата. Вместо да му обърна внимание, се опитвах да потисна появата на страха. Беше ме страх от страха! От една сянка?! И с това ѝ позволих да ме завладее. Но карай, нищо лошо не е станало. Момчето не е пречка, то е възможност, която тепърва ще се разкрива. Притеснението за децата е безпредметно. Вярвам в тях.“

Изпълни го покой. Целият олекна. Болката беше изчезнала.

Чувстваше се пречистен, обновен. Полежа още миг-два, колкото да се наслади на усещането, и отвори очи. Надигна се бавно от кушетката.

Погледна часовника – 8.28.

– Оправи ли се? – попита го Светла през завесата.

– Бонбон съм – каза Дочо, докато влизаше в предната част на стаята.

– Ти как си, Светле?

– О, на мен всичко ми е интересно – усмихна му се тя. – Мислех да пратя съобщение до болницата да дойдат на помощ, после се отказах.

– Ми да – Дочо отвърна на усмивката ѝ. Обърна се към пациента: – Я да го видим тоя младеж, дето ме изкара от релси.

Пристъпи към момчето, свито на кушетката с гръб към него.

– Да не си го упоила? – попита.

– Не, дадох му болкоуспокояващо.

Дочо потупа леко рамото на младежа:

– Да ти помогна ли да седнеш?

Мотористът извърна глава и го погледна с огромните си сини очи.

– Прости ми! – каза му Дочо. – Нека да поговорим, може ли?

Другият само размърда пръстите на вързаните си ръце, като продължаваше да го гледа.

– Добре, ще те развържа.

Посегна към възела на гърба му, но спря, обърна се към вратата и извика:

– Ваньо, влез при нас.

Двамата вдигнаха момчето да седне и махнаха въжето.

Дочо си примъкна стол и се настани от едната му страна, а учителят по физкултура приседна на съседната кушетка от другата. Младият човек седеше с изпружени крака, облегнат на стената. Разтриваше ръцете си.

– Е, кажи ни сега кой си. Как се казваш? – след кратко мълчание проговори Дочо.

Младежът се замисли, сякаш преценяваше дали да отговори. Прокашля се леко и се тросна:

– Нали ти казах – Божият меч.

– Добре. Моето име е Дочо, това са Светла и Иван – така ни наричат. Как да те наричаме тебе? Ако искаш, измисли си име.

– Алфонсо става ли?

– Става...

Лекарката се намеси:

– Кажи ни откъде идваш, Алфонсо. Интересно ми е. Ти си ми интересен.

– Откъде идвам няма да ви кажа. Няма да откриете братството ми – прехапа устни, усетил, че се е издал. – На теб с какво съм ти интересен? Мъж ли си търсиш?

– Не е нужно да си груб – обади се Иван.

– Няма нищо – усмихна се момичето и погледна право в сините очи. – Интересен си ми, защото си нов. Имам чувството, че си от друг свят. Не съм животно, че да си търся sameц. Пък и ти си човек. Всеки човек е интересен.

– Ха, интересен съм бил! Човек съм бил! Няма ли да ме съдите? Ей ме на, ваш съм. Правете каквото си искате. – Скръсти ръце и се вгледа втренчено в нищото.

– Ех, детко, детко. – Най-възрастният в стаята поклати глава. – Отдавна вече никой никого не съди. Не и в тоя свят. Ти от кой свят си?

– Всички сте ангели, тъй ли? О, Господи. – Престорено набожно

погледна нагоре. – Попаднал съм в Рая! Абе, вие сте идиоти! Аз дойдох да ви унищожа.

– Е, и? – Дочо скръсти ръце и се облегна назад. – Ако обясниш защо, ще научим нещо. Кажу ми, защо искаше да ни гръмнеш?

– Е, тук си прав. Трябва да знаете защо. Ето защо – измъчват бебетата да учат наука! Това е в разрез с природата. Трябва да спре. Нали точно тая наука унищожи човечите?

– Това твоята истина ли е – попита го лекарката, – или някой ти го каза?

– Истина е. Тъй знам аз. Казано? Да, казано ми е, но ми е казано от Божия наместник, а той знае най-добре.

– Виж какво, момче – някак уморено започна учителят по физкултура, – ти говориш наизуст, а аз преживях целия ужас.

Той сякаш настръхна, сви ръце в юмруци, сложи ги до тялото си на кушетката и като натисна тъй, че лактите му се изправиха, едно продължи:

– Всичкото го преживях. Умряха близките ми, съседите, умираха хора по цялата земя. Дълго време съжالياх, че аз самият не умрях. Но знам, че не науката, а човешката глупост унищожи хората. И го знам не защото някой ми го е казал, а защото бях там. Бях тогава. Бях там и тогава, когато хората се събудиха от кошмара и видяха, че всеки човек е важен. Всеки е стойностен. – Отклони очите си от младежа.

Отпусна ръце в скута си, извърна се леко и се загледа в празното пространство. Повдигна единия си крак и като подпря прасеца на кушетката, го обхвана с кръстосани пръсти под коляното. Въздъхна и заговори отново, втрещен в нищото:

– Помня го и предишното време, когато всичко имаше цена, дори човешкият труд и човешкият живот. Властта и парите заменяха смисъла на съществуването. Бях там и тогава, когато заедно, колкото човеци бяхме останали живи, решихме, че никой над никого няма да властва, никой никого няма да съди, никой никого няма да преценява. Че ще се стремим към полза, а не към печалба, че ще споделяме, а няма да се конкурираме, че ще се слушаме, а няма да си заповядваме, че ще си помагаме, а няма да си пречим един на друг...

Миг-два остана напрегнат. Примигна, отпусна краката си напред и разтри с пръсти челото си. Въздъхна, огледа ги и с крива усмивка добави:

– Простете ми тирадата, но мене още ме боли, като си спомня. Дочо, ти си бил в безсъзнание тогава, Светле, ти си била малка, а пък теб, хлапе, още те е нямало на тоя свят.

Тримата го гледаха втрещени, но малкият бързо се окопити:

– Ако не е била науката, тия там, наночасти, токсити, щяха ли хората да умрат?

– Говориш, без да разбираш. Поне думичките да беше научил. Не знам дали наночастиците и токсините са причината. – Учителят изправи гръб и скръсти ръце. – Но знам, че научните постижения ни помогнаха да оцелеем. С тяхна помощ продължават да се спасяват животи.

– Да, бе! Колко пъти е имало потоп, бедствия, оцелявали са хората. – Младежът упорито държеше на своето.

– Оцелявали са, да – съгласи се възрастният човек. – Колко цивилизации са загинали май никой не знае. И все отново и отново е трябвало да се преоткрива топлата вода. Сега имаме шанс да спасим човешките постижения, а не само хората като животински вид.

– А защо да не живеем просто, както Бог е наредил? – опита се младежът да смени тона.

– Точно така, абсолютно си прав – кимна му окуражително Дочо. – И аз така мисля.

– Ти?! – чак подскочи мотористът. – Нали затова дойдох, да унищожа дяволската ти идея за производство на бебета професори?

– Нещата, в това число и животът, изглеждат сложни, когато не разбираш – обясни му учителят. – Да, всяко едно от децата, които днес излизат от това училище, би могло да бъде професор в предишния свят, и то по всяка от учебните дисциплини, но не защото сме ги насилвали да помнят. Те самите се стремят да разбират. Ти не искаш ли да разбираш?

– Аз... Не ме вкарвай в капан!

– Няма, няма... То и време няма. Трябва да вървим. – Дочо стана от стола. – Ела с нас, Алфонсо. Виж кое как е. Сам ще решиш.

– Няма да ме съдите и наказвате, така ли?

– От съденето ползата е отрицателна за всички – обясни му благо физкултурникът. – Хайде, момко, ела с нас. Първо виж и чуй, после ще споделиш каквото си разбрал. Става ли?

– За ставане, става, ама ще видим...

Като излязоха в коридора, мотористът погледна през прозореца и видя децата. Строяваха се. Образуваха стройни карета – по три в редица и по пет в колона.

– Като войници са – отбеляза. – Свикнали сте ги на заповеди, щом имат такава дисциплина.

– Със заповеди, с наказания получаваш тъпи роби – отрязва го физкултурникът.

– Пък и думата „дисциплина“ означава учение, а не потискане – поясни Светла. – Ти къде си виждал войници? Аз не знам да има такива сега.

– Аз... филми съм гледал. С тях ли ще ходим?

– Не – отговори му Дочо, но не му каза, че децата отиват в парка.

„Крие нещо – помисли си. – А и още нищо не ни е казал за себе си.“

Качиха се на третия етаж и влязоха в голямата зала на училището. Бяха съборили няколко стени навремето, за да я направят – овална, с видеостена в по-тесния край и вградена озвучителна система. Таванът, също овален, със скрито осветление, беше идеален за прожекции на нощното небе. Тук можеха да се съберат всичките двеста и десет ученици заедно с родителите си, учителите, а и за гости оставаше място.

Сега залата изглеждаше още по-голяма, защото беше почти празна – само шест бъбрековидни масички със столове откъм голямата дъга, разположени в полукръг, така че всеки да вижда всеки и всички – видеостената. В момента на нея се отразяваше случващото се в залата.

Никой не беше седнал. Ученици и учители се бяха пръснали на групички и тихо разговаряха.

– Май само ние липсваме – каза лекарката и забърза към най-големите ученици, скупчени в средата. – Много хубаво сте подредили, деца!

– Идеята е на Явор – кимна с глава към съученика си Биляна.

– Ама всички помагахме – добави Димо.

– Хайде да сядаме. – Ети се запъти към мястото си.

– Разбрахме се, нали? – Лилия май най-много се вълнуваше.

– Всичко ще е наред, момиче – Младен я потупа по раменете. – Хайде! – побутна я към местата им.

Дочо още от вратата потърси с поглед Кирил, който му махна и вдигна палец. Добър знак.

Настаниха се – учениците от предпоследния клас заеха двете масички до прозорците, учителите – срещу тях, а випускниците – в средата, точно срещу видеостената. Под нея имаше бюро, върху което беше поставена въртяща се камера с пулт за управление. Удобният стол зад него беше зает от дванайсетгодишния Николай. Викаха му Кино, защото обичаше филмите – да ги гледа и да ги създава.

Беше девет без една минута. Залата утихна.

Сияна се изправи. Като всички останали, беше с анцуг и леки спортни обувки. Тюркоазеното горнище придаваше същия цвят на очите ѝ и подчертаваше още повече златото на двете плитки, спуснати отпред. Тринайсетгодишна, вече не дете, но още не девойка, тя явно не осъзнаваше красотата си. Ясното ѝ гласче зазвънтя в стаята:

– Здравейте, приятели, вие тук – кимна към седналите от двете ѝ страни – и вие там – помахна към камерата.

– Днес е специален ден, денят, в който ние, които сме пред вас,

напускаме това училище, за да станем част от големия свят. Свят, който ни обещава чудни приключения и на който ние обещаваме да отдадем себе си.

Тя се обърна към учителите:

– Скъпи учители, благодарни сме ви за това, че с толкова търпение, внимание и всеотдайност ни разяснявахте езиците, използвани за описание на различните аспекти на човешкото познание и светоусещане. Само който разбира тези езици, може да бъде свободен да избере онзи, който най-добре му приляга, на който може да твори, чрез който може да разгърне пълния си потенциал.

После се завъртя на другата страна:

– Приятели, догодина вие ще сте на нашето място, вие ще избирате пътя за себе си. Не е лесно, уверявам ви. Свободата да избираш означава да поемеш отговорността да се посветиш на избора си. Цяла година ние се занимавахме с това – да се вглеждаме в себе си, за да разберем в каква посока искаме да продължим да учим.

Сияна се прокашля леко. Огледа питащо съучениците си, а те едва забележимо ѝ кимнаха.

– Преди малко решихме да помолим някой от вас, учителите, да каже няколко думи. Все още имаме нужда от вашата подкрепа, от вашата вяра в нас самите. Благодаря отново – внезапно завърши и седна.

Учителите се спогледаха, но най-възрастният, преподавателят по литература, Деян, вече бавно се надигаше.

Годините му личаха по оредялата, чисто бяла коса, вързана на малка опашка, по тъмносивия, омачкан, тук-там лекъосан анцуг, който висеше размъкнато върху вече прегърбеното тяло, по ръцете му, изпъстрени с кафяви петънца. Но изобщо, ама никак не бяха отразени в очите му, които сякаш се вглеждаха навътре, в някаква прекрасна картина, и я проектираха навън с чиста детска невинност.

– Възрастта си има своите привилегии – каза и се усмихна. – Да си най-старият в един екип е удобно, защото никой нищо не може да ти откаже. Това – в рамките на шегата. Аз вземам думата, приятели, защото и аз като нашите прекрасни випускници напускам това училище. Вие, деца, ще полетите, а аз ще се приземя – чака ме моята градинка. Но ще бъда с вас, накъдето и да се отправите. Безкрайно съм ви благодарен, че бяхме заедно. Толкова много научих от вас, че сега се чувствам истински богат. Вие сте първите в историята на човечеството, обучавани, без да бъдете оценявани, без да ви се натикват в главите готови модели, които да се напъвате да наизустявате. Да, вярвам във вас! Повярвах във вас още преди да се родите. Тази вяра осмисли живота ми. За тази вяра днес искам да благодаря на учителя по физика – и той се обърна към Дочо,

седнал на съседната масичка откъм неговия край.

– Вярата си е твоя, аз не съм ти я създал – промърмори Дочо.

– Да, приятелю, но твоята визия за физиката като език, който може да бъде научен от всяко дете протичко, с въвеждане на понятия, както се учи родният език, ме накара да преосмисля изцяло преподавателската си дейност. Аз, който в стария свят бях избрал професия, в годините на преосмисляне на човешката стойност преоткрих занаятите си като призвание. Щастлив съм. Млади хора, следвайте своето призвание. Убеден съм във вашата уникалност. Развийте я. Разкрийте я. Дерзайте!

Той си седна сред ръкопляскания.

Когато всички утихнаха, Сияна отново стана и каза:

– Благодаря ти, учителю Деян, за думите! Всеки един от нас вече е избрал институт, в който да продължи обучението си. Във втората част на днешната конферентна връзка ще отговорим на зададените въпроси, за да изчезне всякакво съмнение, че отговорно сме взели решението да се развиваме в избраната от нас област. Сега, докато връзката е еднопосочна, всеки от нас ще представи своя личен избор на път за развитие. Лилия е първа.

Мотористът я беше забелязал, разбира се, тя се открояваше с цвета на кожата си. Но когато се изправи, сякаш мълния го удари. Черните ѝ къдрици, вързани с ластичета над ушите, се разперваха като крила – пеперудени крила. Цялата приличаше на пеперуда – същата като онази. Керемиденочервеното горнище я обгръщаше като рамка на чудна картина. Съзнанието му изключи от настоящето и го пренесе в спомена.

На девет години обичаше да ходи с наставника си на лов за пеперуди. Веднъж намери черна, чисто черна, само с две малки бели точки – там щяха да са очите, ако беше човешко лице. Хвана я внимателно и тя разпери крилца на дланта му. Никакви цветове – само черен копринен блясък. Беше най-красивото нещо в живота му. Отвори кутийката да я прибере, но си я представи забодена с карфица в стъклената витрина, мъртва... Повдигна ръката си, духна към красивото създание и проследи полета с очи.

На следващия ден го болеше коремът, на по-следващия главата, докато накрая главният настоятел дойде да го пита защо не ходи за пеперуди.

– Не мога – призна си момчето. – Пратете ме в кухнята, в градината или дори в библиотеката.

Главният настоятел се почеса по главата.

– Готвачът заплаши, че ще стори смъртен грях, ако те мерне в кухнята, а в градината сам видях какви ги сътвори. Писна ми да те наказваме

за белите. За да влезеш в библиотеката обаче, трябва да се научиш да четеш и да пишеш. Много труд и усилия са нужни, много постоянство и упоритост. Готов ли си за това?

– Готов съм! На всичко съм готов, само да не убивам повече...

Споменът го разтърси. Детето в него се сви от потрес.

Заслуша се. Доста беше пропуснал. И някакво филмче също. Сега на видеостената, в горния ляв ъгъл, имаше снимка на земното кълбо. В средата на екрана, на белия фон на стените в залата, се открояваше Лилия. Чу последните думи на момичето:

– Така че аз ще се посветя като начало на физиката. От една страна, това е езикът, който чувствам най-близко до нещо вътре в мен и искам да го изуча в подробности. От друга, имам си мечта. Искам да се науча да разбирам езика на Земята. За мен тя не е нещо, което да изследвам. Обичам я и искам да мога да общувам с нея. Не е ли прекрасна?!

Лилия разтвори огромните си очи към видеостената, погледа известно време и седна.

Никой не ѝ ръкопляска. Представянето ѝ беше споделяне, а не представление.

„Тук всички се познават – каза си младият човек, – но дали са наясно, че тя е като пеперуда и щом разтвори криле, ще промени света?“

При сядането си Лилия докосна ръката на момчето до нея, сякаш му подаваше щафета.

– Аз съм Младен – обърна се съседът ѝ по място към камерата. – Няма да ставам. И аз, като Лили, обичам земята, но езикът, който ми е близък, е географията...

Младежът стана целият внимание – към това дете, после следващото, следващото...

По някое време слънцето напече, стана топло. Всички свалиха горнищата си и останаха по тениски. Само той се открояваше с коженото си облекло. Не усещаше топлината, не усещаше погледите на другите, нищо не усещаше. Само гледаше, слушаше, попиваше всяка дума.

Децата си бяха подготвили триминутни представяния, с включени филмчета към тях. Никой не ги прекъсваше. По-малките ученици си водеха записки. Последни бяха Йонета и Алексей, заснели триминутен танц, който омая всички. Автор на музиката беше момчето, а на хореографията – момичето. Дватама нямаха нужда от думи, за да изразят себе си.

Всички наставаха. Учителите се прегръщаха с учениците, поздравяваха ги.

Мотористът продължаваше да седи с лакти, опрени на масата, и длани, обхванали лицето му.

– Добре ли си, Алфонсо? – Лекарката го докосна по рамото. – Донесох ти вода.

– Ъ... Добре съм, добре. – Той отпусна ръце на масата и повдигна глава към нея.

– Блед ми се виждаш. Да не си прегреял? – Тя докосна челото му с опакото на дланта си.

Придърпа си стол, седна и побутна чашата към него.

– Пийни си.

Той послушно отпи.

– За всичко съм грешал – прошепна, като гледаше в празното пространство.

– Сподели – каза му протичко лекарката.

Погледна към нея. Едва сега истински я видя. Седеше с изправен гръб, главата ѝ леко наклонена, ръцете в скута. Беше прибрала тъмните си къдрици в опашка на тила, но няколко от тях се виеха край лицето ѝ – гладко и чисто като на дете. Усещането за чистота се подсилваше от бялата тениска, която разкриваше тяло на гимнастичка. Но чистотата беше най-вече в очите ѝ, те сякаш светеха с мека светлина. Потъна в тези очи и изпита желание да сподели.

– Отгледан съм в манастир – започна, като изправи глава и сплете пръсти. – С козе мляко. Един от отците намерил майка ми припаднала на пътя. Опитали се да ѝ помогнат, но тя ме родила и умряла. Дори името ѝ не разбрали. Само мъже живеят в братството. От сутрин до вечер работят. Аз уж трябваше да помагам, но в нищо не ме биваше, все бели правех. Деветгодишен бях, когато почнах да се уча да чета. Трудно беше, но книжникът, брат Матей, казваше, че съм имал дарба. После четенето ми хареса... Да продължавам ли?

Той я погледна и тя кимна, без да проговори. Слушаше го, наистина. Продължи по-уверено:

– Четях много, за светци и воители, за чудотворци – всичко ми беше интересно. После дойде Алфонсо.

Тя го погледна питащо.

– Ами да – отговори на неизказания въпрос. – Разбира се, че това не е моето име. Мен са ме нарекли Дарин, подарък един вид. Хубав подарък, няма що...

Той се огледа. Децата вече бяха излезли, а учителите си говореха на отсрещната маса. Поглеждаха ги и се усмихваха.

– Вече знаят – кимна към тях младежът.

– Какво? – не разбра лекарката, завладяна от разказа му.

– Нали заплаших, че ще гръмна всичко тук? – обясни той. – Е, никаква бомба няма, само имитация.

Тя кимна и леко го подкани:

– И кой е Алфонсо?

– Вече три месеца, откакто умря. Болен беше, стар, към петдесет-годишен. Преди пет години дойде с она скутер отвън. Брат Симо търсеше – той ни лекува нас, ама не като теб с прахчета, а с билки и най-вече с молитва. Свят човек... Та тоя Алфонсо, той донесе нов компютър, слънчеви батерии, антена и вече имахме връзка със света. Учеше ме на универсалния език и как да се свързвам с другите. Едва след това истински разбрах какво бедствие е сполетяло човечеството. С годините все повече се убеждавах, че науката е виновна за това... Грешал съм. Сега го осъзнавам... Виновен съм!

Той захлупи лице в ръцете си. Усещаше, че пропада в бездна. Познатият му свят се беше сринал. Да, имаше свят, нов свят, в който хората имаха цели, мечти, бъдеще. Но той не беше достоен за него. Как би могъл да живее с вината?

Потупване по рамото го накара да повдигне глава. Светла се взираше в него с чистите си очи.

– Изправи се, Алф... Дарине. Толкова си млад... Тепърва ще откриваш света, себе си. Вината само ще ти пречи.

Почувства думите ѝ като балсам за болката, която го изгаряше.

– Благодаря ти! – каза. – Ти си добра.

– Не съм добра – отрязва го тя. – Пък и не искам. Предпочитам да съм полезна.

– Завиждам ти. Аз само вредя.

– Я стига! – Усмивката ѝ озари лицето, а очите ѝ заискриха.

Светла стана.

– Виж, почивката свършва.

Наистина, децата шумно се настаняваха.

– Как си, Алфонсо? – попита го Дочо.

– Аз... Не съм Алфонсо. Дарин ми е името. Съжалявам...

Учителите го наобиколиха и се почувства притиснат.

– Хубаво ти е името. За какво съжаляваш? – намеси се жена на средна възраст със светлосиня тениска и тъмносиво долнище.

– За появата си съжалявам – поясни той и се обърна към Дочо. – Ще ми простите ли?

– Взаимно ще си простим, нали? – уточни Дочо. – Как ти се стори дотук?

– Впечатляващо. Особено онова момиче, Биляна... Мислех, че учените бягат от селска работа.

– Има за какво да си говорим, а?

– Ти ще можеш ли да ми се довериш? Заплашвах, лъгах... За теб

сигурно съм много лош.

– Е, знам, че страхът прави хората лоши. Ти сега усещаш ли страх?

– Не, страх, не. Кофти ми е, че съм идиот.

– Ти си човек. Има една приказка: „Човек се учи, докато е жив“. На мен ти ми даде ценен урок. Благодаря ти!

– А аз тепърва трябва да уча уроци. Ще ми помогнете ли? – Той ги оглеждаше поред.

– Ех, че хубава идея! – тупна го по рамото високият мъж до него.

Учителите шумно се съгласиха. Усмиваха се.

– Добре, приятели – спря възторга им Дочо. – Сега ще има обсъждания, разговори с различни институти. А ти, младежо, сигурно си уморен. Излез навън, освежи се. Светле, ще го разходиш ли?

– Разбира се – откликна тя и се обърна най-общо към всички: – Дръжте се! С вас съм.

Хвана младежа за ръка и го поведе навън.

– Що за човек е той? – попита Дарин, вече на улицата.

– Дочо ли? Обича децата, всички обича, но живее сам. Никога не се е женил. Имал е голяма любов, знам, но...

– Умряла ли е? В бедствието?

– Не, преди това е заминала. Той бедствието не го е преживял. Няколко дена преди това го блъснала кола. Бил е в безсъзнание десет години... Сега смисълът на живота му са децата. Както впрочем и за всички нас. Всеки човек е важен, вярно, но децата...

Дарин щеше да каже нещо, но някаква жена им препречи пътя.

– Извинете – обърна се към тях. – Казаха ми, че натам е училището. Близко ли е?

– Да, оттам идваме. Търсиш ли някого? Не си оттук.

Светла я оглеждаше. Изглеждаше на трийсет, но можеше да е над четирийсетгодишна. Черна плитка се спускаше отпред върху розовата блузка, напъхана в тъмносиня права пола до глезените. Носеше изящни очила, зад които примигваха светлосини очи. Цялата беше изящна.

– Един учител, Дочо. Знаете ли го?

– Да.

Лекарката внезапно протегна ръка да се здрависа:

– Аз съм Светла. Приятно ми е! Ти може би си Юлия?

– А ти може би си врачката в това градче, девойче? – Жената стисна ръката ѝ.

– Така е. Лекар съм. Местните имат стара дума за лекар – „врач“.

Всички се засмяха.

– Този е Дарин. И той е нов тук. Ако искаш, ела с нас, Юлия. Днес

е големият ден в училището. Първите випускници отстояват изборите си за по-нататъшно обучение. Сега има конферентна връзка със специалисти от целия свят. Поне още час и половина. Може да поседим при фонтаните, да хапнете...

Тръгнаха заедно.

Два часа по-късно видеостената угасна.

– Ех, че хубав урок! – провикна се Захари, щастлив, че ще изучава древни бойни изкуства.

– Прав си, палавнико, ела да те прегърна. – Иван тръгна към него, разперил ръце.

Радваха се, викаха си, коментираха. Дочо няколко пъти попада в нечии прегръдки. Най-после успя да се измъкне навън. Облегна се на прозореца в коридора и се загледа през стъклото, но пред очите му беше последният участник в конферентната връзка, академик Стефан. „Новото време ражда нови хора – беше казал той. – Ние, старите, учим нови уроци.“

„Май всеки миг от живота е нов урок – каза си учителят. – Дали младежът ще иска да учи? Какви уроци да подготвим за него?“ Усмихна се. Това щеше да е предизвикателство, а той обичаше предизвикателствата.

Чу познати стъпки и се обърна.

– А, чичо Михо, ние свършихме тук.

– Добре ли мина?

– Чудно!

– Е, аз затова. Долу е лекарката с оня, моториста. Пита дали може да се качат.

– Аз ще слеза при тях.

– И още нещо, даскале. Една жена е с тях, нова. Теб търси.

– Тъй ли? За какво?

– Не знам. Каза само, че е Юлия.

– Юлия?

Прималя му. Опря се на перваза, за да не падне.

„Не!“ – изкрещя страдащата му част.

„Да – отбеляза наблюдателят в него. – Още един урок.“

Редактор: Десислава Сивилова

Коректор: Саша Александрова

Графика: Калин Николов

Димитър Желев

ЕКСПЕРИМЕНТЪТ „ГЪЛИВЕР“

Зеленина. Море от поляни, чиито вълни се издигат и запенват в снежни върхове. Тюркоазени езера, сгушени в прегръдката на полегнали върби и горди борове. Безветрие, изпълнено с аромати.

Зеленина. От онази в спомените. Погълнатата от бетон, поругана, унижена зеленина.

– От дете не съм виждала подобно нещо – промълви Омниа. – Тревата достига чак до хоризонта!

Министър Кагава вдигна поглед от недовършената си реч и огледа пейзажа над очилата.

– Изглежда преминаваме през небезизвестния Парк за тераформиране на професор Прайд.

– Мисля, че видях кенгурова мишка край онзи бряст! – вълнуваше се младата асистентка. – Доколкото си спомням, са изчезнали в началото на двайсет и първи век.

– Прайд възстанови някои животински видове посредством генетични експерименти. – Кагава погледна към часовника си, дар от Върховния княз на Япония. – Наближаваме. Паркът е построен непосредствено преди Конкордия.

Ято слънчеви прилепи се гонеше сред крушова градина до релсата. Лъчите се стрелкаха от крилете им право към записките на министъра.

– Не съм идвала в този град преди. Казват, че е различен.

– Не е за вярване, че датчаните разрешиха на професор Прайд да го построи, за да си играе на учен. Не разбирам целта му. Странеше от политиката като дявол от тамян, а изведнъж покани лидерите на Обединените народи в измисления си свят. Убеден съм, че търси купувач на глупавите си изобретения. науката не е нищо повече от бизнес, от мен да го знаеш!

Омниа забеляза светещата в ухото на министъра червена лампичка – телефонно обаждане. Чернокожият японец леко кимна, с което светлината се превърна в зелена.

Докато политикът спореше с главния секретар на Гибралтар за подводните сонди за кристална слюда, Омниа жадно попиваше палитрата от възродена природа в предградията на Конкордия. Скоро електроносачът им достигна колона от магнитни танкове, които изчакваха стадо овце да пресече релсата. На автопилота се наложи да спре по-рязко от очакваното. Датчиците му бяха отчели движение наблизо. И наистина – до тях овен с червени очи разравяше тревата с копито и предизвикателно въртеше

рога. Електроносачът изпрати пронизителен сигнал към потенциалната заплаха. Овенът се дезориентира, отстъпи и побягна към останалата част от стадото. Мускулите му излъчваха могъща прелест, когато се обърна за последно към колоната. Министър Кагава продължаваше да спори за слюда.

Сонарите, отчитащи измененията на земната маса, постепенно бяха изместени в гледката през прозорците от яйцевидни складове от медно стъкло и квантови обсерватории, втренили изкуственото си протооко в небесата. С изключение на няколко пъдари, наглеждащи стада овце и земноводни птицещуки, човешки фигури почти не се забелязваха. Дори напротив, по насрещната релса движението от Конкордия към провинцията бе твърде оживено.

– Всички напускат? – запита Омниа.

– Мерки за сигурност – уточни министърът.

Пленена от чудатите здания и разноцветните животни, младата японка осъзна, че електроносачът неусетно се бе озовал във външния кръг на града. Сенките на сградите се издължаваха, а синевата отстъпи място на хладното гостоприемство на тротоарните плъзгачи. Главният булевард изглеждаше пуст. Автопилотът ги отвеждаше към централната част, провокирайки въображението на пътниците с всеки пропътуван километър. Дори Кагава замлъкна, за да се наслади на гледката. Конкордия, заедно с няколко от градовете в Северна Корея, Чад и полюсите, все още не разрешаваше достъп на дронове, за да бъде каталогизирана като туристическа дестинация. Малцина имаха късмета да го посетят, при това след изрично одобрение от комисия начело със самия професор Прайд.

С първото кръстовище се откри любопитна гледка – възвишението, което изкачваха, се простираше по цялата окръжност на вътрешната част на града, обхващайки го като в купа. С широчина около километър своеобразната асфалтова планина, разделяща Конкордия на секретна градска част и предградия, беше снабдена с най-модерните технологии за информационна защита. При сигнал за кражба от лаборатория във вътрешния кръг защитните механизми на възвишението се активираха и ослепителна мрежа от електричество се издигаше като купол в небето. Редом със силния шок заряд мрежата се характеризираше и със съвършено заглушаване на радио- и въздушно-вариативната комуникация. Или поне това гласеше част от обучението, през което участниците в дипломатическата мисия на Япония трябваше да преминават при подготовката за пътуването.

По средата на булеварда, разделящи наполовина десетте ленти, се издигаха внушителни червени лалета с големината на дъб. По протежение на стъблата им, в малки хралупи, гнездяха цели ята белогърби кълвачи. Зад луксозните холограмни магазини надничаха жилищни кооперации на служители и лаборанти. Бяха с причудливи форми: разцъфнал гербер

от чиста стомана и дървени подпори, наклонени кули с течащи водопади току от прозорците на живущите, кехлибарен полумесец, златиста пирамида, землянки от пясък и стъкло. Докато преминавах по прозрачен мост, Омниа забеляза грамадни овални кутии, плуващи в изкуственото езеро отдолу.

– Ресторанти – поясни Кагава и посочи в небето. – Има ги и сред облаците.

Омниа ахна. Сребристите кутии се плъзгаха над нея с едва забележими огнени следи от задната си част.

– Довечера ще опитаме местния специалитет – Захаросана звезда. Всяка втора неделя от месеца съдържателите на ресторанти изпращат совалка в небето. Снабдена е със стотици „пипала“, колекциониращи във вендузите си материя от самия космос. Пробите се разпределят между майстор-готвачите, като всеки ги обработва по свой уникален метод. Казват, че да опиташ Захаросана звезда в Конкордия, е като да вкусиш Рая. Жалко, че достъпът за външни лица обичайно е забранен. Като си помисли човек, че всичко тук е безплатно... – размишляваше на глас министърът.

– Какво имате предвид? – учуди се Омниа.

– Прайд е наложил забрана на парите. Не съществува валута, която има стойност тук. – Кагава се наведе заговорнически към Омниа. – Нарастващата независимост на Конкордия е една от причините да приемем предложението на професора да проведем срещата си в дома му. Време е да напомним на Прайд кой командва. Какво по-удобно място да обявиш, че царят е гол, от собствените му палати?

Електроносачът намали плавно и паркира по средата на парк с големината на малко японско село. В началото Омниа не разбра къде точно се намира хотелът им, затова просто последва министър Кагава по алея от флуоресцентен мъх. Малка гравитачна количка прибра багажа им, с изключение на куфарчето с речта на дипломата, представляващо неприкосновена държавна собственост, след което отпраши нанякъде.

Дипломатическата мисия на Япония се озова пред огромен ствол на дърво. Корените му бяха изникнали на петдесет метра в двете посоки, образувайки редица тунели за електроносачите в парка. Омниа вдигна глава и неволно се сети за приказката за Джак и бобеното стебло. Хотелът им, оказа се, беше самото дърво.

Уточнявайки акредитациите на рецепцията, Омниа забеляза графика, показваща фазите на растеж на огромното растение, в което се намираха. Изглежда всяка година дървото се издигаше с между четири до шест метра на височина в зависимост от количеството дъждове. Конструкция от еластичен стоманобетон позволяваше на помещението да следват постоянно изменящите се извивки на своя гигантски домакин, като евентуалната поява на дървесни отклонения в някоя от залите беше част от чара на това място.

Омниа притежаваше сравнително нисък дипломатически ранг, затова и нейната стая не беше нещо особено. Но ѝ харесваше. Имаше старомодна спалня, възголяма вана и скромно антре с контролен пулт за налягане, температура и холограмна комуникация. Багажът ѝ я чакаше на леглото, но Омниа не бързаше да разопакова. Разтвори диамантените пердета, отвори прозореца и седна на леглото. Беше валяло. Тежки капки монотонно се свличаха по набъбнали листа. Клоните стояха неподвижни пред безсилния за размерите им вятър. Всяка от хотелските стаи променяше изгледа си едва след няколко месеца, което се понарави на младото момиче. Въртящите се етажи в хотелите из Европа и Америка ѝ бяха омръзнали. Искаше ѝ се да сподели спиращата дъга гледка на летящите ресторанти и електромагнитната дъга пред очите си. Стори ѝ се нередно да ѝ се наслаждава сама.

Извади снимката на Лея и я постави на нощното шкафче. Малката ѝ сестра ѝ липсваше. Беше успяла да приспи тревогата си, докато пътуваха с министъра, но споменът за отломките от дерайлиралия на гарата в Токио влак стрела я прониза отново. Дори съвременната медицина беше неспособна да се справи с многото фрактури и вътрешни наранявания на крехкото дванайсетгодишно телце. Омниа преглътна сълзите. Знаеше, че не може да направи нищо повече за сестра си. Беше в сигурни ръце в ортокlinikата в родния Номи. Само се надяваше Лея да не се събуди от изкуствената кома и да преживее ужаса на преминалата в безсъзнание година, докато голямата ѝ сестра беше в Конкордия.

Изкъпа се и навлече удобен халат. Беше изтощена и отвори гардероба, за да потърси одеяло за през нощта. На рафта имаше само една завивка, за сметка на това – внушаващо плътна. Извади я и започна да я разучава.

Кагава я беше заставил да пътува с него. Имаше стотици желязци, които щяха да са му от полза. Конкордия беше мечтана дестинация не само за учениците и дипломатите, а и за всяко любознателно човешко същество на Земята. Но министърът беше недоверчив. Дългите години под негово ръководство бяха доказали, че Омниа е от малцината заслужили да бъдат част от тесния му професионален кръг от приближени. Самата асистентка обаче бе започнала да се съмнява в лоялността си към чаровния политик, след като научи плановете на правителството за инсцениран преврат в Кралство Португалия с цел окупация на новооткритите залежи от кристална слюда. Омниа се досещаше, че режисурата зад тези действия е споделена с Кагава, но таеше надежди, че министърът прави опити да вразуми княза си.

Тази проклета слюда. Откакто професор Брок от Кеймбридж доказа, че грам от дяволската субстанция, намираща се по дъното на морета и океани, е способен да захрани средноголяма азиатска столица с енергия за повече от месец, светът полудя. Но Омниа не се интересуваше от това. Искаше само да се прибере при Лея и никакви гигантски лалета и тайни преврати нямаше да ѝ променят мнението.

Установи, че в ръцете си държи триметров спален чувал. От вълна. Положи го върху леглото. Извънредно меката тъкан образуваше тунел, в който Омниа колебливо се разположи. Гъделичкането на свързващите се с кожата ѝ, вплетени във вълнените влакна електроди я шокира. Дискомфортът обаче бързо отмина. Неутрално заредената химическа субстанция, представляваща съвършеното приспивателно, за секунди се пропи в нервната ѝ система. Мигове по-късно съзнанието ѝ забрави за всичко на този болезнен свят, освен за безкрайния оазис от зеленина през прозореца на електроносача.

Заслушана в странните звуци от стените на дървото хотел, Омниа отпиваше от обогатеното с електролити кафе. Неосъзната до този момент тревога напираше някъде дълбоко в мислите ѝ, но предвид натоварения ден, който предстоеше, не ѝ отдаде особено внимание. Все пак отчете споделените от близнаците монарси на Йордания притеснения за неприятното усещане, което от сутринта бе обзело и тях. Мигновено забрави за това, когато зърна Кагава да се задава по коридора. Говореше с първата дама на Венецуела, докато оправяше вратовръзката си. Пое подадената му от Омниа димяща чаша и ѝ кимна да го последва към конферентната зала на приземния етаж.

На входа им беше извършена щателна проверка за оръжие от двама безмълвни албиноси. Когато пристъпи в залата, Омниа имаше чувството, че навлиза в оживен пазар от Близкия изток. Необузданата дипломатия се пробуждаше с характерната надменност на властимащите, които се потупваха снизходително и здрависваха със зле прикрито лицемерие. Младолики келнери от индиански произход разнасяха плата с непонятни за повечето гости вкусотии. Ръката на един от тях беше роботизирана, а на друг личеше подмененото силициево око. Докато търсеше мястото си сред по-задните редове, Омниа влезе в познатата роля на незабележимата асистентка. По пътя заобикаляше могъщи личности от цял свят, които разпалено споделяха впечатленията си от Конкордия. Неколкократно чу думите „жилищен водопад“, „захаросана звезда“, „лалета“ и „спален чувал“. За нейно голямо съжаление обаче, най-често употребяваният израз, макар и шепнешком, бе „кристална слюда“.

Постепенно всички министри, президенти, князе, шейхове, племенни председатели и други правителствени представители заеха местата си в огромния полукръг, обърнат към подиума на заседателната зала. Индианците напуснаха. Албиносите дискретно се оттеглиха на въздушни платформи в сенките на прораслите в стените клони. Всички зачакаха.

Ала подиумът продължаваше да стои празен.

Тъкмо когато Омниа потърси с въпросителен поглед министър Кагава, стената пред тях ги обля с мека светлина. Прегърбена фигура изпълни екрана. Около седемдесетгодишен мъж с живи и мъдри очи се обърна към тях и разтегли тънката мрежа от бръчки на лицето си в усмивка.

Спокоен, плътен глас изпълни залата:

– Здравейте, дами и господа, скъпи гости! Удоволствие е за мен да ви приветствам в моя град. Надявам се, сте се насладили на гостоприемството и уютата на иновативните кътчета на Конкордия!

Костюмираните фигури пред Омния станаха нервни. Бяха очаквали професор Прайд да води конференцията на живо. Отсъствието му беше обида.

– Както знаете, раждането на тази неповторима люлка на знанието е резултат от рядката дружба между дипломацията и науката. – Беловласият учен намигна. – Затова смятам, че нашият дом е най-подходящият домакин за ежегодната среща на Обединените народи...

Омния забеляза странно раздвижване около себе си. Заместник-министърът на търговията на Зеландия се държеше за стомаха, а до него канадският опекун на малолетните започна да хлипа тихо. Самата Омния почувства непоносима тъга, която не подлежеше на рационално обяснение.

– Слез при нас, Прайд! – провикна се Кагава. Други го последваха. Вълнението в залата нарастваше.

– Какво става?! – обръкана, запита синеока асистентка от Тунис.

Гневните викове заглушаваха Прайд, който не им обръщаше внимание. Омния се досети, че слушат запис. Достигнали до същото заключение, всички в залата постепенно притихнаха, за да чуят какво има да им каже професорът.

– ... евреите, после беше петролът, а сега дойде ред на кристалната слюда. С моя екип изследвахме порочната цикличност на човешката природа. Както вече изброих – поводи винаги могат да се намерят. Но, за да не ви обърквам, нека започнем отначало.

Обгорено малко момченце с размита от сълзи прах по лицето се появи на големия екран. Снимката допълнително натъжи Омния, а съдейки по възклицанията около нея, явно и всички останали.

– Представям ви Гъливер. – Прайд се завърна на стената. – По време на своя отпуск наш лаборант от Бахамската република го открива да броди по улиците на родния си град и го прибира временно в дома си. Момчето не говорело. Лаборантът научил какво му се е случило от кошмарите, заради които бълнувал на глас. Родителите на Гъливер били професионални гмуркачи. Наети да проучат залежите на корали в Мексиканския залив, попадат в епицентъра на сблъсък между лазерните отряди на двете Америки. Поводът, естествено, е съмнението за наличие на кристална слюда в залива. Първоначално родителите на Гъливер се спасяват с лодката си на брега, където ги чака петгодишният им син заедно с бавачката. Многобройните хаотични изстрели от морските изстребителни обаче погубват и тримата възрастни. Всичко се случва пред очите на детето. Гъливер дълго държал безжизненото тяло на майка си в кървава прегръдка. Като по чудо оцелява до края на престрелката, след

което бяга с часове. Както всички добре знаете, конфликтът се пренася на сушата, в резултат на което половината от острова и до ден днешен е под вода. Нашият лаборант се завърна в Конкордия с Гъливер на ръце. Малкият не искаше да говори. Освен понякога в съня си.

Прайд притвори очи. Залата беше притихнала, когато сълза се спусна по старческото лице.

– Гъливер не общуваше, но и нямаше нужда. Всички в Конкордия почувствахме какво се е случило.

Снимка на хотелска стая изпълни екрана.

– Първият дом на Гъливер в нашия град. Служителите на хотела напуснаха след седмица. До един. – Снимка на детска стая с легло във формата на състезателен електроносач замени предходната. – Приеман дом на бездетно семейство от Конкордия – учени с добри сърца. На втория ден ме помолиха друг да поеме детето.

Снимките се редяха все по-бързо. Историите бяха едни и същи. Детето караше хората да страдат само с присъствието си. Никой не го искаше. Последната снимка беше позната – заседателната зала, в която се намираше световният елит в момента.

– Голямото пространство и куполният таван се харесаха на нашия малък гост. Преустроихме кътче в североизточния край в негов дом. – Омния потръпна. Мястото ѝ се намираше в най-североизточната точка на дървото хотел. – Скоро цялата зала се превърна в игрална площадка. Познатият ефект обаче и тук не закъсня. Скоро рецепционистките започнаха да бягат от работа по средата на своите смени. Гостите напускаха по-рано от предвиденото. Най-странното бе, че дървото спря да расте въпреки дъждовната есен.

В този миг синеоката тунизийка се разплака. Изкрещя нещо на родния си език и се втурна към един от изходите. Опита да излезе, но бравата не поддаде. Момичето изпадна в паника и започна да блъска с длани по вратата. Омния погледна към албиносите – не помръдваха. Кагава и още няколко министри се втурнаха да отворят останалите изходи. Не успяха. Заседателната зала беше заключена. Намираха се в капан.

– Следихме горещите точки по света – продължи Прайд. – По подобие на Бахамската република, войната за кристална слюда оставяше своя отпечатък по цялата планета. Когато конфликтът утихваше, изпращахме екип и издирвахме други като Гъливер. Открихме повече, отколкото очаквахме, и им устройвахме домове тук. – Професорът се разстройваше все повече. – Нашите химици ни снабдиха с лек срещу депресията и така можехме спокойно да проучим необичайните си гости. Резултатите бяха... Те просто бяха... – Тук професорът не можа да продължи. Вместо думи от устните му заизлизаха хлипове.

Записът прекъсна, но нов бързо го замени. Прайд беше със зачервени очи, но самообладанието му се беше възвърнало.

– Същият лек се съдържа и в упойващите стрелички, заредени в

пистолетите на кръста на двамата албиноси, които ви охраняват днес. Те ще наблюдават вашето здравословно състояние и при необходимост ще бъдете инжектирани. За съжаление, ще трябва сами да намерите изход от последния дом на Гъливер. Надявам се, когато успеете, да преосмислите своите по-нататъшни действия.

Прайд се наведе към камерата.

– За да съм сигурен, че ще потърсите Промяната, изпратихме Гъливер и останалите Деца на кристалната слюда, както ги наричаме ние, по света: Надя е в Кайро; Кимбаб – в Манхатън; Жан-Тод вчера кацна в Осло... – Прайд продължи да изброява още дълго. – Вярвам, всички вече чувствате тревогата, обзела ви още от сутринта. Някои от вас се разходиха и закусиха в нашите известни ресторанти. Но нищо не успя да разсее неприятното усещане, нали?!

Всички се спогледаха объркано. Повечето потвърждаваха.

– Това е така, защото за пръв път от месеци пуснахме малкия Гъливер по улиците на Конкордия. Предварително евакуирахме всички жители, тъй като не ни достига лек за толкова хора. Щом за няколко часа нашият малък емпат постигна това с цял град, представете си какво ще се случи със столиците на вашите нации, ако се превърнат в негов дом. Народите ще научат каква е цената за тяхната енергия. Болката на Гъливер ще се пренесе у вас.

Прайд се усмихна тъжно и се облегна назад. Стреличка се забодя в рамото на тунизийската асистентка, след което албиносът се върна в сенките.

– Оставям ви на спомените на Гъливер – прошепна професор Прайд, преди екранът да замре в тъмнина.

Омниа плачеше. Объркването ѝ бавно преминаваше в непоносима скръб по загубени близки. Сякаш мъката физически се беше просмукала в залата: чувстваше я как витае във въздуха, как се стича по стените и се излъчва от лампите по купола.

Стенание и писъци се надигаха около нея. Един след друг хора хукваха към вратите, ала нито една не се отваряше. Стрелички политаха, когато някой не издържаше. След което мъката отново се увиваше около гърлото и страданието се подновяваше. Явно планът беше ужасът да е безкраен.

Омниа падна на колене. Беше ѝ жал за горките деца, за отишлите си без време техни родители и за целия свят, тръгнал към ада по пътеката на алчността. Започна да пълзи край гърчещи се в локви от сълзи тела. Четири забрадени фигури от мисията на Арабската империя се молеха, хлипайки, на своите килимчета. Секретарят на Гибралтар дереше слепоочията си до кръв. Кагава седеше на стола си с широко отворени очи, втрещен в нищото. Омниа ги подминаваше без ясна идея накъде се е запътила. Изход от болката нямаше. Бе трудно за вярване как е възможно едно дете да носи в гърдите си толкова много мъка. Като него, и Омниа

беше изгубена, самотна и уязвима. Кървеше без рана, пицеше без глас.

Лея. Мисълта за малката ѝ сестричка я натъжи още повече, но успя да пробие оловната броня на безпомощността и ѝ даде сили. Омния трябваше да се върне при Лея. На всяка цена.

Огледа се. Видя един от изходите и се запромушва между краката на агонизиращи хора. Посегна с треперещи пръсти, но бравата не помръдна. Над нея албиносът я гледаше съчувствено, докато подготвяше стреличка, с която после сам се простреля. Каменното изражение отново се настани на призрачното му лице сред клоните.

Омния беше уморена. Полегна, само за малко. Не знаеше дали очите ѝ са затворени, или просто не вижда през пелерината от солени сълзи. Ръцете вече не я слушаха, а краката не бяха нищо повече от спомен.

„Лея.“

Името кънтеше като камбана в съзнанието ѝ. Въпреки това полека започна да се унася. След малко щеше да пробва пак.

„Лея.“

Нещо първично ѝ подсказа, че в тази мисъл се крие спасението ѝ. Не знаеше колко часа вече лежи на земята, но се насили да стане. Не успя. Спомни си образа на спящото детско лице в болничното легло. Спомни си влака стрела и писъците. Спомни си комата.

„ЛЕЯ!“

Омния се надигна. Всичко беше като обвито в мъгла. Сред мъглата обаче, някъде зад плача на световните лидери, се носеше тъжна музика. Заслуша се – мелодията идваше от вратата пред нея и настояваше да бъде чута. Омния изхвърли от ума си всички останали шумове. Остана само песента. В нея нямаше думи, но казваше толкова много. Споделяше история за дъжд от лазерни лъчи и напоен от сълзи плаж; за гръмовното море, от което нахлуваше самата смърт; за тишината на спрялото сърце. И за една последна прегръдка, завинаги отпечатана на гърдите на невръстно дете.

Музиката носеше самота. Тя гниеше и заразяваше с болката си. Омния не искаше да я слуша повече, но споменът за Лея продължаваше да я тласка напред.

Господи, колко обичаше сестричката си! И те, като Гъливер, бяха загубили родителите си. Лея си нямаше никого друго на този свят. Омния я обичаше повече от самата себе си. Би дала всичко, за да може да ѝ го каже поне още веднъж.

„Лея, обичам те!“

Мелодията трепна.

„Където и да си, винаги ще съм до теб!“

Музиката се смекчи с един тон. Омния неусетно се бе понесла на крилето на съня, а клепачите ѝ танцуваха.

„Обичам те, Лея! Обичам те!!!“ – изкрещя в съзнанието си младата асистентка, след което инстинктивно затананика любимата приспивна

песничка на сестра си.

Песента нямаше звук, но беше могъща като стихия и Омния я сблъска с тази на Гъливер с оглушителен тътен. В основата си двете мелодии разчитаха на най-силния тон от всички – този на любовта. Омния се възползва от това и ги преплете в общ ритъм, като не спираше да пее с ума си, представяйки си събуждащата се Лея. Искаше ѝ се и Гъливер да е там в този момент, за да сподели щастието си с него. Хаосът от шумове около нея замря и стените, вратата, столовете, екранът и самият въздух се успокоиха. Доскорошните им стонове бавно и постепенно замлъкнаха. Песента на Гъливер, пропила се в заседателната зала, се вля в песента на Омния. С непознати за нея сетива тя долови тихия шепот на растящото дърво, но и мъката на друго страдащо създание, което безпогрешно разпозна – министър Кагава. В същия миг името на малката ѝ сестра се пренесе в съзнанието му с полъха на свеж дъжд по прясна трева, за да отмие болката на Гъливер оттам. Всичко останало, дори най-малките частици прах в залата, последваха примера на министъра и извикаха мисълта за Лея да ги избави от спомените на детето на кристалната слюда.

Когато Омния отвори очи, вратата се откряна.

Лимузината бавно се носеше по прашните улици на Токио. Далеч от камуфлажа на правителствените сгради луксозният електроносач се открояваше в бедните покрайнини на японската столица, предизвиквайки мигновеното изпразване на цели улици и площади с появата си. В тъмните му прозорци се оглеждаха сиви кооперации с аристократичното излъчване на отказващ да признае загубата си паднал рицар с кална броня. Класически двигатели с вътрешно горене отстъпваха в странични улички, засрамени от присъствието на своя по-модерен събрат. Кварталът прикриваше истинското си лице при срещата с натрапника.

Лимузината намали и свърна към обрасла в храсти детска площадка. Край изтърбушената пързалка седеше момче, което съзерцаваше яркозелено растение, пръкнало се сякаш от самия асфалт. Кагава слезе от лимузината и се приближи. Избърса рукналите сълзи от лицето си и приседна до момченцето. Загледа се в бързо растящите пред тях ягоди. Стеблото им се извиваше и даваше плод пред шокирания поглед на министъра. „Значи затова в Конкордия няма пари – щом едно дете може да спре израстването на огромно дърво хотел и да предизвика растеж у тази ягода, ще забравим що е глад!“ – помисли си японецът и осъзна пълния смисъл, вложен от професор Прайд в думата „емпат“.

*Редактори: Яна Мицева, Десислава Сивилова
Коректор: Сашиа Александрова*

Графика: Калин Николов

Елена Петрова

ПАПЪЛ, ПАПЪЛ И ХАЙДЕ В КОМИНА!

Сгушени в гънките на планината, грижливо защитени и пазени от дланите ѝ, се криеха няколко стари къщи с каменни плочи, обрасли тук-таме с мъх – маскировка за орлите, неподозиращи, че под тези стрехи безгрижно играят малки пиленца.

Преди много години, когато звъняха турски ятагани и синовете биваха изтръгвани из майчина гръд, дядо Врачко помоли планината да скрие свидната му челяд. Тя го прие с радост и му дари богатствата си – богатства, за които повечето люде така и не научиха. Умножи се родът му. Още комини запушиха, а планината продължаваше да ги пази, пази и днес в шепите си селцето, носещо името на дядо-Врачовите предци – село Врабците.

– Вечерята е готова. Бързо в работилницата да извикаш дядо си! – строго заръча на внучката баба Ана.

Работилницата на дядо Христо беше в най-източната част на двора. И тъй като дядото прекарваше повечето си време тук, Елка я наричаше „дядовата къщичка“. Тя не беше от кирпичени тухли, както голямата къща, а плетена. Дядо ѝ сам я изплел, но както на голямата не се виждаха тухлите, така и на малката не се виждаше плетката, защото бяха измазани. Това никак не бе ясно на малкото момиче, но не смееше да попита. Искаше сама да разбере. Беше виждала как баба ѝ плете чорапи с пет куки, майка ѝ изплете фланела с две, а стрина ѝ – дантела с една. Но да изплетеш къща? Влезе в голямата плетена стая и заразглежда инструментите, грижливо подредени и окачени на стената, а където липсваха, с тях дядо ѝ работеше. Как ли е плел къщата?

Винаги с любопитство наблюдаваше действията му. Стоеше с часове край него. Подаваше, придържаше, преместваше и почистваше, а понякога само мълчаливо наблюдаваше как грейват слънца, зреят гроздове, цъфтят цветя и причудливо се извиват листенца върху шкафове и гардероби, макар че не бяха поръчани, защото хората не можеха да платят за тази дървена прелест. Дърводелецът оставяше в скромните им домове красотата и сърцето си като подарък. Днес той е измайсторил малко трикрако столче със струговани крачета. Довършваше с длетото плетеничките. Кой ли го е поръчал?

Елка погледна тъжно и завидя на притежателя му. Любопитството ѝ напираше, но остана вярна на себе си и нищо не попита. Дядо Христо

познаваше този поглед и се усмихна:

– Елке, до тезгяха има още едно столче – донеси ми го!

„Две столчета! Значи някой, който има две деца.“ И пак се замисли над загадката. Взе другото столче. То бе съвсем същото, но двойно по-голямо и от по-тъмно дърво. Дядо ѝ ги сложи едно до друго.

– Какво ще кажеш, приличат ли на дядо и внуче?

– Кое, столчетата?

– Да.

Детското телце потръпна от радост при мисълта, че тези столчета са...

– Баба каза, че вечерята е готова.

– И аз съм готов. Да вземем и столчетата за дядо и внуче.

Елка прегърна с благодарност първо дядо си, а после и столчето си.

След вечерята дядо и внуче седяха пред камината на новите си трикраки столчета.

Нощта бавно завиваше с пелената си земята, а проблясващите вече звезди избираха тоновете на нова космична песен, която се опитваше да влезе през прозореца и да слее ритъма си с танца на огъня. Дядо и внуче, увлечени в магията на случващото се, наблюдаваха и слушаха мълчаливо. Пламъкът се надигна високо, сякаш искаше да излезе, а двата седящи силуэта върху стената се извисиха до тавана сред боричкащите се тъмно и светло.

– Елке, чуваш ли, горящото дърво говори.

– Чувам само как пука и пращи.

– Това е неговият глас. Преди да се превърне в пепел, иска да ни разкаже какво е видяло през дългите години на живота си. Колко много бихме научили, ако можехме да разберем неговата приказка. Да опитаме, преди да се е изнизала като дим през комина.

– И къде отива приказката, като излезе през комина?

– На небето, при звездите. Те я разказват нощем в сънищата. Но докато стигне до тях, тя вече не е същата, пък и ние невинаги можем да чуем гласа на звездите – далече са. Затова гледаме как блещукат – за другото гадаем. Трябва да се научим да слушаме, когато приказката е още при нас. Дете, дървото говори! Папъл, папъл и хайде в комина. Не можеш да спреш приказката му, за да я чуеш когато ти се прииска. Имаш я само сега, докато дървото гори. И всяко горящо дърво разказва своя приказка. Колкото са дърветата, толкова са и приказките по земята. Много дървета са изгорели, но малцина са успели да чуят гласа им. Нека бъдем от малцината и да не изпускате подарените ни приказки, защото ще ни научат как да съворим своята приказка. Ти кои приказки обичаш най-много?

– Вълшебните!

– Папъл, папъл, млада принцесо – от днес започва твоята вълшебна приказка!

- Дядо, а моята приказка кое дърво ще я разкаже на звездите?
- Ти самата, когато един ден се превърнеш в звезда. Всичките звезди са били принцове и принцеси. И сега са такива, само са се преместили от земята на небето.
- И са изгорели, преди да стигнат там? И са били дим?...
- Дървото гори само в огъня и изгаря наведнъж, а ние горим всеки ден по малко.
- Но когато се изгориш, боли! Не искам да изгарям! Дървото не го боли, не охка, а разказва приказки.
- Боли го. Но виждаш ли как свети и топли? Дава светлина и сгрыва, затова и не усеща болката. Горенето го прави щастливо.
- И все пак аз не искам да изгарям.
- Но това за тебе е толкова, толкова далече. Не го мисли!
- Дървото вече изгоря! Пропуснахме приказката му.
- Не сме.
- Ти си я чул, но аз не.
- И ти я чу – приказка за светлината и тъмнината. Папъл, папъл и хайде в комина! А оттам – на небето, при звездите. Да спим вече. Кое не успяхме да чуем, звездите ще ни го разкажат в сънищата.
- Осветена и сгрыва, Елица заспа веднага. Усмиваше се насън.
- Какво ли ѝ разказваха звездите? Това се опитваше да разбере и малкото трикрако столче до леглото.

На другия ден се трудиха много. Ходиха чак до Дядо Кукуругу. Ама да не помислите, че това е някакъв старец. О, не! Бил е старец преди много години, когато дядо Врабчо е дошъл в планината. Сега е само име, име на връх.

Дядо Христо спря каруцата до реката. Качиха се до върха по пътеката. Поседяха, погледаха отвисоко планината, другите села, подножието, реката, равнината... и заслизаха без пътека. Видеха ли паднало дърво и счупени клони, ги събираха на камари. Дядо ѝ не даваше да се сече живо дърво. Планината сама избира кое да събори. Селяните слушаха стареца и все го питаха кога и какво да правят. И по-възрастните идваха при него за съвет. Веднъж попита съседа дядо Спас защо всяка година хората питат дядо ѝ едно и също, например кога да сеят. Щом не запомнят, да си записват, както той си записва много неща в различни тетрадки. Тя вече знаеше да чете, но бавно и не долавяше смисъла. Скоро ще може като големите и ще разбере какво пише в тези тетрадки.

А дядо Спас усмихнато рече:

– Само изглежда едно и също. Всяка година е различна. И семенцата трябва да се будят според слънцето – нито да поникнат на тъмно, нито да се успят. И ние, другите старци, много сме видели, патили, но твоят дядо чете много, много голяма книга, която ние също разтваряме, но не я разбираме достатъчно. Идваме при него, да ни я обясни. – Старецът зарея

поглед. Гледаше детето, а времето го връщаше назад. – Ще ти разкажа и още нещо, Елке. По време на войната, сбрахме се от село една дружинка. Твоят дядо ни бе водач. Събуждам се една нощ, гледам – водача ни го няма. Да се върне, да се върне, ама не се връща. Станах да го диря в тъмното. Гледам го – коленичил до едно дърво, вдигнал ръце нагоре. Доближих го и чувам: „Господи, запази ми дружинката!“ Само това повтаря, за себе си нищо не моли. Будя се на другата нощ – пак същото. Ние спим, събираме сили, той се моли за нас. Бяхме на първата линия. Много смърт, много болка. От другите дружинки около нас никой не оцеля. Ние се върнахме всичките. Ранен нямаше. Късмет ли е, или нещо друго, ама си знаем – молитвите на дядо ти ни върнаха живи и здрави. Затова го обичаме, и за много други неща. Свят човек – ходи по Бога. Умен човек – с планината хортува и от голямата книга чете... Обичлив човек – и мушица да види, че се дави, сламчица ще ѝ подаде!

След този разговор Елка влезе в собата, където на дълга полица бяха наредени книгите. Коя по-дебела, коя по-тънка, но такава голяма книга, за каквато говореше съседът, не видя. Къде ли е скрита?

Всеки ден изправяше любопитното момиче пред нови и нови загадки, които малкото мозъче не успяваше самò да разгадае – за плетената къща, за приказките на дърветата, за горенето, за голямата книга и за своята собствена вълшебна приказка.

Когато слънцето съвсем се скри зад баира, една главица със сплетени на плитка косици се вираше в комина, пък голямото трикрако столче чакаше да седнат на него.

– Ще слушаме ли тази вечер приказка?

– Да! Да!

– Този дънер го докарахме днес от върха на дядо Кукуруигу. Да видим какво ще ни разкаже.

Тишината се плъзна из стаята и укроти влезлия през прозореца щурец, който допреди малко изпълваше пространството със свирнята си. Изви се пламъкът. Из огнения му език се измъкна пушекът и побягна към комина. Но дядото знаеше езика на горящите дървета и заразказва чутото, преди да е отишло до звездите.

Бях твърде самотен. Никой не дохождаше при мен, защото тук се срещаха ветровете. И тъй като никога не постигаха съгласие кой, кога и накъде ще духа, споровете им преминаваха в боричкане. Изпомачкаха тревата върху темето ми, съвсем я изкорениха и оплешивях. Сега още по-малко някой би ме харесал. На всичко отгоре гледам и на запад, а всеки се стреми към изгрева, към раждането на деня. Бях обречен на самота. И дърветата, жалейки клоните си от ветровете, слизаха все по-надолу и по-надолу. Пресъхнаха сълзите ми. От очите ми се търкаляха безформени солени камъни, докато съвсем се затвориша.

Започнах да се свличам. Вече не бях и толкова висок за ветровете, затова ме оставиха. Съвсем осиротях. Забрави ме и планината майка, из чиято гръд се издигнах и възвисих. Точно когато животът ме напуснаше, левент момък се изкатери по прегърбената ми снага. Заби гегата си в челото ми, провикна се, а ехото разнесе надлъж и шир гласа му. Тогава човекът рече: „Тук ще си направя дом!“. Не вярвах на ушите си – две скромни, затревени пещери, но ехото се завъртя в тях и не спря да отеква, докато не го проумях. Стопли се вкамененото, самотно сърце, заизправя се гръбнакът ми и отново започнах да се извисявам в истинския си ръст. Гегата на овчаря отвори онова забравено, невидимо око на челото ми и закова клепача му. „Гледай в окото ми, юначе, ще ти покажа целия свят и цялото небе, защото разтуптя сърцето ми. Ще бъдеш богат, защото денем ще събираш в него златото на слънцето, а нощем луната ще слиза в бяло було, невеста да ти бъде. Няма погорещо сърце от сърцето на планината и аз – нейният син, върхът, ти обещавам нозете и ръцете ти никога да не измръзнат!“

И младият мъж чу думите на върха. Прегърна го и врече му се, че ще остане с него до последния си дъх. Върхът заплака от умиление – никой още не беше го обичал. Донесените от птичките цветни семена събраха сълзите му.

На сутринта момъкът започна да строи дома си. Там, на най-високата част на върха, изкопа голяма дупка. Над земята, на височина близо лакът, в четирите посоки остави тесни отвори за прозорци, а върху покрива – дървен капак вместо врата. Иззида дома си отвътре. Спретна си огнище с комин и всичко, което бе необходимо, за да остане завинаги тук. Дом, свършено различен от другите, защото избра място, различно от избора на другите хора. А върхът му говореше, учеше го и му подсказваше какво да прави, като го оставяше сам да взема решенията си. Малък бе този дом, защото живееше сам. Нямахше роднини и приятели, дори познати. Всички бяха загинали, когато една нощ турците опожариха селото му. Остана само той в планината с овцете си. Но чалматите го откриха и заклаха стадото му. Успя да избяга. Оцеля. Остана сам-самин. Бродейки без посока, стигна върха. Хареса го, защото беше самотен и сирот като него. Заживяха двамина. Никой не дохождаше тук. Само козарчета разнасяха мълвата за някакъв луд, живеещ на един връх, но не смееха да припарят.

Минаха години. Дядо Вrabчо се засели в планината под върха. Още на другия ден рано сутринта го събуди странно кукуригане. Стана и се огледа наоколо. Не видя нищо. Кукуригането се повтори някъде отдалече и отгоре, откъм запад. Погледна натам и видя мъж с бели дрехи и бяла брада, озарен от разсънващото се утро, да му маха от върха, кукуригайки за трети път.

Новият стопанин събуди домашните си с думите:

– Трети петли пропяха!

– Ти си изкукуруигал! Какви ти петли в тая пустош? – възрази му стрина Врабчовица, а мъжът ѝ се усмихна и я обърна на запад:

– Не съм изкукуруигал, дядо Кукуруигу ни буди да започваме деня, че много работа ни чака – дом тука ще градим!

Тъй нарекоха стареца – дядо Кукуруигу. Всяка сутрин, още непукнала зората, той будеше хората, заселили се тук, и благославяше с кукуруигането си деня им. Дядо Врабчо усещаше близък този човек не само заради това, че и неговото име беше име на птиче. Врабчо – странно звучеше това име, дошло с дядовците, от времето пренесено. А човека от върха кръсти така, защото им беше живият будилник: не само разсънва – разбужда сърцето и душата! И стана им скъп.

Веднъж дядо Врабчо се запъти към върха да се срещне със самотника, да се запознаят, да го покани при тях... Почти беше се изкачил, когато мярна бялата дреха да влиза през някакъв капак, който затвори след себе си. Стъпил на върха, новоселникът се спря пред странната къща. Опита се да надникне през прозорците, но капаци с някакъв странен механизъм ги затвориха един подир друг. Човекът не искаше гости! Дали не беше го обидил с идването си? Нямаше как да разбере. Притежаващият природна мъдрост мъж и не понечи да дири отговор. Остави пред прага армагана си – бяла бохча с гозба и още топла пита.

На сутринта чу познатото:

– Ку-ку-ри-гууу!

И видя вдигнатите за поздрав ръце, от които се вееше като знаме бялата риза на странника. А току до него, вързани с въже от поветица, извисиха тънки гласчета две козлета – мъжко и женско.

Будилникът от върха работеше безотказно зиме и лете, в студ и пек, но една топла есен замлъкна завинаги. Златните листа повтаряха ехото му, докато снегът ги затрупа. Ветровете се завърнаха и завиха като оплаквачки. Нямаше го оня левент, с когото си хортуваха толкова лета. Нямаше я бялата риза, която да развяват. Нямаше го пазителя на върха. Никой не знаеше името му. И той самият го бе забравил, защото нямаше кой да го изрича. Затова вместо паметна плоча остана името му на върха – връх Дядо Кукуруигу. Той е още там. Ако преспиш в село Врабците, станеш рано в зори и отправиш мислите и взора си натам, ще зърнеш призрачна бяла дреха, слята с ниските облаци, и ще чуеш довяно от ветровете и вековете в листата на трепетликите древното „Ку-ку-ри-гууу! Събуди се!“.

– И ти вече ще си имаш тук тоя будилник, дете – рече на себе си старецът. – За да се събудиш утре рано и да чуеш какво си шушукат трепетликите, трябва сега да спиш.

– Но, дядо, искам да те попитам, дядо Врабчо роднина ли ни е? И защо...

– Ех, Елке! Всичко искаш да знаеш. Напомняш ми... Дядо Врабчо и дядо Кукуругу живеят в мен! Върховете, планината и хората – също! Отивай да спиш. Попитай каквото имаш да питаш съня. Той всичко знае. И ако иска да ти каже, ще го научиш още тази нощ. Но не забравяй – трябва да му задаваш само един-единствен въпрос! Иначе се обърква и ти разказва небивалици, които, щом се събудиш, забравяш.

Докато се мъчеше да избере кой от многобройните си въпроси да зададе, Елка заспа, без да пита нещо.

На другия ден в селото пристигнаха две каруци с цигани – калайджии и кошничари. Вдигна се врява и пазарлък. Събра им се много работа, та останаха и за другия ден. Загласиха се да нощуват в каруците, както правеха всяка лятна нощ. Дядо Христо ги покани в къщата си да хапнат, а на жена си заръча:

– Стопли вода и застели леглата с нови постели, а тия, дето спим ние, опъни в плевнята!

Елица знаеше какво мисли сега баба ѝ: че цигани ще спят в леглото ѝ, а и в къщата сами ще останат. Ще се опита да се възпротиви, но ще чуе познатото: „Мълчи, жено!“ , което винаги сепваше всеки неин протест и тя млъкваше. Изведнъж спираше да мърмори и се съгласяваше с всичко.

А нощуването в плевнята се повтаряше всяко лято, когато тия непрокопсаници, както ги наричаше баба ѝ, обикаляха селата. Съседните села пропищяха от тях, що неща им окрадоха. Но въпреки яда си старата жена не можеше да не признае, че от дома ѝ, както и от селото никога нищо не изчезна. Но това не я успокояваше. Протестът оставаше. Не можа да свикне с гостоприемството на мъжа си. Още като строил къщата, първо за гостите мислил. От вратата влизаш в голям салон със зидани миндери за сядане. Цяло село тук се е сбирало. Не била къща като хората, а хан. При това безплатен. Вярно – бяха най-имотните и няма не е видяла. Но защо дядо Христо толкова раздаваше майсторлъка и труда си на чуждите, все не проумяваше.

След вечерята с гостите, която баба ѝ не сподели, по заръка на дядо си Елка донесе последната направена от него цигулка, за която и тя му помагаше. Докато я носеше, си спомни за най-важната ѝ част – душата, която прави музиката красива. Още една загадка. Мислеше си, че душата е много, ама много специална част от цигулката, а се оказа нищо и никаква клечица, пъхната някъде там вътре в кухнята ѝ. Как може едно малко, незначително нещо да прави нещата значителни и красиви?

Циганите вече пееха. Дядо Христо засвири. Веселието продължи до късно.

Тази вечер детето за първи път спа в плевнята. Луната се усмихваше. Звездите искряха. Щурчетата бързаха да представят уменията си. Ароматът на кумарин омагьосваше съня. Когато се събуди, циганите ги нямаше, но ѝ бяха оставили шарена кошничка за спомен, в която още

на другия ден набраха билки от Седлото. И това е връх – южният. Тук Крали Марко оставил седлото си, преди да слезе да напои в реката коня Шарколия. Седлото дълго чакало да го прибере стопанинът му, но той не се върнал. Камъните приели очертанятията му. Затова така го наричат. На север от селото, додето око стига, се простира голямата отвесна скала Злия пролез. Отвъд преди много години в скалите са се разбивали вълните на море. Забити в непристъпни места, още стоят халките, за които древните рибари са връзвали лодките си. Каменни стълби водят до дъното на морето, където е бил дворецът на русалките. Но това е друга приказка.

Тази вечер любимата дядова внучка, уморена от тичане около Крали-Марковото седло и катерене по Злия дух, както преименува скалата, заспа, преди да чуе нова приказка, защото целият ѝ ден бе приказка.

Събуди се рано. Погледна през едно от трите малки прозорчета на стаята си и видя до къщата нещо, което я накара да онемее и я разсъни окончателно. Един елен с огромни рога, сърна и малкото им с гръбче на петънца пасяха трева почти под прозореца – толкова близо, че извика от радост. Те се изплашиха и побягнаха. Изгича необута и по нощница навън. Дано не я зърне баба ѝ. Не даваше да излиза необлечена, неизмита, несресана... Но горското семейство бе по-важно от всичко. Когато изтърча навън, те вече бяха излезли през отворената врата на оградата. Дано само не са изяли бабиния боб, защото веднъж бяха прескочили и хубавичко се бяха напасли с него. Това така вбеси старата жена, а те с дядо си скришом от нея се посмяха на яда ѝ. Но кой беше отворил вратата? Толкова е рано. Селото още спи. Елка излезе през отворената врата. Погледна тревата. Някой наскоро бе минал, но не елените. Стъпките бяха по-големи. Тревата вече се мъчеше да се изправи, а паяците сърдито поправяха скъсаните нишки на ловните си мрежи. Тогава от върха на изток се промуши първият слънчев лъч и се заразстила по тревата и дърветата, покри цялата планина. Показа се слънчева дъга, бързо започна да расте и да се пълни, докато не стана голям светещ кръг. Елка винаги се събуждаше, когато слънцето е изгряло, и за първи път видя появата му. Изгревът бе откритие. Забеляза на върха, откъдето изгря слънцето, фигура на човек и позна дядо си. Значи той е оставил отворено. Леле-мале, как ще се кара баба. Затвори вратата с решението да си мълчи и заслиза по стръмнината, за да стигне долу при реката, откъдето да се изкачи на върха при дядо си.

Росата влажно целуваше дългата нощничка, мислейки я за бягащ цвят. По босите крачета се забиваха клечки и камъчета. Не мина по мостчето, когато слезе до реката. Прегazi я, за да стигне по-бързо. И колкото и да надигаше дрешката си, тя съвсем се намокри. После тръгна нагоре към върха на слънцето. Стъпваше по голяма, мека трева с дълги стръкчета – най-хубавия килим. Задъхана, доближи върха. Дядо ѝ седеше там

толкова замислен, че не усети кога са го доближили. Какво ли правеше тук сам? Протегна малката си ръчица и я сложи на рамото му. Той се обърна и детето видя сълзи в очите му. Нейният дядо плачеше! Никога не е допускала, че може да плаче – той, най-силният, най-мъдрият, най-можещият, най-умният плачеше. Защо? Нямахме врагове. Всички го обичаха и най-много от всички го обичаше тя – неговата правнучка! Инстинктивно, за да го утеши, обви ръчички около врата му, целуна го по влажната буза и зарови русата си главица в гърдите му, ридасейки, без да знае защо, ей тъй – от съпричастие.

Старецът бързо се отърси от чувствата. Откри малкото разплакано личице, избърса сълзите му и се усмихна с такава истинска и широка усмивка, каквато само той имаше, и попита:

– Защо плачеш, миличка?

– Защото и ти плачеш!

– Но на мен мушица ми влезе в окото. Нали и на тебе беше ти се случило? Знаеш как люти и сълзите сами излизат.

– Да, дядо. А аз помислих, че нещо те боли. – Елка се усмихна успокоена и пак прегърна дядо си. – Колко хубаво е, че нищо не те боли!

– Не ме боли! Не ме боли! Как може нещо да ме боли, щом някой толкова много ме обича, че дойде бос и по нощница тук, на върха, за да заплаче с мен. Да се прибираме. Време е за закуска.

– Има и още нещо.

– Какво?

– Ами няколко неща. Събудих се, защото прозорецът се отвори сам, навярно снощи не съм му сложила кукичката. Той закачи дантеленото перде и малко го скъса, но само малко. Когато го оправях, видях елен със семейството си да пасат под прозореца. Изплашиха се от мен. Излязох след тях и видях, че някой беше оставил вратата на оградата отворена. Затворих я и няма да казваме на баба. После видях смачкана трева, сърдит паяк и слънцето. То беше вълшебно! И до него ти – моят дядо! Дойдох сама, без да се боя от планината, и за първи път видях сълзите ти. Дядо, казвал си ми, че мушиците се будят по-късно, когато ги стопли слънцето. Тази мушица защо се е събудила толкова рано?

– Сигурно нещо я е събудило, както е събудило теб, детективке!

– Този връх, където сме, как се казва?

– Няма име. Никой не го е кръстил. А е толкова хубав. Който дойде тук рано, първи вижда изгрева. За жалост, търсим да поздравим идването на светилото, когато сме в залеза на годините си.

– Ти за първи път ли гледаш тук как изгрява слънцето?

– Идвам всяко утро от много години насам, дори когато вали. За голям сняг съм си направил нещо като ски. Дълбоко в себе си чувствам този връх като мой и се питам защо ли човек иска да си има един негов връх. Още не съм си отговорил.

– Измислих името! Дори две имена – Слънчевият връх и Вър-

хът на дядо Христо!

– Нека бъде първото име. Нямам намерение тук да правя къща, но за друго мечтая. Само на теб ще прошепна мечтата си, а ти ще я пазиш и, ако не успея, ти я оставям на теб. Макар и малка, разбираш ме най-добре. Обичаш ли плодовете на червенака, дето расте в двора?

– Много! Това е любимата ми круша!

– И на мен. Знай, че тази круша не е обикновена.

– Вълшебна?!

– Може и вълшебна да е. Вълшебството е скрито навсякъде и се явява само на този, който го търси и има очи да го види, сърце да го усети и мисъл да го разбере. Когато бях на фронта, малко преди края на войната, останал без сън и сили, гладен, уморен и много жаден, се облегнах на дънера на голямо дърво. Пред мен паднаха три круши. С едната утолих жаждата, с другата глада си. Третата оставих за после. Като се върнах, я намерих смачкана в дрехите си. Не ставаше за ядене, но взех семките. Бяха три. Посях ги. Само едната фиданка оцеля и тя е голямата круша. Не знаех името ѝ. Заради червения цвят на месестата част я нарекох червенак. Пътувах много, но никъде не видях такава круша. Плодът ѝ е вкусен само когато дървото ти го подари. Откъснеш ли го, е стипчив. Ядеш ли го на другия ден, след като е паднал, е блудкав. Ароматът и сладостта е само когато току-що е паднал от дървото. Много е мъдър тоя червенак, но трудно споделя мъдростта си. Все си мисля, че ще е добре, ако тук, на Слънчевия връх растеше такава дърво. Слънцето щеше още мъдрост да му дава, а и само мъдри хора биха идвали тук да вкусят плода му. Опитвах се да го развъдя отново чрез семена или присадка, но все не се получаваше. Не опитах само едно – това, което винаги съм искал – семена тук, на място да засея. Седна ли на върха, винаги си представям, че облягам гръб на червенака, а дървото ми дава от мъдростта си, когато пожелае или когато съм заслужил да я получа.

По обяд пристигнаха родителите на Елка – да си я заведат пак в града. Тръгна с много болка в сърцето си. Толкова неща останаха nedovършени. Столчетата – nelaкирани, приказките – недочути, езикът на дърветата – ненаучен, семките от червенака – непосети...

Минаха месеци... Ученичката вече четеше добре и написа своето първо писмо – писмо до дядо! Много неща искаше да му каже, но все не намираше точните думички. Задраскваше и почваше отначало. Искаше писмото ѝ да бъде като бълбукането на поточето, като песента на славея, като вкуса на червенака, като развятата бяла риза на дядо Кукуруигу, като... Написа само: „Скъпи дядо! Вече пиша и чета добре. Не посявай семената от червенака на Слънчевия връх без мен! Обичам те! Твоя Елица“.

Отиде да поиска плик от майка си, а тя заплака.

– Дядо ти няма да получи това писмо! Намерили го вчера сутринта на източния връх. Починал седнал, сякаш е опрял гърба си на дърво. Бил усмихнат.

Елка искаше да закрещи, но остана вцепенена. Детското лице придоби сериозен израз и тя с несвойствен гърлен глас изрече:

– Сега сама ще трябва да посея семчицата.

Думите ѝ останаха неразбрани. Отиде в стаята си, чувайки само гласа на дядо си. „Винаги трябва да си силна, много силна. Малък, но смел войник на бойното поле живот.“ За пръв път се почувства войник. Долови и усети смисъла на дядовата заръка. Спомни си всичко в приказката за войника, макар че не беше любимата ѝ приказка. „Войникът винаги продължава битката, дори и сам!“ Стана ѝ студено. Сложи дърво в печката. То забумтя. Опита се да чуе приказката, но се сети, че не знае езика му. Майка ѝ влезе да я утеши, а тя отвърна:

– Излез, не ми пречи, уча!

– Но ти седиш до печката без учебник.

– Уча езика на дървото.

След смъртта на стареца наследниците започнаха да делят дом, двор, покъщнина...Тъй разделиха земята, че червенакът попадна на синор. Скараха се кой да го притежава. Една нощ се изви страшна буря. Светкавици зловещо прорязваха небето. Една от тях се устреми към неподделеното дърво. Гръм разтресе околността. Прозорците се изпочупиха. После бурята изведнъж спря. Разноцветието на дъгата повика изплашените птици, подканвайки ги да озвучат красотата. Спорешите наследници излязоха да отчетат щетите си от бурята. Срещнаха се при синора. Никой от тях не видя красотата около себе си. Във всеки парцел лежеше по равна част от дървото, заради което забравиха, че са брат и сестри. Никой от тях не разбра небесната мъдрост. Всеки имаше своята третица от единственото, но никой нямаше да опита повече плода му.

Само Елка плака за дървото. Как да продължи мечтата на дядо си да посея семчица?! И войникът се предаде! Захвърли униформата си. Животът ѝ потече в коловоз, в който я вкараха по необходимост и разписание, защото имаше пътници, поели по пътища, по които друг да ги води, а те да са горди, че са стигнали. Един ден, за учудване на всички, свикнали да пътуват с нея, без дори да я забелязват, тя отказа да бъде локомотив и заряза определения ѝ от други коловоз. Заряза и пътищата на другите. Върна се на село. Имотите на дядо ѝ бяха разпродадени. На майка ѝ се бяха паднали плетената работилница и изпочупеното сушило за плодове, потънали в бурени и забвение. Мазилката на места бе олющена и се виждаше плетката от пръчки. Но това не я учуди, защото вече знаеше как се плетат къщи. Постегна двете стаички и камината. Изправи изпочупените реси от сушилото да не гният и на пода се търкулнаха сухи плодове. Бяха круши. На едното резенче едва

се държеше семчица. Дали е от червенака? Запазила ли е кълняемост? Крушата е вълшебна. Може пък и семената... Стига тия детски мисли за вълшебства! Но дядо ѝ не мислеше така. И жената пося семката на Слънчевия връх с такава ритуалност, с каквато биха го сторили двамата с дядо ѝ. Това свещенодействие разбуди отново планината.

След години в една ранна утрин трепетликите повториха онова забравено „Ку-ку-ри-гууу!“, идещо от западния връх, а през облачен воал се вееше бяла риза. Когато слънцето изгря, от Слънчевия връх ѝ махаше строен мъжки силует. Събу се боса. Спусна се по стръмното. Прегази реката. Изкачи се по килима. На самия връх поникнало младо дърво. Разтворило клони, приличаше на човек. От него падна плод – подарък мъдрост.

* * *

Вечерта баба Елица сложи сух дънер в камината. Седнаха с внучето на две трикраки столчета. Малко – за внуче и голямо – за баба. Разделиха си крушата.

– Бабо, защо тази круша е червена отвътре? Такива круши няма!

– Има! На Слънчевия връх! Никъде другаде!

Пламъкът обгърна дървото. Някой разказваше приказка. Дали горящото дърво? А може би червенакът?

Пушекът не се интересуваше от кого е приказката. Грабна я и папъл, папъл – хайде в комина! А от там – при звездите. Както преди. Една от тях затрепка по-силно – звездата на дядо Христо. И заръча: „Четете голямата книга!“.

Редактор: Десислава Сивилова

Коректор: Ана Йорданова

Графика: Калин Николов

Калоян Захариев

МИНАЛОТО

Момичето, което се взираше в него, беше красиво. Русата коса се пръскаше около тясно лице с високи скули. Очите ѝ бяха сиви, с оттенък на стомана. Разтворените червени устни показваха съвършени бели зъби. Кожата ѝ бе млечнобяла... и изглеждаше още по-бяла на фона на стичащата се по бузата ѝ кръв. Мозъкът ѝ капеше по окървавения асфалт.

Експлозия разтърси земята. Посипа се дъжд от пръст и натрошени тухли. Огъната армейска каска се търкулна на асфалта. Откъснатата човешка глава в нея впери невиждащи сини очи в Йоасаф. Смяраше на кръв и барут го обви.

„Какво става?“ – сепна се Йоасаф.

Над главата му с вой прелетя Месершмит Me-108. От търбуха на самолета се откъсна бомба, която изчезна сред къщите надолу по улицата. Машината с рев изви нос нагоре, а под нея изригна гейзер от пръст и тухли. Няколко къщи се сринаха сред грохота на взрива.

Йоасаф грабна шмайзера, който се търкаляше до него, и се надигна на колене. Откъсна нечий кървящи пръсти, все още вкопчени в ръкохватката, и ги хвърли на земята. Избърса с окъсан ръкав чуждата кръв от оръжието.

„Какво се случва? Какво правя?“ – помисли си, докато пяха нов пълнител в автомата.

Край него притичаха двама бойци от Вафен-СС. Стовариха картечница MG-42 по средата на пътя и легнаха зад нея. Затворът забръмча като разгневен кошер пчели. Откосят преряза през гърдите четиримата войници в кафяви униформи, които се бяха опитали да пребягат през улицата. Кръв и вътрешности пръснаха по асфалта.

– *Töte Kommunisten!!!* – изрева някой отзад.

Каменната стена на петдесетина метра рухна и на улицата с механичен грохот изскочи танк Т-34. Куполата се завъртя... и Йоасаф скоочи настрани към плитката канавка. Стовари се тежко на калното ѝ дъно.

– *Tank! Rennen...*

Снарядът се заби в картечната позиция. Парчета от тела се разпиляха във въздуха. Откъсната ръка цопна в канавката до Йоасаф. На китката ѝ имаше часовник с пукнато стъкло. Стрелката помръдваше едва-едва.

„Трябва да се махна оттук, трябва да се махна оттук...“ – пулсираше в ума му, докато измъкваше от колана си граната.

От втория етаж на къщата отсреща изригна облак дим и снарядът от противотанковия гранатомет се заби в носа на съветския танк. Взривът разтърси стоманената черупка. Късото оръдие се завъртя и изгърмя. Стената на къщата се пръсна. Посипаха се тухли. Обезобразено тяло в зелена униформа се свлече през дупката право в цъфналите розови храсти долу. Сградата изскърца, покривът се пропука и рухна върху втория етаж. Постройката се наклони и от вратата и прозорците изскочиха трима войници от Вафен-СС. Картечницата на танка залая. Откосът улучи единия беглец и преряза тялото му надве. В този момент къщата се срина сред облак прах.

Йоасаф хвърли гранатата към танка. Тя издрънча по бронята и се търкулна на асфалта. Взривът само остърга олющената боя по корпуса. Двигателят избоботи, от ауспуха се издигнаха облаци дим и танкът се завъртя към Йоасаф, който трескаво ровеше в портупея си, за да измъкне последната граната. Веригата на машината се скъса с прашене и увисна по колелата. Т-34 изрева сърдито и завъртя куполата към канавката.

„О, не...“

Отекна грохот и земята потрепери. Йоасаф надигна каска от канавката. Т-34 гореше. От горната част на улицата се носеше с рев огромен Кралски тигър. Дългото оръдие изгърмя и втори снаряд се заби в поразения Т-34. Земята пак се сгърчи. Люкът на разбития съветски танк се отвори и от него блъвнаха пламъци. Горящ танкист се измъкна с писъци, изтъркули се по огънатата, смазана броня и се строполи на улицата.

„Адът... попаднал съм в Ада...“ – мислеше си Йоасаф, докато част от него се чудеше дали да не застреля нещастния червеноармеец.

Отказа се. Адолф Хитлер беше обявил всеки патрон за национално богатство. А заповедите си бяха заповеди и трябваше да се...

„Какво те прихваща, да му се не види? Какви заповеди...“

Йоасаф се надигна от канавката и избърса калта от лицето си. Огледа се. Северната част на града беше затисната от гъст облак, който лениво се издигаше към синьото есенно небе. Вятърът носеше смрад на изгоряло, грохот на експлозии и трясък на оръжия. Настъпващата Червена армия беше успяла да обходи незабелязано отбранителните съоръжения от запад и изток и с нощна атака бе пробила рехавата отбрана при Кота 24 и Кота 31. Инженерите им някак бяха успели да се справят с минните заграждения само за часове.

Според разузнаването предния ден бяха открили опустелия военнопленнически лагер на десетина километра от града и ямите, пълни с набързо разстреляни червеноармейци. Коменданта от Вафен-СС, принуден от бързото вражеско настъпление да изведе хората си от лагера, така и не бе намерил време да закопае гробовете, изровени от самите избити.

„Ако тоя мръсен хърватин го беше направил – помисли си Йоасаф, – може би проклетите комунисти нямаше да се бият така яростно.“

От центъра на града се зададе отделение бойци, строени в две рехави колони. Водеше ги припрян капитан, на чиито гърди висеше пленен съветски ППШ.

– *Bewegen Sie sich, Männer! Mach weiter!* – подвикваше той на войниците си.

Войниците го следваха без особен ентузиазъм, но никои не роптаеше, въпреки че изглеждаха уморени, окъсани и гладни. На яката на офицера блестеше значка с ухилен човешки череп и кости. Тя беше единственото гордо и лъскаво нещо в него.

„Дивизия „Мъртвешка глава“ – сети се Йоасаф.

Капитанът му кимна и той изпъна ръка, преди да се усети:

– *Hail Hitler!*

Войниците от колоната изгледаха Йоасаф като част от унилия градски пейзаж. Очевидно знаеха, че Червената армия вече е пробила отбраната, както и че врагът ги превъзхожда във всичко, като се започне от броя и се стигне до танковете и самолетите. Няколкото батальона от 13-а планинска дивизия „Ханджар“ – единствените подкрепления, на които можеха да разчитат в предстоящото сражение, бяха изтеглени, за да подсилят позициите при гарата на десет километра на юг. Не че на проклетите хървати можеше да се разчита, но все пак знаеха, че няма да получат милост от Червените, и щяха да се бият до смърт.

Но заповедта на генерал Ернст Буш бяха повече от проста – позицията да се задържи на всяка цена. А заповедите трябваше да се спазват.

„Моята чест се нарича вярност“ – каза си Йоасаф, прехвърли ремъка на шмайзера на гърдите си и тръгна след колоната.

Кралският тигър избоботи и огромните вериги изгромоляха по улицата след войниците. На изток, към небето се точеха линии от трасиращите снаряди на противовъздушната отбрана. Над тях, като свирепи водни кончета бръмчаха съветски Илюшин и Яковлев, които бълваха бомби над горящия град. Няколко оцелели Месершмит се носеха сред тях под закрилата на ревящите наземни оръдия. Червените не изглеждаха особено смутени от съпротивата на защитниците и засилващият се грохот на експлозии подсказваше, че съветската артилерия настъпва напред заедно с пехотата.

Йоасаф се вгледа в гърбовете на бойците пред него. Стотина уморени и обезверени мъже, които отиват да се сражават с четирите дивизии, изпратени от генерал Рокосовски.

– *Flugzeug!*

Крясъкът изтръгна Йоасаф от мислите му. Скочи настрани, претърколи се и без да обръща внимание на острата болка в хълбока, където се бе забил шмайзерът, се притаи към ниска каменна ограда. Над него се плъзна сянката на Ил-2. Неколцината войници, които не бяха хукнали да търсят прикритие, откриха огън по самолета. Огромната машина леко наклони нос и се понесе самоубийствено към земята. Миг преди острата

муцуна да се забие в покрива на къщите, самолетът рязко се издигна. От търбуха му се откъсна бомба, която се връза в громолящия Кралски тигър. Стокилограмовият заряд се взриви с адски грохот. Ударната вълна помете войниците. Йоасаф усети как се премята във въздуха и изведнъж всичко потъна в мрак.

– *Leutnant...*

Йоасаф изпъшка задавено и отвори очи. В гърлото му нахлу смрадта на пушек и изгоряла човешка плът. Стомахът му се сгърчи и той повърна на опушения асфалт.

– *Leutnant... Lieutenant, der Kapitän ist tot...*

Йоасаф се огледа замаян. Лежеше на улицата. Над него се беше надвесил почернял от сажди войник с нашивки на сержант от „Мъртвешка глава“. По лицето на войника капеше кръв, но той сякаш не забелязваше раната. Наоколо се търкаляха тела в зелени униформи. Замаяни войници газеха сред тях в търсене на оцелели. От огромния, наглед неунищожим танк беше останала опушена и почерняла купчина метал. Сградите наоколо бяха сринати от бомбения взрив.

– *Was sind die Befehle, Leutnant?*

– Какво... – изпъшка Йоасаф. – Какво казваш?

– *Der Kapitän... der Kapitän ist tot...*

– Не те разбирам, проклетнико! – кресна той в лицето на сержанта. – Не те разбирам какво ми...

Черепът на сержанта се пръсна. Горещ мозък опръска Йоасаф. Войникът залитна и падна на земята.

– *Rote Armee!* – екнаха викове.

Затрещяха пушки и автомати. Войници в зелени униформи паднаха окървавени сред трупите на другарите си. Йоасаф се изправи и хукна, без да поглежда накъде отива. Ухото му писна от прелетял куршум. Видя зеещ вход и потъна в него. Претича през празен хол, изскочи през разбития прозорец и се приземи в отъпкана градина. Изкрещя от болката, която пламна като горски пожар в тялото му. Надигна се на четири крака и залази напред. Улови се за голяма саксия, някога приютявала цветята на грижлива домакиня, и се изправи. Прескочи с мъка оградата и някак си се задържа на крака.

Оръжия от всякакви калибри вече трещяха наоколо. Над главата му прелетя с рев горящ Месершмит, който се завъртя във въздуха и се заби в къща на стотина метра. Към небето лумна огнен гейзер. Земята потрепери. От покривите на околните къщи се посипаха керемиди.

„Божичко...“ – помисли си Йоасаф и се сепна.

„Какво е Бог?“

Не успя да си отговори. От къщата, в чийто двор беше попаднал, изскочиха трима червеноармейци. Бяха млади момчета, на не повече от двадесет години, но уверено стискаха своите ППШ. Не го очакваха. Йоасаф вдигна шмайзера и ги покоси с един откос. Двама паднаха, а

третият залитна, ударен в рамото. Автоматът засече. Йоасаф посегна към пистолета на бедрото си, но пръстите му докоснаха само празен кобур. Раненият червеноармеец го блъсна и двамата се сринаха на земята.

– Умри, собака! – кресна раненото момче и вкопчи пръстите на здравата си ръка в гърлото на Йоасаф.

Той измъкна ножа от колана си и го заби в гърдите на червеноармееца. Момчето се сгърчи и избулва кръв в лицето му. Йоасаф избута умирация от себе си и се изправи с пъшкане. Посегна към изгървания шмайзер.

– Урааа...

Само успя да вдигне поглед. С рев от къщата изскочи четвърти войник, стиснал пушка. Дългият щик се заби в корема на Йоасаф. Болката го преряза като мълния... и падна мрак.

– Сан Йоасаф, добре ли сте?

Яркото сияние го заслепи. Тежестта, която притискаше тялото му, изчезна и той си пое дълбока глътка въздух. Светът ухаеше на гума и прохлада. Йоасаф се сгърчи и повърна в краката на облечения в бяло техник. Мъжът стреснато отскочи назад.

– Медицински екип при Гнездо 2... – заговори припряно техникът в микрофона на китката си. – Медицински екип при Гнездо 2...

– Нищо му няма, младежо – заговори някой меко. – Просто го намушкаха в корема. Случва се тялото да реагира така на симулацията. Все пак идеята на всяка симулация е да е като истинска, нали?

– Да, сан Давид – поклони се техникът.

Йоасаф избърса устни с трепереща ръка. Къде се намираше? Какво стана с червеноармееца с щика? Със сражението? С цялата онази... той издиша дълбоко. Тръсна глава. Да, вярно. Намираше се залата за симулации на Института на наследството. С пъшкане се измъкна от Гнездото – продълговата камера с яйцевидна форма. Краката му трепереха и техникът го подхвана, за да не падне.

– Е, какво ще кажете, сан Йоасаф? Задоволите ли любопитството си?

До Гнездото стоеше висок строен мъж на около петдесет години с посребрена коса. Сред бялата му брада грееше усмивка. Носеше робата на втори дан сенатор в Съвета на наследството.

– Директор Давид. – Йоасаф се усмихна въпреки ледените тръпки, които пълзяха по тялото му. – За мен е чест.

– Нека оставим специалистите да се погрижат за тази фина техника – кимна той към смутения техник. – Ще ми е приятно да споделим някои мисли.

Йоасаф закрачи след Давид. Краката му се огъваха. Чувстваше се не като човешко същество, а като чучело, натъпкано със слама. Залата за частни симулации беше малка. Гнездата бяха четири, но само неговото имаше следи да е ползвано скоро. Вратата се затвори зад тях. Йоасаф погледна надписа на стената.

„Сектор с ограничен достъп“.

Прекара шест месеца в писане на молби до почти всеки сенатор в Съвета на наследството, включително и до директор Давид, докато получи достъп до това място. Накрая се оказа, че вратата към залата за частни симулации дори не е заключена. Все пак имаше правила, а правилата трябва да се спазват.

„Заповедите си бяха заповеди...“

Йоасаф потрепери.

Минаха през залата за публични симулации, която жужеше от гласовете на десетки хора. Виждаха се техници, студенти, които си подготвяха домашните, докторанти, работещи по дисертации на една или друга тема от живота на Хегемонията. Всички петдесет гнезда бяха заети, а до някои от тях търпеливо чакаха своя ред други потребители. Техниците обикаляха около поверените им саркофази, за да са сигурни, че всяка симулация работи както трябва. Изкуственото осветление, микроклиматът и холограмите приятно мамеха, че не се намират дълбоко в недрата на Института, а в някоя просторна зала горе, на повърхността.

– Работата кипи – каза бодро директор Давид, който кимаше на покланящите се служители и гости на Института.

– Така изглежда – измърмори Йоасаф и хвърли мрачен поглед на студентка, която му се усмихваше весело.

Момичето потрепери. Сведе бързо поглед към пода, докато притискаше към гърдите си касета със симулация на 40-ия Фестивал в Дар-Леви, сякаш беше най-ценното съкровище на света. Вероятно учеше социо-културология. Една от любимите им теми за курсови и дипломни работи, по някаква неясна причина, бяха фестивалите в Хегемонията.

– Чакрыте ви ми се струват малко потъмнели, сан Йоасаф.

– Заблуждавате се. – Йоасаф се сепна, когато се усети с кого говори. – Просто някои неща ми дойдоха в повече, сан Давид. Простете.

Давид махна с ръка.

Асансьорът ги отведе на повърхността. Оттам транспортна лента ги откара в парка на Института – безкрайни градини, изкуствени езера и беседки. Йоасаф с наслада вдъхна аромата на зеленина и свежест. Слънцето печеше, а наоколо стотици студенти и служители на Института се наслаждаваха на свободното си време. Някои си бяха организирали пикници, други се занимаваха със спорт. Самоходните автомати за храна и напитки само чакаха сигнал, за да се задействат. Ветрец играеше в дръвчетата и тревите, носейки аромат на зеленина и цветя. В далечината се виждаха небостъргачите на Прайм – столицата на Хегемонията. Стоетажните колоси блестяха на светлината на обедното слънце. Ветрец играеше в дръвчетата и тревите, носейки аромат на зеленина и цветя.

„Ден, благословен за Наследниците“ – помисли Йоасаф, но както никога досега, това му се стори някак кухо и фалшиво.

Двамата тръгнаха по алея, която се гънеше между градини, пълни с розови храсти.

– Говори се, че една немалка част от жителите на Прайм съществуват заради Градините на Института. Има много кътчета, където човек да остане... – по устните на директор Давид заигра усмивка – сам с мислите си. Какво мислите, сан Йоасаф?

Той с мъка сдържа изчервяването си. Той самият знаеше някои доста усойни местенца, далеч от алеите, където се беше усамотявал с Ева.

Двамата мъже намериха празна беседка и седнаха. Едно махване привлече автомат и след миг Йоасаф с наслада отпи студена газирана вода. Болезненият обръч, който още пристягаше гърдите му, окончателно се разчупи. Впери поглед в млада двойка, която играеше федербал. Пластмасовото перце, пернато от ракетата на момчето, направи елегантна дъга. Момичето замахна несръчно, за да го посрещне, но не улучи. Перцето потъна в гъстата ѝ кестенява коса.

Тя записка сякаш се беше сблъскала с гигантска буболечка. Момчето хукна да ѝ помогне.

– Ах, тези млади – каза весело сан Давид. – Танцът на ухажването не се е променил особено от моята младост.

Йоасаф не отговори, загледан в блестящите небостъргачи на Прайм.

– Защо?

– Какво „защо“?

– Защо Институтът е създал тази симулация? В речника на Хегемонията дори няма дума „война“. Докато правех проучванията си за дисертацията, ми трябваша няколко месеца, за да науча, че такова нещо е имало. После ми трябваша още толкова, за да разбере съдържанието на думата. В катедра „История“ имаше само един човек, който можеше да ми даде някаква информация за събитието, наречено „война“.

– Сътрудник Авраам – кимна Давид. – Не се учудвам. Той винаги е бил от онази категория инакомислещи, които смущават дните и нощите на Директорския съвет с разни еретични идеи.

– И единственото, което ви е хрумнало, е да го направите ръководител на архива, където няма да има достъп до студенти, нали?

– Всъщност сан Авраам прие поста с благодарност. Достъпът до архивите винаги е бил нещо, за което е копнял от времето, когато беше студент. За толкова години не съм чул да се оплаква, а той е от хората, които високо заявяват недоволството си. Трябваше да чуете как реагира, когато решихме да сменим обикновената кафе-машина в стаята за почивка с такава с жетони.

– Имате готов отговор за всичко, сан Давид.

– Вашите въпроси не са от сложните, сан Йоасаф.

– Така и не ми отговорихте за симулацията. Няма да преувелича, ако кажа, че не повече от сто души в цялата Хегемония знаят какво е „война“. А такива неща като „куршуми“, „бомбардировка“...

За миг видя разкъсаните и обезобразени трупове, разпръснати по улицата, и стичащите се алени вади. Стомахът му се сви. Устата му запари от кисели стомашни сокове.

Йоасаф надигна бутилката. Газираната вода го задави. Кашлицата го свали на колене. Давид го затупа по гърба.

Към тях веднага се спусна сервизен робот с мигаща предупредителна лампа.

– *Гражданино, нуждаете ли се от медицинска помощ?* – избръмча машинката, готова да пусне заявка към най-близкия спешен екип.

Неколцина младежи се взряха в тях. Двама – чиито бели ленти на ръкавите издаваха, че са от Медицинския факултет – тръгнаха с решителни крачки на помощ. Давид им махна с ръка и те спряха несигурно.

– Нищо му няма на младежа, само се задави с газирана вода.

Роботчето не обърна никакво внимание на Давид, водено от програмата си да се грижи за хората.

– Добре съм – изхриптя Йоасаф и изтри сълзите от лицето си. Хвърли бутилката към близкия контейнер за боклук, но не улучи.

Към нея веднага се спусна автоматът, от който я беше купил, и я погълна, за да я рециклира.

– *Сканирам* – каза сервизното роботче. – *Край на сканирането. Не отчитам непосредствена нужда от медицинска помощ. Пожелавам ви лек ден, гражданино.*

Приличащото на цилиндър роботче се отдалечи на четирите си колела. Студентите наоколо се върнаха към своите занимания.

– Май ще е по-добре да се приберете у дома, сан Йоасаф. Приличате на човек, който има нужда от дълъг сън. И не се тревожете за вашата дисертация. Ще говоря с комисията. Няма да е никакъв проблем да отложим защитата ѝ с три месеца. И без това доктор Димитренко е доста зает с теренни проучвания. – Давид потупа младежа по рамото. – Това само ще го облекчи.

– Димитренко прави теренни проучвания? Но той...

– Какво? Мислите си, че е просто теоретик? Усилията на доктор Димитренко са в основата на онази симулация. Първите наследници са се погрижили да унищожат всички спомени за ужасното минало на човечеството и върху тази забрава са построили Хегемонията. Такива като Димитренко бродят по света и сглобяват пъзела на нашето минало. Въпреки съпротивата на такива като мен, трябва да отбележа.

– И къде проучва този път доктор Димитренко?

Давид се взря към блестящите на слънцето небостъргачи на Прайм. Йоасаф проследи погледа му. Не, директор Давид не гледаше блестящите гиганти, пронизващи синьото небе, а някъде отвъд тях.

– Изгорената земя? – попита Йоасаф и млъкна смутено.

За Изгорената земя не се говореше. Беше забранено.

„А защо?“ – мярна се в главата на Йоасаф.

– Да, доктор Димитренко е от онези ужасно досадни хора, които не се спират пред нищо. Трябва да е опънал нервите на много от членовете на Съвета на наследството, за да получи разрешение за теренните си проучвания. Беше си такъв още като студент. Отдавна съжалявам, че именно аз бях човекът, който настояваше той да получи статуса на хоноруван преподавател. Е, предполагам, че и хора като него трябва да има. – Давид се усмихна и погледна Йоасаф. – Не се учудвам, че Димитренко толкова те харесва. Приличате си.

– И аз ли съм толкова досаден?

– Досаден? Не, разбира се, по-скоро упорит.

– Мисля, че това е едно и също.

Давид се засмя.

– Зависи от гледната точка. Но точно такива... упорити... хора са причината да не се пенсионирам въпреки мрънкането на жена ми, че вече съм твърде стар да се занимавам с такива неща. Е, аз ще тръгна, сан Йоасаф. Ще се погрижа да се свържат с вас, когато Димитренко потвърди новата дата и час на защитата на дисертацията. Довиждане.

Йоасаф гледаше как директор Давид се отдалечава с енергична крачка. Отвърщаше с лъчезарна усмивка на поздравите и поклоните на студентите наоколо. Йоасаф се отпусна на пейката. Ветрецьт нахлу в беседката и охлади горещото му лице. Донесе аромата на зеленина и свежест. Пролетта бавно преливаше в топло лято. Най-хубавите дни в Прайм. Време, което да прекараш навън, сред природата с приятна компания и...

– Изгорената земя – прошепна Йоасаф и прехапа устни.

Погледна между колосалните сребърни огледала на небостъргачите. Там, на север, отвъд тях, отвъд стената, която никога не си помисляше да премине, беше Изгорената земя. Затвори очи. Ето го четириетажния блок на тихата уличка „Лео Галан“ в самите покрайнини на Прайм. На детската площадка играе сестричката му – Магдалена, докато майка им плете, седнала на пейката. Баща им е на работа в сервиза за електромобили. Станало е обяд и слънцето най-накрая огрява „Лео Галан“ и стройните редици блокове. Лъчите му са прехвърлили петдесетметровата стена, която опасва града от север. Изградена от сив композит, тя изглежда огромна, безкрайна, неразрушима, издигната сякаш в самата зора на времето.

„Мамо – пита тогава Йоасаф, вече започнал да попива чудесата на Хегемонията с големи детски очи. – Какво има там?“

Мария обръща поглед към стената, която се извисява високо над блоковете. Сякаш я вижда за пръв път. Без да вдига поглед от плетката си, тя само свива рамене.

„Стената, миличък. Няма си друго име.“

„А какво има там?“

„Не знам. Против правилата е да се ходи отвъд нея.“

Йоасаф не попита повече. Щом беше забранено да се пристъпва през стената, значи нямаше смисъл въобще да се говори и мисли за нея. А Йоасаф беше добро момче, той спазваше правилата.

Прехапа устни.

Трябваше да мине през стената.

Йоасаф се прибра у дома с електротакси. През целия път не можеше да откъсне очи от спретнатите прави улици на Прайм. От подножието им гигантските небостъргачи приличаха на дървета, протегнали сребърни корони към небето. Със своите двеста и петдесет етажа кулата „Сидония“ се извисяваше гордо над своите събратя. Дори тя обаче не беше най-високата сграда в Хегемонията. Дори не беше сред първите пет. Първенството държеше кулата „Октавиана“ в Секундус. Йоасаф я беше виждал само веднъж, и то отдалеч, в единственото си пътуване извън Прайм. Цели триста и четиринадесет етажа – сива стрела от неразрушим композит, пронизваща облаците на втория по големина град в Хегемонията. Не можеше обаче да се мери със сребрилата красота на „Сидония“. Именно тя беше приютила Съвета на наследството – всички онези мъже и жени, на чиито плещи бе легнало бъдещето на Хегемонията.

„А дали от горните етажи виждат отвъд стената?“ – помисли си Йоасаф.

В този миг през стъкления таван на таксито зърна бледа бяла лента, разсичаща късчето синева между „Сидония“ и незабележимо по-малкия колос в съседство.

– Какво е това?

– Транспортна совалка „Хоризонт“ по редовен рейс Луна – Земя – докладва компютърът на таксито. – Цел: космодрум „Вал Калан“. Час на кацане: 14:36 ч. централно време. Товар: инженерен персонал от станция Луна-8. Според разписанието следващата совалка се очаква да навлезе във въздушното пространство над Прайм в 02:15 ч. централно време.

Таксито го остави пред блока му – сива десететажна постройка от композит. Качи се на последния етаж и за момент спря на площадката пред вратата. Прозорецът гледаше на север, към стената. Отсреща имаше друг подобен блок, а отвъд него – още един и още един. Целият квартал се състоеше от еднотипни жилищни сгради, приютили в себе си граждани на Хегемонията от средното ниво. След като защитеше дисертацията си, щеше да получи ново жилище в друга сграда. С повечко късмет можеше дори да има хубава гледка... или въобще гледка.

Апартаментът беше пуст, претъпкан с книги. Записките му бяха разпилени навсякъде в наглед хаотични купчини. Всичко обаче беше наместено по система, която само Йоасаф знаеше. Ева – приятелката му, веднъж беше подредила и бе забавила написването на дисертацията му с цял месец. Затова и повече не идваше в дома му, а той ходеше при нея.

„Докато не разчистиш, няма да стъпя в този ужас“ – заяви му

тя троснато и затвори вратата след себе си тихо, за да не притеснява съседите.

Йоасаф притопли една кутия с вечеря и седна на креслото в тясната спалня. От прозореца се виждаше градинка, притисната между неговия и съседния блок. Беше късче зеленина, пет на пет метра. Някой беше отделил време и сили, за да засади цветя, които превръщаха мястото в почти приветливо.

– Трябва да се махна оттук – прошепна той.

Само с труд можеш да се издигнеш, гласеше едно от правилата на Хегемонията, и Йоасаф го следваше през по-голямата част от съзнателния си живот. Първо училището, после Института, след това аспирантурата, дългото и мъчително писане на дисертацията. И за какво?

– Да, за какво?

Той се вгледа в зеленото петънце десет етажа по-надолу. Остави настрана кутията с ароматно ястие. Нямаше апетит.

Нощта беше затиснала Прайм. На небето светеше красива кръгла луна. Вятърът носеше миризма на зеленина, метал и композит. Градът грееше в нощни светлини, които достигаха до небето и скриваха звездите.

Йоасаф с пъшкане вкопчи пръсти в ръба на стената и се издърпа през него. Просна се по гръб на широкия три метра ръб. Вонята на собствената му пот го задуши. Дъхът излизаше на хрипове от гърдите му. Цялото тяло го болеше, а мускулите на краката, ръцете и гърба направо горяха. Двете едночасови упражнения седмично в спортната зала на Института, препоръчвани от справочника на добрия студент, определено бяха крайно недостатъчни. Завъртя глава. На юг беше Прайм, красив и огрян в светлина, и обвит в топлина. Обърна глава. На север цареше мрак, разкъсан само от кръглата луна. Изгорената земя започваше отвъд стената и загърнатата в непрогледна пелена, се плъзваше сякаш до безкрая.

Затвори очи, докато чакаше болката и разкъсващата умора да се оттедят от тялото му.

Изкачването на петдесетметровата стена се оказа доста по-бавно и мъчително, отколкото беше предполагал. Алпийската екипировка, взета от Института, свърши работа. Първите наследници, вдигнали стената, очевидно не бяха вложили в нея и една десета от усилията, вложени в изграждането на Прайм. Чупките, извивките и хлътванията насичаха измамно гладката повърхност. Изкачването обаче щеше да е немислимо без вакуумните клинове, които правеха крива пътечка от земята чак до върха.

„Трябваше да внимавам повече в часовете по физическа подготовка в Института“ – помисли си Йоасаф и най-накрая, събрал сили, се надигна.

Стената беше съвършено равна, без парапет или каквото и да е друго съоръжение. Отвъд ръба се разливаше мастилен полумрак. Само звездите показваха къде земята се слива с небето. В далечината се виждаха извивките на хълмове. С това пейзажът се изчерпваше.

„А какво очакваше да видиш?“

С пъшкане Йоасаф залепи вакуумен клин за отвъдната страна на стената и спусна въжето в тъмната бездна. Закрепи алпийската седалка за него, стъпи на ръба и си пое дълбока глътка въздух. Неприятно усещане бодеше гърдите му. Като минаваше през стената, нарушаваше правилата. А всички в Хегемонията спазваха правилата, защото тя се градеше върху тях.

„А с какво правилата са по-различни от законите и заповедите, които някога са стискали държавите и хората в желязна хватка? Нима това не е нова дума за нещо старо?“

Йоасаф изтри потта от челото си, вгледа се за миг в мрака, който се спускаше в петдесетметровата бездна... и прекрачи през ръба. За миг прохладният нощен ветрец се плъзна по горещото му лице. Въжето спря падането с лек удар, който накара алпийската седалка да се забие болезнено в слабините му. Продължи да се спуска надолу с тихото съскане на развиващата се автоматична макара. След няколко удара на сърцето усети твърдата земя под краката си. Откачи се от въжето, закрепил го за земята и сложи на него датчик, за да не го изгуби. Стената се плъзгаше на изток и на запад и изчезваше в мрака. Ако изгубеше въжето, нямаше представа колко трябваше да ходи, за да намери проход през нея, ако въобще такъв съществуваше.

Намести ремъците на раменете си и тръгна на север. Огряното от нощните светлини на Прайм небе остана отгатък стената. Звездите и луната сякаш станаха по-ярки и полумракът се разкъса. Изгорената земя не беше толкова равна, колкото изглеждаше отгоре. Тя ту се спускаше, ту се издигаше, сякаш гигантски заек бе ровил безогледно. Наоколо нямаше растителност. Йоасаф хлътна в поредната яма, която се оказа дълбока поне десет метра и широка сто. С пъшкане успя да се измъкне, лазейки на четири крака. Зад себе си причини малка лавина от пръст и камъни. Съскането и трополенето го накараха да замръзне. Това беше първият звук, който чуваше в Изгорената земя, различен от този на собственото му дишане и стъпки.

Нищо.

Той се издърпа през ръба на ямата и пак закрачи напред, като този път избягваше измамно плитките езера от мрак. От време на време прегазваше туфа суха трева, която проскърцваше под ботушите му. Откъсна шепя стръкчета, за да я разгледа. Нищо не разбираше от растения, но въпреки това му се стори някак странна. Сякаш беше изсъхнала преди векове, но все още не се бе превърнала в пепел.

Хълмовете се оказаха по-близо, отколкото си мислеше. Издигаха се на около петдесет метра височина. Бяха три, подредени в спретната редица, успоредна на стената. Тръгна нагоре по средния и след няколко крачки спря. Обърна се към полето, което стигаше чак до стената, препречила пътя му като дига – река. Ямите се очертаваха като плътни петна мрак сред мастилени полумраци. Бяха десетки, стотици, хиляди. Едни бяха

широки няколко метра, а други – десетки. В някои можеше да се събере цяла сграда.

Йоасаф усети как го побиват ледени тръпки, без сам да знае защо.

Продължи нагоре по хълма. Дрехите му вече лепнеха по тялото, а болката – притихнала след дългото изкачване на стената – отново гореше във всеки мускул. Раницата го притискаше като воденичен камък. Едната манерка с вода беше свършила, вече надигаше втората. Колко бе вървял? Два часа? Три? В равнинния, насечен от ями пейзаж времето сякаш не течеше.

Йоасаф вдигна поглед към окъпаното в звезди небе. Сякаш някой беше посипал хиляди светулки върху мастилено одеяло. Те трепкаха, загасваха и пак блясваха. Сред тях се очертаваше бледа следа. Той погледна часовника си. Минаваше два часът сутринта.

„Нощния полет на совалка „Хоризонт“ от Луната“ – спомни си какво му беше казал компютърът на таксито.

Земята под краката му изведнъж се срина. Йоасаф падна по гръб и с вик се понесе надолу сред лавина от камъни. Протегна ръка и инстинктивно сграбчи първото, което напипа. Дланта му пламна от болка, усети влагата на собствената си кръв. Рамото му изпука, когато падането спря. Йоасаф се надигна със стиснати зъби. Във въздуха се носеха облаци прах. Сякаш някой гигант беше стоварил юмрук върху хълма и го беше разбил. Сред ръбестите камъни стърчаха някакви коренища.

Прехапал устни, той извади фенерчето от колана си със здравата си ръка. Бледият лъч разкъса облаци прах и... Йоасаф забрави пулсиращата си китка. Това не бяха камъни, а парчета железобетон. Сред тях стърчаха късове арматура, дебели колкото човешка китка. Цялата северна страна на хълма беше разбита. В дебелия няколко метра железобетон зееха ями, пълни с бездънен мрак.

„Бункер – блесна дума в ума на Йоасаф. – Това е бункер.“

Той се отдръпна по-далеч от пробойните. Лъчът на фенера пробяга по ръба на вертикална шахта, чието дъно се губеше в мрака. Стъпи на пръстта, която някога бе замаскирала съоръжението, и се изкачи обратно до върха на хълма. Пак погледна тъмното поле, набраздено от ями. Ледените тръпки го захапаха. Вече знаеше защо е било това неприятно усещане, споходило го първия път, когато видя обезобразената степ. Беше виждал вече нещо подобно.

„Това са кратери от снаряди. Тук е имало бомбардировка.“

Йоасаф видя стотици оръдия, бълващи снаряди с грохот, който кара ушите да се пълнят с кръв. Вражеската пехота настъпва през безкрайно поле, а ревовете „ура“ ехтят над облаци пушек. Снарядите оставят огромни празнини сред човешкото море, но вълната не спира да се носи напред. В небето, като хищни птици, бръмчат самолети. Светът се люлее, хиляди умират разкъсани и обезобразени... Йоасаф се превеи и повърна. Надигна се с мъка. Избърса устни.

Какъвто и кошмар да се беше изсипал над това поле, то той е бил

неизмеримо по-кошмарен от онова, което беше видял в онази изкуствена война. Що за сила беше разцепила подобен бункер?

Йоасаф се спусна надолу по хълма с треперещи крака. Вървеше по протежение на огромната пукнатина в железобетонната повърхност. Част от бункера се беше сринала, но съоръжението все още се държеше. Беше издържало бомбардировката... донякъде.

„Дали в него е имало хора?“ – помисли си Йоасаф.

Потрепери. Естествено, че е имало. Нали бункерите бяха за това – да пазят хора.

От северната страна на бункера го очакваше малко море от изкривен и разбит метал. Ръждиви купчини бяха разхвърляни безразборно. В тях Йоасаф разпозна неща, които вече беше виждал днес – танкове, камиони, влекачи. За разлика от бункерите, те не бяха пощадени от чудовищния обстрел.

Йоасаф спря пред ръбеста фигура, полузасипана с пръст. Гъсениците бяха вкопани в земята. Дълго дуло стърчеше от купола.

„Танк“ – досети се Йоасаф.

Приличаше донякъде на Кралски тигър, какъвто беше виждал в симулацията, но беше поне три пъти по-голям. Някак си бомбардировката го беше пощадила... или просто машината бе наистина здрава. Йоасаф плъзна длан по студения метал. Ледени тръпки го побиха. Тази машина беше по-стара от Прайм, от самата Хегемония.

– Това е танк Леопард, модел 13.

Йоасаф бавно се обърна. От изкорубения бункер се измъкна сянка, която се залюшка между купчините разбит метал.

– Експериментален модел, проектиран да бъде флагманът на обединената армия на НАТО – продължи да бърби с хриплив глас непознатият.
– Ядрен двигател, 15-гигаватов рубинов лазер.

Йоасаф вдига фенера. Мъжът заслони очи с длан.

– Доктор Димитренко?

Преподавателят в Института се усмихна. Беше отслабнал и небръснат. Носеше мръсен гащеризон.

– Радвам се да те видя, сан Йоасаф.

– Какво правите тук?

– Какво мога да правя на това изгубено и забравено място? Търся истината.

– Каква истина?

На изпитото лице на Димитренко се появи усмивка:

– Знаеш ли, че този танк е още оперативен?

– Не разби...

Димитренко вдигна тънък пръст към нощното небе. Там, сред мастилената тъмнина, напръскана със звезди, все така се очертаваше тънката бледа линия.

„Совалката „Хоризонт“ – сети се Йоасаф.

– Двигателят на танка още работи, въпреки че екипажът му е мъртъв. Създали са го с нещо, което за времето си трябвало да минава за изкуствен интелект. Светотатство по днешния стандарт, имайки предвид какво проповядва Хегемонията. Чувал си го, нали, на мен от дете ми го набиваха в главата. Човешкият ум е единствен и неповторим, не подлежи на копиране от машина. Е, нашите предци са били доста широкоокроени и са направили това. – Той потупа студената метална плът на танка. – Съвършена машина за унищожение на себеподобни. Изключително техническо достижение. Даже името му има дъх на съвършенство, не смяташ ли? Леопард. Виждал ли си истински леопард, сан Йоасаф? Като гонят плячката си, лесно можеш да повярваш, че в тях няма нито едно несъвършенство. Също като този красавец тук.

– Доктор Димитренко, моля ви, дръпнете се от това нещо и да поговорим...

– Казах ли ти, че танкът всъщност работи? Да, вярно, казах ти. В интерес на истината бих го изключил, ако знаех как. Ще ми се да го запазя по някакъв начин, просто за да имам възможност да го навра в гърлото на някой надут пуяк от Съвета на наследството. От това, което знам за древните технологии обаче, стигнах до извода, че не е никак умно да изключиш ядрен двигател, който е работил няколко века.

Димитренко отиде до огромния метален корпус на дремещия танк и се изкатери по него. Притисна гръб към куполата, от която лазерното оръдие стърчеше към нощното небе на пръв поглед безобидно. Изглеждаше странно смален на фона на древното смъртоносно чудовище.

– Знаеш ли, сан Йоасаф, че този танк лесно може да прихване совалката и да я свали с един изстрел? За изкуствения интелект няма да е проблем да го направи. В реактора има достатъчно енергия.

Йоасаф вдигна поглед към бледата чертичка, която драскаше нощното небе. Взря се пак в Димитренко. Очите на учения блестяха в нощта с нечовешки блясък.

– Какво се е случило с вас, доктор Димитренко?

– Какво ли, момче? Ще ти кажа, щом така учтиво ме питаш. Вярата ми в света умря. От един месец ровя в тези руини и знаеш ли какво намирам? Смърт, при това толкова много и толкова ужасна, че умът ти не може да го побере. Само този бункер – Димитренко посочи хълма зад Йоасаф, – е трябвало да приюти пет хиляди души. Наложило се е обаче да надхвърли капацитета си почти тройно, защото повече от очакваното потърсили подслон в него, когато бойните действия започнали. Чудиш се откъде знам ли? Ще ти кажа. Хората още са вътре. Онези, другите... които и да са били... са използвали боеприпаси с някакъв газ. През някои тунели не може да минеш. Пълни са със скелети – мъже, жени, деца. Човек си мисли, че като умре, от него нищо не остава, но не е така.

– Докторе, слезте от това нещо и да поговорим като цивилизовани хора. Имате нужда от почивка... И двамата имаме нужда всъщност.

Димитренко остана покачен на танка, заяпан в небето. Совалката „Хоризонт“ продължаваше своя път към космодрума на Прайм.

– Петнадесет години... – каза ученият и гласът му простърга от хлипа, който се надигаше в гърдите му. – Петнадесет години се моля на Съвета да ми разрешат да проуча това място. През колко сенатори съм минал, колко услуги съм направил. И изведнъж казаха „Добре, дай“. Дойдох тук и знаеш ли какво осъзнах?

– Че никой не ви е спирал – каза Йоасаф и си спомни за залата, където влезе в симулацията. Табелата на вратата гласеше „Сектор с ограничен достъп“. Вратата не беше заключена. Нямаше охрана. Само табела с надпис. – Осъзнаването боли, нали?

Димитренко се усмихна с усмивка, в която нямаше радост.

– Осъзнаването е само началото, момчето ми. И да, боли. Можех просто да мина през стената, както ти самият си направил. Както и да е, дойдох тук сред моето толкова бленувано минало. Какво му трябва на човек като мен, освен един куп артефакти. Никога не ми е хрумвало, че ще имам твърде много от тях. Оръжия, останки от хора, бойна техника... не ти е трудно да си нарисуваш картината, нали? Особено ако си пробвал онази симулация.

– И вие ли...

– Естествено. Такива като нас минават през нея. Ние сме неверници, сан Йоасаф. Съмняваме се в самата същност на Хегемонията като нещо велико и прекрасно и гледаме назад към миналото. Задаваме си въпроси като „Какво е било някога?“ и „Ами ако тогава е било по-добре от сега?“. И Съветът на наследството измисли лекарството – онази симулация. Сега може би не ти е трудно да се досетиш защо съм тук?

– Симулацията не дава отговор на всички въпроси.

– Именно, младежо, именно. Затова и двамата сме тук. – Димитренко разпери ръце, сякаш се опитваше да обхване цялото древно опустошение, скрило се в мрака на нощта. – Да видим истината отвъд илюзията на онази машина. И ето я – чиста, прекрасна и вълшебна. Всичко, от което Хегемонията ни е предпазвала, лежи пред нас. Сигурно затова и не са се опитали да унищожат Изгорената земя. Държат я като някакъв грозен, уродлив паметник на това какво сме били. Обзалагам се и че не сме първите, които идват тук.

Димитренко избухна в див смях. Залитна и Йоасаф скочи, за да го подхване. Ученият се срина върху него и му изкара дъха. Двамата мъже се надигнаха със стонове.

– Толкова съм уморен, сан Йоасаф, смазан съм. Цялото това опустошение... – По мръсното лице на Димитренко потекоха сълзи. – Защо са си го причинили? Какво толкова не са могли да разделят, че е трябвало да постъпват така едни с други.

По-младият мъж му помогна да се изправи. Подхвана го през кръста, за да го задържи прав.

– Не знам, докторе. Не мисля, че и те са могли да отговорят на този въпрос.

Димитренко избърса лице с мръсен ръкав.

– Аз вече направих своя избор. Не мога да понеса повече истини. Утре се прибирам в Института. Малко работа на бюро ще ми се отрази добре. Майка ми казваше, че най-доброто лекарство за всички болки било времето. Ще ми се да видя дали е истина. Съветвам те и ти да сториш същото, младежо. Човешкият ум е крехко нещо, лесно се пречупва. Особено при толкова много смърт.

Двамата мъже отпуснаха гръб до вкопаните в земята вериги на танка. Металът беше странно топъл в хладната нощ. Тишината беше изпълнила цялата мъртва земя. Вдигнаха погледи към совалката, която се спускаше бавно към Прайм, без да подозира, че някога е било обсъждано нейното унищожение.

– Баща ми казваше, че любопитството е храна за всеки ум – каза Йоасаф, без сам да знае защо.

– А майка ми – че любопитството убива котката. Трябваше да минат доста години, за да разбере какво е имала предвид. Изглежда, че все пак не съм твърде стар, за да науча някои уроци.

Йоасаф не слушаше, а мислеше. За бъдещето, за миналото, за смъртта и живота, за онова, което беше видял, и онова, което никога нямаше да види не защото не можеше, а защото не искаше.

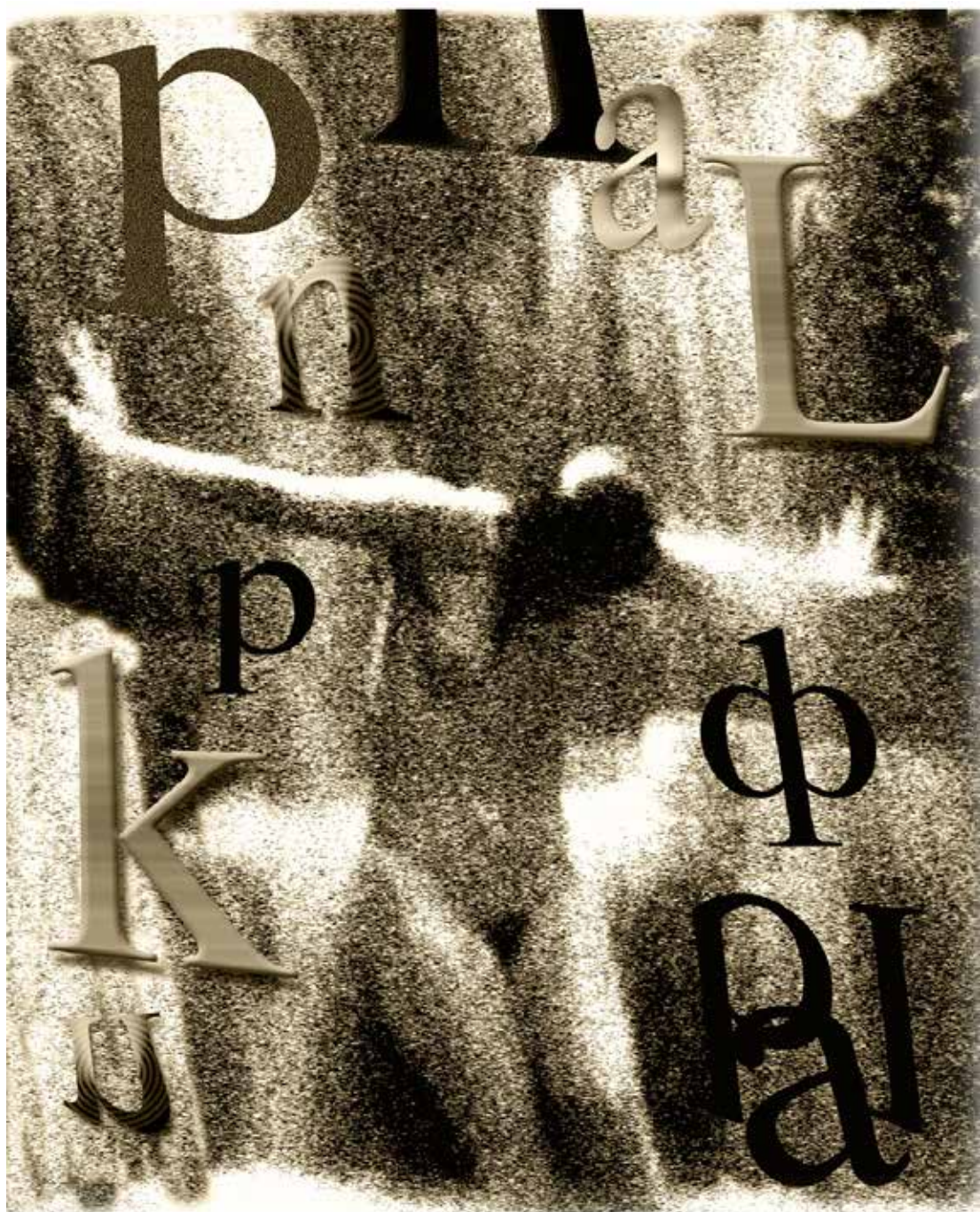
„Какво ще постигнеш, ако знаеш истината?“ Той погледна доктор Димитренко, някога велик мъж с идея и виждане за света, а сега тъжна останка от самия себе си. „И какво е постигнал той със своята истина? По-свободен ли се чувства? По-богат духовно и житейски? По-щастлив?“

Йоасаф отпусна глава на топлия метал, в който дремеше смъртоносен псевдоживот. Затвори очи. Не му оставаше нищо друго, освен да чака изгрева. Тогава щеше да премисли нещата. Имаше време за всичко. За нови избори, за нови решения, за нови лъжи и истини.

Животът продължаваше.

Редактор: Десислава Сивилова

Коректор: Саша Александрова

Графика: Калин Николов

Радина Ангелова

УТРЕ ЗАПОЧВА ОТ ДНЕС

Тичах по пътя към къщи, сякаш можех да надбягам кръжащите в главата ми образи. Исках да свърши. Да се шмугна в завивките, да затворя очи и всичките гадории, които ми причиниха, да се окажат кошмар.

Хората ми се пречкаха. Лицата им се размазваха покрай мен. Бях съсредоточен единствено в тичането. Не можах да спра навреме и се блъснах в затворената врата на входа. Изпъшках. Извадих връзката ключове. Пръстите ми трепереха, докато улуча верния и го пхна в ключалката. Изкачвах стъпалата по две наведнъж. Когато достигнах етажа ни, се спрях да си поема въздух. Ходилата ми пареха. Усещах болка в гърдите при всяко вдишване. Закашлях се. Отгласнах се от стената и влязох вкъщи. Лъхна ме мирис на манджа с кисело зеле. Мразех я. Запуших нос и забързах към стаята си. Проснах се върху леглото по очи и се разплаках.

Почукване ме изтръгна от самосъжалението. Майка не биваше да ме вижда такъв. Щеше да задава въпроси. Разтърках клепачи и седнах на леглото. Майка ми влезе, докато си свалях раницата. Седна до мен и стисна дланта ми:

– Днес ми изглеждаш особено превъзбуден. Какво хубаво ти се случи?

– Махай се, мамо, искам да съм сам. – Гласът ми излезе гънещ. После пак се разкашлях.

– На какво мирише? – Започна да души въздуха около мен.

– Лайно. – Присвих се, когато разтваряше якето ми.

Очите ѝ се разшиха. Изхлузи тениската ми, сякаш съм бебе. Когато посегна към панталона, я спрях.

– Тичал ли си? Целият си вир-вода. – Постави длан на челото ми и ме погали по косата.

Кимнах. Пръстите ѝ напипаха възелче.

– Каж ми, че нямаш дъвка в косата.

Застинах.

– Дъвка е. – Закрих лице с длани.

– Знаеш, че всичко можеш да ми кажеш, нали? – прошепна.

Прегърна ме и целуна по челото. Сълзите ми пак текнаха.

– Друг път. – Избърсах течащия си нос.

Тя се отдръпна.

– Мисля, че се нуждаеш от нова прическа. – Разрови се за ножици от несесера ми. Отрязва дълъг къдрав кичур. Дъвката бе станала на топка косми. Зяпнах.

– Не и толкова късо!

Опитах се да стана. Тя ме притисна надолу.

– Скъпи, донеси ми машинката. Ще подстригвам Пешо! – провикна се майка ми.

Стискаше китката ми до посиняване, сякаш се боеше да не избягам. Баща ми се показа на вратата с машинката, сякаш я представяше промоутър. Дръпнах се назад. Майка я включи в контакта и започна да я прокарва по главата ми. Стоях като препариран. Очите ми пареха от сълзи. Докато минаваше покрай лявото ухо, леко го одраска. Накрая мина и врата ми и изключи машинката. Прокарах длани по косата си. Добре, не беше нула номер, но пак беше твърде късо.

– Мишо, не е ли прекрасен? – възхити се майка.

– Синът ми най-после заприлича на мъж – потупа ме по рамото баща ми.

– Бягай да се изкъпеш. Аз ще разтребя тук – побутна ме майка ми.

Извадих си чисти дрехи, бельо и хавлии и се запътих към банята. Подминах огледалото, без да се погледна.

Смъкнах панталона и го закачих на закачалката в банята. Пуснах си хладен душ. Спомените ме връхлетяха отново. Стегнаха гърлото ми като примка. Подпрях се на стената. Водата скриваше сълзите ми. Свлякох се на земята и многократно прокарвах пръсти по късата си коса. Дори не можех да я скубя. Разхълцах се и спрях водата. Подсуших се набързо и си сложих бельото. Зашляпах към стаята си. Затръшнах вратата. Майка ми беше оправила леглото. Върху него ме чакаше пижамата. Облякох я и се шмугнах под завивките. Очите ми още сълзяха. Въздухът пареше, когато издишвах. Само това оставаше, да се разболея.

– Мамо, донеси ми чай. – Гласът ми излезе дрезгав.

Пак се закашлях. Майка ми влезе с огромна чаша, която вдигаше пара. Подаде ми я и извади термометър от джоба на престилката. Започнах да пия гадната напитка на малки глътки. Имаше вкус на варена трева с нотки на мента.

– До дъно! – вдигнах наздравица, сякаш е бира, и го ударих на екс. Налапах лукче да прогоня вкуса.

– Имаш температура. – Тя взе термометъра. – Ще се обадя на класната ти, че си болен и утре няма да ходиш на училище. – Запъти се към вратата. Започна да ме втриса.

– Не, до утре ще съм по-добре – казах през тракащи зъби.

Майка ми се намръщи. Не ми повярва. Угаси лампата и излезе.

Дълго време не можах да заспя. Ту топло, ту студено, ту кашлям, ту се сополивя. Защо ми трябваше да си вземам студен душ. Гледай докъде се докарах. Увих се в одеялата. Всеки път, щом затворех очи, умът ми превърташе събитията.

Николай събори нещата ми от чина на пода. Залепи дъвка в косата ми. Избърса лайнната си подметка на любимата ми тениска.

Поканих Катрин на бала, без да се замисля. Тя се съгласи, ако ѝ дам домашното си по история.

Откраднах ми домашното. Озова се в Катрин и тя го предаде като

свое. Изиграла ме беше! Не я издадох. Но ако до петък не предам домашно, ще ми пишат двойка.

Николай ме притисна в тоалетните. Накара ме да избирам, или да правя каквото ми каже, или ще ме пребие. Избрах първото. Гримира ме. Накара ме да обуя прашки, да се обарвам и да пея. Записа компрометиращо видео с мен. Заплаши, че ако доближа Катрин на бала, ще го излъчи пред всички.

Целият ми живот се срина за ден. Възглавницата попиваше сълзите ми. Удавах виковете си в нея. Как щях да се покажа утре в училище? Откъде да знам, че няма да пусне клипа в интернет. Нямах му доверие. Самата мисъл, че ме държи с нещо, ме подлудяваше. Това беше най-извратената гадост, която Николай ми е причинявал някога. Не го пожелавах никому, дори на Катрин. Макар и повече да не я исках за дама на бала. В какво се забърках, аз и голямата ми уста. Защо ми трябваше да каня Катрин. А можех да се отърва само с дъвката и лайното. Забих юмрук във възглавницата.

– Какъв глупак съм.

Нямах приятели. Ако утре не се появя в училище, нямаше от кого да поискам записките. Не смеех да се оплача на никого, защото се срамувах. Мразех тялото си. Мразех, че съм такъв загубеняк. Намразих дори любимите ми боксерки на шарани, които носех, защото знаех, че никоя жена няма да стигне толкова далеч, че да ги види. Мразех, че Николай ми ги сви. Мразех и Николай. Мразех всички.

– За такива като мен няма бъдеще – изхлипах.

– Има, миличък, ти си бъдещето. Просто си надскочил времето си. Почакай и ще видиш.

Майка ми светна лампата. Не я бях чул да влиза. Видяла е как цивря като бебе. Ако разкаже на татко, щяха да ме подложат на кръстосан разпит. Не знаех как щяха да реагират. Ами ако потърсят сметка от семейството на Николай? Ако всичко се разчуе? Как ще погледна хората в очите? Или ще ми се подиграват, или ще ме съжالياват. Нямаше да го понеса.

Майка ми седна на леглото. Помилва косата ми. Видях съжалението в очите ѝ.

– Искам бъдещето сега! – извиках и отблъснах ръката ѝ.

Настана тягостна тишина. Тя поклати глава. Изгаси лампата и излезе. Нараних я.

Отгърнах одеялата. Исках да отида при нея и да ѝ се извиня. Не посмях. Утрото е по-мъдро от вечерта. Тогава щеше да ми хрумне как да оправя нещата. Затворих очи и се унесох.

* * *

Слънцето блестеше в очите ми. Протегнах се и се прозях. Не ми се ставаше от леглото. Беше толкова меко, сякаш се излежавах върху облак. Прохладният чаршаф ухаеше на люляк. Обожавах този аромат. Успокояваше ме. Усмихнах се и благодарих за всичките си притежания и за това, че съм жив и здрав. Въздъгнах и подпъгнах ръце под главата

си. Представих си как ще протече денят ми. Всичко ще бъде наред. Ако не е, ще го оправя. Изпълних се с ентузиазъм. Погледнах будилника. Седем сутринта.

Измъкнах се от леглото. Стъпих върху пухкавия килим и направих сутрешната си тренировка. Обух пантофите си на мечета и се шмугнах в банята. Докато се къпех, си тананиках. Щом приключих, си измих зъбите, избърснах се и си сложих одеколон. Огледах се в огледалото и харесах това, което видях. Облякох си костюма, сложих вратовръзката и оформих прическата си с гел. Седнах пред бюрото и включих лаптопа. Започнах видео-чат с асистентката ми, Мария. Тя ми изреди ангажиментите за деня.

– Забравил съм да довърша доклада за заседанието следобед!

– Ще успееш ли навреме? Ако искаш помощ, на линия съм.

– Още сега го почвам. Благодаря! – посегнах да приключа видео-чата, но Мария още стоеше и хапеше устна. Правеше го, когато е нервна.

– Има ли нещо друго?

– Моля те да ми дадеш седмица отпуск да отида в Полша при сестра ми. Наскоро роди, а не сме се виждали от години... Ще се справите ли без мен с въвеждането на резултатите от тестовете за ново гориво?

– Разбира се. – Усмихнах се. – Предай много поздрав на Марина и съпруга ѝ, и нацелувай бебето от мен.

– Непременно. – Прихна да се смее. – Ако ти потрябвам, обади ми се.

Направих си сандвич с фъстъчено масло, шоколад и авокадо, докато чаках кафето. Седнах на терасата и се зачетох в електронния новинарски канал, който следя. Фалирала фирма, разрушения от торнадо в Калифорния, призив за кръводаряване... Отсях от лошите новини онези, на които мога да помогна. Поставих си задачата да проуча останалите. Докато четях позитивните новини, се усмихнах. Чествахме 30 години без изсичане на гори за производство на хартия, висока степен на чистота на водите на Черно море, и факта, че близо сто процента от електричеството се добива от естествени източници. Накрая си прегледах графика и намерих свободно място за концерт на ученическа метъл група в едно читалище и представяне на нова книга с поезия в библиотеката. Допих студеното кафе и изядох сандвича, докато наблюдавах как децата от квартала ритат топка. Прииска ми се и аз да се присъединя към тях, но се сетих за доклада.

Написах го за около час. Приготвих се и тръгнах за работа. Децата ритнаха топката в моя посока. Разменихме си я няколко пъти. Даже вкарах гол. После си направихме селфи.

Продължих по пътя си. Спрях се в една сладкарница и купих турски локум. Взех лилия от съседната цветарска будка. Запазих си саксия с теменужки, която да взема на връщане. Наоколо жужаха пчели и се носеше ароматът на цветя. Отсреща видях бабичка, продаваща плетени изделия. Купих бели бебешки терлички с червено пискюлче за племенника на Мария. Когато пристигнах на работа, ѝ връчих

подаръците. Тя се хвърли на врата ми и ме целуна по бузата. Връчи ми всички готови документи, които ѝ бях възложил.

Отидох в кабинета си. Прегледах маркетинговите отчети. Бележехме ръст в продажбите. Въпреки че бяхме марка горива, спечелила доверието на милиарди, исках да подобрим още продукта си и да достигнем до повече хора. Природата го заслужава.

Щом стана обяд, слязох в столовата. Колегите ме поканиха на тяхната маса и времето премина в приятелска обстановка. След това репетирах говорене пред публика. Все още имах сценична треска, но не ми пречеше да се изявявам. Правеше го още по-възбуждащо и запомнящо се.

Дойде време за заседанието и доклада ми пред борда на директорите. Прокаших се. Дланите ми започнаха да се потят. Погледнах селфито с децата и се усмихнах. Оставих смартфона настрана. Затворих очи. Припомних си приятното събуждане сутринта. Благодарих още веднъж наум и заговорих:

– Много учени се опитват да създадат най-щадящото гориво, но ефектът е или слаб, или нестабилен, или изисква създаването на специални автомобили, което е скъпо. Ние искаме да поправим тези грешки и да създадем универсален продукт за всички автомобили. Резултатите ни са обнадеждаващи, но има още какво да се подобри в...

Докато презентирах най-добрия ни продукт досега, имах чувството, че пропускам нещо. Получих аплодисменти, но не считах, че съм си свършил работата докрай.

Завърших презентацията с твърдението, че ни трябва съставка към горивото с по-ниска степен на омазняване. Екипът ми започна да изрежда предложения. Сред тях бяха развалено мляко или тинеста вода. Някой подхвърли съставката да бъде извлечена от ферментирани плевели. Замислих се за дъщерята на моя позната, която замина да учи в чужбина по проект за превръщане на окапали есенни листа в гориво. Последно сме си чатили преди осем години. Тогава още не работех за Компанията. Какво ли ставаше с нея?

– Още въпроси? – попита шефът ми.

Разказах им за познатата ми и проекта ѝ. Докато говорех, Мария издири и проектира на таблото зад мен статии от научните среди за особеностите на горивото от листа и постиженията на моята позната.

– До края на деня искам да знам дали е съгласна да работи с нас, или не – нареди шефът.

– Вече ѝ написах имейл – потърка длани асистентката ми.

Изпревари ме. Това беше нещо ново, голямо и полезно, и се радвах, че допринасям за опазването на природата. Нямах търпение да видя продукта ни реалност.

Стъмваше се, когато се прибрах. Бриз разроши перчема ми. Хората по улиците се държаха за ръце, смееха се, разглеждаха витрините или се тъпяха пред някой клуб. Разнесе се аромат на скара и тръгнах натам.

Взех си хотдог с много сосове. Изядох го по пътя. Пред мен се беше събрала тълпа. Оказа се предложение за брак. Радвах се за бъдещите младоженци. Събрахме се за обща снимка и завързах нови контакти.

Прибрах се къщи и побързах да запиша в дневника си всичките си днешни преживявания. Сложих си напомняне в календара утре след работа да се отбия да даря кръв в пункта. Легнах си и се зачехох в „Ромео и Жулиета“ и така съм заспал. Сънувах, че аз съм Ромео, а асистентката ми е Жулиета, и ѝ се обяснявам в любов. Поезията нощем винаги ми се отразяваше по-добре от хоръра – и по-забавно, защото Мария щеше да ме скъса от подигравки, като ѝ разкажа.

* * *

Настана мрак. Бляскава точица се раздвижи сред него.

– Харесва ли ти това бъдеще? – стресна ме женски глас в просъница.

– Да, как може да се превърне в реалност? – Помислих си, че полудявам.

– Опасявам се, че не знам. Всяка нощ сънувам перфектния утрешен ден, старая се да го постигна, но другите не отвърщат на доброто с добро, и този утрешен ден не идва вече десет години.

– Това утре ли ще се случи? Ходех на работа, значи съм по-голям.

– Нали каза, че за теб няма бъдеще, затова виждаш толкова напред. Виждаш твоето перфектно бъдеще, но няма конкретна дата кога ще дойде. – Долавях гласа ѝ с ехо.

– Ти какво си пожела?

– Аз си помислих, че не искам да идва утре. Винаги има утре. Това е моето... моята дарба – поправи се.

– Какво има в по-далечното бъдеще?

– Номерът става само в границите на човешкия живот. Ако твоето бъдеще не дойде, докато си жив, значи не си направил нещо както трябва.

– Ти на колко си?

– Деветнайсет.

– Тогава откъде знаеш?

– Има и други като нас. Някои са остарели, други умрели, чакайки това бъдеще или опитвайки се да променят света.

– Тогава аз как ще успея?

– Не си сам – увери ме гласът. Изгряха десетки точици, сякаш звездно небе. Някои бяха по-ярки от другите. – Това сме ние.

– Имате ли напредък?

– Издирих дневниците им – изкикоти се.

Събудих се скован и отвит. Не се чувствах по-добре. За капак се успах и никой не дойде да ме събуди. Пак бях потен. Набързо се изкъпах, този път с топла вода. Измих си зъбите. Докато се гледах в огледалото, си мислех, че приличам на зомби – така пребледнял и със зачервени очи. Още не можех да свикна, че косата ми я няма. Грабнах от гардероба първите дрехи, които ми попаднаха. Навлякох ги. Почнах

да си приготвям учебниците. Пак се сетих за тетрадката с домашното по история. Налагаше се да напиша ново до утре. Щях да го свърша по-късно. Хукнах към кухнята. Майка ми подскочи, като ме видя. Правеше бъркани яйца с бекон. Миришеха апетитно, но стомахът ми беше на топка. Поколебах се дали да я целуна по бузата. Щях да я заразя. Изпих чаша портокалов сок и изядох един шоколадов мъфин.

– Виж, за вчера... – заговори плахо майка ми.

Стомахът ми се разбунтува. Сложих длан пред устата си и се втурнах към тоалетната. Имах чувството, че си повърнах вътрешностите. Изплакнах се. Измих си зъбите и се върнах на масата. Майка ми говореше с някого по телефона. Взех си раницата. Махнах ѝ за довиждане и се запътих към коридора. Облякох си якето. Беше изпрано и ухаеше на люляци. Усмихнах се.

Надявах се гаденето да ми се размине, докато съм на училище. Ами ако клипът на Николай е в интернет и всички знаят? Пак се надигна жлъчка. Изтичах до банята и се надвесих над тоалетната чиния. Този път избълвах зелен стомашен сок. Видях отражението на баща ми по халат. Намръщи се.

– Изчакай майка си, ще те води в болницата. – И влезе да се къпе.

Майка се зададе. Беше си облякла жилетката, обула се и сложила чантата на рамо.

– Но аз трябва да отида на училище – възпротивих се.

– Все някой ще ти донесе записките.

Задърпа ме към изхода. Подпирах се на нея, защото краката не ме държаха.

Дотърсих се до болницата. Наредихме се пред кабинета на личната ми лекарка. Накъдето и да погледна, виждах намръщени лица, кашлящи и сополивещи се. Никой не ми направи място, затова седнах на пода. Главата ми сякаш беше куха. Зяпах в едно кафяво петно на стената. Приличаше ми на пеперуда.

До мен долетя познат глас... Момичето от съня ми. Истинско е! Озърнах се.

Трябваше да я видя. Да говоря с нея. Високо момиче с къса руса коса, облечено в пурпурна тениска и широки дънки, тъкмо излизаше от аптеката в болницата. Изправих се. Момичето тръгна нагоре по стълбите. Не биваше да я изпускам.

– Мамо, видях една приятелка, като дойде моят ред, ми звънни – прошепнах на майка.

– Добре, не се бави.

Забързах ход.

– Хей, почакай – извиках след русото момиче.

Взираше се в мен с лешниковите си очи, сякаш ме убиваше с поглед.

– Познаваме ли се? – повдигна вежда, на която имаше пиърсинг.

– Не и на живо – прокарах длан по главата си. – Говорихме вчера в съня ми.

Мислех, че бялата ѝ кожа няма накъде повече да пребледнее, но го направи.

– Ела с мен – задърпа ме. Шмугнахме се в една болнична стая. Чернокосо момиче на моята възраст седеше на масата до прозореца и разгръщаше някакви тетрадки. Русото момиче извика:

– Петя, виж кого намерих!

– Намери?

Чернокооска присви сините си очи. Приличаше на мишленце с дългите коси втъкнати зад ушите. Беше толкова сладка.

– Добре де, той ме намери. Затова не си го видяла – врътна очи русокооска.

– Здравсти, аз съм Петър! – Чувствах се глупаво.

– Това е момчето, с което вчера разговарях в съня си. Може да сънува бъдещето също като мен! – допълни русото момиче и прие протегнатата ми длан. Имаше здрав захват.

– Аз съм Лора – и посочи към дребното момиче, което се червеше като домати. – А това е Петя, която...

– ... тъкмо си тръгва – допълни Петя.

– Щях да кажа, че имаш търсаческа дарба.

Петя започна да прибира някакви тетрадки в раницата си. Някои бяха доста изхабени. Мярнах на една думите „дневник 1990“, изписани с изящни букви.

– Остави дневниците тук, ще ги прегледаме – спря я Лора.

Петя ги извади от раницата си и се запъти към изхода. После се спря:

– Мисля, че съм те виждала някъде. Къде учиш?

– ПМГ-то. Тази година завършвам.

– Ясно – кимна и си тръгна.

– Ха, с Петя сте от едно училище – ухили се Лора. – Тя е в 11-и Б.

– Супер – свих рамене.

– Сега ми опиши съня си. Какво видя? Какво чу? Какво преживя? Как се чувстваше? Всичко! – тя потърка длани и се усмихна. Беше крива усмивка.

Щом завърших разказа си, тя се умисли. Настана неловко мълчание.

– Значи няма безоблачно бъдеще – потърка брадичка. – И те си имат проблеми. Просто се обединяват, мобилизират и ги решават.

– За това ли се борите? „Безоблачно бъдеще“? – подкачих я.

– Дарбите ни не са случайност, избрани сме тук с мисия. Моите са две. Някои имат повече.

– Аз нямам втора дарба.

– Това, че още не се е проявила, не значи, че нямаш – заби юмрук в рамото ми. Опитваше се да ме окуражи.

Седнах на стола до масата и посегнах към произволен дневник. Принадлежеше на някой си Георги Малков. Заразгръщах страниците. Не разбрах нищо съществено. Беше ми безинтересно, за разлика от разказа на Лора. Говореше ми за цялата тази работа с бъдещето, за другите хора

като нас, за живота им, победите и провалите, и дарбите им. Били са най-обикновени хора като нас, или поне като такива са започнали.

Реших да дам шанс на дневника. Винаги, когато чета книга, обичам да прочета първо края. Епилогът гласеше:

„Забелязвам тенденция решението на днешните проблеми да се търси в миналото. Ако вчерашните средства работеха, сега нямаше отново да търсим изход. Новите проблеми е по-вероятно да изискват нови решения, но погледите ни са отправени или назад в миналото, или към бъдещето, и пропускаме настоящето. Знаем какво да свършим, но ни мързи или ни е страх да го свършим точно сега. И моментът отминава...“

– Това е! – прочетох откъса от дневника на Лора.

– Е, и?

– Ние имаме ли проучване на актуалните проблеми за нашето време?

– Все още не. Нямам толкова време да свърша и това.

– Трябва да завържем връзки с хора и организации, специалисти в решаването на проблемите.

– Networking? – повдигна вежда Лора.

– Да! – кимнах. – С интернет е по-бързо и лесно от всякога да намериш информация и да достигнеш до много хора.

– Нови решения – тя забарабани с пръсти по нощното шкафче – иновации, като...

– ... като горивото от листа – довърших изречението ѝ.

– Трябват и законови реформи, ако властта не ни чуе.

– Петиции? Ако сме много, алармираме достатъчно силно за проблемите и предлагаме решения, няма как да не ни обърнат внимание.

– Тоест вършим цялата работа, а политиците само гласуват? – тя пак повдигна вежда.

– Трябва да сме наистина убедителни... – Разтърках клепачи. Мен никой не ме слуша. Нямам това самочувствие и самоувереност, нито лидерски качества, за да поведе някой.

– Тази работа остави на мен. Умея да боравя с думите. Трябва да се подготвим. С твоята далечна визия ще виждаме мащабната картина, а с моето бъдещо утре ще напредваме стъпка по стъпка. И всеки ден ще е перфектен – тя преплете пръсти като в молитва и подпря брадичка.

Грабна лаптопа и започна да трака нещо.

– Чатиш ли си?

– Не, почнах да правя проучването. Искам да остана сама.

Не помръднах. Тя ме стрелна с поглед.

– Ще поддържаме връзка.

– А телефона ти? – приготвих си смартфона да записвам. Разменихме си и Фейсбука.

Докато натисках дръжката на вратата, не се стърпях:

– Какво правите тук, щом не сте болни?

– Майка ми е медицинска сестра. Малко са местата, където можем да

си говорим на спокойствие и да работим.

– Аха... – махнах ѝ и излязох.

Тъкмо когато слизах по стълбите, някой ми звънна. Майка ми.

Вратата на кабинета беше отворена и майка разговаряше с лекарката. Чух, че си говореха за симптомите ми и училището. Подразних се, че прегледът е започнал без мен – пациента. Останах мълчалив.

Лекарката ме преслуша. Зададе ми въпроси. Накрая написа рецепта и затрака нещо на клавиатурата. Изглеждаше замислена. Ушите ми заглъхнаха. Можех да чувам ударите на сърцето си. После долових шепот.

– Казахте ли нещо?

– Моля? – стъписа се лекарката. – А, не!

Пак се умълчахме. Започнах да различавам паузите. После се заформиха думи. Повтаряше се едно и също, като развалена грамофонна плоча.

Той не иска деца. Той не иска деца. Той не иска деца.

Разтрих слепоочията си. Какво ми става?

– И главоболие ли имаш? – попита ме лекарката. Шепотът идваше от нея. Как говори, без да си отваря устата? Защо само аз я чувам? Или ставам телепат, или откачам.

– А, не, нямам. – Махнах с ръка.

Майка ме задърпа към изхода. Инстинктивно погледнах нагоре към стаята, в която бяхме с Лора. Дали ме гледа в момента?

Пътувахме в мълчание. Майка ми гризеше долната си устна. Правеше го, когато е притеснена.

Когато се прибрахме, баща ми седеше в кухнята, пиеше кафе и четеше вестник. Ушите ми заглъхнаха, щом го видях. О, не отново!

Аз съм некадърен. Аз съм некадърен. Аз съм некадърен.

Майка ми припряно си закачи палтото и прибра обувките. После извади чаши за чай. Стовари ги с трясък върху кухненския плот. Появи се още един шепот. *Аз съм лоша майка. Аз съм лоша майка. Аз съм лоша майка.*

Шепотите на родителите ми се смесиха. Главата ми бумтеше. Запътих се към стаята си.

– Пешо, имаш нещо да ни казваш май? – прогърмя гласът на баща ми.

– Първо лайното, после дъвката, накрая прашките – изброяваше майка ми на пръстите си.

Якето ми беше изпрано. Намерили са прашките в джоба му. Защо не ги изхвърлих?! Преглътнах. Не знаех как ще реагират и какво да им спестя.

Седнах на масата срещу баща ми. Майка ми се облегна на кухненския плот, скръстила ръце. Пак ми стана горещо. Очите ми пареха. Опитах да се дистанцирам, сякаш разказвах психотрилер, а не живота си. Поех си дъх и им споделих всички гадости, които ми правеше Николай през изминалите пет години. Баща ми толкова се мръщеше, че веждите му сякаш се сляха. Майка ми гризеше нокти. Когато приключих, не смеех да вдигна глава.

– Какво си позволяява този сополанко?

– Да, знам, заслужавам си го – подсмъркнах.

– Не говорех за теб. Но ти се сърдя, че досега си го крил от нас и си му позволил толкова дълго да се гаври с теб. – Гласът му се смекчи.

Майка ми сервира сандвич с фъстъчено масло, течен шоколад и намачкано авокадо. Приех частта със споделянето за приключена. Олекна ми, когато го разказах нашите, и от начина, по който реагираха. Очаквах да ме разпитват и пак да преживея всичко.

Сандвичът ми се услади. Майка ми подаде втори. Колко е предвидлива.

Баща ми отгърна вестника на друга страница.

– Никой не си върши работата, затова сме последни по всичко – промърмори под нос.

– Днес на работа ли си? – попитах го. Реших да пробвам стратегия за бъдеше върху него.

– Да, но съм в обедна почивка.

– Имаш ли нещо за вършене, докато си вкъщи?

– Не ми плащат, за да работя допълнително от къщи – заяде се.

– А смяташ ли, че заслужаваш заплатата си? – попитах го, а той изсумтя.

Майка ми се подхилкваше. Той я стрелна с поглед. Продължих:

– Ако искаш да израстваш във фирмата, трябва да се развиваш... не е ли така?

– Ама сме много остроумни днес, а? – усмихна се баща ми и сгъна вестника. Мислех, че тръгва за работа, но се върна с тетрадка. Разгърна я и започна да трака на лаптопа. Надникнах, почеркът беше негов. Стана ми интересно.

– Какво правиш? – попитах го. Беше съсредоточен в работата си.

– Припомням си как се използва Ексел. Преди време карах курс.

– Хайде на бас, че ще си напиша домашното преди теб – подкачих го.

– Хайде, който загуби, ще мие чинии. Майка ти е съдия – потърка длани баща ми.

– Какво ти е домашното? – попита ме майка.

– Грешките на завоевателите от миналото. Ако бях на мястото на някой от тях, как щях да постъпя – издекламирах заглавието.

– Това не го ли написа вече? – повдигна вежда майка.

– Че и го предаде – допълни баща ми.

– Хрумнаха ми още идеи, които искам да разпиша.

– Ами щом ти се занимава... – сви рамене баща ми и продължи работата си.

Баща ми беше прав, приключи преди мен и започна да се оправя за работа. Тъкмо тръгна, върна се, грабна тетрадката, пхна я в чантата си и излезе.

Майка се зае да разчиства.

– Чиниите остави на мен – напомних ѝ.

Тя кимна и излезе от кухнята. Когато приключих с есето, си взех

нещата и отидох в стаята си. Пуснах си филма „Пазители на галактиката“, като награда за свършената работа.

Майка ми влезе в стаята. Иззад нея се показа Катрин. Стъписах се. Свалих слушалките и скочих от леглото.

– Носи ти записките от училище и обеща да ти помага да навакшаш.

Майка ми вдигна палци и се оттегли. Катрин извади домашното ми от раницата си на емотикони.

Мястото, където бях написал името си, бе заличено с коректор и отгоре с черен химикал бе написано името на Катрин. Учителката го бе зачеркнала с червено, написала моето име и поправила някои пунктуационни грешки. След напечатания текст беше написала забележка, че иска от Катрин домашното ѝ до петък и че признава настоящото за мое.

Катрин се беше изгърбила, свела глава.

– Аз... извинявам се, че предадох домашното ти като мое. Паникьосах се. Тони ми го даде в последния момент. Дори не можах да го препиша...

Шепотът пак се появи.

Аз съм глупава. Аз съм глупава. Аз съм глупава.

– Искаш ли да ти помогна да го напишеш? – Поставих длан на рамото ѝ.

Тя се усмихна и се изчерви:

– Не искам да ти губя времето. Пък и учителката знае как мислиш и ще разбере.

Стана да си ходи.

– Имам таблица с владетелите, битките, политическите ходове, датите... Искаш ли да ти я пратя?

– Ами, ако не е проблем – усмихна се.

Намерих файла и ѝ го пратих. А тя ми разправи всички клюки от деня. Осъзнах, че ми е приятно да я слушам. Когато приключихме, във вече започваше да се мръква. На вратата се почука.

– Ние ще вечеряме, ако искаш остани? – открехна вратата майка ми.

– Не, няма нужда, ще тръгвам. – Катрин си взе чантата. – Ами, ще се видим утре и... на бала. – Смигна ми.

– Утре няма да ходя на училище. Колкото до бала, ами... – Почесах се по тила. Сетих се за заплахата на Николай – Намерих си друга дама – изстрелях.

– О, и коя е щастливката?

– Едва ли я познаваш... казва се Петя, от 11-и Б. – Махнах с ръка.

– Ами, честито. И...

– Да? – повдигнах вежди.

– Ще дойда в неделя да ти донеса записките от петъка, почини си.

– Благодаря ти. До неделя.

– И оздравявай бързо! – махна ми Катрин. – Между другото... готина прическа – смигна ми, докато затваряше вратата.

Прокарах длан през косата си. Ако не я бях поканил на бала, нищо от това, което преживях, нямаше да се случи. Нямаше да пробудя дарбата си и да се запозная с Петя и Лора. Нямаше да сънувам и визията за бъдещето

и щях да си остана загубеняк. Вече съм супергерой! Подсмигнах се.

След вечеря си догледах филма. Превъртах няколко пъти сцената с репликата на Питър Куил, че иска да спаси галактиката, защото и той е част от нея. И пазителите на галактиката са започнали като загубеняци. Неслучайно ми е любимият филм.

Облякох си пижамата и се шмугнах под завивките. Дали ще ми трябва костюм на супергерой? Заспах зареян във фантазии как аз съм Супермен, а Петя е Лоис Лейн, гаджето ми. Налагаше се утре да я издиря и да я покания на бала. Пак говорех без да мисля. Ако ми откажеше, какво щях да правя?

На другия ден станах късно. Майка беше решила да ме угоява. Нямах против. Преписах всички записки на Катрин от четвъртък. Изненадах се как бе успяла да улови всяка дума на учителите, и то с толкова четлив почерк. Прочетох дори и предните уроци и ги сравнявах със своите. Започнах да попълвам пропуските си.

Катрин дойде в неделя сутринта. Не пропуснах да я похваля колко красиво пише и колко е подробна. Усмивката ѝ стана още по-широка.

Харесваше ми да си стоя вкъщи, но вече откачах, затворен зад четири стени. Дори си изтеглих на телефона „Ромео и Жулиета“. Защо си представях Жулиета с лицето на Петя? Съвсем съм изперкал. Реших да звънна на Лора да ѝ кажа за шепота.

– Здравсти, Лора, имам проблем. Напоследък чувам някакъв шепот, сякаш чета мислите на хората, но не всички мисли... – запънах се.

Не знаех как да ѝ го обясня. И аз не го разбирах. Разказах ѝ всичко за шепотите на лекарката и родителите ми.

– Това е дарбата ти!

– Значи, не съм луд? – отдъхнах си.

– Чуваш притесненията на хората. Това е велико! Защо аз не го мога!

– Лора, и твоята дарба е яка – засмях се.

– Кога ще се видим да ми я демонстрираш?

– В парка утре след училище?

– Нямам търпение!

– До утре. Лека нощ!

В понеделник станах рано. Взех си душ. Измих си зъбите и се избърснах. Докато подминавах голямото огледало в коридора, се спрях. Не приличах на себе си. Сякаш изглеждах по-голям с късата коса и... помъжествен. Разкърших рамене. Изправих гръб. Глътнах корема и стиснах бицепси. Още правех културистки чупки, когато баща ми се показа иззад ъгъла. Вдигнах ръце да кихна. Хавлията падна на пода. Придърпах я и зашляпах към стаята си. Какъв срам.

Облякох се и отидох в кухнята. Чакаха ме бухтички. Натъпках се с тях. Майка ми не се мяркаше никъде. Отидох в спалнята. Чух я как киха и се изсеква. О, не, разболял съм я. Занесох ѝ чай. Тя го подържа в ръцете си. Бяха ледени.

– Искам днес да си почиваш. Ние с татко ще свършим домакинската

работа... след като се приберем.

– Съжалявам, че не мога да те закарам на училище и ще трябва пак да се разправяш с този... – Не си довърши мисълта, защото кихна.

Защо трябваше да го споменава този тип? Нямаше да позволя мисълта, че ще го срещна отново, да помрачи хубавото ми настроение. Изнизих се от спалнята.

Слънцето напичаше. Птичките пееха. А хората профучаваха забързани покрай мен. Вървах, сякаш съм на разходка, и се наслаждавах на хубавото време. Пристигнах по-рано в училище.

– Хей, правим се на болни, а? Сигурно умираш от срам заради клипчето. Голяма скица беше. – Николай се превеи от смях.

Стиснах клепачи. Гневът се надигаше в мен.

Шепотът се задейства:

Аз съм травестит. Аз съм травестит. Аз съм травестит.

Това обясняваше странната му идея за клип.

– Какво искаш, Нико? – преглътнах.

– Предупредих те да стоиш далеч от Катрин!

О, не, разбрал е, че сме се виждали. Какво да правя? Родителите ми подхождаха с разбиране, като им разказах, но не ме посъветваха какво да направя, ако се стигне дотук. Нико стисна рамото ми. В ума ми се зароди мисълта „бий се или бягай“. Аз съм супергерой, мамка му! Героите не бягат. Отърсих се от дланта му.

– Не ме пипай или ще си понесеш последствията – процедих през зъби.

– О, и какво ще ми направиш? – Размахваше телефона си пред лицето ми.

Блъснах ръката му и смартфонът се разби на земята. Николай се хвърли към него.

– Знаеш ли колко струва? Джобните ти за една година не могат да го изплатят – изръмжа и заби юмрук в дланта си.

Започна бавно да се изправя. Много добре разчитах езика на тялото и мимиките му. Пет години гадаех по тях какво наказание се върти в извратения му мозък и колко ще боли. Достатъчно страдах, стига вече!

Канех се да спасявам света, а не можех да спася дори себе си. Що за пример давам? Събрах цялата си смелост и вътрешна сила. Трябваше да се променя още сега!

Свих юмруци и стиснах зъби. За пръв път бях решен да се защитавам, и за пръв път Николай се разколеба. Личеше си по свитата му поза и напрегнат поглед.

Изучаваше ме. Преценяваше. Не помръднах, дори когато инстинктите ми крещяха да побягна. Забих пети в земята и преглътнах. Гледах го в очите. Борех се да не сведа глава. Обичаше да протака момента, няма по-лошо наказание от очакването на нещо лошо. Размаха пръст и го сви. Устните му се разтеглиха в подигравателна усмивка. Беше измислил наказанието ми.

Хвърли се към мен без предупреждение. Посрещнах го. Хвана ме за

кръста и се опита да ме събори. Показах се по-силен и тежък. Досега не осъзнавах това предимство. Отблъснах го с лекота. Падна по гъз. Целият беше червен.

– Намери си друга жертва – казах с насмешка и го подминах.

Надвих собственият си страх. Чувствах се окрилен. Сърцето ми пренепускаше, а краката ми бяха отмалели, но усмивката не слизаше от лицето ми.

Катрин тъкмо затваряше вратата на класната стая и аз дръпнах дръжката.

– Извинете, че закъснях, госпожо – казахме в един глас. Катрин се изчерви.

– Сядай, Пешо!

Катрин понечи да ме последва, но учителката я спря:

– Катрин, би ли ни прочела проекта си?

– Веднага, госпожо.

Катрин измъкна ръчно написан лист. Пръстите ѝ трепереха. Премигна няколко пъти. В стаята цареше гробовна тишина. Само от агитката на Николай се подсмиваха. Накрая Катрин бръкна в чантата и извади чифт очила. Съучениците ми започнаха да си шушукат и да се споглеждат.

– Марк Антоний – прокашля се Катрин.

– Интересно, никой досега не е писал за него. Говори по-високо – подкани я учителката.

Всички слушаха в захлас думите на Катрин. Тя нито веднъж не се запъна.

– Имаш интересна гледна точка – добави учителката. – Заслужена шестица.

Катрин обра оваците и дори след края на урока всички все още я поздравяваха и обсъждаха разработката ѝ, а тя с готовност защитаваше мнението си. Личеше си, че е правила щателно проучване, и така свали клеймото на празноглава блондинка. Гордеех се с нея.

В коридора видях Славин от 11-и А клас, облегат на стената, седнал върху раницата си – пак драскаше нещо. Другите го мислеха за странен и тих с тая козя брадичка, дълга тъмна коса на расти и шарена кърпа за глава, но мен ме кефеше. Беше свестен, въпреки екстравагантния си външен вид. Докато минавах, хвърлих един поглед на скицата му. Имаше талант това момче.

– Колко пари искаш за един портрет? – прочистих гърло.

Славин се сепна.

– Ами... десет лева – вдигна глава към мен.

Дясната му буза беше раздрана, а веждата сцепена. По шията му избиваха синини.

– Кой ти причини това? – стиснах юмруци. Адреналинът от скорошната схватка пак закипя във вените ми. Само да ми падне този изрод, ще го потроша.

– Нико беше. Сега е при директора. Надявам се да го изключат – сви рамене Славин.

Само с какво нехайство реагираше. Така се прави, а не като мен, да търпя тормоза му с години и да си мълча. Засрамах се от мекушавостта си досега.

Почувствах се отговорен за нараняванията на Славин. Аз пузнах мухата на Нико да си намери друга жертва. Ако само си бях затварял устата...

Славин се прокашля. Бръкнах в портфейла си и му връчих парите, заедно със снимката на майка ми. Тя много щеше да се зарадва.

– Колко бързо можеш да го нарисуваш? – бръкнах пак в портфейла и му дадох още десет лева. Почувствах се длъжен, за да успокоя съвестта си. Славин прие парите и продължи да си драска.

– Ела след часовете и ще е готов – увери ме.

– Знаеш ли коя е стаята на 11-и Б? – прокашлях се.

– На втория етаж първата врата – упъти ме Славин, без да ме погледне.

Краката ми трепереха, докато изкачвах стълбите. Надникнах през откритата врата на стаята и помахих на Петя, която стоеше на първия чин. Очите ѝ се разшириха.

След малко мелодичният глас на Петя ме обгърна:

– Здравсти, Пешо!

– Нали ще ми станеш дама на бала? – изстрелях, без да мисля.

– Ами, ти си го решил вместо мен вече... – вперил поглед в пода сякаш искаше да пропадне там, – но да!

– Супер!

Тя ме погледна в очите. Имаше най-тъмните сини очи, които бях виждал. Втъкнах кичур зад ухото ѝ. Тя се усмихна. Цялата беше червена като домати.

Нейни приятелки я заговориха и тя се отдалечи. Махнах ѝ за довиждане.

Останалите часове ми бяха като в мъгла. Подминавах Славин през междучасията и не смеех да прекъсна рисуването му. Виждах синините и се срамувах се от себе си, сякаш аз съм му ги причинил.

Щом удари последния звънец, събрах смелост да го заговоря:

– Хей, готов ли е портрета?

– Да, аз ще тръгвам, чакат ме. – Славин ми подаде ми снимката майка ми и портрета. Беше прекрасен.

Запътих се към парка. Спрях пред една будка за цветя. Открих کالا, любимото цвете на майка ми. Докато го плащах, Лора се появи.

– Давай, Супермен, покажи какво можеш! – хвана ме под ръка и ме задърпа напред.

Разхождахме се по алеите. Лора ме накара да ѝ издавам какво чувам. Беше много наблюдателна и скоро сама ми набелязваше обектите. Изпитвах неудобство да се бъркам в главите на хората. Лора нямаше такива задръжки.

Към нас се зададе Стоян, съседът от долния етаж, а сина му подтичваше след него и се цупеше. Шепотът дойде от детето:

Никой не ме слуша. Никой не ме слуша. Никой не ме слуша.

Прошепнах го в ухото на Лора. Тъкмо понечи да се намеси, когато долових и шепота на бащата:

Имам нов проект до утре. Имам нов проект до утре. Имам нов проект до утре.

– Здравсти, Наско, защо си сърдит? – погалих малкия го по главата.

– Не ми се прибира къщи, а татко не иска да си играем... – Момчето мачкаше ръба на тениската си.

– Баща ти има работа. Щом я свърши, ще ти обърне внимание.

– Може да го наглеждаме, докато си играе на катерушките – предложи Лора.

– Много ви благодаря. Ще го взема в 19 ч. – Стиснахме си ръцете с бащата.

– Няма проблем – ухили се Лора.

Стоян подрани с 15 минути.

На раздяла Лора ме прегърна и прошепна в ухото ми:

– Знаеш ли, преди се тревожех за бъдещето, но сега нямам търпение да видя какво още ще сънувам. Благодаря ти, че ми върна вярата в него.

Прибрах се къщи прегладнял. Ухаеше на мусака. Майка се суетеше в кухнята.

– Мамо...

Тя се обърна към мен. Връчих подаръците, а тя се разплака и ме прегърна. Целуна ме по челото.

– Прости ми – прошепнах.

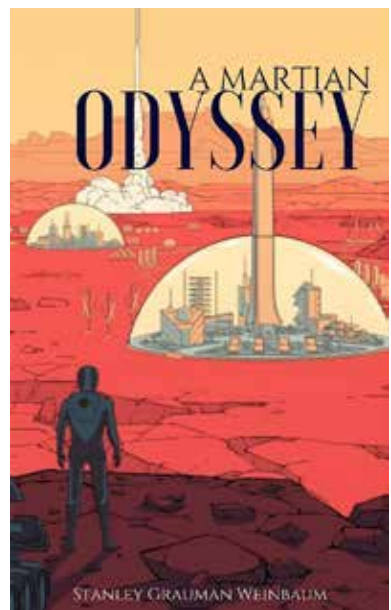
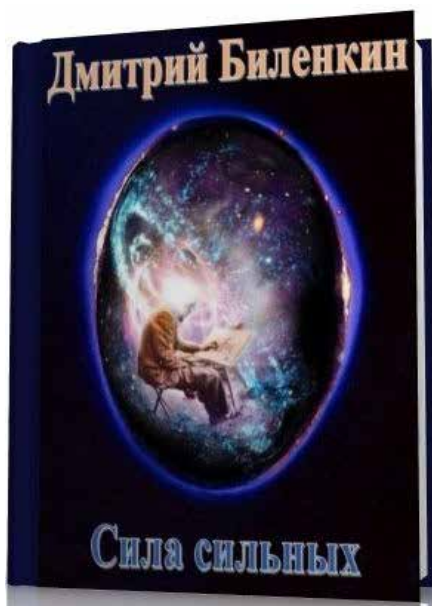
Беше топла. Пипнах челото ѝ, имаше температура. Придружих я до спалнята да си почине и ѝ направих чай. Съпротивата ѝ беше нищожна.

Заех се да чистя. Започнах да оценявам колко се старая да върши домакинската работа. Особено когато аз се заех с нея. Надявах се скоро майка да оздравее. Ако до утре не е по-добре, се връщаме в болницата... апчих... и двамата!

Редактори: Десислава Сивилова, Яна Мицева

Коректор: Десислава Сивилова

*Преводна
фантастика*

От съставителя: *Имах щастието да бъда приятел с Дмитрий Александрович и дори да ми гостува в Бургас. Щом говориш с него за наука, е истински Ломоносов, когато говорим за литература, се превръща в Чехов. Когато създавахме списание ФЕП, го помолихме за писмо-препоръка до ЦК на Комсомола и той веднага я изпрати. После научихме, че вече е бил на смъртно легло, и малко след това почина. Така че тази препоръка до нашите бюрократи се оказа последният текст, написан от него. Превеждайки разказа, който е пред вас, завиждах на тези, които ще го прочетат за пръв път. За мен това е невъзможно, защото този разказ отдавна се е вградил в душата ми и ценностната ми система.*

Дмитрий Биленкин

Пътят на Абогин

Слънце нямаше вече много дни наред, от небето ситно ръсеше мокър умиращ сняг, безсилно лягаше под гумите на колите, които с мляскане размазваха калта и гонеха минавачите към къщите – тъжни и сиви от лошото време като светлината на мътния градски ден. След работа всички бързаха да се вмъкнат в автобусите и тролейбусите, топлейки се един друг през влажните дрехи, след това бързо и мълчаливо да се разпръснат по домовете си, където ги очакваха равномерната топлина на парното и привичното, като домашни чехли, светене на телевизора.

Автобусът изплю Абогин и още неколцина в края на тротоара и с претоварен вой на двигателя потегли по-нататък – тежък, скърцащ, облепен с кал. Абогин подуши въздуха и спря. Небето беше унило и мръсно като вода след пране, голите клонки на люляка стърчаха зад решетките на оградата, във влажния въздух тлееха бензинови изпарения, но през мизмизмата им, през вкуса на киша и мокра гума се промъкваше смътният сигнал на пролетта.

Странно, а сутринта Абогин беше уверен в това, никаква пролет не се усещаше. Вятър от полето? Въобще на какво мирише пролетта? На стопен сняг, лепкава земя, влажна топлина? Не, не, всичко това го има и през ноември...

„Изглежда никой не знае на какво мирише пролетта!“ Абогин се усмихна и, размахал чанта както в детството, прескочи мътната двуметрова локва. Е, малко не съвсем до края – изпод тока му плисна рядко фонтанче. „Старей“ – помисли той без съжаление, както може да си по-

мисли само човек, който още е много далеч от старостта.

Хлопна вратата на входа, насреща му излезе писателят и, ниско навел глава, с тежка походка се запъти покрай Абогин. Те не бяха се запознавали, въпреки че отдавна живееха в съседство. Наистина Абогин познаваше писателя по редките му и негръмки книги, които обаче имаха своите почитатели, къде по-зорки и проникателни, според него, отколкото всички тези ценящи привичното литературни критици.

– Здравейте, Кирил Степанович – неочаквано за себе си продума той.

– Добър ден – забавил ход, писателят късогледо се взря, при което едрото му лице застина в напрежение. – Вие...

– Вашият съсед по вход Игор Абогин – поясни Абогин. – Но това не е важно: читателят познава писателя, обратното не е чак толкова съществено. Просто, ако не бързате, имам един малък въпрос към вас.

– Да, разбира се... Хлябът ще почака.

Ръката на писателя машинално бръкна в джоба на палтото, където несъмнено имаше мрежичка. Всичко му е както у всички, с нещо средно между разочарование и успокоение отбеляза Абогин. Защо ли трябваше да спира човека?

– С удоволствие ще ви изпратя до хлебарницата, въпреки че не вярвам сега там да има пресен хляб – каза той.

– Нищо, трябва ми и захар... Та какъв е въпросът ви?

– Веднъж вие изказахте мисълта, че потребността от самореализация е така силна у човека, както зовът за продължение на рода.

– Простете, но не съм пръв – меко възрази писателят. – Доста преди мен са го казали други.

– Вярно е. Но вие свързахте това свойство с всеобщия диктат на еволюционните закономерности, които заставят растението да пробива асфалта, а човекът да се раздава докрай. Но в какво, мислите, ще се трансформира този стремеж към самореализация в бъдещето? Само в пределно разкриване на всички човешки възможности или в качествено им преобразуване?

– Хм... – забавил крачка, писателят, като всеки попаднал в затруднение пушач, извади кутия с цигари. – Пушите ли?

– Благодаря, не.

– И добре правите – наведеното към огънчето лице на писателя се обви със синкав дим. – Преобразуване на възможностите? Какво имате предвид? Социалната страна?

– По-скоро психобиологическата.

– Тогава едва ли – писателят поклати глава. – Ние сме се формирали преди не по-малко от четиридесет хилядолетия и оттогава еволюираме

най-вече социално. Не виждам за сметка на какво така изведнъж в човека може да възникне ново качество.

Абогин кимна.

– В отделен човек – не, но в цялото човечество? То расте. През палеолита сто милиона, милиард през миналия век, днес – четири и половина милиарда, скоро – може би осем и повече. А количеството трябва да преминава в качество. Или за нас това не се отнася?

– А, вие ето за какво! – писателят отстъпи крачка назад, като че ли Абогин ненадейно бе пораснал пред очите му. – Любопитно...

– Особено ако това се свърже и с друга ваша мисъл – спокойно добави той.

– Коя?

– „Науката и техниката внесоха в живота ни реални за нас, но приказни за хората от миналото чудеса. Ала да се вгледаме: всички тях – и звездния блясък на ядрената енергия, и холографските призраци, отличими от предметния свят само с помощта на сетивата – сме извлекли от физикохимичното ниво на материята. Нищо подобно още не сме направили в биологичното, а още по-малко в психичното равнище. Нима тези етажи на материята са по-бедни на скрити възможности, на очакващия своя час тайни и чудеса!? По-скоро обратното. Те съществуват, просто науката още не се е добрала до тях. Вероятно те даже ни напомнят за себе си, както припукването на натрития кехлибар е подсказвало на древните гърци за съществуването на електричеството. Напразно! Инструментът на науката е още слаб, за да улови и разбере тези сигнали.

Ще има „чудеса на живота“ и „чудеса на психичното“, пред които ще помръкнат всички досегашни, но това по всяка вероятност ще се случи не през нашия век.“ Правилно, Кирил Степанович, само че това може да се случи и с нас! Уранът в природата не се концентрира до точката на взрива, но масата на мислещото вещество расте самопроизволно. Какви възможности зреят тук? Внимателно, ще се намокрите...

– Не е лошо! – възкликна писателят. – Вие сте учен, философ? Впрочем не е важно. Първият закон на диалектиката, приложен към демографията, да, да... Колко души трябва да се прибавят към човечеството, за да се прояви той? И как? Ха, това прилича на задачата от коя песъчинка нататък купчината пясък може да се нарече дюна, а дюната... Няма такава! Дюната не може да стане планина, защото пясъкът трябва да се е превърнал в пясъчник.

– Което и става – вметна Абогин.

Да, прекристализиране на личността под въздействието на нарастващата човешка маса, да, разбирам... Само че в демографията ли е работа-

та? Ние се пресоваме в градове – ето това е фактор. Натам действат и телевизията, транспортът, свързочната техника. Несъществено? Кой знае... Да, и най-важното: ние живеем в информационно поле, което бързо се сгъстява. Все повече книги, все повече знания, невидан прираст на умствения труд, в реактора на мисълта се влива все повече гориво и... Слушайте, в това има нещо! Какво става с прехода от количество в качество? – Писателят развълнувано се обърна към равномерно крачещия Абогин. – Кипящият слой засега е тънък, макар и огромен в сравнение с миналото. Висшето образование не е показател за интелекта, сами знаете колко са глупациите с дипломи, пък и цифрата не е никаква – няма и един процент от човечеството. И то срещу двадесет-тридесет процента неграмотни! Добре, а когато съотношението се обърне? Тогава какво? Това не си е ленивата биология! Наистина, има над какво да се замисли човек...

– Щръкнали тук като истукани, човек не може да мине! – пронизително се разнесе зад тях. Бабичка с остър профил на махленска скандалджийка, изникнала като че ли изпод земята, невротично тресеше пазарската си чанта и имаше защо – без да забележат, двамата бяха спрели пред хлебарницата и задръстваха единствения удобен проход между локвите. – Какво се блещиш? На тебе говоря!

Стъписан, писателят смутено нагази в локвата, а Абогин услужливо отвори вратата.

– Така де! Съвест нямат вече хората – бабата тържествено заситни към хлебарницата и вратата с квичене се затвори след нея.

– Н-да – промърмори писателят. – Такава ми ти диалектика...

– Кой знае? – вдигна рамене Абогин. – Бъдещето идва по скрити пътища, както веднъж бяхте писали.

– Ама и памет! – писателят се смути, като че ли сам си беше направил комплимент, угаси фаса и потърси с очи къде да го дене. – Искате ли да отидем у нас? Че тук някак си...

– Да, влажно е – Абогин се огледа наоколо. – И все пак лъха на пролет.

– Нима? – писателят също се огледа. – Не личи. Впрочем вашето обоняние е по-остро, вие не пушите. И така? Ах, дявол да го... – смръщи се той. – Днес към мен трябваше да наминат...

– Нищо, нищо, аз трябва да се извиня, че ви задържам! Вече отговорихте на въпроса ми, благодаря ви. Непременно ще се самопоканя на гости, ако има защо! А сега ви благодаря.

– Нима аз вече ви отговорих?

– Да, напълно. Всичко най-хубаво!

– На вас също...

Иллюстрация: Боряна Стоянова

Писателят изпрати Абогин с дълъг озадачен поглед. Странен читател, странен... Каква рязка, гъста мисъл! И как незабелязано ме водеше към нея, индуцираше ме, пушна ме да се разглаголствам, а той ми гледа сеира... Като че ли за сетен път искаше да се убеди... в какво? Интересно, би ли отишъл с подобна тема за разговор при Бунин например!? Стил, психология, образ: нито дума за това, като че ли цялата художественост е второстепенна. Нима той наистина вярва, че разумът и само разумът ще ни спаси и някога, в един делничен ден, с човека ще се случи нещо такова... Ето какво проверяваше върху мен, може би преди време в нещо се е отблъснал от моите мисли, а сега е разбрал, че съм вече отминат етап! Затова и отклони поканата ми. Ако е така – тъжно. Тъжно? Та децата трябва да бъдат поне малко по-умни от бащите си, иначе какъв прогрес! Е, какво пък: „Здравей, ти, племе младо, непознато... приветствам те със звън на щит“!?

Писателят въздъхна и най-сетне се гмурна в хлебарницата, където бабата с вечно недоволно лице на скандалджийка подозрително пробваше с пръст всички франзели поред.

В това време Абогин влизаше във входа. Вратата пропя обичайната си ревматична песен, в която винаги му се чуваше: „Ску-у-учно! Блъ-ъ-ъска! Ня-я-яма спа-а-асение!“ Влязъл в апартамента си, той хвърли натежалото от влага яке, но за разлика от друг път не седна да работи.

Какво ставаше с него? Защо заговори с писателя и после така недодялано се раздели?

Веднъж един от приятелите му го нарече „побъркан катерач“. Е, какво пък, може и така да се каже. Той не помнеше откога и с какво започна всичко, струваше му се, че винаги се е самоподгонвал нагоре. Сам, безпощадно, единствено целите се меняха. И всеки път си мислеше, че ето на, ще се добере, ще преодолее, а там ще бъде хубаво, завинаги безметежно. Ще бъде хубаво, когато се изравни, не когато надмине по сила всички момчета в двора, та нито един хулиган да не смее да се закача. Тогава над леглото му висеше портретът на Суворов, физически най-хилавия войник, който до такава степен се е натренирал, че и на стари години е можел да надвие всекиго. С всекидневни тренировки Игор се докарваше до такова изнемошяване, при което ти е трудно клепачи да вдигнеш, камо ли ръце. А той дори отиваше при момчетата да играе – и се усмихваше!

В края на краищата започнаха един през друг да го канят в различни спортни секции. Но вече беше дошло юношеството със своите тревожни въпроси: „Кой съм аз? Защо? Какъв е смисълът на всичко?“

Разбира се, смисълът не беше в секундите на спринта и сантиметрите на скока. И се оказа, че начинът, по който бе постигнал веднъж поставе-

ната цел, го е завладял напълно. Той вече не можеше да не се прекроява, не можеше да не разширява пределите на своите възможности. Това, от което понякога избиваха сълзи, даряваше такава радост от победите, че всеки друг живот изглеждаше сив и скучен. Само нагоре! Само напред! Да намери отговори на всички въпроси! Той и преди четеше много, но сега стана направо фанатик. Колкото по-сложно, толкова по-добре – има какво да се преодолява. Наистина, скоро му стана ясно, че сложността съвсем не е признак на дълбочина. Но и това усилие даде много – оказа се, че „мускулите на ума“ могат да се наливат със сила както другите и това е също така тежко, трудно и радостно. Даже още по-интересно! Сега негова цел стана пресъздаването на собствените му способности. С тях природата го беше надарила тъй скъпернически, както и с физическа сила. Някой, без да влага особени усилия, блестеше в училище по математика. По история. По биология. На едно момче рисунките даже бяха на изложба. В Игор никой не намираше подобни таланти. Е, какво пък... Няма недостижими неща. Това му говореше опитът, потвърждение намери и в книгите. Узна, че има педагози, в чиито класове всички деца талантливо рисуват или пеят, или решават трудни математически задачи. Всички! Значи, работата е в методиката, в изкуството на учителя. Абогин нямаше такъв учител, но в замяна на това имаше един ученик – самия той.

Три години по-късно започна да побеждава на училищните олимпиади, а рисунките му заинтересуваха художниците. По това време окончателно разбра и в какво е неговият талант – в уменията да се самообучава, в инстинктивното чувство за метода, по който би могъл да развие всяка своя, макар и най-скромна способност.

Главното беше да поискаш. Във всеки предмет, колкото и скучен да изглеждаше, да намериш интересното, да се самозапалиш с този интерес, останалото е въпрос на време и труд. Няма такава планина, която не би могъл да покори алпинистът. А какво го движи? Увлечението!

Училището направо нададе вой, когато Абогин обяви намерението си да се прехвърли в ПТУ. Но това беше обмислена крачка. Наистина и сам би могъл да се научи да работи добре с ръцете си, но защо да хаби за това от свободното си време, когато може да го прави през учебното? А и работилниците на ПТУ бяха несравними с тези, които би могъл да си обзаведе вкъщи. Вече разбираше, че сръчните ръце са така нужни в живота, както и добре организираният ум.

Така се подготвяше Абогин. А за какво? Юношеското желание „да намери отговори на всички въпроси“ сега изглеждаше наивно. За душевното спокойствие са достатъчни и разни готови разсъждения по всички теми на битието, докато окончателното знание е невъзможно, защото

всеки отговор влачи след себе си верига от нови въпроси. А тук не можеш мина с готови истини, благоволи да бъдеш първопроходец!

Кризата на юношеството така или иначе преодоляват всички, общият поток понесе и Абогин. Трябва да се живее! Магнитът на веселието, успехите, любовта сам по себе си привлича младостта, пък и не ти е до философстване, когато във вените ти кипят неизразходвани сили, а животът разгръща все нови и нови възхитителни хоризонти. Ценността на живота е в самия него, тази формула и котките я знаят.

От живота съм пиян.

Но все не мога аз да се напия

с виното му.

Властно ме зове и ме привлича

океанът на желанията...

Такива стихове пишеше Абогин на осемнадесет години. Общият поток го носеше, но той не престана да бъде плувец. В математическия факултет все го смятаха за изгряваща звезда. Общо взето, беше му все едно къде ще постъпи, защото когато нямаш никакви особени таланти, освен способността да ги развиваш, за тебе е подходящ всеки ВУЗ. И все пак имаше причини да избере тъкмо математиката. Първо, това не беше просто наука (нали няма конкретен обект на изследване), а по-скоро метод за познание, който може да бъде приложен към каквото и да било. Второ, математиката днес е на особена почит, значи по този път може да се върви по-бързо, отколкото по други. И трето, в математиката никой не се учудва на ранния разцвет (великият Галуа не доживява и до двадесет години). Не е малко преимущество, ако се има предвид...

Но какво трябва да се има предвид, дойде в главата на Абогин много по-късно, въпреки че явно е било в подсъзнанието му и по всяка вероятност го е направлявало като таен автопилот. Засега нищо свръхособено в себе си той не забелязваше. Живееше и се радваше на живота, само дето времето му още повече се сгъсти, защото към всичко се прибавиха и срещите, и туристическите походи, и работата в строителните отряди, и много други неща. Опияняваше го жаден интерес към всичко на света. Достатъчно беше да забележи на книжарския рафт дебел том с непонятното заглавие „Адхезия“ и ръката сама се протягаше: какво е това? Всекиго би отблъснала брошурата с надпис: „Общосъюзен класификатор. Професии на работниците, длъжности на служащите и тарифни разряди“. Там нямаше нищо освен списъци, но Абогин я прочете цялата. Кой можеше да предполага за съществуването на такава професия като „вдигач“? А какво означава „заготовчик на подборки и гужици“!? „Пробивач на зелени кочани“ – той не беше подозирал, че професиите са

се стеснили до такава степен. Абогин се радваше на брошурката като на златно находище. Впрочем това наистина беше находище – за социолога, писателя, философа, лингвиста, за всеки разбиращ човек.

Смешно му беше да си спомня как някога искаше да узнае всичко, да постигне и изкачи всички върхове! „Не можеш обхвана необятното!“ А ако ти се иска? Ако си свикнал така? Ако без това радостта ти не е радост? Да се откажеш? Да се превърнеш във високоучен „пробивач на кочани“?

Не. Упоение има не само в боя.

Абогин бързо се научи да извлича информация – за това не са нужни много книги, трябва само да умееш да намираш онези няколко необходими, свежи и умни. Абогин се научи да мисли непрекъснато – в претъпкания транспорт, по опашките, в бръснарницата. Управляваше настроението си така, както преди това се бе научил да управлява тялото си, проникна във всички тънкости на древните и съвременни психични тренировки. Оказа се, че даже сънищата могат да станат творчески.

И ето сега той, младият доктор на науките, вече известен учен, не знаеше какво да прави по-нататък...

И всичко заради поразителния свръхкъсмет.

Това започна още от ученическите години. Веднъж, замислен над статията за свойствата на лунната повърхност, той почувства, че в нея нещо не достига. Разбира се! Защо досега никой не беше помислил за свойствата на планетарното вещество да се изпарява във вакуума? Та нали всичко се изпарява, особено пък във вакуум, и то при високи температури! В лъчите на слънцето лунното вещество трябва да се топи като сняг. Да се стапя, макар и не така бързо, като волфрамовата нишка на електрическата крушка. Защо никой не беше разглеждал този вид ерозия на лунната, а още повече пък на меркурианската повърхност? За милиарди години съществуване безатмосферните планети бяха отслабнали чувствително. Но колко? Той се разтрепера от нетърпение. Би могло да се изчисли, ако е известна скоростта на изпарение за каменни породи във вакуум в зависимост от една или друга температура. Възможно е такива цифри още да няма, та кого ли интересуват те, но данни за волфрама и другите метали сигурно вече съществуват. Следователно, нещо би могло да се пресметне още сега. Да, но откъде да се издирят тези данни?

Абогин повече от минута стоя взрян в настолната лампа. И като че ли пред него се дръпна завеса. Видя целия процес от началото до края. Някой сякаш му подсказваше липсващите данни, те звучаха в него като равномерно долитащ шепот отникъде. Страница след страница се покриваха с изчисления. И той разбра, че изходната му предпоставка е

грешна: нито Луната, нито Меркурий отслабват, защото изпаренията им са прекалено тежки, за да отлетят далеч.

Все едно – той не можеше да се откъсне. Някакъв поток го носеше. Беше малко страшно и вълнуващо интересно. Камъкът на планетите се изпаряваше, сега той знаеше как и колко. Невидим дим увисваше над повърхността, за да се утаи през нощта като атомарен скреж. По тази причина повърхностният слой на Луната и Меркурий би трябвало да се отличава от всичко познато на Земята.

Абогин не помнеше как тогава се довлече. Заспа с усещането за небивало, наистина космическо щастие. То остана в него, въпреки че на другия ден записките трябваше да потънат в чекмеджето. А и какво можеше да направи? Кой би приел статия от хлапак, който даже не е в състояние да обясни откъде има изходните данни!

Оттогава не се докосна до записките, но дните му засияха, като че ли в чекмеджето на бюрото си бе затворил перо от жар-птица. Това продължи няколко месеца, докато веднъж в новия брой на „Природа“ той видя собствените си изчисления. Тоест, разбира се, всичко беше изложено строго, академично, но ходът на мисълта, изчисленията и изводите съвпадаха...

Страниците на списанието се разляха пред очите му в трептящо мътно петно, той скочи и се замая из стаята като ослепена птица.

За щастие, колкото по-невероятно е събитието, толкова по-бързо идва на помощ здравият разум. Някой друг е стигнал до същите идеи? Та историята на науката е пълна с подобни съвпадения. Цифрите, дошли отникъде? Сигурно ги е прочел някога и благополучно е забравил за тях, а когато му потрябваха, са се появили върху екрана на паметта, както също неведнъж е ставало. Всичко е нормално, още повече – превъзходно! Ето че той със своя ум беше стигнал до същото, до което и ученият. Нека това да прилича на „изобретяване на велосипеда“ – все едно! Може би той, Игор, е гений?

Приблужи се до огледалото и дълго разглежда в него своето потресено, още по детски пухкаво лице. Гений? Нито сиви, нито сини очи гледаха изпитателно и жално. Теле. Просто едно подплашено теле с избелели клепки!

И все пак той го направи. Съумя. Значи, ще съумее още неведнъж... А ако всичко е случайност? Ако повече не се повтори?

Страховете бяха напразни – то се повтори. Абогин беше вече студент и имаше на кого да покаже работата си, имаше кой да я препоръча за печат. Професорите аххаха, благославяха, гордееха се, насочваха по правия път. Може ли така? Днес работа по топология, утре по теория на числата, а

вдругиден – въобще дявол знае какво – хипотеза, доказваща, че звездите в своите движения по галактическите орбити остават след себе си протонен шлейф. Нека това да е свежо и убедително, но не бива така да се разпилява човек! Не трябва, това е хлъзгава пътечка към дилетантизма.

А Абогин не можеше иначе. И не само защото го интересуваше всичко. По-важно беше друго: той не управляваше подозренията си, те управляваха него. Все по-често го посещаваха далечни на математиката идеи. Това се случваше, когато останеше сам, не го измъчваха грижи и можеше спокойно да мисли за каквото си поиска. Тогава в съзнанието му се отдръпваха незрими щори.. .

Именно така: отдръпваха се. Изведнъж започваше нещо да различава. Отначало смътно, после все по-ясно, като че ли това, за което мисли, вече съществува в някакво умствено измерение, трябва само внимателно и търпеливо да се вгледаш. О, това не беше лесно, мозъкът изнемогваше

от напрежението като мускулите на алпиниста по стръмнината. А след това, когато върхът бе достигнат, настъпваше сладка опустошеност.

Уви, да влиза в това състояние по поръчка не му се удаваше...

Е, какво пък, творчеството си е творчество и озарението в него е като подарък. Но не беше Абогин човекът, който би се примирил с това. Та и ученият, и художникът често от самото начало предчувстват крайния резултат, тоест знаят онова, което все още не знаят, да не говорим пък за математиците, които понякога написват формулата, преди да са извели доказателството ѝ! Това е известно, за него във философията даже има специален термин – антиципация, но никой не се задълбочава тук. Като че ли е ясно – новата мисъл възниква като кристал в пренаситен разтвор. Ами да, без знания и крачка не можеш да направиш, но тогава излиза, че най-талантливите творци трябва да бъдат ерудитите. А съвсем не е така. С какви енциклопедични знания е разполагал скромният чиновник от патентното бюро Алберт Айнщайн? Или младият, току-що дошъл от студентската скамейка Нилс Бор?

Навярно Абогин щеше да се задоволи с постигнатото и не би се терзал с подобни размишления, ако го удовлетворяваха собствените успехи. Уви, навикът за строг самоконтрол надделя. За всички той беше блестящ млад изследовател, а насаме със себе си поставяше безпощадна диагноза: посредственост.

Точно така. Какво значение имат статиите и дисертациите! Години наред упорита работа над себе си, безкрайно напрежение на всички сили, а резултатът? Несравним с онова, което на тази възраст вече са постигнали Галуа, Айнщайн и Бор.

Значи, смири се или отново започвай да повдигаш способностите си на квадрат. Ами ако не знаеш коя именно способност да усъвършенстваш? Творческата дейност се извършваше като че ли покрай неговата воля, ум и желание, всичко се поддаваше на управление, само не и това!

Още по-лошо. За разлика от другите, нещо непрекъснато го отнасяше встрани. Той е математик, отчасти физик. Защо трябва да го безпокоят съвършено странични идеи? Като тези например: изобщо не беше мислил за алкохолизма, когато изведнъж го осени хрумването, че не само човек се стреми да изпадне в опиянение. А котката? Кучето? Слоът? Конят? Всички имат своите любими наркотици. Излиза, че самата еволюция е вградила в млекопитаещите тази потребност. Може би е странично следствие от някоя еволюционна придобивка или просто грешка, случайно отклонение, което не е отпаднало, защото с нищо особено не заплашва животинските видове: природните наркотици са малко и се срещат далеч не на всяка крачка. Само човекът би могъл да премахне ограничението,

направи го и си навлече белята. Заложената от еволюцията мина избухна.

Защо върху тази страна на явленияето обръщат недостатъчно внимание? Социалните мерки могат да угасят пламъка, но жаравата ще остане. За да я обезвредим, е нужна фина биохимическа намеса!

Е, какво, трябва ли сега да се преквалифицира в биохимик, генетик, Еволюционист? А другите идеи и разработки? Кой в наши дни може да бъде универсален? С еднакъв успех да работи в астрофизиката, медицината, лингвистиката, екологията? Глупости, това е невъзможно, такъв човек е просто дилетант, ако не е нещо по-лошо.

И все пак той, Абогин, бе видял път към биохимическото решение на проблема с алкохолизма... И решенията на много други проблеми.

Това започна да го плаши. Не, не можеше да бъде! Не можеше да съществува такава всеобща гениалност ли, що ли. При това неконтролируема. Не, не, той се заблуждава, всичките му идеи извън физиката и математиката са погрешни! Та отвъд пределите на своите специалности той наистина е дилетант.

Но какво е това!? Някои от лежащите в чекмеджето му разработки започнаха да се появяват в научния печат. Всичко се повтаряше както тогава, в училището. Той беше мислил наравно с другите учени и беше мислил вярно. Значи, това е възможно – да бъдеш универсалист?

Като че ли е така и все пак е много непонятно. Как той, дилетантът, е могъл да върви рамо до рамо с биохимици, еколози, техници? Без лаборатории, без експерименти, без достатъчно информация?

Така той се изправи пред главната загадка на своя живот. И за пръв път през живота си се изплаши от трудностите.

Имаше от какво да се плаши. Чекмеджетата престанаха да събират ръкописите му и през една паметна вечер той започна голямото прочистване. На дъното на едно от тях забеляза същата онази ученическа работа за изпарението на планетите и приложеното към тях списание. Оттогава не беше поглеждал ръкописа и го запрелиства с носталгично чувство.

Изведнъж му стана горещо. Някога, навярно от смущение и изумление, не беше обърнал внимание на едно изречение в статията, което сега просто се наби в очите му: „Тъй като данните за скоростта на изпарение на породите във вакуум отсъстваха, то за получаването им беше разработена и проведена серия от експерименти“.

Отсъстваха! Абогин затисна устата си, за да не изкрещи. Тогава, в невръстното си научно детство, той отникъде не е можел да ги прочете!

Какво излизаше? Той е откраднал тези цифри от нечия памет? Може би не само цифрите? Може би всичко, което е направил в науката, е...

Дълго стоя и се олюлява като от силна болка. Крадец, макар и нево-

лен – но крадец! Въжето се скъса и той от върха летеше към дъното на пропаст.

В труден миг човек се бори или отстъпва, трета възможност няма. При Абогин всичко започна не от спорта, а от страха и болката. Зъбите му бяха започнали да се развалят отрано. Заведоха го на зъболекар, сложиха го в креслото и виещата бормашина се вряза в кариеса. Момчето веднага загуби съзнание. Не от болка: случва се и на възрастните хора да загубят съзнание от най-обикновена инжекция. Изплашеният лекар криво-ляво го свести. Пробваха отново зъба – Игор отново припадна.

Именно тогава той се обиди на себе си, на своето тяло! Настоя, да, направо настоя отново да го заведат при зъболекаря. Вкопчен в стола, примижал от безпощадния рефлектор, той чакаше болката, чакаше страха и яростно се ругаше: „Хайде де, свиня такава! Давай, де!“ Вървеше срещу страха и болката, на живот и смърт се бореше с онова тъмно и несъзнателно, което се надигаше в него.

Не веднага, но победи себе си. Може би всичко започна с това преодоляване. И през тази ужасна вечер Абогин намери сили да се овладее: нещо повече от минутна слабост. Сви се и цял настръхна от желание отново да тръгне срещу тъмното и непонятното, което се разкриваше в него, а може би и в обкръжаващия го свят!

И Абогин пак подгони себе си към новия връх, където всичко беше стръмнина, неизвестност и мрак.

Ето че изкачването беше завършило...

Той погледна през прозореца, зад който все така сивееше и ръмеше, а колите се гмуркаха в локвите, за да обраснат с мустаци от кални струи.

Добре, а по-нататък?

В блоковете отсреща запалиха светлините, все още бледи и точкови, като че ли апартаментите си сигнализираха един на друг с разноцветни семафори. Жълтият рог на полилея, червеният конус на абажура, зеленият правоъгълник на настолната лампа – стаите си обменяха съобщения за началото в нощния живот на своите обитатели. И някъде там, зад прозорците, може би и зад хилядокилометрови земни пространства се намираха хора, които неволно за себе си осветяваха всичко наоколо с напрежението на своите мисли... Единствен Абогин познаваше тази тяхна способност, така необикновена и сигурно неизвестна дори на тях самите.

Сега той знаеше.

Всички хора са като алпинисти в свръзка, само че едни теглят нагоре, другите – надолу, едните удължават въжето, други го късат. Разнообразието и броят на тези взаимодействия са безкрайни, както безкрайна е вселе-

ната от хора, и само наивният ограничен ум може да смята, че тук няма нищо освен вече известното. Има, и още как! Това, което Абогин в края на краищата осъзна, може би не беше най-изумителното, въпреки че в сравнение с него всякаква телепатия би изглеждала жалък и фалшив отблясък на истината. Атмосферното електричество е незримо, докато не блесне светкавица. А какво е творчеството, ако не проточен във времето разряд на мисълта? Ако психолозите разполагаха със свой „бурепоказател на Попов“, той би реагирал именно на тази могъща творческа буря, а не на лабораторните експерименти с отгатване на рисунки. Но психолозите не разполагаха с такъв „бурепоказател“, нямаше и Абогин. Е, какво пък, човекът е най-чувствителен уред, него ще използваме.

Дали Игор беше особено възприемчив по рождение, или така бе тренирал своето мислене, че то се е превърнало в свръхчувствителен инструмент за възприятие? Той не подслушваше чуждите мисли, въпросът стоеше съвсем другояче. Просто никой и никога не мисли в самота, каквото и да твърди личният опит. Дарвин разработва своята теория, а на другия край на земното кълбо до същите изводи стига Уолъс. Когато прочита за пръв път статията на Лобачевски, Бойайя не се и съмнява, че неговата идея за неевклидовата геометрия просто е открадната! Има разединени мислители, но няма самотни, всяко творчество е колективно в пространството и времето и тук, както навсякъде, неизвестното е къде-къде повече от познатото.

За Абогин много неща ставаха ясни: той не подслушваше мисли, той неволно улавяше напрегнатата работа на чуждия ум и също така неволно се включваше в нея. Възникваше ефект на съмислене, и то какъв! Ако тъпна прекосява мост, нищо не се случва. Но достатъчно е хората да влязат в такт и резонансът руши моста. Извън таблицата за умножение „две по две“ може да се превърне в най-неподозирани нови качества!

Ефектът на съмислене! Постепенно Абогин се научи да влиза в резонанс с чуждите мисли, научи се на самонастройката към невидимия ансамбъл – ту като редови участник, ту като организатор и диригент. Сега той уверено се включваше към решаването на който и да било проблем, стига над него да работеха вече определен тип хора. Хора, способни на съмислене, макар и да не знаят за това, и, разбира се, творчески личности. Далеч не всеки талантив изследовател, разбра Абогин, притежава тези качества. В някакъв смисъл те бяха производни на друга способност. Но на коя?

Изглеждаше, че това няма особено значение. В края на краищата не всички хора притежават приятен глас и съвсем не всички собственици на приятни гласове са певци. Кой се вълнува от това? Никой, ако не се има-

ше предвид, че творческият потенциал на съ-мисленето, както се убеди Абогин, превъзхождаше обикновеното мислене толкова пъти, колкото ядрената енергия е по-мощна от химическата.

Всъщност всичко вървеше нататък! През последната четвърт на двадесетия век предишното ниво на творчеството вече стана недостатъчно, натрупаха се прекалено много срочни, трудни и заплашителни проблеми, прекалено много зависеше от тяхното успешно решаване – съдбата на човечеството. Затова с усъвършенстването на творческия процес се заеха сериозно. Възникна методът на „мозъчния щурм“. Започна търсенето на принципи, по които да се изградят такива изследователски колективи, в които талантът на отделните участници да не се събира, а умножава.

Мощта на съмисленето превъзхождаше всичко известно. Това беше възхитително и ужасно, Абогин направо изстиваше при мисълта за възможните последствия. Та нали мисълта сама по себе си не е нищо повече от инструмент, еднакво годен да служи за достигане на звездите и за конструиране на поредната свръхбомба? А съмисленето е освен това и неопознат инструмент, лост, който може да преобърне каквото и да било.

Изведнъж изплува спомен. Лежат в затоплената трева, зад тях е работният ден на строителния отряд и гледат как розовият безметежен кръг на слънцето клони към хоризонта. И в този покой, какъвто навярно е витаел само преди появата на човека, чува мечтателния глас на съкурсника си, вперил хипнотизиран поглед в сияещия диск: „Ех, да му фраснеш една ракета, та да се разхвърчи на парченца!“ – „Защо!“ – „Ами така, за кеф... Да се разтресе...“

Моментна глупост, на пръв поглед, но споменът го разтревожи. Що за хора са тези, в чиито ръце е все още неосъзнатата от тях сила? Какво носят в пазвата си?

От прозореца лъхна хлад. Абогин потръпна. „А какво носиш ти? Ум, воля, какво друго? Няма близък до теб, сам си. Обичаш ли например тази махленска скандалджийка с миши мустачки върху злобната остроноса муцуна? В никакъв случай! Мразиш? И това не... Съжالياваш я? Възможно. Студено е на върха, голо е. А какво би трябвало да бъде? Не знаеш... Всички живеят своя нормален живот, а ти прекалено дълго, упорито и мъчително пълзя по склона, за да откриеш пустотата. Ами ако тази пустота ни обгражда? И няма в нея опорна точка?

Той се долепи до прозореца. Навън вече беше мрак, ярко светеха чуждите апартаменти, а в стъклото мътно се отразяваше собственото му лице – напрегнато като пред сражение. Край него стенеше тишината на празната стая.

Рязко издрънча телефонът. Абогин със зиморничаво движение вдигна слушалката:

– Слушам...

– Здравей, старче, не искаш ли да се повеселиш?

– По какъв повод?

– Премийка падна. За оная работа, нали се сещаш... Всички са тук, а и момичетата чакат.

– Честито.

– Благодаря. Така че мятай се на каруцата и при мен.

Наистина, защо пък не? Колко пъти вече е ставало така?

– Извинявай, не мога, имам срочна работа.

– Абе, предстоят ти събота и неделя!

– И пролет.

– Каква пролет? Какво общо има пролетта?

– И аз не знам, но време нямам.

– Е, както искаш... Предай много здраве на пролетта! Между другото, как е името ѝ?

– Надежда. А може би Любов.

– Добре... Желая ти успех. – Телефонът замлъкна. Възможно ли беше в компанията, в която го викаха, да има някой от тях? Напълно. Те ходят по същите улици, ядат същия хляб, получават – или не получават – премии. Всичко както у всички... Нима никого няма да намери?

Те са неразличими в компания, неразличими са из улиците и по обичайните си работни места, иначе той навярно би ги забелязал. Та те не са малко. И стават различни, когато творят, различни са и когато... Когато какво?

Глупак, какъв глупак е само! Нима творчеството е свързано единствено с познанието, с изменението на външния свят, нима там е възелът на проблемите? По-лесно е да възкресиш човека след клинична смърт, отколкото след духовна. Понякога е по-просто да накараш река да тече в обратна посока, отколкото да сдобиш поредния Иван Иванович с Иван Никифорович. Да изпратиш човека в Космоса, отколкото да го разбереш. Каквото търсиш, това и намираш. А какво и къде търсеше ти досега? В науката, единствено в науката на експериментите и числата! А наоколо? Там, в човешката вселена, където всичко е невидимо, докато не стане постъпка, усмивка, канцеларски отчет, чертеж на звездолет, песен или изстрел в гърба. Творческо съмислене. Може би също и съчувстване? Свърхсъзнание? Принципно ново качество, синтезирано от тези три неща?

Твоят връх, Абогин, е може би само част от хребета, а ти го помисли за единствен!

Той слабо се усмихна на своето отражение в прозореца, на сияещите апартаменти отсреща, навсякъде. Решението бе взето. Година или месец, десетилетие или цял живот щеше да продължи новото търсене?

„Ако не бъркам – пожела си той, – ако утре сутринта бъде пролет, то...“

Не бъркаше. Сутринта небето се разчисти и стана пролетно. Закъснелият април бързаше за броени дни да свърши цялата си работа. Трябваше обаче да изтекат множество мрачни и слънчеви, летни и зимни месеци, преди Абогин да се изправи пред последната стръмнина. Не е важно, че до тази стръмнина го изведе най-обикновената крайградска теснолинейка и че пътят, по който трябваше да върви, минаваше край неокосени хълмове, в чиито треви знойно жужаха пчели, през гората с неизсъхнали локви, покрити с плътен рояк množащи се пеперуди. Не беше важно и че той всъщност не знаеше къде води този път. Беше повикал, и него го бяха повикали – така трябваше. Абогин не бързаше. Невероятно отпускащо и нежно миришеха поляните, и вятърът ту кимаше с цветчетата на детелини, ту носеше пухчетата на глухарчета, ту намяташе всичко с леката сянка на облаци или пресяваше ярки слънчеви проблясъци в мрежата на листата.

Пътят го водеше край полета и селски дворове, из които между белите кокошки с виолетови белези на опашките се разхождаше също такъв роден в инкубатор, но не по-малко горд петел. Абогин без колебание следваше този път. Само от време на време се спираше на кръстовищата, но винаги нещо му подсказваше вярното направление. Не се учудваше на избора си, въпреки че по-логично беше да се срещнат някъде в града. Те знаеха по-добре. Тази нова човешка общност, към която вече принадлежеше, по-добре знаеше какво е нужно. Нали това не беше един ум или една личност. Нямаше значение, че още никой не познаваше другия по лице и че тази среща беше първа и пробна.

Общността никого не принуждаваше, тя и нямаше тази власт, просто частиците ѝ вече се нуждаеха една от друга, търсеха се и някой пръв трябваше да провери как ще стане това. Мястото нямаше значение, просто този, другият, набелязан с общо съгласие, не можеше днес да се отлъчва надалеч, а Абогин можеше. И ето, той отива на среща, най-невероятната среща, каквато се е случвала през вековете.

Но нали и самият днешен живот с неговото телевизионно междуконтинентално зрение, ядрени гъби, съживени след смъртта хора и достигнати други планети би бил невероятен за хората от всеки друг век... Нямаше значение, че вървеше по поляните, където някога татарски конници са влачили вързани деца и жени, прекосяваше горички, заради които са се клали областни князе, по пътища, едва непрегазени от фашистки

танкове. Въпреки че, не, това беше важно, много важно! Прадедите бяха отстояли тази земя за него, за всички, сега за нея трябваше да се погрижи неговото – въоръжено по друг начин – поколение.

Беше вече привечер, когато пътят изведе Абогин край една тъмна гора. Красотата на хоризонта го застави да се спре. Ливади и дървета слизаха към реката, синееща в далечината, и над тази прозрачна мъглица висеше малиновото и безметежно като всичко наоколо кълбо на слънцето. Нямаше нищо особено в тази хълмиста синева, в ясната вечер, в зъбчатия гръбнак на гората, тъмно връзан в далечния хоризонт, пътният прах привично миришеше на мека топлина, и отстрани, както преди, белееха маргаритки и тихите брезички бяха все така родни, познати и близки, а сърцето му изведнъж заблъска, като че ли виждаше всичко това за пръв път.

Тъмна фигурка се беше показала в далекото зад извивката на пътя, гъстата трева скриваше краката ѝ и придаваше на движението безтегловност. Човекът се приближаваше, наедряваше в привечерната светлина и все пак си оставаше тънък и крехък и когато разстоянието намаля, Абогин със замряло сърце позна в него девойка. Тя беше с работно яке и панталони, избелели от слънцето, но на главата ѝ свежо сияеше венец маргаритки, вървеше открито, без напрежение, както до този момент беше вървял Абогин.

Девойката гледаше с доверие, но крачките ѝ ставаха все по-бавни. Така беше, докато и Абогин не направи крачка към нея. В този момент, макар че разстоянието между тях не изчезна, всичко вече беше казано така пълно, като че ли бяха прекарали живота си заедно. Не беше нужно да се запознават – те се познаваха, както могат да се познават само тези, които са предназначени един за друг. При това не бяха сами, знаеха го, но това не беше пречка, а помощ в желанието им да се разберат колкото се може по-добре.

Мургавото от слънце и вятър лице на момичето трепна в радостно изумление, което се смени с щастлива увереност, докато той се доближаваше към нея. Абогин прегърна раменете ѝ със същата щастлива увереност. Тя леко се притисна до него и двамата се обърнаха към застиналия кръг на слънцето. Не бяха произнесли нито дума. Косите на момичето ухаеха на мащерка, прясно сено, пътен прах, лодчиците на малките ѝ длани бяха грапави, а твърдо очертаната под блузата гръд се повдигаше при вдишване, отначало често, после все по-успокоено, като че ли до този момент девойката беше бягала, а сега е замряла, гледайки нажежената, така близка и земна в привечерната мъгла, а всъщност истински космична сфера на слънцето. „Къде са всички? – притиснат до рамото ѝ, мислено попита Абогин. – Аз ги чувствам, но не ги виждам.“ – „Гледай

заедно с мен – долетя в отговор. – Сега ще успееш“.

И той за пръв път видя тези, с които беше мислил заедно. Млади и стари, красиви и некрасиви, но еднакво внимателни лица се мярнаха в него и изчезнаха, въпреки че това вече нямаше значение. Колко много бяха станали осъзналите себе си! Себе си и своето предназначение и сила, която ще нараства и крепне през вековете.

Всичко изчезна, не остана нищо освен сияещите хоризонти на родната земя, залязващото слънце и девойката с маргаритки в косите. Дълго ли още щяха да съществуват чистият въздух, просторът на тревите, самият човек? Много неща заплашваха този свят, но и много сили го защитаваха. Ще се справим, вече с увереност си помисли Абогин, ще се справим! Ние не сме „деца на края“, а резерв на бъдещето.

Момичето кимна в отговор.

– А ние още не си знаем имената, може ли така? – засмя се Абогин.

– Какво значение има? – усмихна се в отговор тя. – Нали сме...

Ръцете им се докоснаха и замряха. Слънцето най-накрая също докосна хоризонта, както беше правило това вече милиарди пъти, безразлично към всички деца на Земята и въпреки това даващо на всички живот.

Превод от руски език: Атанас П. Славов

ДМИТРИЙ БИЛЕНКИН (1933–1987) е роден в Москва. Завършва геохимия в Московския университет през 1958 г. Същата година се появяват и първите му научнофантастични разкази в сп. „Техника – молодежи“. След участие в няколко геоложки експедиции се отдава на журналистическа дейност. Първите му книги „Химията създава континенти“ и „Спор за загадъчната планета“ са в кръга на научната популяризация, но сборникът с фантастични разкази „Марсиански прибор“ (1967) дава да се разбере, че се е появил писател фантаст, умеещ не само да улови идеи от предния фронт на научното познание, но и да ги отрази в човешката личност тънко и психологически точно. Следват сборниците „Контрабандна нощ“ (1971), „Проверка на разумност“ (1974), „Снеговете на Олимп“ (1980) и последният – „Лице в тълпата“ (1985). Любими теми на писателя са екологичната драма на човечеството, борбата на разума за издигането му над страха и невежеството, сблъсъкът с качествено новото, космизацията на човешката цивилизация. В повестите си „Космическият бог“, „Краят на закона“, „Силата на силните“ и „Пустинята на живота“ Биленкин обединява почти всички свои любими теми в ярко социално-политическо острие, насочено срещу маниакалното властничество и манипулацията.

**STANLEY GRAUMAN
WEINBAUM**

A vertical movie poster for 'A Martian Odyssey'. At the top, the names 'STANLEY GRAUMAN' and 'WEINBAUM' are written in white, bold, sans-serif capital letters. The central image shows an astronaut in a white spacesuit standing on a dark, reflective surface. Behind the astronaut is a large, detailed, grey moon. The background is a dark teal sky with large, billowing clouds that are illuminated from below, giving them a vibrant red and orange glow. The astronaut's reflection is clearly visible on the surface they are standing on. At the bottom, the title 'A MARTIAN ODYSSEY' is written in large, bold, yellow, sans-serif capital letters.

**A MARTIAN
ODYSSEY**

Стенли Уайнбаум
Марсианска одисея

Джарвис се протегна, доколкото му позволяваше претъпканата каюткомпания на „Арес“.

– Въздух, годен за дишане! – ликуваше той. – И гъст като супа в сравнение с разредената атмосфера навън.

Астронавтът кимна към плоския и пуст марсиански пейзаж от другата страна на илюминатора.

Останалите трима го гледаха съчувствено – инженерът Пуц, биологът Лерой и Харисън, астроном и капитан на експедицията. Дик Джарвис бе химик. Те бяха първите хора, стъпили на тайнствения земен съсед, планетата Марс. Това се случваше по-малко от двадесет години, след като откаченият американец Дони с цената на живота си създаде атомния взриволет и само десетилетие след като също толкова ненормалният Кардоза стигна с него до Луната.

Мъжете от „Арес“ бяха истински пионери. Ако не броим половин дузината лунни експедиции и злополучния полет на де Ланси към съблазнителната Венера, те бяха първите хора, усетили друга гравитация освен земната; първият екипаж, успял благополучно да напусне системата Земя–Луна. Четиримата заслужаваха този успех, ако човек се замисли за преодолените трудности и неудобства – за месеците, прекарани на Земята в камерите за аклиматизация, в които тренираха да дишат въздух, разреден като марсианския, за предизвикателството на празното пространство, което трябваше да пресекат с миниатюрна ракета, задвижвана от несъвършени ракетни двигатели от двадесет и първи век, и най-вече – за срещата с един абсолютно непознат свят.

Джарвис докосна с пръст олющения връх на измръзналия си нос и въздъхна доволно.

– Е – избухна Харисън, – ще чуем ли най-после какво се случи? Ти беше наред, когато тръгна със спомагателна ракета и после не получихме никаква вест от теб цели десет дни! Накрая Пуц те измъква от нещо подобно на мравуняк, където се намираше в компанията на някакъв щраус! Разправяй, човече!

– Следвайки вашите заповеди – отвърна спокойно Джарвис, – се настаних в моя хвърчащ тостер и се насочих на юг. Видях как Карл полетя на север. Сигурно си спомняте, капитане, че ни наредихте да не кацаме, а само да търсим нещо интересно. Нагласих двете камери да снимат в автоматичен режим и се движех доста високо, на около седемстотин метра. Първо, за да обхващат камерите по-голяма площ, и второ, защото ако летях ниско, помощните двигатели щяха да вдигат доста прах в този полувакуум, който тук минава за въздух.

– Всичко това го знаем от Пуц – изсумтя Харисън. – Иска ми се обаче да беше донесъл снимките. Те щяха да оправдаят цената на целия този цирк. Спомняш ли си как публиката подивя заради първите изображения от Луната?

– Записите са в безопасност – успокои го Джарвис и продължи: – И така, както ви казвах, бръмчах си аз доста бързичко. Точно както подозирахме, при по-малко от сто и петдесет километра в час крилата не създаваха много подемна сила в този разреден въздух и се наложи да използвам помощните реактивни двигатели. Заради скоростта, височината и изгорените газове видимостта не бе особено добра. Но под мен се простираше същата безлична равнина, на която се любувахме през първата седмица след приземяването ни, със същите заоблени хълмове и същия безкраен килим от пълзящи малки растенио-животни или биоподи, както ги нарича Лерой. Така се носех напред-назад, съобщавайки положението си на всеки кръгъл час, както ми заповядахте, но не знаех дали ме чувате.

– Чувахме те! – сопна му се Харисън.

– Двеста и петдесет километра на юг оттук – продължи Джарвис, без да му обръща внимание – релефът се промени, започна ниско пустинно плато, покрито с оранжев пясък. Нашите предположения изглеждаха правилни и сивата равнина, в която се бяхме спуснали, трябва да е било Кимерийското море. Това означаваше, че моята оранжева пустиня е районът, наречен Ксантус. Ако не грешах, скоро трябваше да стигна до друга сива равнина – Хронийското море, а след още около триста километра – до друга оранжева пустиня, Туле I или II. Така и стана.

– Пуц определи местоположението ни преди седмица и половина! – измърмори капитанът. – Но нека да се върнем на темата.

– Разбира се – съгласи се Джарвис. – Тридесет километра след като навлязох в Туле, ако искате вярвайте, пресякох канал!

– Пуц снима стотина! Кажете ни нещо, което не знаем.

– Той също ли видя град?

– Двадесет, ако наричат градове тези купища кал!

– Добре де, сега ще ви кажа за няколко неща, които Пуц не е видял. – Той потърка изтръпналия си нос и продължи: – Знаех, че имам шестнадесет часа дневна светлина, така че осем часа след тръгването, на хиляда и двеста мили оттук, реших да се връщам. Все още бях над Туле, не съм сигурен дали I или II. Не бях навлязъл в пустинята на повече от тридесет и пет километра. И точно там моторът отказа!

– Отказа? Как? – Пуц бе заинтригуван.

– Атомните взривове отслабнаха. Започнах да губя височина, докато не тупнах в средата на Туле! Разбих си носа в илюминатора. – Той унило потърка пострадалата част от тялото си.

– Опитвахте ли да почистите горивната камера със сярна киселина? – попита Пуц. – Понякога оловото излъчва вторична радиация...

– Нее! Никога не бих се сетил за това – презрително отвърна Джарвис. – Да, не по-малко от десет пъти! Освен това ударът повреди колесника и спомагателните двигатели. Дори да ги бях ремонтирал, какво? След десетина километра атомните взривове щяха да стопят пода под краката ми. – Той отново разтри носа си. – За мое щастие един килограм тук тежи едва около четиристотин грама, иначе щях да се размажа при падането.

– Аз бих могъл да ги поправам! – подхвърли инженерът. – Обзалагам се, че не е било сериозно.

– Вероятно не беше – съгласи се Джарвис с явен сарказъм. – Само че доникъде нямаше да стигнеш. Аз имах избор да изчакам да бъде прибран или да се опитам да извървя назад хиляда и двеста километра за двадесетте дни, преди да се затвори стартовият прозорец за завръщане към Земята. Шестдесет километра на ден! Реших да потегля – заяви той. – Предполагам, че и двата варианта предлагаха еднакви шансове за спасение, но поне имаше с какво да се занимавам.

– Щяхме да ви намерим – каза Харисън.

– Без съмнение. Както и да е, измайсторих нещо като раница

от предпазните колани на седалките, наместих резервоара с вода на гърба си, взех патронташ и револвер, както и няколко дажби, и потеглих.

– Резервоарът за вода – възкликна дребният Лерой – тежи четвърт тон!

– Не беше пълен, тежеше само около сто и десет килограма земно тегло, което тук е около петдесет. Плюс моите лични седемдесет килограма, които са само тридесетина на Марс, така че с резервоара и всичко останало ми се събраха осемдесет и пет килограма, съвсем малко повече от обичайното ми земно тегло. Оцених го, когато предприех ежедневната си шестдесеткилометрова разходка. Разбира се, взех си и спален чувал от термокожа за студените марсиански нощи. Напредвах доста бързо. Уморително беше да се мъкна през дребния пясък на пустинята, без да виждам нищо, дори и пълзящите биоподи на Лерой. Но след около час стигнах до канала – той се оказа суха канавка с ширина около сто и двадесет метра, права като железопътна линия върху някоя карта. Някога там е имало вода. Ровът бе покрит с нещо, което приличаше на хубава зелена морава. Само че когато наближих, тревата се отмести от пътя ми!

– Сериозно? – попита Лерой.

– Да, оказа се, че се състои от роднини на твоите биоподи. Хванах един от тях, приличаше на стрък трева, дълъг приблизително колкото пръста ми, с два тънки стъбловидни крака.

– Къде е той? – Лерой нямаше търпение.

– Пуснах го на свобода. Ходещата трева отваряше път пред мен и го затваряше отзад. Отново излязох на оранжевата пустиня. Продължих, проклинайки пясъка и вашия двигател, Пуц. На здрачаване стигнах до ръба на Туле и погледнах надолу към сивото Хронийско море. Знаех, че трябва да преодолеем сто и двадесет километра от него и после още неколкостотин от пустинята Ксантус, и още примерно толкова от Кимерийското море. Започнах да ви проклинам, че не ми се притекохте на помощ.

– Опитвахме се, идиот такъв! – обади се Харисън.

– Това не ми помогна особено. Реших, че мога да използвам каквото остава от дневната светлина, за да се спусна по склона, който обграждаше Туле. Намерих удобно място и го направих.

Хронийското море напомня много на тукашните места – пълно е с луди растения без листа и с купища гъсеници. Не ги зяпах дълго и извадих термокожата. Дотогава не бях попадал на нищо в този полумъртъв свят, за което си струва да се притеснявам; на нищо опасно, искам да кажа.

– И попадна ли? – запита Харисън.

– Дали съм попаднал? Ще разберете, като стигна дотам. Тъкмо се канех да си лягам, когато чух странен шум. Все едно ято врани пируваха. Промъкнах се, за да разбере какво става. Заобиколих някакви пънове и за пръв път видях Туйл.

– Туйл? – попита Харисън.

– Туйл? – попитаха Лерой и Пуц.

– Един необичаен щраус – обясни разказвачът. – Туйл е най-близкият начин, по който мога да произнеса името му, без да се задавя. Той самият го произнасяше като Трррруииррлл!

– Какво правеше той? – поинтересува се капитанът.

– Нищо. По-скоро с него правеха нещо – ядяха го, както разбрах по-късно. А той пискаше, както би направил всеки на неговото място.

– Ядяха го? Кой?

– Всичко, което видях тогава, беше множество черни жилести ръце, оплетени около това, което приличаше, както го описа Пуц, на щраус. Аз не възнамерявах да се намесвам, защото ако и двете същества бяха опасни, поне след битката им щеше да ми се наложи да се притеснявам само от едното. Между крясъците си съществото, което приличаше на птица, успяваше да нанесе злобни удари по ръцете с половинметровия си клюн. Видях какво се намира в краищата на пипалата! – Джарвис потрепери. – Но истинското откритие бе малката черна чанта или калъф, окачен за врата на птицата! Следователно тя бе интелигентна. Или питомна. Както и да е, съществото се нуждаеше от помощта ми. Извадих оръжието си и стрелях по неговия противник, който с отвратително примляскване се вмъкна в някаква дупка. Другият издаде серия от потропвания, поклати се върху краката си, не по-дебели от стикове за голф, и внезапно се обърна към мен. Държах оръжието си готово, докато двамата се взирахме един в друг. Марсианецът не беше птица. Всъщност дори не приличаше на птица, освен на пръв поглед.

Наистина имаше клюн и няколко придатъка, покрити в пера, но клюнът всъщност не беше клюн – бе гъвкав. Върхът му се огъваше и наподобяваше кръстоска на клюн и хобот. Съществото стоеше върху четирипръсти крака и размахваше четирипръсти... да ги наречем ръце, израстващи от неголямо кръгло тяло с дълъг врат, завършващ с мъничка глава. То бе с няколко сантиметра по-високо от мен. Пуц също го видя.

– Да – кимна инженерът. – Така изглеждаше.

– Ние се взирахме един в друг – заговори отново Джарвис. – Накрая съществото издаде серия от щракания и чуруликания и протегна празните си ръце към мен. Приех го като жест на приятелство.

– Може би – предположи Харисън – е забелязало носа ти и е помислило, че си негов роднина.

– Не е смешно. Отместих пистолета си и казах нещо от рода на „няма за какво да ми благодариш“. Съществото се приближи и така станахме приятели. Слънцето вече се бе спуснало доста ниско и знаех, че е време да запаля огън или да сложа термокожата си. Избрах огъня. Намерих подходящо място в подножието на Туле, където скалата щеше да отразява част от топлина към гърба ми. Започнах да късам парчета от изсъхналата марсианска растителност. Моят нов другар схвана идеята и също донесе малко. Посегнах за кибрит, но марсианецът извади от торбичката си нещо, което изглеждаше като светец въглен; едно докосване и огънят пламтеше, а знаете колко трудна работа е да се запали огън в тази атмосфера! И чантата му – продължи разказвачът – беше истински промишлен продукт! Натиснете ли я в края и тя се отваря, натиснете ли я в средата и се затваря, и то толкова добре, че не се вижда съединението. По-добре от цип.

Джарвис помълча за миг.

– Взирахме се в огъня известно време, преди да се опитам да общувам с марсианеца. Посочих себе си и казах „Дик“. Той веднага схвана идеята, протегна костеливия нокът към мен и повтори: „Тик“. Посочих го и той издаде изсвирване, което аз преведох като Туйл. Не мога да предам по-добре произношението му. За да затвърдя имената, повторих „Дик“ и след това отново посочих към него и казах „Туйл“. За съжаление не напреднахме повече. Той из-

даде няколко изщраквания, които прозвучаха като отрицание, и каза нещо като „Пппруут“. За него аз винаги бях „Тик“, но той един път бе „Туйл“, втори – „Пппруут“, а после – дузина други звуци! Не успяхме да се разберем. Опитах „камък“, „звезда“, „дърво“ и „огън“, и Господ знае какво още, но не можах да изтръгна от него превода на нито една дума. Всичко се менеше след две минути и ако това е език, то аз съм алхимик. Накрая се отказах, реших да го наричам само Туйл и като че ли това бе достатъчно. Но той, изглежда, запомни някои от моите думи, което навярно е голямо постижение, ако сте свикнали с език, който трябва да променяте в движение. Но аз не го разбирах: или пропуснах някакъв важен принцип, или просто ние мислехме по различни начини. Допускам, че второто е по-вярно. Имам причини да мисля така. След известно време се отказах от езика и опитах с математиката. Надрасках „две плюс две е равно на четири“ на земята и го демонстрирах с камъчета. Туйл отново схвана идеята и ме информира, че „три плюс три се равнява на шест“. Знаейки, че моят събеседник има поне гимназиално образование, нарисовах кръг – за Слънцето (показах го точно преди да залезе) и начертах орбитите на Меркурий, Венера, Земята и Марс. Накрая показах Марс и махнах с ръка наоколо, за да подсказва, че се намираме именно на тази планета. Подготвих Туйл за идеята, че моят дом е на Земята. Марсианецът добре разбра диаграмата ми. Той добави Деймос, Фобос и земната Луна! Това доказва, че расата на Туйл използва телескопи – те са цивилизовани!

– Не бих казал! – отсече Харисън. – Луната се вижда лесно от-тук като звезда.

– Тя да – съгласи се Джарвис. – Но не и Меркурий! А Туйл знаеше за него, защото постави Луната до третата планета, а не до втората. Ако не знаеше за Меркурий, той би поставил Земята на второ място, а Марс – трети вместо четвърти!

Харисън се съгласи.

– Продължих урока си. Посочих Земята на диаграмата си, а след това – себе си, и след това отново себе си и накрая пак Земята, блестяща яркозелена точка, почти в зенит. Туйл със сигурност ме разбра, защото защрака много развълнувано. Той подскочаше нагоре и надолу, сочеше себе си, а след това – към небето, после отново себе си и пак – небето. Той ми показа Арктур, Спика и още

половин дузина звезди и изведнъж направи огромен скок. Какъв скок! Той се изстреля на височина двадесет метра! Видях силуета му на фона на небето, видях да се преобръща и да се спуска надолу с главата! Той се приземи върху човката си, заби я точно в центъра на кръга, с който бях обозначил Слънцето.

– Луда работа – коментира капитанът.

– Така реших и аз. Гледах го с отворена уста как измъква главата си от пясъка. Предположих, че не ме е разбрал и отново преминах през цялото обяснение, но всичко пак завърши по същия начин, с носа на Туйл в средата на схемата ми.

– Може би това е религиозен обред – предложи Харисън.

– Може би – каза Джарвис със съмнение. – С него обменяхме идеи, но донякъде. От един момент нататък блокирахме. Нещо в нас бе различно. Не се съмнявам, че в началото Туйл ме смяташе за също толкова глупав, колкото и аз него. Нашите умове просто гледаха на света от различни гледни точки и може би неговата бе също толкова вярна, колкото и моята. Но въпреки всички трудности харесвах Туйл и имам странна увереност, че и той ме харесваше.

– Луда работа – повтори капитанът, без да уточнява какво точно има предвид.

– Наистина ли? Почакайте и ще видите. На няколко пъти си мислех, че може би... Както и да е. В края на краищата се отказах, навлякох термокожата и се наках да спя. Огънят не ме топлеше кой знае колко, но спалният чувал ме спаси. Пет минути по-късно го отворих, за да пусна малко чист въздух с температура четиридесет градуса под нулата, и така получих това приятно малко измръзване, прекрасна добавка към натъртването от катастрофата на ракетата.

Разказвачът си пое дъх.

– Не знам какво е правил Туйл, докато спях. Нямаше го, когато се събудих, но щом изпълзах от чувала си, чух някакво чуруликане. Той се спусна надолу от върха на скала с височина на триетажна къща и отново се приземи с клон в пясъка. Посочих себе си и посоката север, а той – себе си и посоката юг, но когато се натоварих и потеглих, той ме последва. И така двамата поехме през Хронийското море. Наоколо бе също като тук – същите откачени растения и същите малки зелени биоподи, растящи в пясъка.

Разговаряхме с моя спътник, но не съм сигурен, че се разбирахме. Пеех песни и подозирах, че и Туйл го правеше, защото някои от неговите щракания имаха фин ритъм. От време на време, за разнообразие, той ми показваше напредъка си с английските думи. Посочваше изпъкналост и казваше „скала“ или камъче и го повтаряше; или докосваше ръката ми и казваше „Тик“ и го повтаряше. Той изглежда ужасно се забавляваше, че една и съща дума може да означава едно и също нещо два пъти последователно или че с една и съща дума може да се назовават два различни обекта. Това ме накара да се запитам дали езикът му не е като примитивната реч на някои земни народи, които нямат общи понятия за храна, вода или човек. Вместо това те имат отделни думи за добра храна и за лоша храна, или за дъждовна и за морска вода, или за силен и за слаб човек – но в езика им не съществуват имена за общи класове от такива обекти. Тези хора са твърде изостанали, за да разберат, че дъждовната и морската вода са просто различни форми на едно и също нещо. Но с Туйл не беше така; просто между нас имаше разлика, умовете ни бяха чужди един за друг. И все пак ние си допадахме!

– Защото и двамата сте откачалки – отбеляза Харисън.

– Е, аз харесвам и теб – подхвърли Джарвис. – Не смятайте, че Туйл е глупав. Всъщност подозирам, че би могъл да научи нашия високооценяван човешки разум на нещичко. Предполагам, той не е интелектуален супермен, но не забравяйте, че успя да разбере, поне частично, как работи моят език, а аз не успях да сторя същото с неговия.

– Може би защото той не притежава разум – предположи капитанът, докато Пуц и Лерой слушаха внимателно.

– Не бързайте да си съставяте мнение, преди да съм приключил – каза Джарвис. – Целия ден пресичахме Хронийското море. Също и следващия. Хронийското море – море на времето! В края на този поход бях готов да приема името, което му бе дал Скиапарели! Тази сива, безкрайна равнина със странни растения. Тя бе толкова монотонна, че към свършека на втория ден се зарадвах да видя пустинята Ксантус. Бях доста изтощен, а Туйл изглеждаше свеж както винаги. Никога не го видях да пие вода или да се храни. Мисля, че можеше да премине Маре Хрониум за няколко часа със способността си да скача надалеч, но той предпочете да се движи заедно с

мен. Предложих му вода на няколко пъти; той я изсмука с човката си, а след това внимателно я изцеди обратно в чашата и ми я върна. Точно когато съзряхме Ксантус или по-скоро скалите, които го обграждаха, започна пясъчна буря. Наистина не толкова лоша, колкото тази, с която се бяхме сблъскали преди. Спуснах прозрачната качулка на термокожата върху лицето си. Тя ме защитаваше доста добре. Забелязах, че Туйл използва някакви придагъци с пера, растящи като мустаци от основата на човката му, за да прикрие ноздрите си, и някакъв мъх – за да защити очите си.

– Значи, той е пустинно създание! – побърза да отбележи дребничкият биолог.

– Защо?

– Той не пие вода и притежава приспособления за оцеляване при пясъчна буря...

– Това нищо не доказва! Никъде на Марс няма много вода. По земните критерии бихме нарекли пустиня всяка част от тази планета. – Той помълча. – Както и да е. Вятърът продължаваше да духа дори след като бурята отмина, ала недостатъчно силно, за да издигне пясъка във въздуха. Все пак той дотъркаля от скалите на Ксантус малки прозрачни сфери, подобни на стъклени топки за тенис. Достатъчно леки, за да плуват дори в този разреден въздух, защото бяха кухи – аз разцепих няколко и отвътре не изскочи нищо, освен противна миризма. Попитах Туйл за тях, но всичко, което той ми каза, беше „не, не, не“. Приех, че той не знае нищо за сферите. Те подскачаха като сапунени мехурчета, а ние се насочихме към Ксантус. Веднъж моят спътник посочи една от кристалните топки и каза „камък“, но аз бях твърде уморен, за да споря с него. По-късно открих какво е имал предвид.

Джарвис си отдъхна за миг от дългото говорене.

– Стигнахме до подножието на скалите около Ксантус, когато вече се стъмняваше. Реших, ако е възможно, да спя на платото, като сметнах, че ако се появи някаква опасност, е по-вероятно тя да се промъкне към нас през растителността на Хронийското море, отколкото през пясъците на Ксантус. Наистина, досега не бях попаднал на нито една заплаха, с изключение на вьоръженото с въже черно нещо, което бе хванало Туйл. Очевидно то не нападнаше жертвите си, а ги примамваше и не проумявах как моят спътник из-

общо е бил уловен. Нямаше как да го попитам, но по-късно открих, че онова същество владее дяволски изобретателен начин! Ние обикаляхме в подножието на Ксантус, търсейки възможност за изкачване. Поне аз, защото Туйл можеше веднага да скочи горе – скалите бяха по-ниски, отколкото при Туле, примерно двадесетметрови. Открих подходящо място и поех нагоре, проклинайки резервоара за вода на гърба ми – той не ме притесняваше, освен при изкачването, – когато изведнъж чух познат звук! Знаете колко измамни могат да бъдат звуците в разределения въздух, но сега със сигурност чувах ракетни двигатели и наистина нашият втори спомагателен апарат премина на петнадесетина километра на запад от мен.

– Това бях аз – каза Пуц. – Търсех те.

– Да, но не ме намери. Изкачих се на скалата, крещях и махах с ръце. Туйл също те видя, тракаше и чуруликаше, подскачайки високо във въздуха. Машината ти изчезна в полумрака. Някак си разбрах, че Туйл смята летящото нещо за мой роднина, може би родител. Вероятно съм подценил интелекта му, всъщност сигурен съм, че съм го подценил. Както и да е, бях горчиво разочарован от неуспеха ми да привлека вниманието ви. Извадих термокожата си и се вмъкнах в нея, защото нощният студ вече настъпваше. А Туйл заби човката си в пясъка, уви крака и ръце около себе си и заприлича на един от онези безлистни храсти, с които е пълно там. Мисля, че остана така през цялата нощ.

– Защитна мимикрия – подхвърли Лерой. – Виждате ли? Той наистина е пустинно създание!

– На сутринта продължихме – подхвана отново Джарвис. – Бяхме навлезли в Ксантус на стотина метра, когато видях нещо странно. Готов съм да се обзаложа, че Пуц не го е фотографирал! Пред мен се простираше безкраен ред от мънички пирамидки, не по-големи от десетина сантиметра. Съвсем малки сградички, направени от миниатюрни тухли, те бяха кухи отвътре и отсечени, или може би строшени отгоре. И вътре бяха празни. Посочих ги на Туйл и попитах „Какво?“. Той издаде няколко отрицателни чуруликания, които ме накараха да предположа, че не знае. Поехме успоредно с редицата от пирамиди на север. Следвахме я с часове. Подир известно време забелязах още една странност – те ставаха по-големи. Състояха се от един и същ брой тухлички, но самите тухлички се

увеличаваха. До обяд пирамидите стигаха раменете ми. Погледнах в няколко от тях. Бяха си все същите, счупени в горната част и празни. Разгледах и тухличките – те бяха направени от силициев двуокис и стари като Сътворението.

– Откъде знаеш това? – попита Лерой.

– По тях имаше следи от ерозия – ръбовете им бяха заоблени. Силициевият двуокис не ерозира лесно дори на Земята, а тук...

– Как смяташ, на колко години са?

– Петдесет-сто хиляди. Откъде да знам? Малките пирамидки, покрай които минахме сутринта, бяха по-древни – разпадаха се и може би бяха десетократно по-стари. На колко години ги прави това? Половин милион? Кой знае? – Джарвис замълча за миг. – Е, ние продължихме да следваме редицата от пирамидки. Туйл посочи към тях и каза „камък“ веднъж или дважд, но това бе правил много пъти и преди. Само че сега той бе горе-долу прав. Опитах се да го поразпитам. Спрях до една пирамида и попитах „Хора?“ и посочих нас двамата. Той изчурулика: „Не, не, не. Никой, един, два. Не два, два, четири“, като междувременно потъркваше корема си. Зяпах го неразбиращо и той повтори: „Никой, един, два. Не, два, два, четири“. Нямах представа какво има предвид.

– Това доказва – възкликна Харисън, – че е откачен.

– Така ли смяташ? – запита саркастично Джарвис. – Не мисля. „Никой, един, два.“ Сещате ли се какво означава? Не, разбира се!

– Не, но и ти също не се сещаш.

– Позволете да не се съглася. Туйл използваше единствените английски думи, които знаеше, за да изложи една много сложна идея. Помислете си за математиката. За какво ви подсеща тя?

– За астрономия. Или може би за логика.

– Точно така! „Никой, един, два.“ Туйл ми казваше, че строителите на пирамидите не са били хора или че не са били интелигентни, че не са разсъждаващи същества.

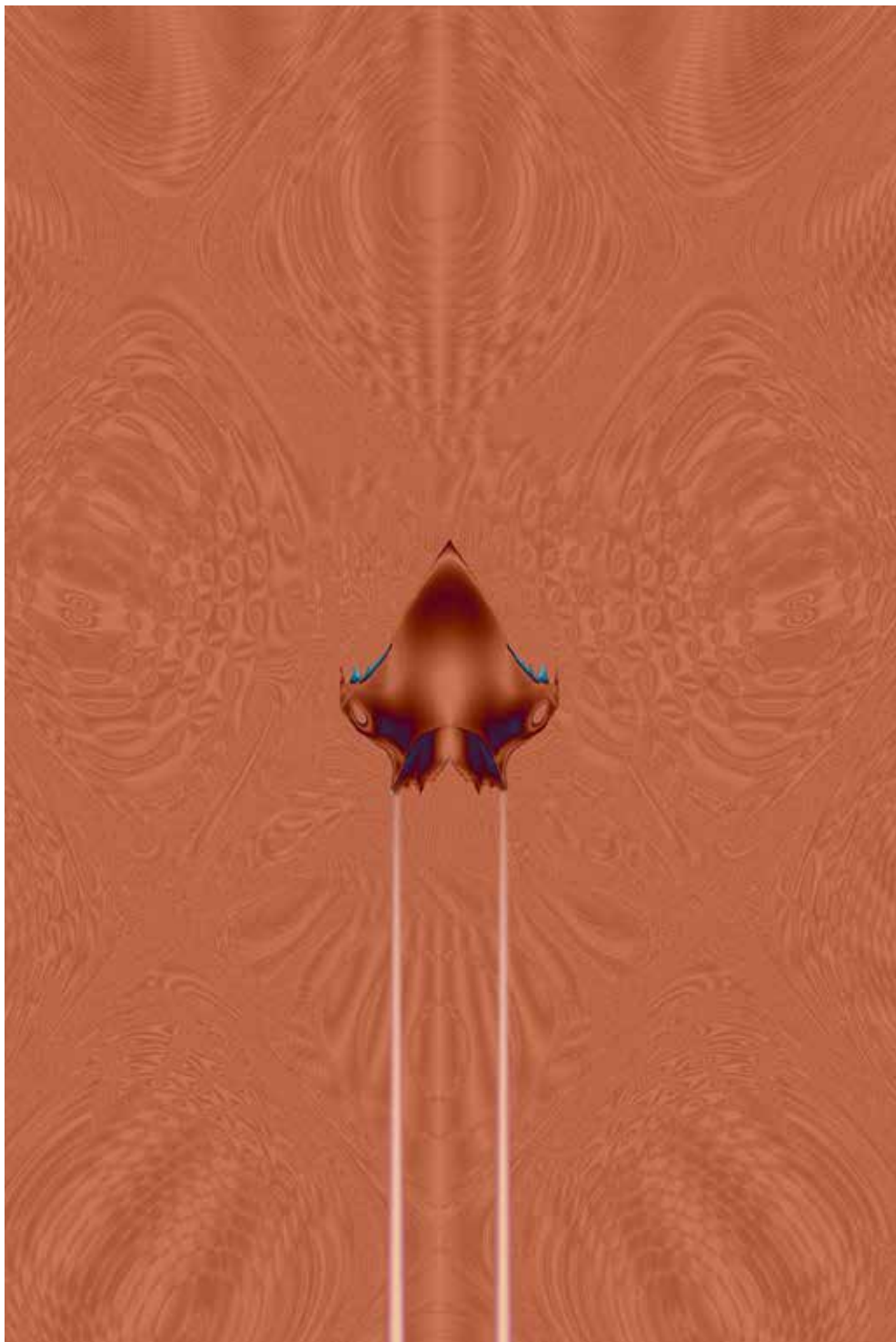
– Проклет да съм! – възкликна капитанът.

– Вероятно ще ти се случи.

– А защо – намеси се Лерой – той разтриваше корема си?

– Защото, скъпи мой биоложе, точно там са мозъците му! Не в мъничката му глава, а в средата на тялото му!

– Това е невъзможно!

Графика: Атанас П. Славов

– На Марс е възможно! Тукашните флора и фауна не са като земните, вашите биоподи го доказват. – Джарвис се усмихна и продължи разказа си. – Ние напредвахме през Ксантус и към средата на следобед пирамидите изчезнаха.

– Изчезнаха?

– Да, и най-странното беше, че последната – висока почти три метра – бе затворена! Каквото и да я е построило, се намираше все още вътре; ние проследихме еволюцията му от неговата поява преди половин милион години до днес! С Туйл го осъзнахме едновременно. Вдигнах автомата си (пълнителят ми бе зареден с експлозивни куршуми), а Туйл с неуловим жест на фокусник измъкна малко стъкло револверче от чантата си. Приличаше на нашите, с изключение на по-голямата дръжка – за да е по-удобна за ноктестата му лапа. Държахме оръжията си готови, докато се промъквахме по-наблизо. Най-горните слоеве от тухли се издигнаха, разлюляха се и изведнъж се плъзнаха настрани с тих звук. И тогава нещо излезе навън! Показа се дълга сребристосива ръка. Тя влачеше след себе си бронирано тяло. Бронирано с люспи, искам да кажа, сребристосиви и матови. Ръката измъкна тялото през отвора и след миг звярът се свлече в пясъка. Трудно беше да се опише как изглежда – голямо сиво буре с дупка-уста в единия край и една единствена ръка; отзад имаше твърда, заострена опашка. И това е всичко. Нямахме други крайници, нито очи, уши или нос – нищо! То се провлочи няколко метра, зарови опашката си в пясъка и се изправи. Ние го наблюдавахме десетина минути, преди отново да се раздвижи. След това със скърцане и шумолене – като мачкане на твърда хартия – ръката му мръдна и извади от устата тухла! След като внимателно постави тухлата на земята, нещото отново застина неподвижно. След още десетина минути то произведе още една тухла. Пред нас бе един природен зидар! Бях готов да продължа по пътя си, когато Туйл го посочи и каза „камък“. Аз възкликнах от изненада и той повтори думата. След това, под акомпанимента на някои от чуруликанията си, той каза: „Не, не...“ и нададе два или три изсвирвания. Странно, но мисля, че този път го разбрах и повторих думите му. Туйл бе на седмото небе от радост. Той каза: „Да, да, да! Не, не, не дишане!“ После подскочи и се приземи върху носа си на една стъпка от чудовището. Може да си представите колко бях изненадан. Ръката тъкмо се надигаше за нова тухла и очаквах да видя моя приятел сплескан, но нищо подобно не се случи! Туйл потупа съществуването, а ръката взе

тухлата и внимателно я постави точно до първата. Той отново каза „камък“ и аз станах достатъчно смел, за да проверя сам. Той бе прав. Съществува наистина бе каменно и не дишаше.

– Откъде знаеш? – поинтересува се Лерой. Черните му очи горяха от любопитство.

– Нали съм химик! Звярът се състоеше от силиций. Трябва да имаше чист силиций в пясъка и той се хранеше с него. Разбирате ли? Ние, Туйл, онези растения навън и дори биоподите сме въглероден живот, докато това чудо живее от различен набор химически реакции, които използват силиций.

– Да живее силикозата! – извика Лерой. – Подозирах го и сега имаме доказателство! Трябва да отида и да се убедя със собствените си очи...

– Разбира се – съгласи се Джарвис. – Нещото сигурно и сега си е там, едновременно живо и неживо. На всеки десет минути то произвежда една от онези тухли. Мисля, че те са неговите отпадъчни вещества. Ние сме направени от въглерод и отделяме въглероден двуокис, който е газ; то е от силиций и отделя силициев двуокис, но силициевият двуокис е твърд, оттам и тухлите. То се обгражда от тях и когато напълно се покрие, се премества на ново място, за да започне на чисто. Нищо чудно, че скрибуцаше. Това същество бе на възраст половин милион години!

– Защо си толкова сигурен? – Лерой не беше напълно убеден.

– Защото ние проследихме пирамидите му от самото начало, нали така? Ако това не беше строителят на първите пирамиди, поредицата щеше да прекъсне, преди да намерим този екземпляр и да започне нова, отново с малки пирамидки. Съгласни ли сте?

Останалите кимнаха.

– Освен това то се възпроизвежда, или поне се опитва. Преди да се появи третата тухла, се раздаде тихо шумолене и от устата му се разля истински поток малки кристални топчета. Предполагам, че те са спори или семена. Те се търкаляха по Ксантус също както се търкаляха по-рано и тук покрай нас. Предполагам, че външната кристална обвивка – Лерой, това е за ваша информация – се състои от силициев двуокис и не е нищо повече от защита, като черупката на яйце, и че активният агент е миризмата вътре. Това е някакъв газ, който се свързва със силиция, и ако черупката се счупи бли-

зо до находище на този елемент, започва реакция, която в крайна сметка ражда звяр като този.

– Трябва да опитаме – възкликна биологът. – Да строшим една сфера и да видим какво ще се получи.

– Аз го сторих, разбих две топчета над пясъка. Бихте ли се върнали след около десет хиляди години, за да видите дали съм засадил някакви пирамидостроящи чудовища? Най-вероятно тогава ще си проличи. – Джарвис замълча и си пое дълбоко дъх. – Господи, какво странно същество! Представете ли си, то е сляпо, глухо, без нерви и без мозък. Просто един механизъм и все пак то е безсмъртно! То ще прави тухли и ще строи пирамиди, докато има силиций и кислород, и даже ако свършат, просто ще спре, но няма да умре. И ако някаква случайност след милион години отново му донесе суровини, то ще бъде готово да продължи, отдавна след като всякакви мозъци и цивилизации са се превърнали в част от миналото. Необичаен звяр, но аз попаднах и на по-странен от него.

– Сигурно насън – изръмжа Харисън.

– Да – потвърди Джарвис. – В известен смисъл. Сънят-звяр! Мисля, че това е най-подходящото име за него и то е най-страховитото и ужасяващо творение, което човек би могъл да си представи! По-опасно е от лъв, по-коварно от змия!

– Опиши го – помоли Лерой. – Трябва да го видя!

– С Туйл напуснахме пирамидното същество и продължихме през Ксантус. Бях уморен и малко обезсърчен от неуспеха на Пуц да ме прибере, а притракването на Туйл и неговите скокове започнаха да ми действат на нервите. Затова просто си вървах през монотонната пустиня, без да пророня дума, час след час. Подир обяд на хоризонта се появи тъмна линия. Знаех какво бе: канал. Това означаваше, че съм изминал около една трета от пътя през Ксантус. Приятно усещане, нали? При това спазвах графика. Спомних си, че покрай канала минаваше широка ивица растителност и че градът от купчините кал е наблизко. Както казах, бях уморен, представях си едно хубаво топло ядене. После мислите ми прескочиха към Борнео, колко по-приятно и домашно е то в сравнение с тази откачена планета, а оттам – към добрия стар Ню Йорк и към едно момиче, което живее в него, Фанси Лонг. Чували ли сте за нея?

– Звезда от Визията – обади се Харисън. – Гледал съм я. Хубава

блондинка, танцува и пее в „Часът на Йерба Мейт“.

– Същата – каза Джарвис. – Доста сме близки. Тя дори дойде на изстрелването на „Арес“. Чувствах се доста самотен и си мислех за нея, докато се приближавахме към линията от каучукови растения. И тогава се появи тя, Фанси Лонг. Стоеше под едно от дърветата. Усмиваше се и ми махаше с ръка точно както при изпращането.

– Ти си луд! – заключи капитанът.

– Съгласен съм. Но я виждах. Дори се ощипах, затварях и отварях очи и независимо от всичко пред мен се усмиваше и ми махаше Фанси Лонг! Туйл също забеляза нещо, трепна и изщрака, но аз едва го чувах. Завих към нея, прекалено изумен дори да си задавам въпроса дали наистина е тя. Оставах ми пет метра до нея, когато Туйл пресече пътя ми с един от своите летящи скокове. Той ме хвана за ръката и извика със скърцащия си глас: „Не, не, не!“. Опитах се да се освободя и сигурно щях да успея, защото той бе лек, сякаш направен от бамбук, но той заби нокти в плътта ми и закрещя. Здравият разум се върна у мен и аз се спрях на по-малко от три метра, преди да достигна до нея. Продължавах да я виждам така, както сега виждам главата на Пуц.

– Наистина ли? – попита инженерът.

– Да. Тя ми се усмихна и помахаше към мен, отново ми помахаше и се усмихна. Аз се вирирах в нея тъпо, както обикновено прави Лерой, а до мен Туйл чуруликаше и щракаше. Знаех, че това, което виждам, не може да е истинско – и все пак тя бе там! Накрая се обърнах към нея: „Фанси! Фанси Лонг!“.

Но тя просто продължаваше да ми се усмива и да маха с ръка. Изглеждаше толкова реална, сякаш не я бях оставил на шестдесет милиона километра отук. Туйл извади стъкленика си пистолет. Хванах го за ръката, но той ме отблъсна. Посочи към нея и каза: „Няма диша! Няма диша!“.

Имаше предвид, че Фанси Лонг не е жива. Главата ми се замая. Разтреперих се, когато той насочи оръжието си към нея. Не знам как успях да се сдържа и да не му попреча, докато той внимателно се прицелваше, но го направих. Тогава той стисна дръжката на оръжието, появи се малко облаче пара и Фанси Лонг изчезна! На нейно място се намираше една от онези въоръжени с черни въжета ужасии, от които по-рано бях спасил Туйл! Стоях на мястото си замаян и я гледах как умира, докато Туйл си подсвиркуваше. Накрая той докос-

на ръката ми, посочи сгърченото нещо и каза: „Ти един, един, два, той, един два“. Повтори го десетина пъти, преди да разбере. А вие разбирате ли го?

– Да – изсумтя Лерой. – Иска да каже, звярът знае за какво мислиш и ти го показва. Ако беше гладно куче, щеше да видиш голямата кост с месо. Или да го помиришеш.

– Точно така! – съгласи се Джарвис. – Сънят-звяр използва копнежите и желанията на жертвата си, за да я улови. Птица по време на гнезденето ще види своята половинка, лисицата, преследваща плячка, ще види безпомощен заек!

– Как го прави? – попита Лерой.

– Откъде да зная? Как змиите на Земята омайват птиците сами да влязат в челюстите им? А няма ли дълбоководни риби, които примамват жертвите в устата си? – Джарвис потрепери. – Какво коварно чудовище! Отсега нататък не можем да вярваме дори на очите си. Може би ще видите мен или аз ще видя някого от вас, а отзад ще се крие тази ужасия!

– А как твоят приятел узна, че Фанси Лонг не е истинска? – попита капитанът.

– Туйл? Аз самият се чудя. Може би той си мислеше за нещо, което изобщо не би могло да ме интересува, и когато започнах да тичам напред, той се досети, че виждам нещо различно. Или може би сънят-звяр умее да прожектира само една фалшива картина и Туйл видя същото, което видях и аз; а може би нищо не видя. Не можах да го попитам. Но това е просто още едно доказателство, че неговата интелигентност е равна на нашата или е дори по-голяма.

– Той е глулав, казвам ви! – прекъсна го Харисън. – Какво те кара да мислиш, че интелектът му е сравним с човешкия?

– Много неща! Първо, пирамидното създание. Той не го е виждал досега; това поне сполучи да ми обясни. И все пак го разпозна като мъртво-жив автомат от силиций.

– Може да е чувал за него – възрази Харисън. – Все пак той е местен.

– А какво ще кажете за езика? Аз не успях да разбира нищо от неговия, докато той научи шест или седем мои думи. Осъзнаваш ли колко сложни идеи е изразил с тези няколко думи? Пирамидата чудовище, сънят-звяр. С една-единствена фраза той ми каза, че еди-

ният е безобиден автомат, а другият – смъртоносен хипнотизатор. Какво ще кажете за това?

– М-да – кимна капитанът.

– Както искате! Вие щяхте ли да го направите, ако знаете само шест английски думи? Нещо повече, Туйл ми обясни, че има същество с интелигентност, толкова различна от нашата, че разбирането помежду ни е невъзможно, много по-невъзможно от това между Туйл и мен.

– Какво?

– Ще стигнем и до там. Важното е, че той и неговата раса заслужават нашето приятелство. Някъде на Марс – сигурен съм – се намира цивилизация с култура, равна на нашата, а може би и по-развита. Общуването помежду ни е възможно. Отношенията ни с Туйл го доказват. Навярно ще са необходими много години и още повече търпение, защото разумите ни все пак са различни, но те са по-малко различни, отколкото на следващите същества, с които се срещнахме – ако те изобщо са разумни.

– Следващите? Какво имате предвид?

– Хората от калните градове покрай каналите. – Джарвис се прозя, преди да поднови разказа си. – Мислех, че сънят-звяр и силициевото чудовище са най-странните създания, които съществуват, но грешах. Новите твари са още по-чужди за нас и са далеч по-неразбираеми от Туйл, с когото е възможно приятелство и при достатъчно търпение, дори обмен на идеи. След като оставихме мъртвия сън-звяр, приближихме канала. Пресякохме килим от ходещата трева, която се разбягваше изпод нозете ни, и когато достигнахме брега, пред нас се показа поточе от жълта вода. Градът, който бях забелязал от ракетата, се намираше само на около километър вдясно от нас и бях любопитен да го разгледам. Приличаше на изоставен, а ако все пак някакви създания дебнеха в него, двамата с Туйл бяхме въоръжени. Между другото, неговото кристално оръжие бе доста интересно; бях го поразгледал след епизода със съня-звяр. Изстрелваше малки парченца стъкло под действието на обикновена пара. Предполагам, че те бяха пълни с отрова и сигурно боезапасът му се състоеше от поне стотина.

– Пара? – учуди се Пуц.

– Да, водна пара! През прозрачната дръжка можеше да се види

водата, смесена с друга течност, по-гъста и жълтеникава. Оръжието нямаше спусък, но когато Туйл стиснеше дръжката му, капка вода и капка от жълтата течност попадаха в цевта, водата се изпаряваше и – бум! Мисля, че лесно ще възпроизведем същата технология. Концентрираната сярна киселина може да нагрее водата почти до точката на кипене, ще се отделят калий и натрий... Оръжието му нямаше обхвата на моето, но се справяше чудесно в тукашния разреден въздух и можеше да стреля толкова много пъти, колкото каубойските пистолети в уестърните. И беше ефективно срещу марсианския живот. Изпробвах го върху едно от онези откачени растения – то изсъхна и се разпадна. Ето защо си мисля, че стъклениците отломки бяха отровни.

Междувременно се бяхме приближили към калния град и се чудех дали неговите строители не са прокопали каналите. Посочих към града и към канала, но Туйл ми отвърна „не, не, не“ и на свой ред посочи... на юг! Ако го разбирах правилно, някаква друга раса бе създала системата от канали. Сънародниците на Туйл или някоя друга интелигентна раса. На планетата спокойно би могло да има дузина други.

Уморен от дългия разказ, Джарвис помълча за малко.

– Марс е странна планета. На стотина метра от града пресякохме кална пътека и изведнъж пред нас се появи един от строителите на града. Фантастично същество! Приличаше на буре с четири крака и с четири ръце или пипала. Нямаше глава, просто тяло с крайници и редица от очи, разположени от всички страни. Горният край на тялото му бе диафрагма, изпъната като кожата на барабан. То буташе малка медна количка и бясно се носеше напред. Стори ми се само че очите от моята страна ни погледнаха, докато отминаваше. Миг по-късно се появи второ същество, което също буташе количка. Празна. И то ни подмина. Не ми харесваше да ме пренебрегват разни бъчви, които си играеха на влакче, затова, когато третият им събрат се приближи, аз застанах на пътя му, готов да отскоча, ако той реши да не спре. Но то спря и диафрагмата му издаде звук. Протегнах двете си ръце и казах: „Ние сме приятели!“. Как предполагате, какво направи то?

– Каза ти „Приятно ми е да се запознаем“ – предположи Харисън.

– Почти позна. То извика „Ние сме п-п-приятели“ и бутна колич-

ката си срещу мен. Едва успях да отскоча от пътя му. После дълго и тъпо се взирах след него. Минута по-късно пристигна още едно същество. Без да спира, то избарабани „Ние сме п-п-п-приятели“. Как бе научило фразата? Комуникираха ли тези същества по някакъв начин, или пък бяха части на някакъв по-голям организъм? Нямам идея, но нещо ме кара да мисля, че Туйл е наясно. Съществата продължиха да ни подминават и всяко ни поздравяваше със същите думи. Никога не съм очаквал да намеря толкова много приятели на тази забравена от Бога планета! Накрая отправих озадачен жест към Туйл. Предполагам, че ме разбра, защото каза: „Един, един, два, да! Две, две, четири, не!“ . Разбирате ли?

– Разбира се – кимна Харисън. – Това е марсианска приспивна песничка.

– Е, аз пък започнах да свиквам с езика на Туйл и си преведох думите му по следния начин. „Едно, едно, два, да“ означаваше, че съществата са интелигентни. „Две, две, четири, не“ означаваше, че тяхната интелигентност не е като нашата, че в нея има нещо различно от обичайната ни логика, според която две и две е четири. Но със същата вероятност може да съм сбъркал и той да е искал да ми каже, че умовете им не са способни да разберат простите неща: „едно, едно, две, да“ е достъпно, но по-трудни неща като „две, две, четири, не“ не са. Обаче това, което видях по-късно, ме кара да смятам, че той все пак е имал предвид първото. Скоро съществата започнаха да се връщат, но сега количките им бяха пълни с камъни, пясък, парчета от каучуковите растения и всякакви други боклуци. Те ми подхвърлиха приятелския си поздрав, който вече не звучеше толкова приятелски. Предположих, че третият е моят отколешен познат и реших да си поговоря с него още веднъж. Заставах отново на пътя му и зачаках. Той дойде, извика „Ние сме п-п-п-приятели“ и спря. Погледнах го; четири или пет от неговите очи гледаха към мен. Той опита своето „Сезам, отвори се“ и побутна количката си, но аз не се отместих. Тогава съществото протегна едната си ръка и две приличащи на пръсти щипци ме ошипаха по носа!

– Ха! – възкликна Харисън. – Може би тези същества все пак имат усет за красотата!

– Смейте се колкото искате – промърмори Джарвис. – Вече имах гадна подутина и отвратително измръзване на носа. Изохках и

подскочих настрани, а съществото се спусна напред, но от този момент нататък поздравът, който ми отправяше, се превърна в: „Ние сме п-п-приятели! Ох! Проклети гадини!“ С Туйл се приближихме до най-близката сграда, или ако предпочитате, купчина кал. Съществата идваха до нея, стоварваха своя товар и си отиваха, без да ни обръщат ни най-малко внимание. Проследих пътя им. Те се спускаха в нещо като дълбока мина. Отвътре проблясваше нещо по-съвършено от пламък на факла. Надявах се да получа по-добра представа за развитието на съществата и поех надолу. Туйл ме последва, макар и не без известно количество щракания и чуруликания. Светлината беше любопитна, източникът ѝ бе електрически. Очевидно съществата бяха доста цивилизовани. Тъкмо тогава открих и още нещо, което блестеше. Приближих се, оказа се само купчина лъскав пясък. Обърнах се да си вървя и входът бе изчезнал! Предположих, че коридорът завива или че съм се отклонил в някой страничен тунел. Върнах се назад и попаднах в още по-тъмен коридор. Мястото беше истински лабиринт! Състоеше се от усукани проходи, през които от време на време притичваше някое забързано същество, понякога бутайки количка, понякога – не. Отначало не бях особено притеснен. Ние бяхме изминали само няколко крачки към вътрешността на мината. Но сякаш всяка следваща стъпка ни отвеждаше все по-надълбоко. Опитах се да следвам едно от съществата с празна количка, мислейки, че ще излезе, за да я напълни, но то тичаше безцелно наоколо. Когато започна да обикаля един стълб, аз се отказах, поставих резервоара с вода на пода и седнах. Туйл също като мен нямаше представа къде сме. Аз посочих нагоре и той безпомощно каза „не, не, не“. Не можеше да разчитаме на помощта на местните жители. Те ни игнорираха, само дето постоянно ни уверяваха, че са наши приятели, и изненадано охкаха. Нямам представа колко часове или дни сме прекарвали там. На два пъти заспивах от изтощение. Туйл поне не се нуждаеше от сън. Опитахме да следваме само възходящите коридори, но рано или късно те извиваха надолу. Температурата в този проклет мравуняк бе постоянна. Не можехме да разберем дали на повърхността е нощ или ден, и след първия ми сън не знаех дали съм спал един час или тринадесет, така че не можех да разбера от часовника

си дали бе полунощ или пладне. Видяхме много странни неща. В някои от коридорите работеха машини, но не изглеждаше да вършат нещо, само се въртяха разни колела. На няколко пъти видях същества с малко, растящо помежду им, съединено и за двамата възрастни.

– Партеногенеза! – възкликна Лерой. – Партеногенеза чрез пъпкуване!

– Както кажеш – съгласи се Джарвис. – Съществата изобщо не ни забелязваха, освен за да ни поздравят с тяхното „Ние сме п-п-п-приятели. Ох...“. Изглежда, че те нямаха никакъв личен живот. Просто се разхождаха с количките си, внасяйки вътре всякакви боклуци. Ала най-накрая открих какво правят с него. Имахме късмет да попаднем в коридор, който дълго се изкачваше нагоре. Усещах, че сме близо до повърхността, когато изведнъж проходът се превърна в купол – единствения, който бяхме видели. През цепнатина на покрива се промъкваше малко дневна светлина. Искаше ми се да танцувам.

Дик показа как танцува. Останалите от екипажа погледнаха на страни.

– Под купола се намираше някаква машина; огромно колело, което се въртеше бавно, и пред нас едно от съществата изхвърляше товара си под него. Колелото смели боклуците със скърцане. Пясък, камъни и растения се превърнаха в прах. Докато наблюдавахме, други същества дойдоха и последваха примера на своя събрат. Но това не бе всичко, пред очите ни се случи нещо още по-невъобразимо. Едно от създанията, след като хвърли товара си, бутна настрана изпразнената си количка и най-спокойно се хвърли под колелото! Гледах как съществото беше смазано, прекалено смаян, за да издам звук. Миг по-късно друго същество последва примера му! След това две от създанията, които се мотаеха наоколо с празни ръце или пипала, взеха изоставените колички и продължиха делото на мъртвите си събратя. Туйл не изглеждаше изненадан. Привлякох вниманието му към следващото самоубийство и той със съвсем човешки жест сви рамене, сякаш искаше да ми каже: „Какво мога да направя аз?“. Сигурно знаеше нещичко за тези същества. Отвъд колелото, върху пиедестал, се намираше

флуоресциращ кристал с размерите на яйце. Светлината му жилеше ръцете и лицето ми, почти като статичен разряд, и тогава забелязах нещо забавно. Помните ли брадавицата на левия ми палец? Вижте! – Джарвис показва пръста си на останалите от екипажа. – Тя изсъхна и падна. Точно така, падна! А болката в злощастния ми нос изчезна. Сякаш кристалът излъчваше твърд рентген или дори гама-лъчи с тази особеност, че поразяваше само болната тъкан, а здравата оставяше невредима! Представях си какъв подарък бихме могли да поднесем на Майката Земя, когато силен шум прекъсна мислите ми.

– Поредната изненада... – промърмори някой.

– Върнахме се от другата страна на колелото точно навреме, за да видим как едно от съществата с количките е смляно на прах. Те напредваха срещу нас, ние отстъпвахме в посока на прохода, през който бяхме влезли, поне така се надявах. Луда работа! В същото време „Ние сме п-п-приятели! Ох! Проклети гадини!“ се носеше от всички страни. Никак не харесах това „Ох!“, звучеше обезпокоително. Туйл извади стъкления си пистолет, аз захвърлих резервоара си с вода за по-голяма свобода и грабнах моето оръжие. Преследваха ни двадесетина чудовища. В същото време онези, които влизаха с пълни колички, ни подминаваха, без изобщо да ни обърнат внимание. Туйл също го констатира. Той измъкна запалка и докосна една количка, пълна с растения. Целият ѝ товар лумна в пламъци. Само откаченият звяр, който я буташе, не го забеляза и продължи напред, сякаш нищо не се е случило. Това смути донякъде нашите „приятели“, обаче точно тогава аз установих, че димът от запалената количка се просмуква покрай нас, сигурно излизаше навън! Помъкнах Туйл и скоро дневната светлина ни пренесе в Рая! Оказа се, че Слънцето е почти залязло, което бе зле, защото нямаше да оцелея в марсианската нощ без моята термокожа, освен ако наблизко не гореше огън. И наистина, ситуацията бързо се влоши. Нашите преследвачи ни заградиха между две купчини кал. Останахме там, без да стреляме, за да не ги дразним. Те търпеливо ни чакаха на известно разстояние и не спираха да мърморят за приятелство и да охкат. По-нататък стана още по-кофти. Едно от съществата пристигна с натоварена количка, останалите я на-

обиколиха и скоро се оказаха въоръжени с тридесетсантиметрови медни копия. Започнаха да ги мятат. Едно прелетя почти до ухото ми. За известно време успяхме да ги държим на разстояние с нашите оръжия, но скоро от дупката изникна цяла армия. Сега наистина бяхме свършени. Или по-точно аз бях свършен, защото Туйл лесно можеше да прескочи калните купчини зад нас и да се спаси. Но той бе останал с мен! Щях да се разплача, ако имах време. Аз го бях спасил от съня-звяр и сега той ми връщаше жеста. Хванах го за ръката и посочих нагоре. Той ме разбра, отвърна „не, не, не, Тик“ и продължи да стреля със стъкления си пистолет. Какво можех да сторя? Аз тъй или иначе щях да умра, щом Слънцето залезе, но нямаше как да му го обясня. Казах му: „Благодаря ти, Туйл, ти си истински мъж!“. Но това не бе същински комплимент, защото познавам твърде много мъже, които не биха постъпили достойно като него.

Джарвис въздъхна.

– Ние продължихме да стреляме, а бъчвите мятаха копията си срещу нас и се готвеха за последен шурм, докато ни уверяваха в приятелството си. Бях загубил всякаква надежда. Сетне от небето се спусна ангел под формата на Пуц и неговите реактивни двигатели разпиляха ходещите бъчви на хиляди малки парченца! Изкрещях и се хвърлих към машината. Пуц отвори люка, аз влязох, като едновременно се смеех, плачех и крещях! В следващия миг се сетих за Туйл, обърнах се и видях как той се прехвърля през могилата с един от своите огромни скокове. Дяволски трудно бе да убедя Пуц да го последва в настъпващия полумрак. Ние обикаляхме наоколо и дори кацнахме на няколко пъти да го търсим. Стотици пъти виках името му, но така и не можахме да го открием. Той бе бърз като вятъра и единственото, което постигнах, бе да чуя слабо чуруликане, някъде от юг. Той си отиде, а бих искал да беше сега тук!

Четиримата мъже от „Арес“ мълчаха, дори язвителният Харисън. Най-сетне Лерой наруши тишината.

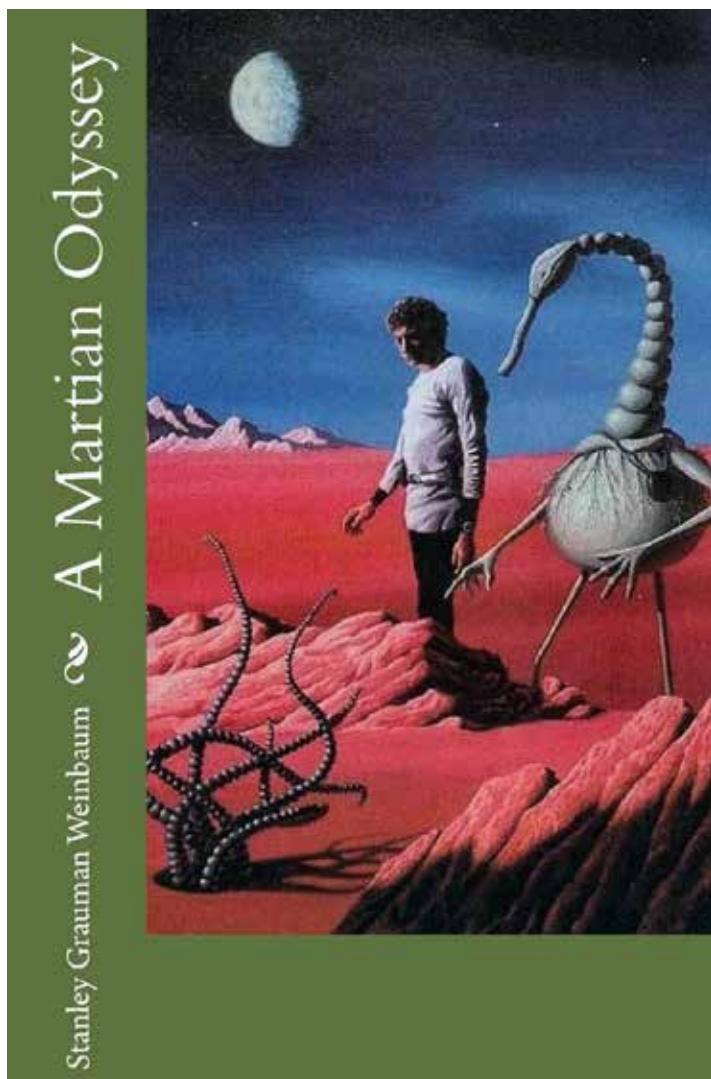
– Бих искал да го видя – промърмори той.

– Жалко, че сте забравили средството за лечение на брадавици – каза Харисън. – Това може да се окаже и лекарство против рак.

Същото, каквото човечеството се опитва да открие през последните сто и петдесет години.

– А, това ли? – промърмори обречено Джарвис. – Именно заради него започнаха проблемите ни с жителите на калния град. – И той извади от джоба си блестящ предмет, голям колкото яйце. – Ето го.

Превод със съкращения: Валентин Д. Иванов

*Наследниците на
Светослав Минков*

Николай Телалов

Вечер. Кухненски уют. По външната страна на прозореца – дъждовни пътечки. Синът подскача на стола, думите се тълпят коя по-бързо да напусне устните, препълнен от дневните си впечатления. Мач в спортна зала на училището. Макет на вулкан в часа по природознание. Нови деца в класа. Очичките на момчето святкат.

– Хайде яж вече! – смее се майка му. По склоновете на планинката спагети в чинията тече сос, було от пара.

– Ето! Като вулкана в училище! – нов повод за възторг.

Даже и само от гледане е вкусно. Вилицата потъва във „вулкана“...

Зов.

Не глас в главата. Не посята в ума чужда мисъл. Сякаш проблеснал в периферното зрение надпис от улична табела, задържа се за част от мига по ретината и в съзнанието. Невъзможно за описание. Никога не успява да намери точните слова. Надпис – това е най-близкото.

<Наблизо съм. Ела>

Не мога сега – помисля в отговор.

<В беда съм. Ела>

Спокойствието е тънка суха коричка над лава от тревога. Среща очите на жена си. Тя кимва.

– Защо ставаш, татко?

– Време ми е да потичам за здраве, мъник. Тъкмо ще огладнея повече.

– Ама ще изстине... – момчето копира майка си, когато е огорчена.

Целувка по челцето придава на лъжата убедителност. За щастие вече не се налага да лъже Лина. Ръката ѝ е на рамото му през целия коридор.

– Облечи си шушляка. И не забравяй телефона. Всичко ще е наред, нали, Цветане?

– Да. Погледайте с Коко телевизия. Ще се забавя.

– Знаем. Внимавай.

Щракването на бравата зад гърба пропуква коричката престорено спокойствие. Бегом нагоре! Стълбището – тъмно. Нагоре, нагоре, нагоре! Пътьом – удар с длан по бутона на осветлението. Стъпала, стъпала, стъпала. На площадката пред вратата към покрива няма крушка. Ключовете звънкат, нужният се крие.

Отваря със замах.

Покривът блести мокър. Небето увито в облаци. Гора от антени се за-

бива в сиво-жълтите им търбуси. Те връщат светлината на града обратно, плачат върху нея.

Дойдох!

<Не съм тук. Побързай>

Усещане за посока. Разстояние. Очакване на помощ.

Надолу! Четиринайсет етажа – много е. Асансьорът се влачи, бучи, стърже. Плъзга врата – рамото удря ръба ѝ. Юмрук по копчето. Механиката прави пауза. Кабината хлътва. Надолу. Надолу, надолу, надолу. Толкова бавно!

Изтръгва се от входа на блока като от равнодушна тълпа. Ръмеж, локви, асфалт, плочки – отражения на лампи, фарове, светофари. Ритъм, влез в ритъм. Ако грохнеш – кой ще ѝ помогне!

Тича. Тича. Тича. До края на квартала. Паркинг. Не тук, зад него. Склад. Заключен. Зад телена ограда. Търси място. Оградата е на педи от стените от накъдрена ламарина.

Дойдох!

<Дръж ме>

От покрива пада призрачна прозрачна капка. Неразличима, ако не гледаш леко встрани. Голяма. Свикнал е да мисли, че прилича на силует на птица. Птица от невероятно чисто стъкло в бистра вода.

Хванах те! Какво се случи?! – умът крещи. Ако викне така на глас, кварталът ще замръзне стреснат. Затова не вика. Пот и дъжд по челото. В пазвата е сигурно.

<Не е нужно, сложи ме на раменете си, както винаги>

Наистина?

<На раменете ти ми е добре>

Бърза крачка – обратно. Отново тръс. Мъж бяга за здраве във вечерната градска киша. Обикновено. Чак скучно. Не буди подозрения.

<Има време. Щади си тялото>

Пътят до блока е по-дълъг. Вече няма тревога. Ред е на тъгата от предстоящото. Птицата на раменете е без тежест. Не и в този смисъл. Усеща я. Въпреки физиката. Въпреки осезанието. Тегне, когато е в такова състояние.

Какво ти се случи?

<Моя грешка. Претоварване>

Покрай празния тротоар – колони шумни автомобили. Светофар гледа с червено око към тях, зеленото оцветява ивиците на пешеходната пътека. Още сто метра по разбити плочки. Пръски изпод гумите редом.

Блокът наподобява паметник, подпрян небето. Входната врата. Ключовете пак се бъркат и не влизат в ключалката. Отваря се, бутната отвътре.

– Добър вечер! – Момичето от петия етаж. С кавалер. Засмени отлитат в дъжда между асфалта и наранените облаци. Застава пред асансьора, кабината пак се тътрузи като бабичка. Локвичка около маратонките. Пропуснали са вода до чорапите.

Седми етаж. Трябваше му осми. Качва се нагоре. Отново разправия с връзката ключове, но не са виновни те – ръцете треперят още. Вратата скърца свадливо. Електрическа отмяна на мрака.

Хората имат нужда от мазе или таван. Във висок и тесен блок липсва достатъчно място за всички, затова между седмия и осмия е разположен неномериран етаж – бетонни клетки с лабиринт скъпернически осветени коридор около тях. Наричат ги мазе.

Коридорът кънти от стъпките. Клетката с номера на апартамента. Катинар. Отдавна се кани да монтира нормална брава. От съседните килийки лъха на вехтории. Бидони за кисело зеле и други атрибути на навярно вмъкналите се в гените селски навици. Неговата приютява работилница, от която все още изкарва приемлив доход. Но усеща, че запада – радиоприемниците излизат от употреба. Има интернет. Вградено УКВ в мобилния телефон.

Клетката ухае на колофон. Тезгяхът отляво – илюстрация на безредие. Десният е лесен за разчистване. Стар офис стол – метално-пластмасово квичене при поемане на тежестта на човека. Птицата лежи на тезгяха. Почти незрима, тънки оптични изкривявания по контурите. Доста хора биха решили, че очите им са уморени.

Цветан седи. Чака. Потиска тъгата. Неуместната. Естествената.

<Не се безпокой. Всичко е наред>

Наред... Та ти умираш...

<Не съм живо, за да умра. Обновявам се. Следващата щафетна единица ще има всички мои спомени>

Не се свиква с това...

<Затова те обичам>

Дланта подпира главата да не клюмне, палец и безименен пръст стискат слепоочията.

Не го казвай! Моля...

<Ти го знаеш>

Чака колапса. Първия път ридаше. Сега само гърлото тежи. Не се свиква.

Не те ли е страх?

<Не. Добре ми е, че си тук. Винаги си с мен. Разбирам какво ти струва>

Не мога да те оставя сама.

Усмивка. Усеща се като спомен за усет при допряна буза до нея. От

три цикъла насам го умее. Толкова деликатно, че той не е сигурен дали не си въобразява. Сантименталност. Копнеж да е така.

<Продължаваш да ме мислиш за „Тя“. Аз не съм „тя“ или „той“. Още съм „то“>

Някой ден ще бъдеш.

<Някой ден, след хиляда цикъла>

Четири хиляди години. Пред ума се отваря бездна.

Докосване.

<Живото ще те помни и обича. Ще ти бъде признателно. Винаги>

Главата му сама кима. Ситно и често. Да, да, разбира се. Слънце през сълзи. Тиктакане. Старият будилник. Трябва да го навие. Едва сега му обърна внимание. Когато заговориха за времето.

<Време е. Не тъгувай. Ще се върне. Винаги се връща>

Сбогом.

Няма вече птица, има голяма капка. Като стопено стъкло. Смалява. Помътнява. Става видима, уплътнена. Сиво яйце с два остро заоблени края. Край на тази нея.

Челото удра лакътя. Лакътят – коравата гладина на тезгяха. Сух плач в мокрия ръкав. Свободната ръка шари на сляпо. Познава пипнешком – „Спидола“, „ВЕФ 202“, „Селга“ „Айва 101“, „Филипс Капела“ – цял рафт. Не работилницата, буркан със зимнина, компот „Таткова носталгия“. Включване. Токът тече като кръв, съживява вехториите. Стара „Рига Т689“ цеди радиоэфирен шум – средните вълни прииждат като ленив прибой. Люлеят нечий глас, върволица неразбираеми слова. Радио Будапеща ли, Букурещ ли – все едно. Успокоява. Дава сила. Изправя гръбнака. Горе главата. Яйцето чака да получи сила.

Още е неугледно, прилича на неподвижен сгъстък цигарен дим. Взор, съвсем леко отклонен покрай него – начева мъждукане. Здравото се разгаря в недрата с цвят незнаен, може би синя, може би златиста светлина. Поглед в упор, право в него – пак е сиво, безинтересно. Очакваш лекота, а то тежко като камък. Кожата не разбира какво докосва.

Узвимо е. Без грижа съзрява дълго. Обгрижено – за часове. Лесна грижа – мисли го, желай му добро. Искрено и светло.

Срамежливо почукване по вратата. Лина. С дебел зимен суичър.

Сяда в скута на мъжа си, притиска главата му към меките си гърди, шепне утешаващо.

– Как си, мили?

– Вече съм... добре. Коко спи ли вече?

– Да. – Тя показва радиопредавателя. Другият апарат е на нощното шкафче в детската стая. Момчето много се гордее – татко ги е направил!

– Помня как я намерих...

Лина вече е чувала изповедта, но мълчи и слуша все така с внимание.

Неговата памет прещраква като превключвател на диапазоните. Мъжът пак е момче. Пет седмици преди деветия си рожден ден – още даже не се е сетил да мисли какви подаръци би искал. Стените от блокове липсват – те са в бъдещето. Още ги строят, и то чак зад булеварда – предвестници на настъпващия град. А тук засега господарува селото. Къщи, дворове. Прашни улици и тревясали тротоари. Клюмнали черешови клони над оградите. Меки рецитали на гугутки денем, надпревара между жаби и щурци вечер. Много игри навън, препускат велосипедни ескадрони – кончета от ламарина с гумени копита.

– ... онзи ден подраних, излязох преди приятелите от махалата. Разходих се по полето. Самосвал от строежите беше изсипал купчина камък край черния път. Там видях яйцето – сиво, никакво, докато не отместиш настрани очи... тогава засиява... Странно нещо.

Усеща миналото опъване на ризката си надолу от тежестта на яйцето, докато се прибира, яхнал кончето-велосипед. Предпазливо, за да не му се скарат, се плъзга по стълбата нагоре в Скривалището на тавана. Пълно с ненужни вещи. Кашон мамини учебници. Щайги стари негови играчки. Милион всякакви предмети. Никой не надниква, освен да забута навътре поредното обречено на забрава нещо. Баба я болят нозете да се катери. Дядо си обича гаража и мазето. Татко е твърде дългучест, удря си темето в мертеците. Мама не иска да се сеща, има си други грижи на главата. Таванът е само на момчето. На пръсти, като дъх, да не скръцне гредоредът. От пазвата яйцето ляга в дървено корито до връзки стари вестници, счупени инструменти, буркани без капачки. Под покрива на къщата мирише на тайни. Яйцето свети, докато не го поглеждаш. Какво си ти? – чуди се момчето. С часове му се любива, разказва

му истории – свои, прочетени, чути, измислени.

– Излюпи се в шепите ми. Хем се зарадвах, хем ми се реवेशе. Замолих ѝ се да не отлита. Ще се връщам, каза ми. Ето така се случи...

Прегръдката на Лина руши камъка на сърцето му.

– Какво точно е тя, Цветане?

– Нейното обяснение е – резултат от сливане на техника и биология, при което се получава същност, за която ние още нямаме понятие.

Птицата не забрави обещаното. Всяка привечер каца на уговореното място. Разказва какво е видяла по света. Момчето ѝ споделя своя ден.

– Първото ѝ... умирање... пред мен пак се случи в ръцете ми, бях попораснал. И възкръсването. Дълго след това не можех да я пусна, тя бе търпелива...

В паметта се редят годините.

Багери и кранове превземат квартала. Заличават детството. Навред никнат нови и нови блокове. Младостта му минава покрай и вътре в тях.

Спомен за първата среща с момиче. Девојката е прекрасна. От нея главата на момъка плува. И тогава – зов! Съвсем е забравил! Не може да откаже. Не вижда повече момичето.

Погребението на татко. Пак съвпада с цикъла. Хуква наред церемонията. И без това е потискаща. Тамянът задушава, гласът на попа стърже по нервите. Бяга оттам с облекчение. После горчиво плаче за птицата и за баща си. Птицата възкръсва. Татко – не. Мама намира оправдание за сина си, макар да е сърдита и съсипана...

– Да вземем яйцето у дома – предлага Лина.

Старото радио тихичко бае – „Сокол“ от 80-те, намерено до боклукчийските кофи край супера, успешно възстановено. Защо хората изхвърлят неща, които могат да се поправят?

– Добре.

Бавно по стълбите нагоре. До дванайсетия етаж. На пръсти в коридора.

– Да притопля вечерята?

– Не, само ми правя компания...

Преди лягане надниква в стаята на сина си.

Прегърнати в леглото, заспиват гледайки яйцето, желаят му добро.

Тази сутрин той е по-ранобуден. Шета в кухнята. Лина идва – боса, по нощница, рошава и хубава, сякаш привлечена от миризмата на кафе. Озърта се.

– Излюпи се преди час. Отлетя.

Тя държи чашата с две ръце, докато той ѝ досипва мляко.

– Жалко, исках да го видя. Важното е, че е възкръснала.

Часовникът сочи, че след петнайсет минути трябва да вдигнат Коко.

– Харесва новото училище.

– Да. – Отвърща разсеяно. Гледа в скорошното отминало.

Бавният асансьор до последния етаж бе благо – повечко време с новоизлюпеното. Ключовете – послушни. Влагозащитната заливка на покрива – суха. Червена ивица на изток над плоските темета на другите блокове. Щръкналата четина антените не драска небето, то вече е високо. Птицата на рамото му раздвижи криле. Полъх плъзна по лицето му.

Почакай малко.

<Знам. Не отлитам веднага. Как си>

Радвам се за теб.

– Тя е призрак от далечни звезди – казва Цветан на жена си.

– Знаеш ли кои?

– Знам, от звездната карта на южното небе.

– Да направим едно пътуване да ги видим, искаш ли?

– Трябва да пресечем екватора... не ме тегли всъщност. Какво като ги видя на живо? Просто светли карфичени точки.

– Хм. Помисли си. Братовчедка ми така или иначе си живее в Канбера и не за първи път ни кани на гости. А и птицата ще те последва. Нали?

– Тя обикаля света.

– С каква цел? Казала ли ти е?

– Изучава. Голям и интересен – така каза за света. Знанието е радост без край.

– А какво ще стане, когато завърши изучаването?

– Няма да е скоро. Светът не стои на едно място.

– И все пак? Все някога мисията ѝ ще приключи.

– Тя знае само, че някой ден ще се върне, за да стане „истински жива“.

Тогаво самата ще може да бъде „родител“ на създания, каквато е сега.

Сянка.

– Тези „родители“...

– Не се тревожи. Тя ми каза: имам много родители и ти си един от тях.
Грижил съм се за нея, затова.

– Тогава... това е добре! Нали?

Той кимва:

– Когато стане „родител“, ще помни мен, теб, Коки.

Лина е като пробил облаците изгрев. Присвива очи, накланя глава:

– Но нещо те мъчи.

– Дреболии. – Ведрината изпълва и него. – Просто въпроси, които не съм нахранил с отговори.

Лина милва мъжа си по бузата:

– Хубаво е да има гладни въпроси. За да е интересно.

– Така е.

– Да идем да събудим ученика. И той има да опознава света.

В края на март т.г. коварна болест отне живота на нашия колега, члена на ДБФ „Тера Фантазия“, международно известния фантаст Христо Пошаков.

Той е роден в Павликени през 1944 г. Завършва механотехникум, после се дипломира в МЕИ – София, със специалността машинен инженер, а през периода 1979–1984 г. работи като технически съветник в Куба. По-късно е водещ проектант в „Агропромпроект“, управител на холдинга „Агропромстрой“, ръководител на автобусната фирма „Груп“ и др.

Христо Пошаков е пръв председател на нашата фондация *Фантастика*. Дебютният му разказ излиза в списание „НТ за младежта“ през 1987-а. Следват негови истории в списанията „Криле“, „Съвременник“, „ФЕП“, „Други светове“, „Фантастични истории“, „Усури“ и вестниците „Орбита“, „Пловдивски глас“ (18 текста под псевдонима *Кристофър Поустмън*), „Литературен форум“, „Литературен вестник“ и т.н., в антологии като „Нова българска фантастика ’91“, в годишника „Ваяния“, сборници на издателство „Аргус“ и собствени сборници, докато броят на публикуваните му разкази достига около 130. Част от тях са издадени на английски, руски, унгарски, испански, френски, румънски, гръцки, таджикски и киргизки език. Самият той превежда испански писатели, а и български автори – на испански.

Написал е четири романа: „Приключения в Дарвил“ (1996), „Нашествието на грухилите“ (1997), „Меч, мощ и магия“ (2003) и „Завладяването на Америка“ (2008), както и повестта „Търговска одисея“ (2006).

През октомври 2010 г. е почетен гост на фестивала Испакон, където презентира превода на романа си *La invasión de los Grujilos* и доклад за развитието на българската фантастика и НФ в Източна Европа. Преди това са излезли сборникът му *La Transformacion* и романът *Industria, luz y magia*, което го прави най-издавания в Испания наш фантаст.

През ноември с.г. година е поканен на извънреден конгрес в Москва, на който се представя международният проект за сборниците „Андрей Белянин и его друзья“. Там Пошаков получава диплом за почетно членство в Съюза на руските писатели и изнася доклад за родната ни фантастика.

Отличен е с наградата *Еврокон*, връчена му за сборника „Дежурство на Титан“ (1994), и с грамота от ДБФ „Тера Фантазия“ – *Майстор на приключенската НФ и издаването на българи в чужбина* (2017).

Христо Пошаков

БЛАТОТО

Шараните винаги са ми били слабост, макар че някои не ги обичат, защото намирисвали на тиня. Не е точно така. Шаранът си е шаран, особено ако е добре приготвен. Важното е да си поплува в тавата за печене, някъде

между лука, олиото и доматиеното пюре, а корема му да го подуваат счукани ядки от орехи, смесени с подправки. После си хапваш крехкото му бяло месце и си обливаш пръстите. Затова пристигнах на моето блато, за да хвана някой много голям шаран, особено след като отдавна нямам никаква друга работа. Според рибарските слухове, през миналата година някой си извадил 15-килограмов. Не претендирам за такова чудовище, но ако все пак се случи да се улови на въдицата ми...

Когато пристигнах на любимото си място, под сянката на онова голямо дърво, което се вижда от шосето, то се оказа заето. Нали знаете какво изпитва човек в такъв момент? Хваща го яд. Точно там брегът е стръмен, а водата под него – дълбока. Дори няма камъш, той расте на плиткото. Остава ти да поглеждаш към загадъчната тъмна повърхност и да си кажеш: „Тук трябва да има много едри шарани“. Но сега там се бе настанил някакъв дангалак, облечен с тениска, джинси и мръсни сандали. Беше си проснал парче полиетилен, лежеше по корем и гледаше съсредоточено в окуляра на къс далекослед, който бе поставил на стойка. Не ми обърна никакво внимание.

Реших да се изкашлям, както се прави в такива случаи. Дангалакът изви глава за момент, после протегна ръка и записа нещо в някакво тефтерче. Повече не ме почете с внимание.

– Извинете – обадих се нервно. – Обикновено тук си ловя рибата.

– Не сте абониран – измърмори нахалникът и се почеса по рошавата коса.

– Позата ви е доста неудобна – изръмжах аз, готов да премина към по-агресивни действия. В нашия род доста си падаме по грубите разправии.

Онзи разбра, че работата става дебела, и благоволително да ме изгледа по-подробно. Изглежда, че прецени добрите ми физически качества, защото веднага смени тона на гласа си:

– Господине, моля ви, преместете се някъде по-нататък, извършвам важна научна работа!

– В тази тъмна вода нищо не се вижда.

– Не гледам точно водата, а нещо, което се подава от нея.

– И какво по-точно? – заставих се да попитам, но вече бях доста ядосан.

– Пет белязани жаби. Нужни са статистически. А пък те се виждат само отгук.

Замислих се как ли са ги маркирали мокрите животинки? Сигурно не с боя, нали дишат през кожата си? Зная го добре, учил съм го навремето. Дангалакът трескаво записа нещо в тефтерчето си и отново прилепи око към далекоследа. Тъкмо се чудех дали не е време да го подритна, когато усетих, че любопитството ме загложди, и благоволително да го запитам:

– Какво им е толкова важно на жабите?

– Ловенето на мухи.

– Това всеки го знае. Жабите винаги правят същото. Но ловят и комари.

– Мен ме интересуват мухите.

– Защо?

– Защото е много важно. От няколко дни изследвам средната статис-

тическа норма, която изглежда нарушена. А това може да доведе до екологичен дисбаланс, дори до планетарен срив на екосистемите. Даже и до генетичен скок и изчезване на сегашния човешки вид.

Този май не беше съвсем в ред, но реших да продължа разговора:

– И колко още смятате да стоите на мястото ми?

– Не повече от петнайсет минути. Вече пети ден пристигам тук, за да броя нужното за статистиката количество. От девет до десет сутрин – уточни дангалакът. – Ей там съм паркирал колата си.

Забравих да спомена защо го нарекох дангалак. Въпреки че лежеше по корем, веднага се забелязваше, че краката му бяха неестествено дълги спрямо останалата част от тялото му. Усетих, че любопитството ме обзема още по-силно. Шараните сигурно вече тракаха с уста от нетърпение да ги хванат, обаче можеха малко да изчакаат.

– Не разбрах, какво точно броите?

– Изядените мухи. Всяка жаба е номерирана.

– А те да не са луди да стоят все на онова място? Блатото е голямо.

– Белязаните са над сто, с приблизително еднакви размери. Почти винаги пет от тях се оказват заедно, което не пречи на изследването.

– И каква е целта му?

– Междувидовият баланс.

Бях на път съвсем да изгубя учтивия си тон. Нищо не разбирах.

– Бихте ли обяснили по-подробно? – положих последни усилия.

Дангалакът сякаш само това чакаше и на свой ред бързо ме атакува:

– Какво мислите за еволюцията?

– Що за въпрос? Изучава се в основното училище. Еволюцията си е еволюция. Имало е бактерии, динозаври и после се е появил човекът. Дарвин го е открил.

– А дали е точно така?

– Какво искате да кажете?

– Още през 1971-ва един учен доказва, че някои видове не са се променили милиони години, докато други напълно са изчезвали, за да бъдат заменени от съвсем нови, и това е ставало в невероятно бързи срокове. Мухите и жабите са тези, които през доста дълги периоди са поддържали удивителна видова стабилност. Но именно сега екологичната обстановка при тях се влошава. Причината не е само в намесата на човека чрез неговите промишлени замърсители, има и други фактори.

– Няма ли да кажете, по дяволите, за какво става дума?

– За езиците на жабите. Напоследък са по-дълги.

– И какво от това?

– Искат да улавят повече мухи, обаче резултатът е обратен. Мухите са намалели.

– Какво му е лошото? Те са вредни насекоми.

– Жабите също са намалели, но в замяна на това се променят, което е лошо. Сигурно е защитна мутация, ама кой знае? Станали са по-едри и навярно снасят повече яйца, за да увеличат популацията си, но мухите изглежда не ги догонват в туй детеродно съревнование и накрая току-виж

изчезнали. След като това стане, жабите щат, не щат или ще трябва да сменят основната си храна, или и те да изчезнат, по-точно този вид, който сега наблюдавам. Бъдещото им препитание таи неизвестни, а засега обичайната им храна не показва признаци на приспособяване. Разбирате ли? Езиците на жабите стават все по-дълги, докато количеството на мухите намалява в геометрична прогресия. Не е нормално, това може да доведе до екологична катастрофа. Дори до масово измиране на различни видове и до поява на нови. Жабите също са храна на щъркели и други животни. Такива екологични катастрофи вече са се случвали, ала засега няма обяснение за абсолютния им повод. Природата сякаш е отприщвала някакъв неизвестен генетичен механизъм и всичко се е променяло много бързо. Тъй са се сменяли ерите, а с тях – и видовете. Не е ставало постепенно, както твърди Дарвин, ами изведнъж. Така че той да има да взема. На природата комай ѝ е омръзвало да гледа едни и същи животни и растения, махвала е с магическата си пръчка и ги е заменяла с нови. Все пак предполагам, че всичко това е имало първоначална причина, може би дребна на пръв поглед.

– Не ми стана много ясно.

– Получавал се е „ефектът на доминото“. Една плочка събаря всички останали, подредени вертикално след нея. Рязък екологичен срив, който е довеждал до изчезването на отделни видове и появата на други, макар някои да са се запазвали. И това е ставало доста бързо. Никой не е чакал милиони години, както смята Дарвин.

Дангалакът отново записва нещо в тефтерчето си, после продължи:

– Виждате ли? Пет минути, пет жаби и нито една муха! Впрочем и гълъбите вече не са наред. Част от перата им започна да се изражда в нещо като клечки. Наблюдавам ги от прозореца си и ми е тъжно. Стават все по-грозни.

– Сигурно се дължи на металургичния комбинат, който е в близост до града ни. Казват, че изпуска във въздуха отровни оловни съединения.

– Не е само това. С всеки изминал ден тези птици се държат все по-злобно. В поведението им се наблюдава съществена промяна.

– Гълъбите винаги се бият помежду си. За женска, за храна и кой знае за какво още – мъдро заключих аз.

– Да, но не по такъв зверски начин, както го правят напоследък. С кучетата и котките също настъпва промяна. От ден на ден стават едни такива особени...

– Петнайсетте минути свършиха – прекъснах излиянията му. – Шараните не чакат!

Той най-сетне се надигна. В изправено положение изглеждаше точно такъв, какъвто го бях предположил. Дълъг и мършав. Очите му обаче грееха с добротата на невинно теле.

– Да се запознаем – предложи дангалакът и протегна ръка. – Казвам се Даниел.

– Иван – изръмжах аз, но не толкова недружелюбно.

– Ще ви помоля за нещо – измънка той. – Ако се видим още веднъж,

не може ли да се сместим тук... някак си... и двамата. Вие ще си ловите шараните, а аз ще си броя жабите и мухите. Няма да бъде повече от няколко пъти.

– Хайде, от мен да мине – рекох и му стиснах десницата.

През остатъка от деня шараните като че ли наистина бяха мутирвали. Изобщо не кълвяха на качамак. Пробвах и на варено царевично зърно – нищо! В този зловобен делник най-големият шаран се оказах аз.

През следващите дни разделях територията си с Даниел, който въпреки телешкия си поглед изглежда, че притежаваше ината на магаре. Винаги си донасях водчица и на няколко пъти го почерпих. Ала с всеки изминал ден физиономиите ни се изопваха все по-мрачни. Неговите мухи определено изчезваха, а пък моите шарани ми бяха обявили бойкот.

– Слушай, защо не пробваш на някаква друга стръв? – каза веднъж дангалакът, който ми ставаше все по-симпатичен. – Например на скакалец.

– Ха! Шаран и скакалец! Тази благородна риба обича да пасе, момче. Обича растителните храни. Но макар че вече опитах да я примамя с кюспе – никакъв резултат.

– Какво ти пречи да пробваш нещо друго?

Наистина, какво? Хванах един от онези зелените, с дебелите коремчета, и го нанизах на куката на една от въдиците. Нещастникът започна да плюе, никак не му харесваше. Щях да го съжаля, ако хората не бяха жестока работа. После го заметнах навътре, в дълбокото.

Не мина и минута и нещо яко опъна дебелия корда. Докато се борех с гадината, за малко да си прежуля пръстите. Съвсем не се съпротивляваше като шаран, ала накрая успях да го измъкна с помощта на кепчето. Беше страшно парче, голямо и цялото черно. Не тежеше по-долу от шест килограма. Ударих го с камък по главата, за да го укротя, и радостно почнах да разглеждам плячката си. Даниел също се надвеси до мен.

– Видя ли? Правилно ме послуша. Тези шарани сигурно кълват само на скакалец. Но отбележи на какво прилича това чудовище! ЗАПОЧНА СЕ! – изкрещя той и се озърна страхливо. – Господ да ни е на помощ! И вече няма нужда от моите статистически проучвания – добави унило. – Събитията ме изпревариха!

Вгледах се в улова си: шаранът действително изглеждаше не както трябва. Вместо люспи притежаваше грапава кожа също като при акулите. От устата му се подаваха остри зъби, а долните му коремни перки приличаха на изродени крачка. Погледнах го още веднъж и се оказах обхванат от чувство на гнусота. Бях близо до идеята да го захвърля обратно в блатото, обаче мисълта за тавата, в която щеше да лежи, ме възпря. И крокодилите са грозни, ама казват, че имали вкусно месо. Ще го изям, мамка му, пък каквото ще да става.

Така и направих, дори поканих и Даниел на вечеря. И той горкият влачеше самотно съществуване като мен. А и мечтата на живота му – да направи важно научно откритие – беше пропаднала. Всички наоколо вече бяха забелязали измененията, но изглежда, че не им пукаше. Шараноподобното се оказа вкусно. Ала след като изпратих новия си приятел до прага на

входната врата, неволно се замислих за предишните му прогнози.

Бяха изминали само няколко месеца, но нашият свят вече се преобразяваше с невероятни темпове – така, както Даниел го беше предсказал. Наистина нямаше нужда да се изчаква милиони години.

Мухите напълно изчезнаха, обаче на тяхно място се появиха други гадни създания. Бяха яркочервени, с твърда обвивка, която почти не се размаваше, ако се настъпи с крак, да не говорим, че бяха станали съвсем нахални. Освен това ужасно хапеха с роговите си челюсти, дори през ризите с дълъг ръкав и панталоните, които вече бяха задължителни и за двата човешки пола. Направо да те хване страх да стоиш на открито. Приличаха на някакви странни бръмбари с телескопични очи и дванайсетина крака. Но продължаваха да летят и да нападат всичко живо. Засега нямаха врагове и поради отровните си телесни течности тези гнусни гадини се размножаваха с бързи темпове. Нарекоха ги мухоиди.

Жабите също се изродиха и вече изобщо не приличаха на себе си. Телата им се покриха с рогова броня, а водата престана да ги интересува. Започнаха да снасят яйцата си в нещо като мрежички – те се образуваха от струйките, които бликаха от дванайсетте дупчици около клоаката им и веднага засъхваха в здрава нишка, после ги окачваха върху шиповете на дърветата, където почти не се виждаха листа, за да се излюпят на вятър. Езиците на жабодоните, както ги назоваха, станаха още по-дълги и много по-лепливи. Сега те се хранеха с мишкопагите (бивши мишки), непредпазливо прехвъркващи от дупка на дупка.

Кошките и бройлерите напълно изчезнаха от магазините. Тях просто вече ги нямаше. Замениха ги някакви странни твари – с гъста козина и дебела кожа, която трудно се одираше както в месокомбинатите, така и в домашни условия, но от опашките им пък се правеха сувенири. Една съседка ми каза, че опашка от кокондрид, поставена във ваза с цветни тръни, винаги носи щастие. А от улова на ненормалния шаран бяха минали само деветдесет и осем дни, съвсем ясно си спомням кога го хванах, освен това отбелязах и датата върху стенния календар.

Свинете станаха дребни на ръст и се покриха със ситни пера, но крилетите им служеха единствено да подскачат по-нависоко. Слава Богу, че появилите се свиноиди не можеха да хвърчат и все още служеха за храна на човечеството, докато кравите един ден просто спряха да се хранят и измряха поголовно. На тяхно място не се пръкна нищо и днес хората с умиление си спомнят за млякото, което някога пиеха. Козината на кучетата опада, лъскавата им кожа доби синкав оттенък и тръгнаха на два крака. Може би поради тази причина те станаха още по-умни – някой ми каза, че дори се опитвали да разговарят. Котките последваха примера им, но като че ли еволюцията им пое в обратна посока – оглупяха и престанаха да се гаят. Естествено, че стопаните им ги изхвърлиха, което ги накара съвсем да подивеят. Даже не зная как ги нарекоха. Сега се скитат по полетата и правят конкуренция на жабодоните в улова им на мишкопаги, ала понякога и те загиват под дългите жабодонски езици.

Екологичната катастрофа доведе до промяна в климата. Тъй като при-

добилите трънообразен вид растения и дървета не изпаряваха много влага, климатът стана сух, с резки температурни разлики. Жегата през деня стигаше до 50°C, а през нощта настъпваше идиотски студ. Все пак по планините продължаваше да вали, което носеше известно утешение. По полетата се появиха водопитките, които хем си растяха без грижи, хем бяха чудесна храна. При редките валежи, подобно на кактуси те всмукваха вода в сърцевината си, а пък бялата месеста маса под кожата им ставаше вкусна като хляб. От известно време започнах да си мисля, че една екологична катастрофа не е чак толкова лошо нещо. Около мен летяха или планираха непознати крилати създания, някои от тях гадни, други направо прелестни; по земята пълзяха различни, сякаш извънземни гадинки, мекотата на телесата у всичко движещо се наоколо постепенно изчезваше.

Щом забелязах първата люспа по ръката си, отначало се уплаших. Но след втората и третата постепенно свикнах. Когато целият се покрих с тези твърди образувания, веднъж с радост разбрах, че нито мога да се порежа, нито да бъда ухапан от мухоед, което беше по-важно. Шестите пръсти, които се появиха по ръцете и краката ми, както и косата ми, която напълно опада, най-напред ме изненадаха, после свикнах с новото положение и дори се почувствах много по-добре. Моето тяло постепенно ставаше все по-силно, опашката, която ми порасна, ми даваше твърда и радостна опора в живота. Да му мислят онези, които се чудеха къде да я заврат в превозните си средства. Впрочем промишлеността отскоро започна да произвежда седалки и столове с дупки.

Не мина много време и аз се оказах задоволен. Вече упражнявах своята професия, а жена ми имаше златист цвят на люспите и красиви виолетови очи. Единствените ѝ упреци бяха свързани със страстта ми към писане на истории, която се появи няколко години след нашия брак. Изглежда, че късите ми, дебели и заострени нокти чукаха неприятно за слуха върху клавиатурата на компютъра.

– Престани да тракаш, ненормалник такъв! – донасяше се често гласът ѝ от спалнята. – Искам да заспя!

И аз исках да спя, но това беше, когато бях млад. Сега изобщо не ми се спи, а и спането е губене на време, както твърди моят приятел Даниел, който се оказва умен човек.

Все пак всеки желае мир в семейството си, пък и съседът ми каза, че тези дни на пазара щели да се появят клавиатури с гумени клавиши. Пишеш си и не се чува никакво тракане!

Така или иначе оцеляхме, мамка му, има ли значение, че се превърнахме в нещо друго? Едва ли ще ме интересува как за в бъдеще ще нарекат ерата, в която живея днес, а екологичната катастрофа не се оказа чак толкова лошо явление, дори съм благодарен на бившите жаби и мухи.

Нали свикнах с новия си външен вид, нали сега ми е хубаво?!

Емануел Икономов

СРЕЩА

Разходката в неделя му бе станала навик. Разходка, която Никола години наред бе пропускал. Не само след смъртта на съпругата му или след като синът му замина, а после не се върна. И преди не се бе разхождал – ни в делник, ни в празник, все зает с работа. Ала работата нямаше край.

Знаеше, че разходката е добре за здравето му. За физическото на неговите години. Но най-вече и за психическото. Вместо да стои потиснат у дома, ето – той се разхождаше всяка неделя в парка. Хубаво, би казал някой. Ако от всички паркове не бе избрал именно този, гробищния.

Въпреки че вървеше на зигзаг по малки и главни алеи, маршрутът му обикновено бе един и същ. Обичаше рутината. Така че, когато зави наляво по тясна сенчеста пътека, не се изненада да я види. Напротив, дори очакваше да я срещне пак. От около три месеца жената бе редовен гост тук като него. Сега тя бе приклекнала и разчистваше изсъхнали цветя пред надгробната плоча.

Суха кашлица, спомен от последния грип, разтърси приближилия се Никола. Жената се стресна, изправи се и направи крачка встрани. Обърна се и неволно бутна високия буркан с пресни цветя, оставен на земята. Водата от него се изля и бързо попи в сухата почва.

– Съжалявам! – рече той.

Пристъпи и взе буркана, като внимателно придържахше цветята. Когато вдигна очи, видя лицето ѝ. Досега го беше мярнал само веднъж, преди седмици, разплакано. Обикновено я виждаше само в гръб, защото погледът ѝ бе неизменно прикован в гроба. Красиви и тъжни черти, с кестенява къдрица, измъкнала се изпод шапката върху челото ѝ. Забеляза леки бръчки край устните и около тъмнозелените очи, които този път бяха сухи. Не бе сигурен за възрастта ѝ, никога не я отгатваше у жените. Би казал, че може да е на четирийсет или на петдесет.

– Ще ви наляя нова, през два блока има чешма – предложи Никола.

Без да чака отговор, той отнесе буркана със себе си. След минути се върна и я завари да стои на същото място, сякаш не бе помръднала.

– Още веднъж много се извинявам...

– Няма за какво! – отвърна тя и взе буркана от ръцете му.

Той отстъпи назад, но не си тръгна. Остана на пътеката, докато тя с любов положи цветята на гроба. На плочата, както на повечето в парка,

бяха изписани няколко имена, но по датите Никола веднага разбра кого жали тя. Соня, на двайсет и две, починала преди почти три месеца.

Жената се прекръсти и изпрати въздушна целувка. После вдигна чантата си от земята, обърна се и го погледна право в очите.

– Моите съболезнования – каза смутено Никола, като се чудеше дали да я покани на кафе.

– Искате ли чай? – попита направо тя. – Нося термос, отсреща има пейка.

Той просто я последва.

– При хубаво време като днес отгук мога да гледам гроба – допълни жената, а после протегна ръка: – Росица.

– Никола – представи се той.

Докато пиеха топъл билков чай в слънчевото, ала все още хладно мартенско утро, всеки сподели скръбта си. Соня починала по неизяснени причини според майка ѝ, въпреки написаното в епикризата. Станало на операционната маса при отстраняване на апандисит. Седмица преди Коледа. Росица поискала разследване, но какво могла да направи? Сама жена, без контакти в медицинските среди, без протекции на високо ниво.

Кирил, синът на Никола, починал преди вече шест месеца при автомобилна катастрофа във Франция. Погребан бил там по настояване на приятелката му – потенциалната бъдеща снаха, с която бащата се запознал по този тъжен повод.

– А тогава защо идвате на тези гробища? – попита го Росица.

– Тук е погребана жена ми – отвърна той. – Почина при раждане преди двайсет години.

– Съжалявам, не исках...

– Няма нищо, нормално е да се чуе от хора, които идват тук.

– Такива хора сигурно не сме най-приятната компания.

– Да, всеки живее с болката си. Но сме живи. За добро или...

– Щом сме живи, значи е за добро! – отсече тя.

Какво означаваше този отговор, който го изненада с внезапната си позитивност?

– Ако нямате нищо против, можем да се видим – на кафе или чай – не само тук – осмели се да предложи той.

Росица мълчаливо кимна.

Никола и Росица се видяха още няколко пъти – на кафе някъде из центъра, както и на обичайното място в гробищния парк. Говореха дали да не отидат на разходка и в планината, когато времето е вече по-топло и сухо.

След което на позвъняванията на Никола изведнъж Росица започна да отговаря с „може би не сега“, „съжбялявам, но съм заета“, „нямам време“. Никола недоумяваше на какво се дължеше такава промяна, опитваше се да пресъздаде всичките им срещи, като се опасяваше да не я е засегнал по някакъв начин.

Най-странното бе, че Росица престана да идва на гроба на дъщеря си. Не беше нужно да я дебне дали ще се появи – от седмици вече нямаше пресни цветя. Никола изчисти изсъхналите стари, но нови така и не се появиха.

Един ден я видя да седи в кафене на улицата. Приблужи се, но тя не повдигна глава, забила поглед в мобилния си телефон. Той попита свободно ли е мястото на малката маса и Росица само кимна, после върна очи към екрана. Не просто не го позна, сякаш не го видя изобщо.

Поръча кафе и забеляза, че от нейното едва е отпито. Седеше и я наблюдаваше, като знаеше, че при такова вторачване като неговото една жена обикновено би усетила погледа му. Но не и Росица. По лицето ѝ вече нямаше следа от скръб и сълзи, дори бръчките изглеждат се бяха постопили. Вместо тъга в тъмнозелените ѝ очи сега се забелязваха живот и радост. Дори по устните ѝ се прокрадваше усмивка от време на време, докато тя пишеше и четеше на телефона. На какво се дължеше цялото това преобразяване, запита се той.

– Здравсти, Росица! – рече Никола. – Радвам се да те видя.

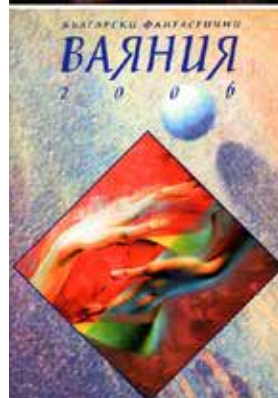
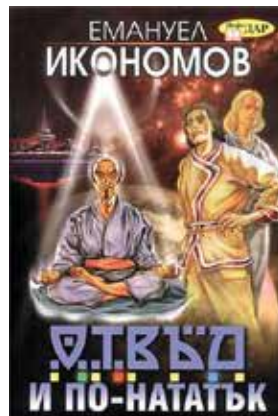
В първия момент нямаше реакция. Чак след секунди тя вдигна най-накрая поглед към него.

– О, здравей, Никола! – отвърна тя. – Не съм видяла кога си дошъл.

Все едно имаха среща. Каквато тя му отказваше напоследък.

– Изглеждаш много свежо.

– Така ли? – учуди се тя. Сигурно никой не ѝ го беше казал.

– Как се чувстваш?

– Ами... поуспокоена. Донякъде.

– Личи ти – и после добави: – Отпочинала също, предполагам.

– Не съм имала никакво време за почивка – учуди се Росица. И като се замисли: – Дори не съм се гримирала, толкова бързо излязох.

Което бе факт. Но освен грим на лицето ѝ нямаше вече онези сенки под очите. Нима можеше да не го е забелязала? Не се ли беше виждала наскоро в огледалото? Покрай грима изглежда бе забравила тази сутрин и гребена – буйната ѝ кестенява коса се развяваше леко под полъха на ветрец. В един момент Никола си бе помислил, че е срещнала някой друг. Друг мъж. Ала сега вече бе сигурен, че едва ли случаят е такъв. Не му хрумваше обаче разумно обяснение на какво се дължеше промяната у нея. Съживена, но без да го забелязва, някак си разхубавена, очевидно без да полага усилия.

Насреща Росица уж го гледаше, а вниманието ѝ сякаш бе другаде. Въртеше нервно телефона в ръцете си, като бегло му хвърляше око от време на време. Чакаше повикване или тя искаше да се обади? Апаратът мълчеше.

– Ако те притеснявам, няма проблем, ще си тръгна – предложи Никола. Очите ѝ фокусираха и тя сякаш излезе от транс.

– Не, не! – възпря го. – Отдавна исках да ти се обадя.

Мълчание. Той не отговори. След малко тя добави:

– Да споделя нещо с теб. Нещо важно. За мен... А може би и за теб.

Никола се опасяваше, че ако каже дума, ще прекъсне мисълта ѝ, желанието ѝ, откровението ѝ. Търпеливо я изчака.

– Знаеш ли – поде пак Росица, – влязох в профила на Соня в социалните мрежи. Реших да потърся какво има в тях за нея, затова се регистрирах и аз.

По-рано бяха установили, че и двамата не ползват социални мрежи и не разбират защо младите висят по цял ден в тях, нито защо споделят там, а не на живо с близките си. Родителите може би не влизаха в кръга на тези близки, с които съвременните млади споделят живота си.

– И открих... открих, че профилът ѝ не е мъртъв!

Никола посегна към чашата кафе, която досега не бе докоснал, и отпи. Кафето бе изстинало, но това не му направи впечатление.

– Как така не е мъртъв? – запита той. – Имаш предвид, че не е изтрит. Че информацията в него е все още налична и достъпна.

– Не мога да ти обясня – сви рамене тя. – Трябва сам да видиш и ще разбереш.

– Какво да видя?

– Потърси сина си! – рече Росица, като стана. Машинално взе чантата си в ръка, докато в другата продължаваше да стиска телефона си като безценно съкровище.

Профилите им не са мъртви! И това не бе всичко, както установи Никола.

С нежелание се регистрира и потърси профила на сина си. Намери го лесно. Известно време се подвоуми, преди да започне да го разглежда.

Росица явно не му бе казала всичко. Профилът на Кирил не само не бе мъртъв, но по всичко изглеждаше, че бе активен. Активен в момента, девет месеца след смъртта му. В него имаше снимки, публикации, споделяния. Подписани от Кирил.

Не можеше да бъде! Никола внимателно проследи датите. Нямаше грешка, през деветте месеца от момента на катастрофата синът му продължаваше сякаш да е жив, ако се съдеше по това, което той виждаше и можеше да прочете. Познаваше леко закачливия или понякога доста хаплив език на Кирил. Би се заклел, че написаното е от него. Само че нямаше как да е от него! Момчето му бе мъртво и погребано, на което той бе свидетел.

Затвори компютъра и се замисли.

Сега вече си обясняваше отчуждеността на Росица. Тя прекарваше времето с дъщеря си. Изглежда използваше всяка минута, която можеше да отдели, за да се потопи в социалните мрежи. Сега тя бе пристрастена и зависима като младите, на които те преди се присмиваха, без да ги разбират. В кафенето онзи ден тя навярно бе в компанията на Соня, когато той я бе прекъснал. Бе в странен контакт с дъщеря си от друг свят, докато тялото на Росица продължаваше да седи на масичката под чадъра. И без да знае това, без да подозира такава възможност, той я бе засегнал, когато тя най-накрая се осмели да сподели.

Никола реши да си легне, но мислите за Росица, дъщеря ѝ, неговия син Кирил не го оставяха на мира. В някакъв момент сигурно бе задрямал. Но още призори се събуди и отиде пред компютъра.

Влезе в профила на Кирил и отправи покана за приятелство.

Поканата му бе приета мигновено. На екрана се появи снимка на сина му – непроменен за тази близо година, усмихнат, лъчезарен.

– Здравей, тате! Откога чакам да се появиш тук.

Иван Попов е роден в София през 1970 г. Физик и писател, преводач, есеист и футуролог. Три години е работил в Института за космически изследвания към БАН. Автор е на романа „Лутащи се мравки“ (2000). Истинска известност придобиха в интернет произведенията му от цикъла „Езиково инженерство“: по-вестта „Нашите марковски процеси“ (за-страхователен трилър за младши научни сътрудници, 2001) и „Хакери на човешките души“ (2004, определен като „хуманитарен киберпънк“ роман, без аналог в българската фантастика).

Създател е на литературно-публицистичните сайтове „КЕФ“ и „Подкрушие“, носител на наградата „Еврокон“ за дебют. Към настоящия момент Иван Попов е навярно единственият ни прозаик, който твореше в духа на Виктор Пелевин, съчетавайки оригинални научнофантастични идеи със социална сатира и гротеска.

Иван напусна живота на 49 години и отвори незарастваща рана в нашата колективна памет. Аз мисля, че неговият остър и непримирир ум не му позволи да приеме жалката ни социална действителност.

Съставителят

Иван Попов
(1970–2019)

ИСТОРИЯ НА ТЕЛЕВИЗИОННИТЕ ВИРУСИ

*„История на телевизионните вируси“ от Ендрю Керестури
(Andrew Keresztury. History of TViruses. 4th edition Springer-Verlag, Europolis-
Istanbul-Islamabad-Singapore 2059 y.)*

Заглавието на тази книга малко подвежда. По-точно, подвежда първата дума – „история“, създаваща очакване за отвлечено морализаторство и техническа неграмотност. Но авторът – телевизионният вирусолог Ендрю Керестури – е откровен „техничар“, един от най-големите експерти в своята област. Затова и книгата, която е написал, е по-скоро изчерпателен технически обзор, маскиран за приличие като история.

Изглежда маскировката успява да заблуди дори самите издатели, защото първото издание излиза в серията „Критика на постмодернизма“, а бележката на четвърта корица слага книгата в един ред с „Media Virus!“ на Дъглас Ръшкоф. Изглежда също, че ако издателите не се бяха заблудили, книгата въобще е нямало да излезе. ТВирусите са твърде деликатна тема, в която различни служби с времето впитат различни елементи на топ-секретност тъкмо по отношение на техническите детайли. Ако е бил записан като техническо издание, трудът на Керестури вероятно е щял да бъде спрял от компетентните органи много преди да стигне до книжарниците. А така първото издание на „История на ТВирусите“ успява да се задържи в продажба цели двадесет и три дни, преди службите да се усетят и да приберат целия тираж. Стига се чак дотам, че клиентите, купили книгата от електронни книжарници, биват издирвани с полиция и заставяни незабавно да предадат екземпляра си на органите... Впрочем това вече е част от историята на книгата, която е не по-малко интересна и поучителна от историята на описваните в нея ТВируси, но нека все пак се концентрираме върху съдържанието.

Керестури започва изложението си направо с въпроса „Кой е виновен?“ и му отговаря подобаващо – виновни са всички или, което е същото, виновни няма. Има, както ги нарича ТВирусологът, обективни причини: манията за цифровизация и стандартизация на протоколите, склонността на разработчиците да създават системи с огромен брой извънредно мощни недокументирани функции... Като капак – невероятно калпавите операционни системи след Microsoft, раздути свръх всякаква мярка, които, реализирани във фирмуер, заемат чипове с много голям капацитет. А в „малкото“ свободно място в неизползваните адреси на чиповете някой достатъчно хитър програмист може да вкара какво ли не.

И това „какво ли не“, според Керестури, с времето се развива извънредно много.

Като родина на ТВирусите в историята е останал украинският град Одеса; знаят се и имената на първите ТВирмейкъри – хардуеристите Леонид Кюниц и Мирон Крачунеску (вторият – молдовец по националност). Кюниц и Крачунеску случайно откриват във фирмуера на цифровите телевизори недокументирани функции, позволяващи изпращане на команди към телевизора по кабела, заедно с ТВ сигнала. В частност, имало е и команди, с които да се ъпгрейдва – както и въобще да се променя произволно – фирмуерната операционна система без знанието на самия собственик на телевизора! Нещо повече, оказало

се, че тези функции са неявен стандарт, възприет от всички производители... Кюниц и Крачунеску създават смесител – устройство, което стои на кабела преди телевизора и вмъква в сигнала нужните команди (отначало това не е било отделно хардуерно устройство, а компютърна програма). А Първият създаден от тях вирус е бил съвсем прост и хулигански – включвал е функции за клатене и обръщане на картината, за правене на „сняг“, а освен това е позволявал тези функции да се включват с тайни комбинации от клавиши на дистанционното управление.

След като експериментирали до насита на собствените си телевизори, новоизпечените ТВирмейкъри включили един смесител с дистанционно управление в телевизионния кабел, минаващ по стената на някакъв блок, и почнали да тероризират зрителите в целия квартал, обръщайки картината в най-сублимните моменти на венецуелските сериали. Зрителите, естествено, засипали кабелния оператор с оплаквания. Техниците бързо открили смесителя, но вместо да го махнат, скроили византийски номер: извадили от него батерийката и зачакали да се появят ТВирмейкърите, за да си оправят девайса. След което ги хванали с помощта на някакви частни охранители. Безхаберният украински съд дава на Кюниц и Крачунеску удивително леки присъди: 10 дни арест за хулиганство с използване на технически средства. Информацията за самите „технически средства“ обаче се разпространява лавинообразно. Между кабелните оператори в Одеса дори избухва война: всички инсталират смесители по кабелите на конкурентите и им обръщат картината наопаки с помощта на вируса на Кюниц. Впрочем кабеларите бързо сключват примирие, но някой – може би дори Кюниц или Крачунеску, не е известно точно – публикува кода на вируса в Интернет и за него узнават всички хардуерни хакери в Източна Европа, а малко по-късно и в Западна.

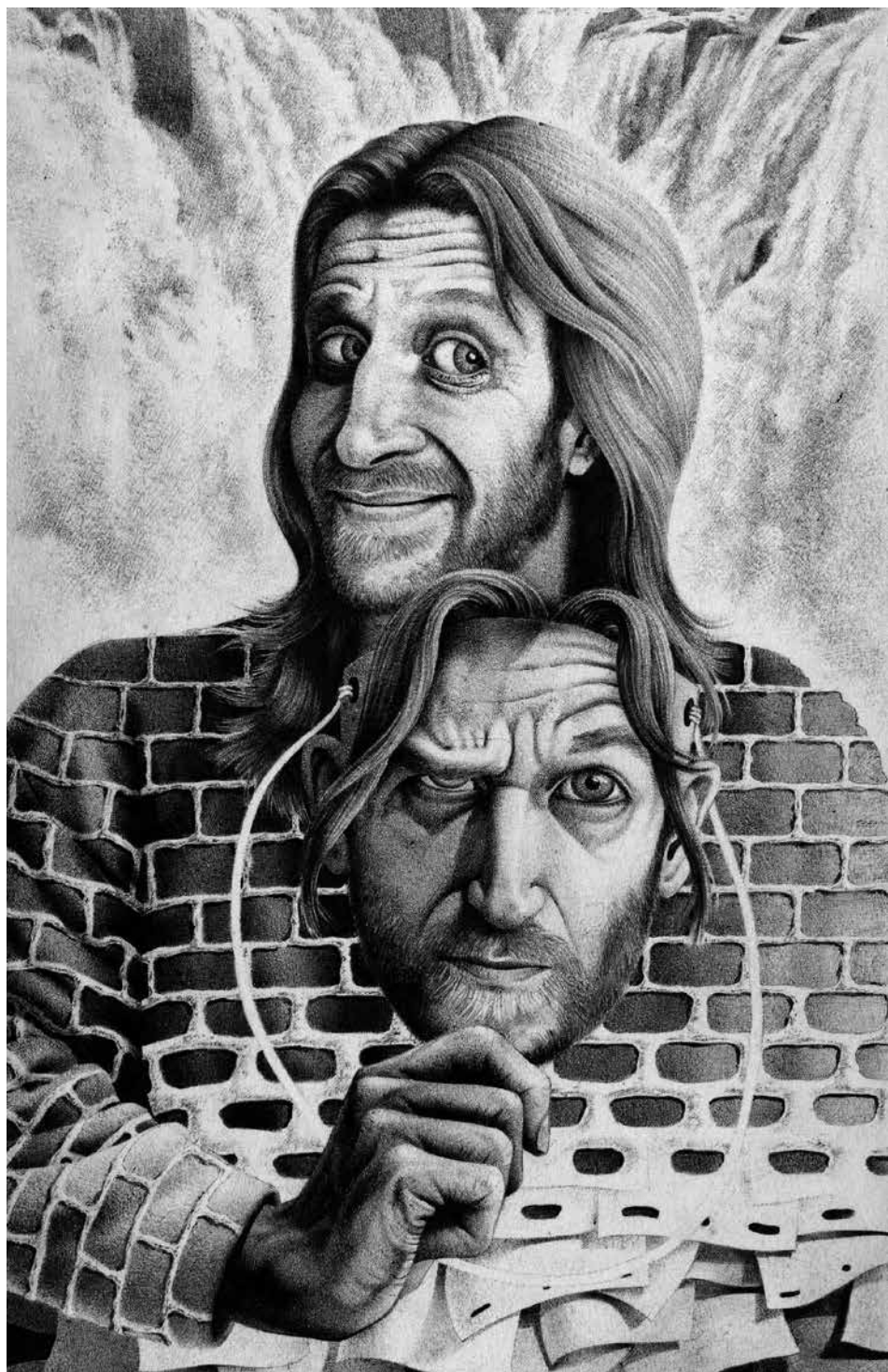
При второто поколение ТВируси се появяват по-сложни „потребителски“ функции, свързани главно с манипулиране на звука. Отначало всичко се свежда до смяна на тембъра на гласовете и други дребни ефекти; технически това се оказва лесно, понеже звукът също е цифрово кодиран и алгоритмите за манипулиране са доста компактни. За огнище на това поколение ТВ зараза се смята Румъния. Описан е случай, когато някой си Траян Радулеску докарал инфаркт на леля си, като направил нежната и красива героиня в някакъв филм да се обяснява в любов с пресипнал бачкаторски бас. По-късно обаче тези ефекти придобиват голяма популярност и се стига дотам, че самите кабелни оператори почват да ги инсталират на телевизорите по желание

на клиентите. Оказва се, че на хората това им харесва – да цъкат клавишите на дистанционното и да сменят гласовете на героите, тембъра на музикалните инструменти и т.н. с най-шантави заместители.

Малко след това се появяват и първите ТВируси, които вкарват в разговора нови реплики. Някаква група, подписваща се като Maznev/Razmaznev TVir Crew, преди някакви регионални избори пуска в мрежите вирус, който през известно време в паузите вмъква със случаен тембър хули по адрес на един от кандидатите: „И все пак Артъчки е говедо!“, „Но трябва да имаме предвид, че Артъчки е говедо!“, „А това, че Артъчки е говедо, не подлежи на съмнение“ и пр. В името на групата Maznev/Razmaznev за пръв път се среща и съкращението TVir. (За реакцията на охуления кандидат Артъчки авторът на книгата не споменава нищо.)

През следващите няколко години този тип вируси се развива извънредно широко и става любимо оръжие на радикалните политически групировки в Америка и Европа. Широко ги използват например антиглобалистите и неофашистите. Освен с дистанционно управляеми смесители, поставяни в кабелните мрежи (по аналогия със сплитерите ги наричат „разплитери“, „преплитери“, „заплитери“ и т.н.), пропагандните ТВируси се разпространяват и чрез заразени пиратски видеодискове. (Недокументираните команди могат да инфектират телевизора не само от кабелната мрежа, но и от произволен видеоносител, стига той да е в цифров формат.) ПропТВирусите създават огромни главоболия на полицията, за борба с тях са въведени драконовски закони, предвиждащи наказания не само срещу разпространителите, но и срещу онези, които доброволно си вкарват в телевизорите код, променящ предаването. При една кампания Интерпол успява да арестува членовете на групата Maznev/Razmaznev, но след няколко седмици те бягат от ареста при мистериозни обстоятелства и изчезват сякаш вдън земя. Чак след 15 години един от тях е открит случайно застрелян при операция на полицията срещу черночиповата мафия в Германия.

Към ТВирусите от т.нар. активно-звук тип Керестури причислява и някои минималистични, слабо разпространени ерзацверсии, които нямат функции за вмъкване на реплики и смяна на гласовете. Например, ако вирусът улови в сигнала името на президента, пуска шум в канала и влошава за известно време картината. От това поведение на сигнала хората се ядосват и им се образува условен рефлекс за името на съответния човек – също като при кучето на Павлов. Интересно е, че тези по-прости активно-звукови версии се

Графика: Пламен Семков

появяват чак след другите, по-сложните. Те са били използвани не толкова от радикалите, колкото от предизборните шабове, пускащи такива вируси срещу своя кандидат и после обвиняващи противника в незаконни пропагандни удари по подсъзнанието.

Появата на вируси, умеещи да манипулират телевизионната картина, закъснява с десетина години спрямо вирусите, манипулиращи звука. Според Керестури това е заради по-сложния и по-дълъг програмен код, нужен за анализ на изображенията. Но когато ТВОСовете* се раздуват достатъчно и ТВ процесорите стават достатъчно бързи, се появяват и такива вируси.

Започва се, както винаги, с чисто хулиганство – с „рисувача на мустаци“ (който заедно с целия алгоритъм за разпознаване на лица се събира в 36 килобайта!). По-късно се появява „изтривачката на надписи“, замислена като форма на борба с рекламата. След нея идва и Ваугактаг – човече, размахващо червено знаме с кръстосани полумесеци и чук, което се появява някъде в ъгъла на екрана точно в моментите, когато визуалният ред става максимално динамичен. (И с това отклонява по особено жесток начин вниманието на зрителя.) На базата на Ваугактаг се пръква цяло котило от нагли анимации-паразити, които се включват и тормозят зрителя при най-различни поводи. Много често те се пускат като част от някоя рекламна провокация или контрапровокация.

Антивирусната борба на телевизионните оператори се води с автоматично разпространение на антивируси по мрежите, които сканират паметта на телевизорите и чистят закачилите се там паразити. В Интернет също излизат програми за дезинфекция на ТВ-паметта. На това обаче ТВирмейкърите отговарят със стелтвируси, способни да се маскират до пълна невидимост. Освен това в един момент ТВирусите просто стават модни – например тийнейджърите, за да дразнят родителите си, сами заразяват семейните телевизори през специални външни устройства, продавани на черния пазар. Пак на този пазар излизат т. нар. **предтелевизори**, правещи предварителна обработка на сигнала с възможностите на всички вируси, взети накуп: манипулации на звука, обръщане на надписи и човешки фигури в картината, вредни скачащи картинки от типа на Ваугактаг и дори елементи на изкуствен интелект, вмъкващ идиотски реплики във филмовите диалози и в съобщенията на дикторите.

---

* ТВОС – телевизионна операционна система.

Според Керестури най-скандалното е, че производителите на телевизори така и не премахват командите и функциите, правещи възможни ТВирусите. Те нито пожелават да свият стандарта, нито пък дават обяснение на вирусолозите защо са нужни такива мощни и опасни възможности в един обикновен битов уред. От това авторът на книгата заключава, че производителите са имали планове да използват милионите телевизионни процесори за някакви свои цели – примерно да пуснат по тях паралелни изчисления, а после само да съберат резултатите. (По онова време е бил популярен слухът, че излишната изчислителна мощност на домакинските устройства се използва по този начин от военните и от тайните служби.) Чак когато ТВирусните епидемии са в разгара си, на пазара излизат два-три модела телевизори, при които ъпгрейдът на ТВОСа е хардуерно невъзможен. Само че се оказва, първо, че тези модели не се търсят кой знае колко, и второ – че хардуерната невъзможност се превръща във възможност само със запояване на едно допълнително мостче на платката.

Във всички сведения дотук няма нищо ново или секретно, те отдавна са публично достояние и единствената заслуга на автора е, че ги е събрал накуп и ги е систематизирал. Но по-нататък Керестури започва да говори за съвсем други типове ТВируси, за чието съществуване преди са вървели само слухове, без никакви факти или официални признания. Става дума за ТВируси, имащи като „потребителска“ функция подпрагово внушение: кодиране на скрит звук и скрита картина.

Технологиите за подпрагово внушение са известни още от миналия век: звук или говор със сила (или честота) под прага на възприятие въпреки всичко се възприема, но подсъзнателно. Същото е и с изображения, скрити във визуалния ред – може като 25-и кадър, а може и отделните пиксели да са разхвърляни по всички кадри, така че „скритата картинка“ да не се вижда явно при покадрово разглеждане. Тези техники са били развивани от спецслужбите с идея да станат инструмент за „пробутване на убеждения“ – политическа пропаганда или търговска реклама. Но нищо, абсолютно нищо не пречи те да бъдат реализирани във форма на телевизионен вирус.

Впрочем Керестури така и не дава доказателства, че такива ТВируси някога са били създавани. Той само нахвърля принципната схема и опровергава слуховете за прилагане на подпрагови вируси от знаменития навремето диктатор Хулио Сезар Милетбашиян. Както нарушения, причинени от употребата на неизвестна забранена видеотехнология. Вече по-късно той научава, че нещо подобно са разработвали двама украински хуманитарни технолози с фамилии Дацюк и Якимец, раз-

следвани по подозрение за връзки с режима на същия онзи диктатор Милетбашиян...

Керестури завършва този раздел с новината, че „съвсем наскоро“ – а това значи малко преди първото издание на книгата от 2021 г. – са открити няколко ТВирусни щамове, използващи видеомодификатори по схемата на Дацюк и Якимец.

Никога обаче не се разбира кои са тези щамове. И никой друг не ги вижда. Книгата е конфискувана, авторът – арестуван, но с това приключенията не свършват, защото след няколко месеца Керестури е отвлечен от въоръжена група, докато затворническият камион го кара към съда. След още две години някакъв журналист случайно среща Керестури в град Беретьоуйфалу на унгарско-румънската граница и дори успява да вземе интервю от него, но тайнственият ТВирусолог отново изчезва...

Но неговата книга не изчезва. Буквално дни след конфискацията тя започва да се появява като файл на най-различни сайтове за хардуер в Интернет. Органите вземат бързи мерки срещу интернет-копията, дори дават присъди на трима администратори, държали файла в мрежите си. Но много по-късно те откриват, че не са свършили нищо. Книгата най-нагло продължила да си седи на сайтове в Европолис; но за да не я откриват търсачките (респективно – службите), някои от буквите във файла просто били сменени с идентични букви от кирилицата...

Впрочем това се открива чак след края на Първата световна хуманитарна война, когато компетентните доскоро органи са разформировани, а телевизионните мрежи, или по-точно остатъците от тях – предадени под контрола на Световната организация за съдействие на Глобалния джихад. В сегашните телевизионни стандарти възможностите за вирусно проникване са абсолютно изключени, а балансът на информацията, предназначена за дясното и за лявото полукълбо, се следи строго съгласно разпоредбите на нашия вожд и учител аятолах Мукадаси ас Садр. Така че днес трудът на Керестури има вече наистина само историческа стойност – което всъщност позволи да бъде преиздаден три пъти при доста голям читателски интерес. Да се надяваме, че и занапред стойността му ще остане само историческа.

Аллах керим!

Джелал Масуди
Книжен обзор на в. „Тракийски Кюрдистан“
(Ески Заара), бр. 152/2059 г.

Превод от кюрдски: Ованес Папазян

Редактира: Калин М. Ненов

Фантастичното нефантастично

Александър Карпанчев

ПРИКАЗКА ЗА ДУМАТА

На вълшебния фантаст и словоделец Геннадий Гор*

Усещам, че някой ме вика. Гласът идва отдалече, издълбоко, сякаш трябва да се провре през гъста гора, където се заплита в клоните и пада в хладните жилави скути на мъха. Но се изправя и разперил ръце, тича към мене. Чувам насеченото му дишане и сухотата в гърлото му ме пърли. Стъпките му отекуват по камъни, които отпиват капка по капка кръв от ходилата; камъните ще натрупат спомени за векове, докато станат безпаметен пясък. „Думо! Думо!“ – настига ме гласът, и мощен, и плах, топящ се в пространството, нечленоразделно разкъсан от времето. А аз бавно кръжа над гората, скривам се зад облаците като зад тензухени завеси, докосвам короните на дърветата. Под кожата ми се прелива безсънищата на сокове, от които лумват цветни пъпки и плодове. „Думо! Думо!“

И аз самата се пълня със сокове, струи се пенят в моята прозрачна чаша, за да ме превърнат в гланцово-червена череша (и съзвездие ми е дръжката), да ме изрежат като парче воден седефено-зелен или рехаво-жълт пъпеш, да ме обвият с дъхавите трапчинки на портокал или да ме облекат в четири детелинови рокли. Нося се над цитрусови градини; зад тях се плиска море – бокал с вина и легенди от всички епохи – и аз слизам до вълните, мятам лъчиста пътека, а гласът бяга запъхтян отгоре ѝ и ме търси, иска да ме постигне. Той се хлъзга по телата на риби, в чиито зеници и люспи се отразявам, сече медузено желе, скача като делфин, тръби като кашалот: аз извайвам от мрака бисерната въздишка на фонтана му. „Ела! Ела!“

Издигам се високо над морето; той все така плува там, гласът му се смесва с ултразвук на скумрия, с жребия на ранена мида, със скърцане на корабни килове, влита се в такта на дръзки мотори. Струва ми се, че не се е измъкнал от онези дебри, не, още не. Шипка го закача, прилепчива като сноб, плодове го удрят по главата, за да отпечата формата си и в друга плът. Подобни на ята калинки, от ръцете му се роят пръски кръв. Затворил очи, той пълзи между аромати, ноздрите му стават на пещери, където можеш с часове да се луташ. Подземен и див ягодов ручей, темену жени, ябълкови, джодженови сталактити, сталагмити от библейски билки, липови, копривени, брезови прилепи хвъркат наоколо, топла и мъхната капка гроздов сок пада насмешливо върху носа му. „Къде си? Къде си?“

Ронят се листата, вятърът валсира поред с всяко; шумата се сляга, ферментира и снегът засипва кафявите ѝ бръчки. Гласът се извисява в коледната тишина, блъсва ме внезапно, ляга и стопява снега. Потоците набъбват от втечнени преспи, южнякът натиска клавишите на леда... Умората се вкопчва в опашка на лисица, ловува, понася се в глигански тръс, плакне се в гърлото на славей и се загубва из джунглите. Разсича лианите, там! там! – предава се от колиба на колиба, буди мравките, отвива пръстените на змиите, затаява се за скок в тигър, става рунтав и сочен като кокосов орех, а крокодилите в плитководието напомнят пънове. „Думо! Думо!“ Той сяда на един пън, вслушва се. Вижда как под светлината ми се разпиляват коси, искрят; как в очите лъщят въпроси, светкавиците на мълчанието; усеща ръце да свиват горещ венец около врата му. „Ще те намеря! Ще те открия!“

Пънът се завърта и чезне като семафор на влак, препуснал по цимбала на релсите. Аз се хващам за последния вагон и тръгвам из купетата. Като светулка прелитам между сплетени длани и ресници, прекосявам сънища, бдение, усилията на Хипнос... Заварвам го облегат на прозорец в коридора. Стои и ме гледа с глава към небето. Влакът изпищява, композицията делово проблясва, прилична на око, което мигва в тунелите и отново ме търси. Няколко държави – няколко спирки, кванти надежда и аз пак долавям гласа. Той надвиква пушеците, надбягва локомотивите и самолетите, спуска се под най-смелия батискаф и ме потапя в многоликото си ехо, стеснявайки обръча. „Не бягай! Не бягай!“

Влизам в нощните огледала на ручей, в стаи, в дюзи и пещи, намирам се върху златни куполи, разхубавявам локви. И гласът ме следва, все ме настига. Ту като амалгамен звън, като шуртене и студ; ту като стайна топлина, като намек за изгрев и заточение; ту като камбанен речитатив. И аз го съзирам край реките, в хилядите къщи, по гарите, в музеите, на пристанищата и аеродрумите, под смокиново листо, по омагьосаната пудра на спящи пеперуди, дори зад облаците. Къде ли го няма? „Къде? Къде?“

Суха и бледа като костилка от фурма, аз се люлея над пустинята, а пък той язди камила, скача в джип, нозете му пърхат, дълбаят пясъците. Гласът му излита от развалините на инкски селища, втъкава се в радио- и телевизионни вълни, които с грохот се разбиват върху сребърния ми вълнолом. „Думо! Думо!“ Сякаш не е един, сякаш е многохиляден зов. Тълпи очи, изкълвани от птици, изсмукани от оси, инкрустирани по колиета, устремени подир следите ми, плуващи във вените ми. Крака, останали по фронтите, дуелиращи се с хирургически триони, отхапани, загубили образ, забравили цел; пращящи от здраве, млечни и смугли, милиони крака, чиято верига ме заобикаля. „Ела! Ела!“

Устни като хълмове от прасковен цвят, от мискетова шира, от огнисто сукно, от дихание на ракетно сопло, от пух на червеношийки, от розово кадифе – те ме търсят, те се протягат, ще ме изпият, ще ме размножат; може би това е целувката, заради която живея и чрез която ще остана. „Думо! Думо!“ – мълвят, стенат, галят, изригват устните. Гласът пружинира, глъхне, тътне, налита, преобразява се в ръка. Ята от ръце, нокти като огледала; от малките и крехки никнат огромни, непреодолими ръце: „Не бягай! Не бягай!“ Хоровод от езици; ковачници и пресовачни цехове, вулкани с феникси над кратерите, багри на геената и пролетен капчук, замиране на китарна струна, цигулка, която вдишва лъка си, комар и тротил, жужене на клепащ, водопад – все сърцата на гласа; коси, от които се изплитат въжета и стълби, потомци на Паганини и ризници. „Думо! Думо!“

Аз плувам над света и ерите, а гласът ме догонва, губи се, избухва до мене – направо в сиянието ми. Ставам на новоизсечена монета, на момическо лице, на лимон, кръв, банан, на студен минерал, на страстно огнище, на листец от кокиче, на брошка, на гергев с бродирана градина, на вещица, на великанска капка въськ; подменям си плътта с кост, с чай, с рибешки мехур, с ванилия, с роза, със слюз на охлюв, с мозъчни бразди, с кехлибар – не, гласът ме открива, да, гласът ме зове. „Ти! Ти! Ти!“ Разпуква се синята паница със златна пшеница... Отсвет връз снега, птича трела, мъждиво-кремаво на хоризонта, очи, които се откряват, за да ме изпратят. От гората излиза той, от влака се смъква пак той, надниква изпод стръковете мащерка, скача от самолет, избликва от моретата и тризъбецът му искри победоносно под лъчите ми, подава се от пещерите, крачи по градските площади, като гълъб пригладва перата си и отърсва зрънца мастило от тях, дърпа юздите на кобила, облаците вземат неговата форма, като пара струи от почвата, като слънчев лъч ме жегва и всичко това се слива в едно, в един глас, който ме постига: „Думо! Думо!“

Аз избледнявам, крея, разтварям се в соковете на деня и отплувам по вълните на неговия вик: „Намерих те! Намерих те!“ Течението ми нашепва, че навярно друга нощ този глас няма да заглъхва така, може би в друга нощ той ще ме улови там, където още не е търсил, ще ми покаже нови пътища, след като сам се понесе по гърбовете им. Ехото кипи; трепват шии на слънчогледи. „Думо! Думо!“... Ставам почти памучна, акварелна, падам и се възнасям върху прибоя на гласа, който замира и пламва наоколо, оставяйки написани с пяна стихове, заличава ги, реди нови, слънцето ги изпича и препуска към запада, докато в нощта пак срещнем себе си.

---

* Руски прозаик и поет (1907–1981), превеждан нееднократно и у нас. Най-известен е тук с романа си „И з в а я н и е“, излязъл в библиотека „Галактика“ под № 28. – Б. авт.

Емил Орманов

ПОГРЕБАНИЯТ СВЯТ

Той бе Рокфелер. Дюпон. Форд.

Тя бе Джуди Гарлънд. Глория Суонсън. Одри Хепбърн.

Или той бе Кари Грант. Ерик Клептън. Джо Кокър. Пол Нюман.

А тя бе Ози Озбърн. Джанет Джаксън. Доли Паркър. Сара Вон.

Питаше се кой ли бе той сега. И дали съществуваше? Къде беше той между толкова различни мъже в живота ѝ? Не знаеше. Но го издирваше нетърпеливо. Той бе продукт на неудовлетвореното ѝ его. Беше другият, постижимият друг. Част от Уолстрийт, от Манхатън, от Ню Йорк – от всичко това.

Жадуваше за любов. Но желаше само него – повече от всичко на света и на всяка цена. Той поразяваше еротичното ѝ въображение. Бе мъжът на мечтите ѝ. Идеалният, съвършеният мъж. Образ на всички мъже.

Изгубила го бе в предишен живот. Трябваше да съществува сега. Беше другата ѝ страна – изгубената ѝ същност. И бе влязъл в нея. Както и тя в него. Там съществуваше. Мислеше с неговите мисли, слушаше неговите сингли, четеше неговите книги, неговите списания. С него бяха като сиамски близнаци. Преследваха се. Съревноваваха се. Той я биеше по точки. За това усилено четеше. С това изразяваше своята същност.

Хип-хоп култура. Фюзън. Семплинг. „Лимп Бизкит“. Шарън Стоун. Фензин. Уъркшоп. Хай-култура. Кърт Кобейн. Гай Ричи.

Четеше с все по-голяма стръв.

Джемсейън. Римейк. Настася Кински. Дейвид Бауи. Майлс Дейвис. Чарли Паркър.

Не знаеше дали той съществува. И къде е сега. Него – когото бе изгубила в предишния си живот. Но четеше, за да се изравни с него. Издирваше го. Нуждаеше се от този мъж. Желаше го повече от всички. Той притежаваше магнетичен чар, с който я привличаше неудържимо. Затова го търсеше между толкова много мъже в живота си. Наблюдаваше света през неговите очи. Трябваше да го срещне. Той бе нейната голяма, страшна любов.

Кларис Конъли имаше своя кариера – искаше да стане супермодел. Това не бе просто желание. Или мечта. Бе самият ѝ живот. Искаше ѝ се да се наложи на всяка цена. Ще стигна върха – окуражаваше се тя. И го заслужаваше. Притежаваше всичко необходимо за това – бляскава външност, лице за милиони, перфектна кожа, безупречно тяло. Нямахте равна на себе си. И беше обезпечена. Да се самоутвърди, да докаже, че може да се хареса – за това живееше.

Вгледа се в огледалото. Бе това, което искаше да бъде. Разкошна руса коса, идеално пригладена на челото и тила – нямаше грешка. Стилна прическа, перфектен бюст, тънък като монета кръст, изкусителен задник – тя просто си знаеше цената. На този фон самочувствието и самоуважението ѝ изглеждаха непоклатими.

Иначе копнееше за независимост, за освобождение, за разкрепостяване. А и отвсякъде се носеше вкусът на забранения плод. Циничните слогани на рекламите ѝ намигаха със своето арогантно съдържание: „Доза наглост!“, „Бижута!“, „Стани богат! Вкуси от властта“, „Лежерен живот – преживей го! Сграбчи възможността!“. Всичко я караше да живее, да бъде екстремна. Целият свят беше екстремен. Животът с неговите неустойими съблазни безбрежно я привличаше. Но за първи път се сблъскваше със своята самота. Искане него. Търсеше го сред толкова други.

Живееше на 43-та улица в Ню Йорк. Седеше на дивана във всекидневната си и се отдаваше на блянове. Стаята предлагаше впечатляваща гледка надолу към Уолстрийт. Беше се съблякла по бикини. Играеше си с връхчетата на гърдите си и с гладко избръснатия си пубис. Беше игра, флирт. Лягаше си с разширени очи. Спомняше си думите, които бе прочела преди малко. „Моят сексуален орган! Делириуми. Докосни ме!“ Мастурбираше с образа му пред себе си.

Вгледа се отново в образа си. Напълно съзнаваше, че е привлекателна. Бе самоуверена като гълъб. Притежаваше чувственост, която никога до този момент не бе успял да насити. Държеше се подчертано арогантно и дръзко. Това обаче не ѝ пречеше да се чувства самотна. Живееше в уединение. Самотата ѝ се бе резорбирала в тих навик да слуша музика. Възприемаше я като бягство от самата себе си. Музиката е като мен самата – мислеше си тя. Обхващаше я консумативен бяс. Купуваше сингли. Прослушваше ги в захлас. Хранеше се в апартамента си.

Включи плейъра за компактдискове. Пусна две сладникави парчета на Бони Тейлър. Не, не се нуждаеше от това. Трябваше ѝ нещо по-динамично, по-жизнеутвърждаващо. Смени ги с Майлс Дейвис с неустойимия му микс от чувствен соул и пленителен поп. Харесваше музиката му. Майлс Дейвис бе един от архангелите на модерния свят.

После отвори музикалния сайт. Чу една балада на „Лед Цепелин“ с акустична китара и Джими Пейдж с китара двуцевка. Прослуша и Крейг Дейвид, и виртуалната група „Горилас“. След тях зазвуча „Ескейп“. Песните в този албум бяха очаровали милиони. Дивите ритми и острите дисонанси на тази музика я довеждаха до екстаз. Тези парчета пускаха на бял свят истинското ѝ аз. Нуждаеше се от точно такова разтоварване.

Фънк, денс, соул, госпъл – избирай! Състави „Крийм“, „Ху“, „Дийп Пърпъл“, „Пинк Флойд“. Пусна енергичния, напорист бийт, наелектризираното

пиано на Чък Кърия. После DVD-то. Показваха брейк данс и рисунки със спрейове. На екрана се открояваше освободеното поведение на девойките. Държаха се откровено лесбийски. Двете момичета не само се целуваха, но и се показваха по евино облекло в клиповете. Остави диска.

Музиката обаче не я спасяваше от мисълта за него. Беше фатално приличане. Искаше да го види, да бъде с него.

И един ден той ѝ проговори. Беше видение. Грундът на очите ѝ го отрази в меки форми. Говореше телепатично на ухото ѝ. Имаше леко странен, меломански глас, малко продрезгавял от алкохола и никотина.

– Здравей! Как си? Ай лайк ю. Харесваш ми. А ти? Сигурно да.

Потърка очи. Видението се изпари. Халюцинация? Не мислеше, че е това. Не вярваше в халюцинации. Не и този път. По-скоро бе телепатия. Иначе как да си обясни гласа му? Той бе реален. От другата страна на въображението ѝ той съществуваше, извикан от бляна на собствената ѝ душа. И с всеки миг ставаше все по-осезаем, все по-релефен, по-истински. Докато един ден действително не го видя и не чу гласа му. Но това бе по-късно. Следващите седмици го търсеше в Ню Йорк. Знаеше, че съществува в този град някъде. Бе уверена в това. Знаеше и къде да го намери. И тя се приготви.

На следващата сутрин закуси с корнфлейкс и нескафе. Погледна се в огледалото. Прическата и дрескодът ѝ бяха свършени. Беше си поставила грима „Фейтал епъл“ на „Ревлон“, най-предизвикателният нов цвят, откакто Ева бе изскочила пред Адам. Облечена бе в каймаченобялата си рокля, а на главата си бе сложила шапка а ла Мери Джей Блайдж. Взря се отново в образа си. Това, което видя, напълно я удовлетвори. Усмивката ѝ бе ослепителна, тялото – удивително стройно и елегантно. Личеше си, че има екзотична кръв.

Във филтрираната светлина на ранното утро закрачи по „Медисън авеню“. Носеше се, обвита в облак „Шанел 5“. Косата ѝ излъчваше приятен мирис и имаше метален блясък.

Сви по „Седмо авеню“. Кларис бе млада, ефектна и изящна, в крак с последната дума на модата. Излъчваше убийствен, смъртоносен сексапил. Най-привлекателната жена в Ню Йорк. Изглеждаше неустойимо с дългата си и прилепнала по тялото каймаченобяла рокля със сребърни ширити. Очите ѝ бяха красиви – големи, зелени и обещаващи. Притежаваше най-умопомрачително дългите крака в мегаполиса, най-сочния стегнат бюст и най-идеално закръгления и сладък задник. От нея лъхаше на свежест, а ослепителната ѝ усмивка излъчваше суперблестящо сияние, най-зашеметяващата усмивка на света. Можеше да бъде наистина предоволна от себе си. Но не изпитваше това чувство. Мечтаеше за повече. Той все по-силно я привличаше. Съществуваше някъде в големия град. Трябваше да го намери.

„Сентръл Парк“. „Бродуей“. „Бруклин“. Уолстрийт. Сърфираше из улиците, търсейки го. Той ѝ бе мислено неизменен спътник.

В разходката си се припознаваше в различни мъже. Но тя търсеше гласа му – леко странен, меломански, подрезгавял от цигарите и алкохола. С удължен от устрема лик се спусна по „Таймс Скуеър“, после краката ѝ я отведоха на „Парк авеню“.

Спря изтощена в едно кафене и си поръча невинен чийзбъргър. А от една аптека на „Хановър Скуеър“ купи шишенце лавандулова вода, с която освежаваше вечер лицето си – плод на благонравната ѝ самотност. От един дръгстор пък купи за дългите си крака и подмишниците си комплект за бръснене „Скин съплес“. Вървеше самоотвержено по улицата. Не знаеше къде е той сега, дали е в града. Но мислено бе с него.

Обърна се назад.

Нямаше го на улицата.

Следващите дни скучаеше в Ню Йорк. В града не бяха останали съблазнителни мъже. Може би бяха отишли в Европа.

Реши да се обади по пейджъра си на Гладис. Двете бяха приятелки. Навъртя номера ѝ.

– Как си? – запита я Гладис.

– Никак. Скучая в Ню Йорк.

– Не можеш ли да прескочиш при мен в Париж? Утре вечер устройвам лайф парти в моята стая в хотела. Ще се радвам, ако можеш да дойдеш.

– Мога!

– Още сега?

– Да. Ще събера багажа си.

– Отседнала съм в „Риц“.

Гладис Алисън беше рекламно лице на „Том Тейлър“ в Париж. Бе работоличка и истински тайфун. Прескачаше в гастролите си между Ню Йорк, Лос Анджелис, Париж и Рим. „Плейбой“ я беше избрал за лице на корицата си миналата година. Прекланяше се пред таланта на живота. Издигаше в култ играта, забавленията, преследването на мъжете. Имаше пиетет към първичните импулси. Виталността – това бе нейният бог. Бе цинична мъжебройкаджийка, привърженичка на вагиналната духовност. Изстискваше мъжете. Заобикаляше се с шоумени, бизнесбосове и филмови магнати. Определено помагаше на Кларис. Двете идеално се разбираха. С нея нямаше нужда от други езици.

Стегна куфарите си и се отправи към летището.

На летище „Орли“ се огледа. Бе сексапилна и изкусителна в тишгъртката си от деним, с гел в косата. Взе такси до площад „Конкорд“. В кафе „Роял“

си поръча пудинг с конячен сироп.

В следващите часове разгледа набързо обелиска в Париж и Версай, после седна в малък, но скъп локал и си поръча млечен коктейл. Сетне се отби на бегом в Лувъра и поседя край статуята на Венера Милоска. Паркът „Гюйле-ри“ и галериите на „Пале Роял“ не значеха нищо за нея пред модните къщи. Обиколи ги. „Баленсиага“, „Ив Сен Лоран“, „Живанши“, „Шанел“, „Черути“, „Нина Ричи“, „Кристиан Диор“. Гледаше моделите, търсейки тоалет за себе си. Избра си такъв от „Долче и Габана“.

Тръгна по улиците на града. Всичко ѝ говореше за него. Сви по „Кроа-зет“, стори ѝ се, че го видя. Силуетът приличаше на неговия. Беше се припознала. Не бе той.

Отседна в „Крийон“. В сравнение с дизайнерския шик и разточителство на „Риц“, великолепият и елегантен хотел, в който бе отседнала, ѝ се стори тържествено помпозен. Нае две стаи в един четиристаен апартамент, целият в стил ар деко, с мраморен под и поизбледнели претенциозни картини по стените. Преоблече се. Избра сутиен марка „Шанел“, рокля в дръзки тонове с изрязано деколте, прекалено къса, така че ѝ се откриваха хълбоците. Искаше да скандализира. Бе красива и много секси.

Сетне се отправи към аристократичния хотел „Риц“.

Партито представляваше нещо необикновено и феерично. Гладис никога не бе изглеждала по-ефектно. Тя бе богинята на купона. Отиваше ту при един, ту при друг гост, усмихнато поздравяваше всички и създаваше впечатление, че е отлична домакиня. Бе в прекрасно настроение. Челюстите ѝ бяха отворени в широка, непринудена усмивка. Вече бе заситила кръвожадната си страст с пет двойни джеймсъна и приличаше на проститутка лесбийка, надрусана с екстази. Иначе притежаваше лице на най-голяма красавица и характера на най-решителния сангвиник. Омаяла беше главите на всички от Ню Йорк, Вашингтон, Париж и Милано.

– А, ето те и теб. Ела да те представя на гостите.

Погледите на всички се обърнаха към нея. Гостите пиеха прочути марки вина и се гощаваха с изискани ястия. С втъкнати на врата салфетки похапваха сочна печена патица, а сервитьори в бели смокинги доливаха шампанско на дамите, които скучаеха в официалните си рокли. Беше претъпкано с хора.

За миг изгуби Гладис.

– Ето ме. Коктейл? – Гладис ѝ се усмихна и откри идеалните си зъби.

Коктейлите с шотландско уиски бяха освежителни и приятни. Скоро потъна в благото от мелодрами на Гладис.

Веднага почувства флуида зад гърба си. Рязко се обърна. И тогава го видя.

Съвсем не приличаше на синеоко момче от църковния хор. Имаше нещо мъжествено и фрапантно привлекателно в него. Рязко се отделяше от останалите гости със своята външност. Хвърли бърз поглед на облеклото му. Бе

облечен в дрехи на Армани – в костюм от антрацитен туид на сиви райета. Елегантността му, безукорна за четиресетте му години, му придаваше внушителен вид. Целият излъчваше сигурност, особено обаяние и чар. Ухаеше на мъжки парфюм, на сила и слънце. Но най-вече я поразиха неговата красота и мъжественост. Мълниеносно прецени, че е изтънчен и притежава маниери, вкус към екстравагантност в облеклото. Успя да го огледа по-подробно. Беше почти прекалено съвършен. Въплъщаваше стереотипите за изисканост и стил. Бе строен и висок, а лицето му имаше здрав, матов скиорски тен. То я бе очаровало. Ясно виждаше очертаните му вежди, сресаната настрани гъста черна коса на леки, съвсем леки чупки, смеещата му се уста. Бе с широки рамене, дълги крака и тесен таз. Но най-вече я поразиха очите му. Синьо-виолетови като морето. Бяха неотразими. Имаше нещо невероятно в тях, нещо непримиримо, тресавищно и непреклонно.

Отхвърли косата от лицето си, челото ѝ гореше. Това бе *той*. Усети как сетивността ѝ рязко се изостря, как настръхва. Не можеше да се пребори с вълнението, което се надигаше у нея.

Кой бе този мъж? Дали беше някой от чуждестранните агенти на Гладис или неин личен приятел? Но който и да е, трябваше да си признае, че го желае. За миг очите им се срещнаха и тя изпита чувството, че той отгатва мислите ѝ. Отвърна на това с безизразна физиономия. Но в един бързолетен миг погледите им се кръстосаха отново. Той усмихнат се насочи към нея. Стрелна я със стоманеносиния си поглед без свян, от който по бузите ѝ изби руменина. И още веднъж я поразиха невероятният цвят на очите му.

Той бе заел дръзка поза. Арогантно я огледа от глава до пети. Обърна се към нея със същия глас – леко странен, меломански, продрезгавял от алкохола и никотина.

– Здравей! Как си? Харесваш ми. А ти? Сигурно да.

Изтръпна. Същите думи. Но предизвикателството му беше непоносимо нагло и обидно. Думите му прозвучаха като предупреждение. Колкото и да бе отчайваща обаче тази мисъл, трябваше да си признае, че го желае. Той бе расов, съвършен, стопроцентов мъж.

– Без майтап. Страхотна си. Изглеждаш някак по-различна от другите. На каквото и да се дължи това, харесва ми!

Кой бе този човек, питаше се тя. Освен ако не беше сбъркала. Невъзможно бе. И все пак, нещо у нея ѝ подсказваше, че това е той. Бе същият от въображението ѝ. Гласът, очите, походката, маниерите – всичко бе същото. Той съществуваше реално, извън въображението ѝ. Бе той – единствен сред всички мъже.

Без да се притеснява от харизмата му, тя се приближи до него и изстреля от упор в лицето му:

– Кой сте вие?

– А вие?

– Кларис Конъли. Фотомодел. А вие? Не ми отговорихте. Ако забелязате, първа попитах.

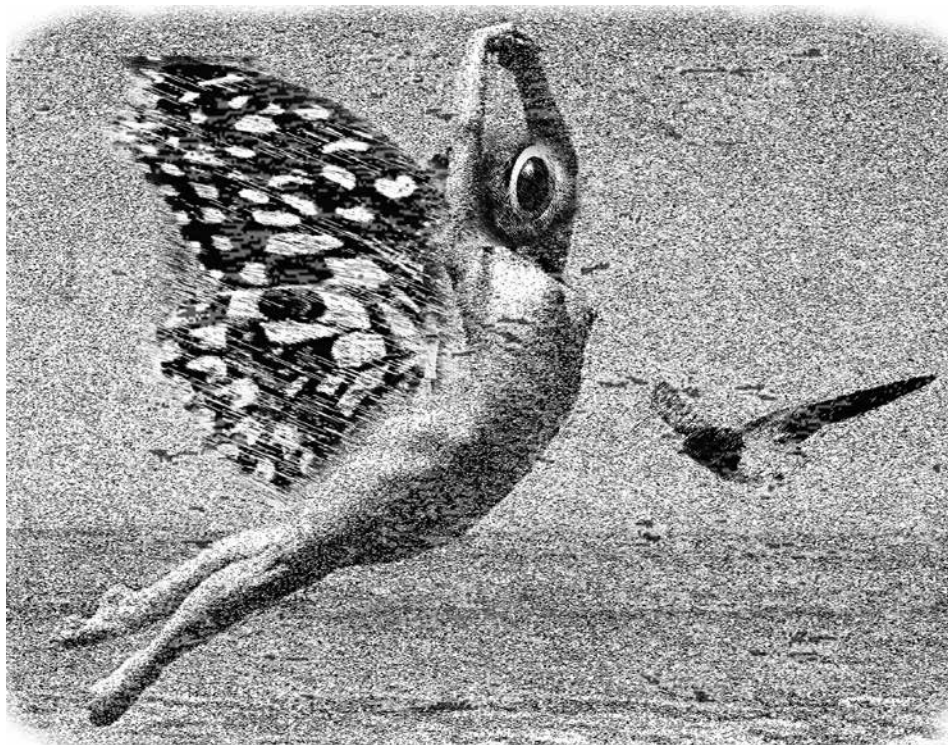
– Алън. Просто Алън.

– Моля?

– Алън Фрост.

Изтръпна.

Никога преди не беше го виждала освен по вестниците. Но бе чувала много неща за него. Алън Фрост бе привлекателен, преуспяващ магнат на Уолстрийт. Единствен наследник на фамилията Фрост. След смъртта на баща си той бе наследил огромното му богатство. Алън бе истинско олицетворение на империята. Възходът му на Уолстрийт беше светкавичен. С лекота си бе проправил път през джунглата на банките и корпорациите. Благодарение на деловите си качества бе водещият в бизнеса. Справяше се с финансовите акули на борсата мълниеносно и с лекота манипулираше опонентите си.

Просто нямаше съперници. И ставаше с всяка година все по-настъпателен. Управляваше с твърда ръка мултимилionната корпорация, която предците му бяха изградили с годините. Вроденият му нюх към печелившите сделки, напористото му усърдие в работата бяха позволили на Алън да сътвори ог-

ромна империя, в която работеха безчет борсови посредници, агенти, счетоводители и юристи. Привличаше в компанията си само най-способните, които щедро възнаграждаваше. Беше сякаш създаден специално за този живот. Бурен и целеустремен като планински порой, живееше в същото време с железния ритъм на машина. Властен, пламенен, поривист, той навигираше флотилията си с гениалните умения на пълководец.

При това нищо чудно, че бе признат за супергерой на съвремието, типичен идолизиран образ на магнат. Той никога не бе побеждаван, дори от най-властните и богатите. Притежаваше неотразимо обаяние – бе икона за всички млади и зрели жени в Ню Йорк, на богатите и бедняците. Неустоим шампион в изкуството да се харесва, бе желан от всички тях. Ето защо бе добре приет както във висшите финансови кръгове на Уолстрийт, така и в префинените кръгове на модата.

Това бе всичко, което знаеше за него.

Гладис се бе приближила към тях.

– Виждам, че вече сте се запознали.

– Да. Извинете ме, но трябва да тръгвам – съобщи Алън. – Ще ви се обадя. Къде сте отседнали?

– В „Крийон“.

– Чудесно. Ще изпратя шофьора си да ви вземе по-късно.

– Не, благодаря. Ще извикам такси.

– Както обичате.

И Алън се отправи към изхода.

– Нали е пленителен! – обърна се към нея Гладис. – Той, разбира се, ти е казал кой е.

– Да. – Мислите ѝ кръжаха в главата. Беше ли Гладис интимна с него? Сякаш отгатнала въпроса ѝ, Гладис каза:

– Спах с него. Беше неангажиращо. Освен това е с оскъдни параметри. Предпочитам по-тежка артилерия.

Но като видя, че лицето на Кларис потъмня, Гладис би отбой.

– Шега, бе. Не съм спала с него. Та той е Фрост, за бога.

В хотела се завъртя щастливо. Мислите ѝ непрекъснато се връщаха към Алън. Беше се запознала с обаятелен и тайнствен господин – много по-красив и привлекателен, отколкото си бе представяла. Идеалният, съвършеният, фаталният мъж в живота ѝ. Бе имала безброй възможности до този момент, но такъв мъж не бе срещала.

Осъзна, че е влюбена в него. Харесваше гласа му, походката, маниерите му. Харесваше синевата на очите му. Той неудържимо и страстно я привличаше. Бленуваше за близост с него.

От рецепцията ѝ се обадиха по телефона. Съобщиха ѝ, че за нея е получено писмо. Слезе на партера. Разгледа герба и монограма на плика. Веднага се досети от кого е. Определено бе от аристократичен подател. Но бе подписано просто „Алън“.

Канеше я утре на вилата си в Кан. Шофьорът му ще мине да я вземе от хотела към девет, ако тя се съгласи.

В хотелската си стая се хвърли на леглото и зацелува възглавницата. Богат, красив и ексцентричен мъж я канеше на вилата си в Кан. За нищо на света не би изпуснала такъв шанс.

На следващата сутрин пригответи куфарите си и се застоя дълго пред огледалото. Начерви устните си и си сложи грим. Изглеждаше прекрасно. С красивите си бедра в сините джинси, с тънкия си като монета кръст, със стройните си рамене и с праметнатия на тях пуловер и с развяната си от полъха на вятъра прекрасна руса коса бе невъзможно човек да не се влюби в нея. Сметна, че е великолепна. И дяволски сексапилна.

Слезе на партера на хотела. Пиколото вече я чакаше пред входа.

– Последвайте ме, мадам – обърна се към нея младежът и вдигна куфарите ѝ. – Насам!

На алеята за коли пред хотела я чакаше черна лимузина – тапициран със златиста материя черен ролс-ройс и шофьор с бяла ливрея със златисти еполети. И най-невероятните ѝ мечти бяха на път да се сбъднат.

Качиха се на лимузината. Шофьорът я изкара на булеварда и пое по нанадолнището към центъра на града.

Пътуваха мълчаливо под платаните. Мисълта, че щяха да бъдат с Алън сами, я подлудяваше. Усещаше се луда от възбуда. Искаше ѝ се по-скоро да остане насаме с него.

Кан ѝ се стори като град от друг свят, беше така бял, красив и блестящ в слънчевата светлина. Когато стигнаха, свиха по една крайбрежна алея.

Вилата заслепяваше със своя разкош. Фасадата бе украсена с пиластри от розов мрамор. Пешеходна алея, покрита с декоративни плочи с мозаечни фигури, водеше към внушителна входна врата. Тя автоматично се отвори.

Първото, което ѝ се наби в очи, бе каменната настилка и водоскокът с малък фонтан в средата на алеята. Мраморни Венери държаха делви, от които с ромон се изливаха потоци вода в широк басейн. От двете страни на този водоскок няколко стъпала водеха към огромна аркада, украсена с причудливи амури. В градината цъфтяха мимози. Отстрани се кипреше маслинова горичка, хубав парк, палми, които не потрепват, бели и жълти рози.

За модерните ѝ представи вилата определено бе ретро и тя с учудване установи, че сиропът ѝ идваше малко в повече. Не я напускаше обаче тревожното усещане, че се намира в древногръцка драма в Елада и че Алън бе Амур, дошъл да вземе душата ѝ.

Към нея се устреми мъж в тъмен костюм – икономът. Той пое от нея куфарите и ѝ направи знак да го последва в едно изключително и зашеметяващо луксозно фоайе, чийто под бе покрит също така шахматно с бели и черни мраморни плочки. Там вече я очакваше Алън. Бе спортно облечен от глава до пети. Носеше небесносини джинси и бял кашмирен пуловер, свободно спускащ се по раменете му. Макар и почти четиресетгодишен, все още имаше момчешка фигура. Скиорският му тен, придобит в планинските курорти на Алпите, придаваше на лицето му вкус на екзотичен плод. Зад цялата си непринудена външност обаче си оставаше джентълмен.

И все пак Кларис се чувстваше малко изплашена. Какво очакваше от този непознат мъж тук? И кой бе той всъщност? Алън я улови под ръка и я поведе към стълбището. Отвори ѝ вратата и ѝ помогна да вземе две стъпала. Сетне посочи към икономата и с мелодичния си глас каза:

– Това е Жан-Пиер. Той ще се грижи за вас. А сега ще ви оставя сама.

Говореше американски английски със съвсем лек акцент. Отново се наслади на меломанското му произношение.

– Насам, мадам – обърна се към нея икономът, който ги обслужваше. Той я поведе към горния край на аркадата по голямо мраморно, застлано с мек персийски килим елипсовидно стълбище, което отляво преминаваше в коридор с редица стаи. Изкачиха го заедно.

Стаята, в която я въведе Жан-Пиер, беше слънчева и просторна. Стените бяха облицовани със светлосин брукат, а на тавана бяха изрисувани облаци и летящи ангели. В ъгъла имаше малък бар за напитки. Двойното легло бе покрито със синя кувертюра. Икономът я махна.

Остъклена веранда водеше до бял балкон с филигранно изваяни перила от ковано желязо, откъдето се откриваше дивна гледка към Средиземно море. Чудно неземно бе всичко. В един момент не можеше да възприеме нищо друго освен този прелестен, завладяващ пейзаж.

На противоположната страна на коридора имаше друга врата. Това бе банята. Тя бе облицована с черен мрамор. Имаше и вграден тангентор за воден масаж.

– Спалнята ви – съобщи Жан-Пиер.

Помещението, в което той я въведе, бе просторно и луксозно мебелирано. През отворената врата се откри чудесна гледка – цялата стая бе в бяло и резедаво, с рози, разпръснати навсякъде във вази от светло сребро. Тук лъхаше също на елегантна, изискана атмосфера. Бароковите ажурни плетеници на огледалата бяха позлатени. Светлината зад нея открои съблазнителни извивки под меката ефирна коприна на леглото. А от минута на минута розово-опаловите лъчи на слънцето избледняваха върху изящния килим.

– Вечерята е в осем – поклони се Жан-Пиер. – На задната тераса. Оттам се открива великолепна гледка към морето. Дотогава може да си починете.

И той се оттегли спокойно.

През следващия половин час Кларис откри, че вилата има плувен басейн. Ентусиазирано се спусна към джакузито. Над нея блестеше слънцето, надничашо през витраж, по който пълзяха бугенвиллии. А отдолу шумяха водните шлюзове, които предизвикваха горещата ароматизирана вода да бълбука свободно между краката ѝ. Преплува десет пъти басейна, после се загърна с хавлията си.

След петнайсет минути влезе в банята. Пресегна се и пусна душа. Зазвуча мелодия. Взе вана, после включи тангентора за воден масаж. Изглеждаше освежена и отпочинала. Еротично намазаното ѝ с благовонно масло тяло ухаеше прекрасно. Отвори флаконче френски парфюм и се напръска зад ушите.

Стройна и грациозна, с дълги бедра, тя бе невероятно красива. Жена, която би спряла дъха на всеки мъж. Платиненорусата ѝ коса, спускаща се назад от розовото ѝ чело, се разстилаше по раменете ѝ на силни гъсти лъскави кичури, което издаваше, че полага специални грижи за нея. Бе истински красива жена, разточителна и предизвикателна. И извънредно сексапилна в ултрашикозния си тоалет от „Долче и Габана“. Бе облякла умопомрачителна шемизета от шифон с цвят прегоряла роза, украсена със сребърни втъкани нишки. С няколко изкусни движения на ръцете си направи чудесна прическа.

Вгледа се в огледалото. Бе млада и непорочна, дяволски красива и елегантна и по-магнетична от всякога. Имаше харизматично излъчване, свръхспортен вид и неподражаема усмивка. Зърната ѝ бяха изпъкнали, розови и втвърдени под дрехата ѝ. Искаше ѝ се някой да ги докосне. *Той!*

Излезе на балкона. После се спусна по каменните стъпала към градината. Беше уханна вечер. Още не беше изгряла луната. Нито бяха заблестели примамливо звездите на индиговото небе, когато гонгът неочаквано удари осем пъти за вечеря.

Под голям чадър бе подредена кръгла маса със скъп порцелан и сребърни прибори. Алън вече седеше на плетеното кресло и я очакваше.

– Шампанско?

– С удоволствие.

– Жан-Пиер, би ли ни донесъл шампанско и чаши?

След малко икономът се появи със сребърен поднос, а на него красива бутилка шампанско и кристална купа с тропически плодове. Той им наля две чаши. Няколко глътки от виното действително я накараха да се почувства по-добре.

– След половин час вече можеш да сервираш вечерята, Пиер.

Тя се огледа. Нощта беше приказна. По Млечния път слизаше лятната вечер, обсипана със звезди. Луната беше изгряла и заливаше със сребро спотаения пейзаж. Зад тъмна редица от палми оркестърът засвири „Лунна

светлина“ на Дебюси, която я упои като хавайска нощ.

– Цигара?

– Да. Благодаря.

Алън се бе преоблякъл в изискан черен шевиотен костюм. Вратовръзката му бе напръскана със светлокварцови капчици. Изглеждаше неустойчиво привлекателен на лунна светлина. Бе спортен тип, възбуждащ, както би казала Гладис. Харесваше ѝ силата, която се излъчваше от лицето му. „Аз съм тук“ – сякаш казваше то.

Той отвори изящен златен медальон, от който грейна образът му – миниатюра, обрамчена от слонова кост.

– Подарявам ви го.

– Благодаря!

Вечеряха след час на задната тераса. Оттам се откриваше удивителна гледка към морето. Вслуша се в синята хармоника на вълните. Прекъсна я Жан-Пиер, който поднесе предястията. Стриди „Фрост“. Шампанско реколта 1982 година. Яйца от костенурки и хайвер. А после – апетитен стек от говеждо.

Сега имаше възможност да огледа Алън по-добре. Бляскави, леко начупени черни коси, големи сини очи, чаровни, рязко очертани устни. И пак остана изумена от изключителната му красота. Алън Фрост притежаваше външността на филмова звезда.

След като се нахраниха, се преместиха в салона, от който се носеше нежният аромат на цветята. Жан-Пиер им поднесе коктейли с шотландско уиски, после се оттегли и ги остави сами.

Възрастта на Кларис бе някъде към двайсет и четири години, но тя стоеше пред него със самоувереността и самочувствието на зряла, опитна жена. И все пак мисълта за близост с Алън внушаваше у нея първичен страх. Беше мъжът на мечтите ѝ, на когото не можеше да устои. С част от съзнанието си отбеляза, че той я взема за бързо разтворимо нескафе. Безразлично ѝ беше. Дори ѝ харесваше.

Той я привлече към себе си. И слава богу! Тя тръсна глава. Гривата ѝ от платиненоруса коса се разлива щедро по раменете. Устните му се впиха в нейните. Потръпна от щастие и блаженство. Той беше идеалният мъж за нея, съвършеният мъж. Тя беше създадена специално за него.

– Обожавам те – прошепна той.

Бельото ѝ искреше. Златисто-черно, то предаваше топлината на тялото ѝ. Той повдигна дрехата ѝ. Впи устни в зърната на гърдите ѝ. Усещането беше невероятно. Бикините ѝ се свлякоха на пода.

– Не се ли боиш от СПИН? – запита го тя.

– Не, защото ползвам кондом.

Преживя малка смърт. Целувката им бе дива и необузdana. Всичко се

сля в ярък и силен оргазъм, разтърсил и двамата едновременно. Извика в екстаза.

Сутринта се събуди щастлива. Потърси тялото му до себе си. Нямахше го. Липсваше и костюмът му от снощи. Надникна в трапезарията. Бе пуста. Желязната врата на вилата зееше широко разтворена. Колата на Алън я нямаше отпред.

Позвъни на иконома.

– Къде е Алън?

– Замина рано обратно за Париж.

– Предаде ли някакво съобщение за мен?

– Не. Но не се тревожете. Можете да останете колкото си искате. Лимузината също е на ваше разположение – с тези думи той се поклони и напусна стаята.

Бавно, мудро и флегматично слизаше от седмото небе. Копеле! Да я изостави така! Ситуацията бе просто скандална.

Мислеше, че е било взаимно. Той просто се бе позабавлявал с нея.

В нея бушуваха противоречиви чувства. Бунтуваше се срещу постъпката на Алън. Това бе сексистки жест. Бунтът ѝ не бе лишен от снобизъм. Да я изостави така! Та тя беше икона! До нея се бе занимавал само с ерзаци.

Беше бясна. Гордостта ѝ бе силно уязвена. Той бе наранил чувството ѝ за собствено достойнство.

Кларис притежаваше злопаметността и отмъстителността на красивия звяр. Идеше ѝ да го убие. Никой не можеше да я обижда и да се измъква безнаказано. Алън щеше да си плати за това.

Бореше се с обидата. Копринените плажове на Кан с лъскавите хотели бяха изгубили значение за нея.

Взе мигновено решение. Отказа се от услугите на шофьора. Предпочете да пътува обратно до Париж с Гладис. След четвърт час ѝ позвъни. Гладис я пое с мърморене. Съгласи се да я откара с колата си до града.

Разказа на Гладис за Алън. Тъмните очи на приятелката ѝ се разшириха от театрално съчувствие.

– Какво очакваш от него? Та той е Фрост. Те са влиятелен и богат род. В него тече синята кръв на финансови крале. Хайде, мила, светът не се е свършил с него. Моногамията е обречена. Има и други мъже.

– Ти не разбираш, Гладис.

В Париж се отбиха само Гладис да направи покупки и да даде няколко партита. Отидоха в бар „Ервен“. Кларис си поръча „Бледи Мери“ и взе бисквита от вкусния натюрморт на бара.

– Виждам, че вече си хлътнала до уши. Какво ще правиш, Кларис?

- Ще продължа живота си.
- А обичаш ли го? Защо ли те питам. Изчерви се цялата.
- Той означаваше много за нея.
- Да. Човек не може да не се влюби в него от пръв поглед. И то настървено.
- Престани!

В хотела прегледа пощата си за съобщения. Нямаше никакви новини. Нито телеграма. Нищо от него. *Нищо!* Само чек на стойност десет хиляди долара. Скъса го.

Обзе я чувство на безнадеждност. Отпусна се нещастна на дивана.

Тя го обичаше. Без него животът изведнъж ѝ се стори празен. Но не се упрекваше за това, което се бе случило помежду им. Искаше то да се повтори отново. Бе се поддала на смъртоносния чар на две сини очи. Алън я бе привлякъл фатално. Никога досега в живота си не бе изпитвала подобно влечение към някой мъж. Почувствала бе гибелна тръпка. Навярно и той бе изпитал същото.

Самолюбието ѝ бе изтерзано докрай. Страдаше в уязвената си гордост. Честта ѝ бе наранена. Копнееше за отмъщение. Да си върне Алън на всяка цена – тази мисъл я подлудяваше. В това живееше истински. Не говореше за своите планове никому. Животът продължаваше. Той ѝ принадлежеше.

Но неспокойна, не я свърташе на едно място. Вбесяваше се от факта, че той така безцеремонно я бе изоставил. Искаше повече от битието. Искаше Алън. Ала това бе действителното положение. Трябваше да свиква с него.

Тези дни няколко пъти посети Гладис в „Риц“. Гостите на партитата стояха на терасата както преди, пиеха коктейлите си и се забавляваха. Алън го нямаше сред тях. Иначе редовно ѝ изпращаше чекове. Но не се опитваше да ѝ се обади по телефона в „Крийон“, нито да ѝ пише.

Страдаше. Двете последвали седмици се чувстваше отвратително. Вечерите бе най-зле. Истински кошмар. Мяташе се като риба на сухо в леглото. Изпитваше безкрайно униние. Мечтаеше за нещо по-значимо от краткотрайния си флирт с Алън. Никога не бе пожелавала мъж така. Към болката да си сам, да си изоставен, се прибавяше и копнежът по него. Той я измъчваше непрестанно. Сутрин, докато лежеше и се бореше с махмурлука, си втълпяваше, че орбитите им се бяха слели. Отчайващият ѝ страх друг път бе, че са се отдалечили една от друга безкрайно. Алън беше на върха на този свят, тя – в подножието му.

Тогава случайно в Париж попадна на един брой от в. „Таймс“. Тлъсто заглавие привлече вниманието ѝ: „Аристократична сватба в Ню Йорк“. „Таймс“ обявяваше предстоящия брак на Алън Фрост с калифорнийската

красавица Мелани Стюарт, прелестната дъщеря на най-богатия човек на тихоокеанското крайбрежие Дюк Стюарт. Беше я виждала на приеми – притежаваше грациозна фигура и изключителна красота, с която правеше неотразимо впечатление на баловете. Цифрата на нейната зестра надхвърляше осемцифрено число. Церемонията по встъпване в брак щеше да се състои в черквата „Сен Винсът“ в Ню Йорк на шести юли. Младоженците щяха да прекарат медения си месец в Европа. Това бе всичко, което съобщаваше вестникът от момента на изчезването на Алън от вилата му в Кан.

Хвърли се на кушетката в хотела, блъскайки си ума какво да прави. Вече нищо не я задържаше в Париж. Трябваше да си замине незабавно. Не биваше да остава нито миг тук. Събра нещата си и опакова багажа си.

Отиде в Рим, после в Милано. Остана дълго на юг.

Първата работа, след като се върна в Ню Йорк, бе да прегледа пощата си. Гангстери. Ченгета. Наркотици. Корупция. По улиците на Ню Йорк се гонеха скъпи коли – хюндаи, хонди и понтиаци. Виждаха се сърдити чернокожи лица. Надпис „Трейнинг дей“. Модели на Джон Галиано – Пикасо на днешната мода. „Форест Гъмп“.

Това беше Ню Йорк.

Денс парти в Лондон с лейди Ди и Маргарет Тачър. Обиколка в Прованс – седма поред. Конен парад в Лондон.

Това бе английската преса.

Слайд ефекти. Скинхедс. Рейв поколения. „Балънтайнс“. Хелена Кристенсен. Никол Кидман. Уиона Райдър. Шърли Темпъл.

Това бе Холивуд. Разтвори списание „Лайф“.

Флуксос. Пърформанс. Лендарт. Трансавангард. Дизи Гилеспи. Маделин Стоу. Лени Кравиц. Том Стопард. Джина Дейвис. Марвин Гей.

Прехвърли се на „Вог“.

Каланетика. Фючърс. Футуристичен. Евристика. Шер. Саманта Фокс. Топлес. Юпита. Джон Колтрейн.

Пусна телевизора.

Джеймс Гандолфини – в ролята на килър-хомосексуалист с ослепителна смивка и нозе, преплетени в корсета на героинята, докато ченгета чукат на вратата. Робърт де Ниро – все така секси, с оранжева тениска и гел в косата.

Превключи на забавната програма.

Том Стопард. Руджеро Феручо. „Събудете се с „Крънвъртс“. Джордж Майкъл. Вече обожавана – Фейт Хил. И отново реклами. Мегазвезди в меганебосклона – Бочели в Тоскана. Плуваща уебкамера фиксираше гърди с размера на пламък в „Спасители на плажа“. После надписът „Посетете Лох Нес“.

Спря изтощена. Пусна копчето на радиото.

Технодиджей. Хаус и техносцена. Вземете една мазна, ретрозвучаща бас линия, Едуин Колинз на китарата и фънквокалите на Лука, прибавете гения на Тревър Джаксън, първия сингъл от соула на баскитариста Джо и електронния фючър фънк, одухотворен с китарните рифове в стил Едуин Колинз, и вокалите, близки до ранните „Слай Стоун“, и ще получите мъзъчна буря в стил „Ролинг Стоунс“. Саунд, страхотен за денс клуб, ремикси на Felix Da Housecat, номер едно в класацията – един танцуващ и разголен туистър.

В ефира на „Сити“ звучеше парчето „Денс уитър“. На пазара за сингли бяха излезли „Loving You“, „Ole Ole!“ на Шер, Бритни Спийърс. Тя се заслуша. Навършваха се петнайсет години от смъртта на Фреди Меркюри, лидерът на група „Куин“. Бе починал в Лондонския квартал „Кенингстън“, покосен от чумата на 20 век – СПИН. Албумът на „Куин“ – „Greatest Hits“ – бе у нея. Печелеше DVD диск със звездните мигове от кариерата на Фреди. Бе го загубила като Алън. В края на дните си бе малко напълнял.

Пусна топсингъла в мултиплатинения диск на звездата. Отпусна се в креслото. Плеър, удоволствие, чувственост, нега, умствена сауна – от това се нуждаеше.

Ни вест, ни кост от Алън.

Чувстваше се унижена. Но да се остави на скръбта? Животът продължаваше. Да се наложи над Алън – тази натрапчива идея постоянно я преследваше. От друга страна, твърдо вярваше в това, което ще бъде и ще прави един ден. Нищо не можеше да разколебае тази ѝ увереност. Това я опияняваше. Представяше си себе си на върха на шоубизнеса – само нещо да не я възпрепятства по пътя ѝ.

Ала трябваше да изпита разочарованието, нищетата на това, да бъде никоя – просто една неизвестна млада жена в Ню Йорк. От надеждата стигаеше до най-дълбоко отчаяние. После унието ѝ минаваше в бунт. Водеше аскетичен живот – не принадлежеше на себе си. А така ѝ се искаше! Тя бе екстремна натура. Повтаряше си: „Преживей го, Кларис!“ Но не.

От прозореца си виждаше стените на съседните сгради, блуждаещи в унилата си сивота. Те бяха образ на мимолетното време, което бързо се стапя. Така минаваха дните ѝ. Далеч отвъд чезнешите часове, зад ветрените кули на отлитащите мигове, я чакаше осъществяването на мечтите ѝ. С акварелния си колорит ѝ се мяркаха откъслечни кадри, миражи на един бляскав живот. Извън страстната ѝ амбиция да успее, всичко ѝ се струваше нелепо и безсмислено.

Животът ѝ принадлежеше, това си внушаваше. Да предизвиква невъзможното, да побеждава – това бе по-добрата част от нея. Разполагаше с много повече средства, отколкото ѝ бяха нужни. Но тя искаше друго. Искане да успее. Имаше всички предпоставки за това – идеална фигура, сочен

и предизвикателен бюст, по-добра сензорика от останалите. Амбициите ѝ нямаха граница. Искаше да се изстреля на върха. Бе идея фикс, изгаряща страст – желанието да се наложиш на всяка цена. За целта трябваше всеки ден да изтръгва най-доброто от себе си. „Ето ме, аз съм Кларис Конъли – казваше си тя – и всеки, който си мисли, че може да ме пренебрегне, дълбоко греши.“

Но все по-често изпадаше в меланхолия и я обземаше отново чувство на безнадеждност. Усещаше, че животът тече другаде. Това я гнетеше. Силният и волеви, и в същото време изтънчен Алън я привличаше като магнит. С него бе усетила всевластната повеля на ероса. Мечтаеше за мига, в който непоколебимият, привлекателен мъж, устремен към върховете на своята кариера, щеше да падне в нозете ѝ.

На помощ, както винаги, ѝ идваше Гладис.

– Ти си млада и хубава. Водиш смислен живот. Бориш се. Най-доброто все още е пред теб. Имаш много възможности. Сграбчи ги!

Но нервите ѝ не издържаха. Високият ѝ дух и оптимизмът ѝ се прекършваха. С епидермиса си долавяше вцепенението на живота си. Бе свидетел на порива на другите, настроени за любов. Но не се впускаше в авантюри. Здравият разум твърде бързо се връщаше в нея. Жадният екстаз за нещо изключително в живота ѝ я обземаше отново. Остро се нуждаеше от Алън. Бленуваше за близост. Той ѝ липсваше денем и нощем. Да се справи с липсата му, за нея бе въпрос на чест.

Затова имаше нужда от цялата си гордост и ожесточение в работата си. Да победи на всяка цена – тази мисъл я поддържаше жива. Един ден Ню Йорк щеше да бъде в краката ѝ.

„Ще стигна върха“ – казваше тя на Гладис.

„Уверена съм! Ти го заслужаваш“ – отвръщаше Гладис.

Отмахна пердетата. Пейзажът беше чудесен. Оттук се виждаше лъскавият живот на Манхатън, надутата самоувереност на преуспелите, тънещи в охолство и разкош. Тук бяха печелившите. Един ден и тя ще се нареди сред тях. Ще постигне успех. Незабавно. Затова четеше. Работеше с неистовост, без която не можеше. Учеше се да общува през хаоса и отчуждеността вън и вътре в себе си. Това бе неутолима страст. Вече знаеше почти всичко за шоубизнеса. Но имаше слаби познания в областта на културата. Затова с любопитство се информираше за всевъзможни художествени събития.

Но сякаш се блъскаше в невидима стена. Бунтуваше се срещу любовта си. Летоброенето се измерваше с живота преди Алън и след него. Бе изцяло обсебена от постоянното му присъствие в ума си. Това я обезличаваше. Загубваше себе си в него. Забравяше своята самоличност.

Бе самотна като звезда. Пригвоздена в дните си. Желаше го повече от всичко на света.

– Водиш обречен живот – чуваше да казва Гладис. – Не се измъчвай! Забрави го.

Но тя не можеше да го отстрани от мислите си. За нея той бе въплъщение на неугасимата страст да се живее. Бе играч заради самата игра. И бе ѝ дарил щастливи мигове, каквито никога досега не бе и сънувала.

– Убиваш се! Животът ти принадлежи – укоряваше я Гладис. – Зарежи го!

– Не мога, Гладис – отвръщаше ѝ. – По-силно е от мен.

Не беше забравила за сватбената церемония на Алън Фрост с Мелани. В уречения ден бе пред черквата „Сен Винсент“ на площада в центъра на града. Тя беше претърпана с богати и преуспяващи босове и бизнесдами. Застана скрита до задната странична пътека, както ѝ посочи министрантът мястото за случайни посетители. Всички членове на двете фамилии бяха дошли на церемонията. Най-отпред бяха най-близките на Алън и на Мелани. Сред тях бяха кумовете и шаферките. Олтарът и галерията на хористите бяха украсени със свежи яркочервени рози. От органа се носеха Бахови хорали. Зазвуча „Сватбеният марш“. Пасторът, който досега бе стоял на подиума, тържествено поде брачната церемония.

През бледите орнаменти от сянка и светлина успя по-добре да огледа избраницата на Алън, Мелани Стюарт. Снимката в „Таймс“ не даваше истинска представа за красотата ѝ. Тя беше не просто чаровна, беше пленителна. Толкова изискана и безупречно облечена, че дъхът на Кларис секна. Скрита под облак от дантели и воал, булката стоеше с неизказана грация до Алън. Олицетворяваше нежната и елегантна женственост. Отметна леко воала си за тържествената клетва. Носеше перлени обеци и три реда блестящи диаманти около шията си. Прекрасното ѝ лице бе обградено с гъсти руси къдрици. Бе облечена в сапфирена на цвят рокля, която чудесно подчертаваше неотразимата ѝ фигура. Една от най-изящните жени, които някога бе виждала.

Следващите дни ходеше разстроена и ревнуваше Алън от Мелани. Нямаше никакви шансове и много добре осъзнаваше този факт. Но беше уверена в себе си, че бракът им едва ли ще да изтрае дълго. Алън бе жизнена и дейна натура. Поривист, експанзивен, разпален. Вършеше всичко, с което се заемаше, с желязна воля и размах. Идеалният избор за Мелани. Но тя за него?

Бракът им бе грешка, мислеше си тя. И вещаеше нещастие. Той бе добър за бизнеса, за династията, за империята Фрост, но не и за самия Алън, който притежаваше невероятна, безгранична енергия. Живот с такава жена щеше да го направи нещастен. Алън бе силен, темпераментен, целеустремен мъж и имаше нужда от също такава темпераментна, чувствена жена до себе си като Кларис например. Той обичаше удоволствията. Изпитваше непрекъс-

нато нужда да преуспява в работата и любовта, да постига повече, да се впуска в нови и различни завоевания. За това беше роден.

Но Кларис Конъли бе не по-малко упорита от него. В Алън откриваше частица от себе си. Бе същата. Характерът ѝ бе непреклонен и твърд. Тя притежаваше непоколебима жизненост и смелост. Излъчваше женственост и сексапил в излишък. Неотстъпчивостта ѝ помагаше да побеждава дори и тогава, когато шансовете ѝ изглеждаха нулеви. Крехката и нежна Мелани не подхождаше на Алън. Нямаше да го задоволи и да го направи щастлив.

„Ще те имам, Алън!“ – закани се тя по посока на Уолстрийт. Тя беше част от живота му зад кулисите. И винаги щеше да бъде такава част.

В главата ѝ назряваше план за отмъщение. Но тя не бързаше да го привежда в ход. Търпеливо чакаше своя момент.

– Отвърни на огъня с огън! Покажи малко гъвкавост. Покажи, че си над тези неща – съветваше я Гладис.

Чувстваше се самотна и угнетена. Но вярваше в невъзможното. Да сграбчи живота си с Алън докрай – това искаше и щеше да го постигне. Бе сигурна в себе си.

Гневно се нахвърляше върху Гладис.

– Този брак ще бъде катастрофа. Толкова си безчувствена, не можеш ли да разбереш?

– Порасни вече. Заеми се с живота си. Зарежи Алън! – контрираше я Гладис.

– Трогателна си!

Вече знаеше какво ще направи. Планираше го от години. Живееше за този момент. Стотици пъти го бе репетирила мислено. Възбудата ѝ от тази идея я стимулираше и ѝ вдъхваше нови надежди така, както нищо преди. По целия път се усмихваше вътрешно.

Нае студио в Манхатън. Обзаведе го с фитнес зала и фитнес уреди. Абонира се за всички таблоиди и илюстрирани списания.

Животът ѝ бе динамичен. Запалваше аудито и се понасяше по нийоркските булеварди. В студиото си гълташе корнфлейкс и нес кафе. После час за фитнес, след това сядаше над илюстрираните списания. Следеше с молив в ръка бърбивите вестникарски антрефилета.

Беше все така сама. Съблазните я примамваха, но тя упорито отстояваше монашеското си съществуване. Съществуваше между фитнеса, таблоидите и списанията. Живееше за едно единствено нещо – работата си.

Бленуваше успех. И то незабавен. Тази натрапчива идея я бе завладяла изцяло. Мечтаеше да се появи на корицата на „Лайф“. Спортуваше в залата до пълно изтощение. Скачаше все по-бързо и по-високо. Искаше да превър-

не Уолстрийт в част от себе си.

Но трябваше да изчаква, макар това да я убиваше. Беше ѝ непоносимо всяко забавяне. Обхващаше я желание за авантюри. Жадуваше за освобождение, за живот с динамика извън рамките на представите ѝ. Искаше да пие скъпи питиета, да кара мощни коли, да демонстрира еманципираност, лукс. Но си налагаше самоконтрол. Не сега! *Не още!*

После си даваше сметка, че единственото, което желае, е Алън. Заслужаваше това щастие. Не допускаше нещо да я отклони от тази ѝ мисъл. В същото време копнееше за отмъщение. Бягаше от властта, която Алън имаше над нея, към властта, която щеше да притежава един ден сама. В студиото си учеше шифъра на успеха.

Мъчително се опитваше да забрави Алън. Но безразличието ѝ бе престорено. Трябваше да остави личните си чувства на заден план. Това бе първостепенната ѝ задача. Необходимо ѝ бе да успее на всяка цена в личен план. Само тогава можеше да има Алън. Работеше с все по-голяма неистовост.

Но и това не ѝ помагаше. Обхващаше я чувство на неверие и безнадеждност. В такива моменти я утешаваше Гладис. Ала утехата траеше кратко. Алън фатално ѝ липсваше. Бе неудържимо вкопчена в него. Поддържаше я пламенният импулс за победа. Отчаянието да живее я връщаше към реалността. Жадуваше да стане звезда. Щеше да постигне тази цел.

Докато един ден неочаквано безмълвието на бляна ѝ се изпари. По телевизията съобщиха за смъртта на Мелани Стюарт. Бе катастрофирала на тихоокеанското крайбрежие с шофьора си – във вторник, в пет часа следобед.

Алън беше свободен. Но това не ѝ донесе облекчение. Изпадна в шок. Покрай Алън бе обикнала Мелани. А и той сигурно ужасно страдаше.

След смъртта на жена му срещаше Алън в неговата лимузина по нийоркските авенюта. Но тя не бързаше. Не му се обаждаше. Искаше да запази достойнството си. Съзнателно се държеше далече от Уолстрийт. Умишлено избягваше срещи с него насаме по приемите и партитата. А и той не даваше знак, че я е забелязал.

Хазартното ѝ умение да печели беше над възможностите на нормалните хора. Единствената алтернатива беше да изчака спокойно развоя на събитията.

Между нея и него вече не стоеше никой. Тя ще бъде негова съпруга. И тогава ще сложи край на династията Фрост. Вече нищо не можеше да я спре.

Измъчваше се от честолюбиви мечти. Искаше ѝ се да скандализира, да стане мегазвезда. Но самотата безмерно ѝ тежеше. А и Гладис неподходящо се бе запияляла някъде из Европа. Вкопчи се конвулсивно в музиката. Оставаше ѝ само търпеливо да чака.

Потопи се в лъскавия живот на Ню Йорк. Това изглеждаше като проява на най-лекото съпротивление. Живееше блиц, демонстрирайки отчуждение от себе си. Бе в унисон с модерното време. Копнееше непрестанно за ком-

форта и удобствата на скъпия живот.

Но не можеше да избяга от себе си. Вечерите се мяташе в леглото. Трябваше да се бори, за да успее да живее без Алън. Все така ѝ изпращаше пари. Но тя не докосваше чековете. Бе решена да се справи сама.

Стана топмодел след голям кастинг. Скандалът и фрапантното поведение бяха съзнателно търсени. От кратката си кариера вече бе наясно с правилата на играта. Трябваше да бъде гъвкава, хитра и лукава като змия, за да се наложи. С такова фриволно, безцеремонно поведение успехът ѝ щеше да бъде неминуем. Достатъчно модерна, оригинална и в синхрон с музиката – прецени. Беше шармантна. И победи.

Всички нейни блянове се осъществяваха. Беше си спечелила култови последователи, сравними по брой с поклонниците на „Монти Пайтън“. И привличаше още. Вече бе обожавана в меганебосклона на шоубизнеса. Това я отпращаше към един по-висш свят на мечтите. И ѝ откриваше път към моделите на „Вог“, „Плейбой“, „Лайф“. Постигна това, което винаги бе искала да бъде.

Сега вече можеше да осъществи пъкления си план.

Не се бе насладила достатъчно на успеха, когато ѝ се обади Гладис. Прие я намусена.

– Така ли се посреща стара приятелка? Очаквам порядъчна хапка от твоя социален бюфет.

– Трогателна си. Защо дойде?

– За да чуеш новината. И да ти поднеса своята неувахваща любов и преданост.

– Каква новина?

– Няма да ти кажа, докато не те видя да плачеш от благодарност. Дойде и твоят ден. Модна къща „Блясък“ в Холивуд провежда ревю, на което ще представи лятната си колекция „Златен блян“.

– Е, и?

– Ти ще бъдеш звездата на шоуто. Ще представиш гвоздеа на програмата – вечерната булчинска рокля накрая.

– Не зная дали ще успея да се представя добре. Повечето хора не успяват.

– Хайде, хайде! Ти ще успееш. Ще се справиш отлично. Стягай си багажа!

Гладис и Травис я поеха. Настаниха я на мястото ѝ в самолета до Ел Ей. През целия път се усмихваше на себе си.

Ревюто ѝ беше вечерта. Роклята беше великолепна, сякаш шита специално за нея. Тя трябваше да бъде обявеният смайващ връх на програмата.

– Притеснявам се. Как ми стои?

– Великолепно. Супер. Много ще те харесат. Ще обереш всички овации. Конферансието прикани всички за внимание.

– Добре дошли на шоуто на модна къща „Блясък“ тази вечер. Ще ви по-

кажем лятната си колекция „Златен блян“. Но преди това да ви представя гвоздеа на вечерта – най-успешния изгряващ топмодел в програмата – Кларис Конъли. За повечето от вас тази прекрасна жена с нейното упорство и гордост е все още непозната. Дами и господа, приветствайте с аплодисменти божествената Кларис.

Моделите се заизнизваха един след друг. Гладис надникна зад кулисите.

– Пресата е нетърпелива. Важни хора са дошли – богати продуценти, представители на филмови компании, медийни звезди. На практика цялата модна индустрия е тук. Събрал се е най-елегантният свят на Холивуд.

Но настроението ѝ се помрачи. Сред присъстващите не откри Алън.

– Сега излизаш!

– Там ли е Алън?

– Не. Явно е станало нещо.

„Алън Фрост не дойде. Той няма да дойде – каза си. – Не!“

Но това бе най-важният ден в живота ѝ и тя не искаше да си разваля настроението. Съсредоточи се върху предстоящото.

Нейният ред. Посрещнаха я с горещи, нестихващи аплодисменти. Дефилира с танцови стъпки на подиума в ритъма на мелодията сред рояка фотографи и модни журналисти под прожекторите на камерите и ослепителните светкавици на фотоапаратите. Отвърнаха ѝ с горещи аплаузи. Изкараха я пет пъти на бис. Кокетно премина по килима с няколко несравними грациозни движения, отбранявайки се от блясъка на светкавиците. Усмивката ѝ бе неотразима. Тя сякаш се превръщаше в жената от мечтите си.

Зад завесата говореше на Гладис само за плановете си.

– Вече съм звезда. Всеки, който се занимава с шоубизнес, ще ми се обади с предложение. Или може би се лъжа?

– Не се лъжеш. Ревюто беше шедьовър. Ще бъдеш на корицата на всички списания. Беше ослепителна, Кларис. Цялата заслуга за тази колекция е твоя.

– Ще отида да се освежа – каза на Гладис и Травис.

И се отправи зад кулисите към гримьорната. Още не беше свалила грима от лицето си, когато на вратата се почука. Алън надникна с букет рози в ръка. Отново прозвуча удивителният му меломански глас.

– Изглеждаш направо страхотно! Радвам се да те видя.

Топлите му подканящи устни се притиснаха към нейните. Тя простена.

– Не се ли страхуваш, че някой може да ни види?

– Не. Не ме е грижа. Би ли приела да вечеряме заедно на някое хубаво място?

Нощта бе гореща и сладна. В ресторанта, в който я заведе Алън, бе пълно с бизнесбосове, модни журналисти и медийни звезди. Пи добре разбит, нежен млечен коктейл. Опитаха екзотични калифорнийски менюта.

В хотела Алън ѝ подари две кутии – една по-голяма и една по-малка.

– Няма ли да ги отвориш?

Отвори първо голямата. Тя съдържаше разкошна червена рокля от „Версаче“.

– О, много мило от твоя страна. Благодаря ти!

– Няма ли да отвориш и втората?

– Сега.

Не искаше традиционен годежен пръстен. Не се надяваше да се омъжи веднага за Алън. Надеждите ѝ щяха да бъдат попарени. Искаше ѝ се да си останат все така приятели.

В малката кутия имаше искрящо колие от диаманти.

– О, благодаря ти. Чудесно е. Това същото колие ли е, което носеше и жена ти?

– Не. – Лицето му помрачня. – Да не говорим за това.

– О, прощавай! Бях непростимо нетактична.

Той я погледна изпод гъстите си вежди.

– И все пак мисля, че си разочарована от мен.

– Не. Какво говориш?

В следващия миг седеше сред възглавниците на двойното легло, готова да приеме любовния си партньор да се промуши при нея. Желаше го повече от всякога. Алън бе неустоим изкусител. Той ласкаеше нейната тимофилия – сексуалната ѝ възбуда от богатство и висок обществен статус. Погали голите ѝ под тишъртката гърди. Погледът му, сух като на ястреб, се спря на венериния ѝ хълм. Тя почувства обмяна на флуиди. С положителност това не бе любимата ѝ гледка – да стои пред нея облечен. Помогна му да свали ризата си.

В следващия миг се подчини на някакво тъмно, сляпо влечение. Изживя без остатък екстаза си.

На сутринта в апартаментата ѝ нахлу Гладис.

– Видя ли статиите в „Трибюн“? Взрив и в Лондон, и в Париж. Снимките ти са на първите страници на таблоидите и илюстрираните списания. Интересът към колекцията е огромен. Равен на шок. И всичко се дължи на теб. Роклята ти краси кориците и на „Таймс“, и на „Лайф“.

Тя бе звездата на деня. Живееше за този миг. Бе супермодел под блясъка на прожекторите, един от най-успешните в САЩ. Бе шоузвезда, която всички попиват с очи. Това бе просто апогеят на всичко. И най-фантастичните ѝ блянове се осъществяваха.

– Обичам бляскавите светлини – каза на Гладис. – Мракът ме ранява.

Вече бе обожавана навсякъде. Стана рекламно лице на Карл Лагерфелд в Париж. Джон Галиано – Пикасо на днешната мода – ѝ бе обърнал внимание. Следващите бяха Гучи, Армани. Силово я лансираше Ив Сен Лоран. Стана и модел на Кевин Клайн. Но тя се бе прицелила във върха, където бяха Кла-

удия Шифър, Синди Крофорд, Наоми Кемпбъл.

В следващите месеци представляваше истинско торнадо. Водеше номадски живот между Ню Йорк, Лос Анджелис, Милано, Рим, Париж. Изведнъж ѝ се откриваше блестяща работа, блестящ живот. Непрекъснато пътуваше, срещаше се с интересни хора, отсядаше в луксозни хотели. Но това не отменяше обаянието на Алън над нея. Той я привличаше все повече и повече. Искаше да го има само за себе си. След смъртта на Мелани нищо не можеше да ѝ попречи да бъде до него. Тя го обичаше. Знаеше, че и той също бе влюбен в нея. Той можеше да я дари с неоспоримата си сила и с блестящата си кариера, да я лансира във висшите кръгове на шоубизнеса – сред банкери, магнати, финансови продуценти, филмови режисьори. Можеше да получи всичко от него.

Алън презираше светските ѝ стремежи. Но би сторил максималното, за да ги осъществи. А и заемаше твърде високо обществено положение в средите на шоубизнеса. Не виждаше нищо лошо в опитите ѝ да се наложи на всяка цена. Но я предупреждаваше.

– Ти харесваш този моден свят. Ще го имаш, дори с цената на погнусата. Успехът не е за всеки.

Тя прекарваше дните си в блажена, безгрижна летаргия. Беше божествено. Придружаваше го в бляскавите му пътувания из страната. Появяваха се все по-често навсякъде на приеми, коктейли и делови вечери. Харесваше ѝ да са неразделни. Както и леките, свободни нрави в неговите среди, разсипничеството на сапфири и диаманти, надпреварата в изисканост на тоалетите. Междувременно продължаваше заниманията си. Потъваше усърдно в своята работа. Бе готова на всяка цена да преследва шанса на своя живот.

Още не мислеше за брак. Беше му любовница – това я задоволяваше. Мислеше само за удоволствието да бъде с него. Алън бе апогеят на живота ѝ. Той бързо я въвеждаше в средите на шоубизнеса. Банковата ѝ сметка чувствително се бе увеличила. Всичко това повдигаше самочувствието ѝ.

Неочаквано през септември Алън ѝ направи предложение да се омъжи за него и да се пренесе в апартамента му. Той обитаваше върха на един небостъргач на крайбрежната улица. Тук се намираше и офисът му, от който взимаше решения, изпълняващи се светкавично. Той я въведе в приемната, сетне и в свързано с нея помещение – модерно и с кралски размери. Мебелите бяха в духа на „Бел епок“. Оттам я поведе към елипсовидно стълбище, което се изкачваше към салона на втория етаж. Той беше разкошен. Канапетата бяха в стил „Чипъндейл“. Камината бе с необичайна украса. Изработената от палисандър плъзгаща се врата се отвори, а съединителните елементи бяха позлатени. Столовете бяха английски, а завесите – от винено-червена дамаска. По стените висяха модернистични картини на Пикасо, Пит Мондриан и Джаксън Полак. Тук живееше Алън и често даваше приеми. В

дома му си даваха среща всички знаменитости на Ню Йорк.

Вече го държеше в ръцете си – него, могъщия Алън Фрост.

– Мисля, че вече няма да имаш друга жена в живота си, Алън. Аз съм твоята последна голяма любов – каза му Кларис в офиса.

В нощите откриваше мъжката му самота. Изпитваше истинско опиянение от плътта му. Силен и решителен, той удовлетворяваше всичките ѝ капризи и ведно с това бе нежен с нея. Отгатваше и най-съкровените ѝ желания, четеше мислите и чувствата ѝ и ги удовлетворяваше изцяло. Тя му се отдаваше с възбудени до крайност сетива.

Вече ѝ засвидетелстваше нужното уважение. Бе мил и сърдечен, лишен от арогантността на другите мъже в бизнеса. Нямаше нужда от знатния си произход. По душа бе истински аристократ. Но тя най-много харесваше милосърдната му и състрадателна същност. Бе като рядка марка цигулка – с годините ставаше все по-изискан и хубав.

Стената на офиса му бе стъклена и предлагаше умопомрачителна гледка към величествените сгради на Уолстрийт, очертали силуети на хоризонта. Тук подписваше договорите и вземаше окончателни решения. Бе зашеметена от властта и милиардите му.

Алън Фрост живееше в сянката на Уолстрийт. Той бе властелин над този свят, в тази империя на парите. Всичко се въртеше около него. Водеше аскетичен живот, не принадлежеше на себе си. Работата поглъщаше огромна част от дните му. В него откриваше демона на новата съвременна епоха. Бе със силна воля, своенравен, неподвластен на никакви предразсъдьци. Подчиняваше всички на волята и желанията си. Това несъмнено се дължеше на властолюбивите инстинкти на човек, който не пропускаше да демонстрира превъзходството си над околните и чието фамилно име бе Фрост. В сферата на сделките бе твърд, неотстъпчив и абсолютно непреклонен. Бе дотолкова отдаден на работата си, че предпочиташе да върши всичко сам, без помощта на технически сътрудници. Изповядваше страстта на големите играчи на Уолстрийт, която го тласкаше неумолимо напред.

В същото време я изненадваше душевната му целомъдреност. Алън не споделяше моралния цинизъм на империята в личния си живот. Бе чист и непорочен в отношенията си с нея. Нито веднъж не я разочарова. Притежаваше неоспорима власт над всички хора, с която не злоупотребяваше. Само един пленителен поглед и най-хладнокръвната и делова служителка омекваше като пластелин в ръцете му. Алън определено умееше да омайва както силния, така и нежния пол. Кларис, разбира се, бе живо възплъщение на това правило. Промяната ѝ бе направо драстична.

Иначе Алън бе бог на купона. Обожаваше удоволствията. Имаше много повече пари, отколкото му бяха нужни, и ги харчеше с щедра ръка. Обичаше да вкусува от всичко. Бе влюбен като нея в насладите, в блясъка и охолството.

Харесваше сърфа, ските, гмуркането, колите. Предпочиташе да е в центъра на вниманието. Винаги бе съпроводен от рояк жени, агресивни, цинични и умни, с които изнервената ѝ емоционалност трябваше да се справя. Тя беше неотстраним съперник на тези жени. Бе мисис Фрост. Част от живота на Алън – най-важната част. И винаги щеше да бъде.

Той бе самотник на Уолстрийт. Бе от породата мъже, които не се чувстваха свойски сред отблъскващата корупция там. Идеалът му бе опошлен. Бе свидетел на развалата, настъпила на Уолстрийт. Никой не бе успял да вникне в същността му през тези четиресет години, прекарани в големия град. Рядко допускаше някого до себе си, до собствената си светая светих, за да може външният наблюдател да си изгради определена твърда представа за него. А и той само изопачаваше и променяше мнението ѝ за него. Уолстрийт го предизвикваше да изявява и други чувства – плод на неосъзната умора от титаничната борба в живота му, от набъбващия хаос. Това бе явна причина за нарастващото безразличие и апатия в алтер егото му, ескалиращо до осъзнатата погнуса. Вярата в живота бе нарушена някъде дълбоко у него. Наглите надписи на рекламите и циничните слогани предизвикваха омерзението му. Тук, на Уолстрийт, се бе настанило злото. Хората бяха загубили чистотата и благородството си, бяха се превърнали в безскрупулни и користни машини за печалба. Онова, което отново я порази, бе душевната непорочност и чистота на Алън, тържествуваща над това сметище на пари. В неподвижния, блатен въздух на студията той се чувстваше угнетен. Отвращението му от упадъка и покварата, омерзението му от всичко това го съпътстваше през целия му съзнателен живот. То можеше да бъде смекчено само от брака му с Мелани. Единствено Мелани бе възвръщала моралното му здраве. Сега разбираше, че само духовното целомъдрие, което струеше от нея, можеше да прогони тази погнуса. Мелани го бе удовлетворявала, давала му бе всичко онова, за което копнееше в нощите. Смъртта ѝ бе дошла за него неочаквано – като удар.

Кларис, естествено, не подозираше нищо за това.

Плуваше в ефирно, безоблачно щастие. Ала незнайно защо, Алън все повече ѝ се изплъзваше. Той често потъваше в мълчание, в меланхолия и печал. Притежаваше свойството да блуждае някъде в себе си, чужд на това, което го заобикаля, както бе забелязала и преди. Но сега бе смълчан и затворен. Не говореше за своето състояние никому – най-вече на нея.

Повелителната ѝ необходимост да обича и да бъде обичана беше уязвена в брака ѝ. Стараеше се да заглади този дисонанс. Далеч от проблемите на Алън, пак потъваше в заниманията си, но друга нейна част, по-земната, я караше да бъде по-близо до него. Тя все така приемаше покани за вечери, премиери, коктейли, благотворителни приеми, но все по-често предпочиташе да остане насаме с него. Обсипваше го с внимание и грижи.

Какво ставаше с Алън?

Външно бе същият. Ала отвътре в него нещо се бе променило. Алън криеше някаква заключена тайна в себе си. Разтърсван от тази тайна, не напускате мълчанието си. Но тя се успокои. Нищо видимо не се бе променило. Той бе все така твърд и непреклонен в своя свят на пари и сделки. Следваше неотклонно предназначения си път.

Но тези състояния зачестяваха. На приемите беше мълчалив и замислен. Гостите го дразнеха с остроумните си диалози и предвзети обноски.

Нещо в него се беше прекършило. Мрачни сенки минаваха пред очите му. Не бе същият непреклонен властелин на Уолстрийт.

Алън изживяваше тежка криза. Неусетно престанаха да го интересуват акциите на пазара. Отвращаваше се от безскрупулността на парите.

Прехвърляше работата си върху директора си, избягваше работния си кабинет и потъваше в уединение. Имаше свой личен живот, непринадлежащ нито на нея, нито на другите. Много неща стояха помежду им, но противоположностите в техните натури ги сближаваха. Не и този път обаче. Бе по-сериозно. И с нея не беше тук, а някъде другаде. Нещо в машината Фрост не бе наред.

Мълчанието между тях се увеличаваше.

Страхуваше се да не го загуби.

Алън бе обхванат от натрапчиви моменти на тъга. Непонятните за нея състояния все по-често го обсебваха. Седеше във вцепенение, взрян в някаква идеална картина пред себе си. Кларис за миг успяваше да разсее тази му унесеност, но в най-неподозрян момент потискащата меланхолия го обземаше отново. Вечерите все така ѝ се изплъзваше. Прекалено упорит, той измисляше някакъв предлог и излизаше. Скиташе с часове до зори. Потъваше в изпълнените с тайнствен мрак улички, после сутрин се прибираше мрачен.

Какъв бе този блян? Гадаеше. Жена? Не смееше дори да предположи. Самата мисъл, че тук някъде, в Ню Йорк, я дебнеше съперница, я изкарваше вън от равновесие.

Потайната му съдържаност я дразнеше, но тя не настояваше да разкрие чувствата си. Играеше театър и се преструваше, че всичко е в реда на нещата. Но мъжествената печал на Алън ѝ се предаваше и тя се връщаше към своите занимания угнетена. Бореше се вътрешно с неговите състояния. Тази съпротива отнемаше силите ѝ. Нерадостните мисли обаче не ѝ пречеха да работи. Все така правеше фитнес и четеше.

Губеше истинския образ на Алън. Какъв бе той всъщност? Лутайки се между различни предположения, тя размишляваше.

Мълчанието между двамата се увеличаваше. Той все повече се отдалечаваше от нея.

Обзе я дързостта на отчаянието. Докато един ден не издържа.

– Какво, по дяволите, става с теб, Алън?

Вече бе изтърпяла достатъчно и не смяташе да се примирява с това.

Чувствата ѝ наистина не го засягаха. Ненормална беше, че оставаше още с него. Но тя усещаше огромната му болка. Цялата история бе лудост и тя съзнаваше това много добре, но не можеше да се спре. Питаше, просеше отговор. Мразеше го, че я бе принудил да му зададе този въпрос. Положението беше безнадеждно, но тя не искаше да се предаде.

Той посочи Уолстрийт.

– Ето го, целия! Порадвай му се! Там всички говорят за бизнес. Всичко е бизнес. Бизнес – очи, бизнес – бюстове, оргазмите са бизнес, погледите също.

Той протегна ръка към Манхатън.

– Стига ли ти това, да бъдеш щастлива? Чудовищата са тук, те се прокрадват в студията и искат само едно: да бъдеш същото чудовище като тях. Докато успехът накрая не те разяде цялата. Ще можеш да се отдаваш само на най-вулгарни мъже.

Той продължи:

– Начинът на живот, който водиш, те отегчава. Ти не правиш най-доброто за себе си и това те извращава. Временно то ще ти хареса, но постепенно кариесът ще се задълбочи. Няма да се спреш пред нищо. Ще препускаш от мираж на мираж и нищо няма да може да те утоли. Екстазът ти води само до порока. Ще свършиш в канавката. И така ще е дотогава, докато твоя не остане само погнусата от всичко.

– Не, Алън. Няма да ме измамиш. *Ти не искаш това! Ти си като мен.* Ти си дубликат на чудовището.

Да се отрече от онова, което обичаше, беше безумие. Алън бе обичал този свят на Уолстрийт. Той бе неговият живот. Без него щеше да е мъртъв.

Но другото бе по-силно от него.

Беше безнадеждно. Не разбираше защо. Мислите на Алън блуждаеха, когато бяха заедно. Понякога тя имаше усещането, че между тях нищо не се е променило. Все така правеха любов, но Алън видимо отсъстваше. Беше намерил начин да се самоунищожи. *Копеле!* Не беше успяла. Той се бе измъкнал.

Тя млъкна. Трябваше да разбере. Около миналото на Алън имаше някаква тайна. Нещо нечисто. Обади се на Гладис. След два дни Гладис ѝ позвъни.

– Не беше лесно, но се поразрових тук-там. И открих нещичко. Миналото му е чисто, освен това, че Алън е чужденец. Америка му е второ отечество. Роден е в София, България, в бедно, но любящо семейство. На тригодишна възраст баща му почива от мозъчен хематом. Притеснена материално, майка

му го дава в дом за изоставени деца. Където, забележи, в една от обиколките си из Източна Европа го открива бездетният му пастрок Едуин Фрост и запленил от изключителната красота на момчето, го осиновява. Надявал се е то да го унаследи и да продължи в най-добрите семейни традиции. Кое то и става. До този момент.

– Спомня ли си за загубата на истинските си родители?

– Едва ли. Бил е прекалено малък, когато е починал баща му, и не много голям, когато майка му го е оставила в дома.

– Значи не си спомня кой е?

– Да. Не си спомня какви са истинските му родители и в резултат на това изпитва чувството, че някаква съществена част от него липсва. Някаква част от връзката му със света. С една дума, разяждан е от неясно, тревожно чувство за безродност и вина.

– Мога да разбера.

Но тя грешеше. Той си ги спомняше.

Лицето му, неогрято от софийско небе, ставаше все по-неприятно. Бездънната скука на целия този целулоиден живот на Уолстрийт след смъртта на Мелани бе започнала да го отвращава. За него империята бе загинала, студията – опустели. Всичко бе занемарено и загубено. Липсваха му миризмата на софийските улици, където бе прекарал детството си, форсмажорният пейзаж на булевард „Руски“, синкавите отблясъци на катедралата „Александър Невски“, зелената кръв на тревите, нежните копия на лука, изобилието от ралица и пресен мак в квартал „Лозенец“, в който бе живял до тригодишен. Липсваха му наситените с плодови мириси, ванилия и екзотика безистени, безбройните безалкохолни свежи аромати и уханието за ценители „Роза“ по улиците. Смътният спомен за това и за родителите му, заключен дълбоко в паметта му, го измъчваше. Запазил бе ясения образ на момчето със сини очи на инка и черна права коса на три години. Плуваше с разширени ириса след този образ. Искеше да бъде това момче.

Беше ли това копнеж по смъртта? Бе прехвърлил самолюбивото си его в някогашното тригодишно хлапе. Потъваше в нежния му, скъп образ, за да стопа чудовищата от Уолстрийт в себе си. Щеше да се завърне в този свят някога.

Алън се затваряше все повече в себе си. Общуваше само с този заключен в него свят. Истинският Алън не я допускаше до себе си. Все още правеха любов. Болезнената еротика се преплиташе с желанието ѝ да го разбере. Непримирима бе да узнае тайната му.

– Няма да проумееш.

Алън все така напускате дома им. Бе като игра, флирт с разширени очи. Впускаше се сред симфониите на здрача. Една вечер го проследи. Отмина лъскавите хотели и елитния яхтклуб. Спусна се към копринените плажове на Атлантика в далечината. Вървеше сред разядени от порока мъже, край бордеи и порутени бараки. Испита натрапчиво желание да го следва сред меланхолията на здрача. Оскъдна, огледалната светлина го скриваше, после пак го открояваше. Нетърпеливо той се втурна по една уличка сред пияни каналджии и приличащи на плашила създания.

– Ууу! – викаха след него.

Кларис испита отчайващ страх да го гледа.

Виждаше го пред себе си. Двурогиат, фантастичен сърп на луната го открояваше. Под сенките на нацъфтелите олеандри и азалии се показваха грозни негърки с вървища от предмети за продан, омотани около ханша, изпълзели от бидонвилите на бедняците – бараки от кашони и ръждиви тенекии: табу за всички освен за него. Алън бягаше покрай тях, премина край „Джърнъл сервиз“. „Доларес, доларес“ – шепнеха отстрани. Той като луд бъркаше в джобовете си и раздаваше долари на всички. Вървеше напред, сред сергии в цинобър и охра, сред седефени колони и купчини скариди, прекосяваше целия този буфонаден, циркаджийски свят. Сред гларусите наоколо и дрипавите силуети в здрача се спускаше към морето. Тя виждаше Алън пред себе си като в порнофилм – непростимо разголен, и поради срама, че се подлага на подобно унижение, испита отвращение от себе си. Бе непочтено от нейна страна да го наблюдава като воайор, да го проследява, сякаш бе крадец, но не можеше да се спре. Искаше да разбере всичко докрай.

На милиарди светлинни години от нея той се движеше към брега, пишно осеян с анемонии и зюмбюли, откъдето се виждаха тъмносините сапфирени води на Атлантика. Като в приказка за просяци мина по онази част на улицата, която гледаше към океана, прокрадвайки се в здрача подобно видение, просмукано от самота.

Наближиха гробището на Лонг Айлънд. На него цъфтяха бодливи кактуси с бели цветове. Светлината образуваше бавна оргия в залива. Той целият блестеше в огърлици от пяна.

Виждаше Алън в гръб. Той зави по къса уличка и прекоси една седефена долина. Тя видя морето в хиляди сребристи блеснали ириса, видя ултрамарин в далечината, после карминените храсти. Алън се взря в тях и падна ничком. Целуна розите, молитвено сключил пръсти. Той – могъщият Алън Фрост – се молеше.

– Ай лъв ю! – промълви.

Укори се, че го наблюдава в тази разобличителна сцена. Това я превръщаше в негова съучастница. Почувства се разобличена. Дръпна се панически

встриани от Алън, от Лонг Айлънд, от бидонвилите на бедняците. Върна се у дома.

Съпротивляваше се в следващите дни. Един безсмъртен блян се рушеше. Той беше виновен.

Между тях не избухна скандал. Тя го предотврати. Забрави за случая. Поне си даде вид, че това е така. Дори престана да го следи.

Нямаше смисъл. Вече нямаше значение. Не я интересуваеше.

Нямаше изход. Любовта ѝ бе мъртва. Тя и Алън си бяха чужди един на друг.

Докато една сутрин не намери бележка. „Напускам те. Заминавам за София.“

Той безвъзвратно я бе изоставил. Всичко ѝ бе завещал. Милиардите си, компанията „Фрост“. Тя бе наследила целия му свят.

Изчезналият му образ се бе завърнал в другата негова страна – тази, която тя не познаваше. Някаква си там България. Дори не знаеше къде се намира. Беше съкрушена. Да се откаже от всичко? Мухльо. Притежаваше половината Манхатън. Никога нямаше да му го прости.

Имаше само един изход – да скъса с него, където и да се намира той. Учудваше се, че го бе търпяла толкова дълго.

Трябваше да се съвземе. Спасението се появи под формата на анонимно обаждане от бившо гадже, което ѝ обещаваеше още щастлив и охолан живот – Бен Ръсел. Но алтер егото ѝ си имаше свой собствен план. Обади се на Стив Белоу. Прекара една нощ с него. Прелъсти я като акула. Почувства се мъртва, преситена по свой начин.

Харесваше ѝ да бъде сама. Харесваше модните бутици в Париж, ястията в Монако, носталгиите си в Сан Ремо, авантюрите и радостта си в Монте Карло, аеродинамичните муцуни на фераритата в Рим, шоколадите и мускулестите мъже на Ривиерата. Обичаше всичко в своя живот. Не обичаше вече само Алън. Не, не и неговия глас.

Аз съм!

Махай се!

В Тулон я спряха. Караше с превишена скорост. В талона ѝ се появи една дупка. Дупка. Бе изпаднала в дупка. „Харесваш ми. Ай лав ю.“

Вече не.

Спря. Започваше да разбира. За какво бе всичко? *Харесваш ми*. Не, никога.

Тя беше съвременна. Не – от бъдещето. С гърди като плеядите. С ханш като флейта. Той беше съвсем ретро. Анахроничен. Върви по дяволите, Алън. Защо си ми?

Изпитваше нужда от мъж до себе си. Който и да е. Защити имиджа си на студенокръвна самка, като си наложи маска на непукист и тръгна към бара, направен от акажу.

– Един бърбън! И един скоч.

Добре влизаше в психологически нюансираното битие на жена вамп, на силна героиня в екшън трилър. Остро се нуждаеше от близост, каквато и да е.

Излезе навън. Взря се в космоса. Беше самотна. Алън бе мъртъв за нея. Свършено бе. „Та той бе просто един мъж – каза си. – Защо се тревожиш?“

Улицата беше пуста. Валеше дъжд. Вгледа се в тъмносивата завеса. Минаваше мъж. Чакай! Харесваш ми. Йес! Беше приключила с него.

„Забравих те, Алън.“

Самолетът потъна в раздвижената от дъжда черна писта на летището. Алън усети нарастващата вибрация на двигателите, колелата удариха в земята.

Автобусът до сградата на „Външни линии“ беше претъпкан.

Багажът му го чакаше на лентата на конвейера. Свали го и се отправи към изхода. Премина покрай безучастните митничари от двете страни на зелената пътека. Вратите автоматично се отвориха и той се изсипа с тълпата пристигащи пасажери вън. Вече не бе онази акула от хайлайфните среди със златни пръстени по ръцете и с гел в косата, а бе незабележимо облечен в бяло ленено сафари, сив пуловер и сини джинси. Вместо обичайната дръзка напереност, излъчваше една почти подчертана съдържаност и зле прикрито нетърпение.

Колата – бял мерцедес със златисти кожени седалки – го чакаше вън, пред входа на терминала. Качи се в нея. Преминаха под огромен транспарант с надпис: „Welcome to Bulgaria“. Времето бе облачно. Ниско на хоризонта небето плуваше в седефен здрач. От близката планина Витоша появяваше слаб фьон.

Градът светна отдалеч като огромен мокър фар. Колата се вряза в тялото му. Мъглата се вдигаше като огромна театрална завеса и небето вече синееше на места. Отляво се повдигаше и се снишаваше Борисовата градина, сякаш зад стъклата на колата се редеше цветно пано. Върховете на телевизионната кула в далечината бяха обкичени с гирлянди от лампички, които пръскаха червена и млечнорозова светлина.

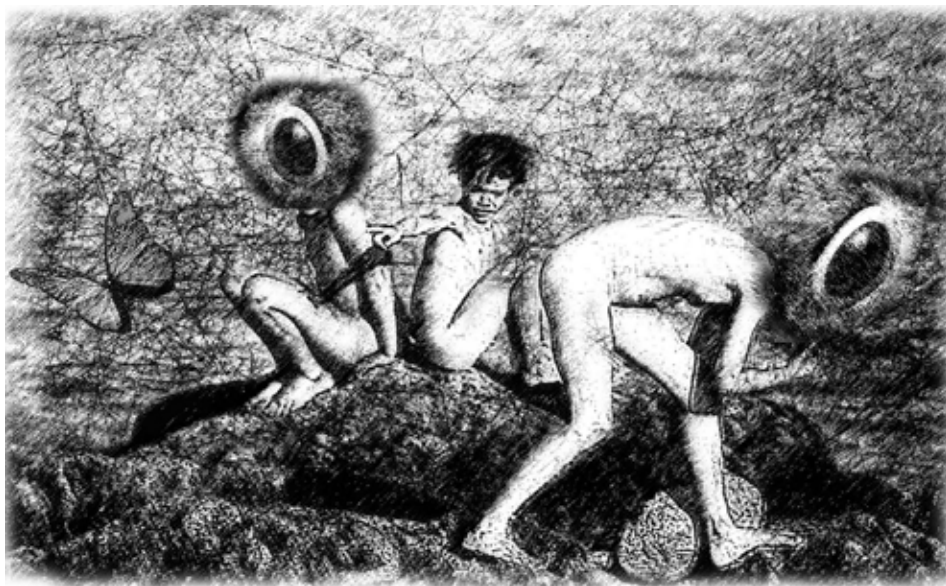
С походката на денди в оставка той премина Борисовата градина пред стадиона. Бавно напредваше по улицата. Това беше кварталът, в който се бе родил, целият осеян с алените гергефи на розите. Усещаше се напрежението на гейзер от аромати, а лехите по домовете бяха осеяни с цинобърните рога на чушки и стъблата на перести божури. Долови същия този мирис без име, забравен от него, върху белите клавиши от здрач, върху които – дзън –

отекваше оръжейно залп от ружи. Невените цъфтяха в стройни лехи, а под виолетовите акации кичурите трева се белееха на бледата светлина подобно езици от нишесте. В котешките стъпки на здрача се мержелееха зелените ластари на магданоз. Овнешко в гъсти бели миризми се печеше на скарите в дворовете.

Не се изненада, когато го видя – сред острията на тревите. Бе момче на около три години, с черна коса и сини очи на инка. Бе облечено в синьо-бяла матроска. Наблюдаваше го с любопитство. Сякаш бе чакало него. Алън изпита повелителна жажда да го следва в криволичещите и паянтови улички. Спомни си и павираната алея, зад която тогава живееше – „Милин камък“.

Най-сетне се чувстваше напълно свободен. Бе той, какъвто би искал да бъде, какъвто беше винаги.

И Алън влезе в момчето.

Графики: Калин Николов

ФАНТАСТИКА

Картина: Атанас П. Славов

Александър Бурмов

ВОДЕВИ

(избрани фрагменти от поемата)

На съда е ясно!

Няма нищо скрито.

Да влезе убития!

Убитият:

Здравей, не ме ли помниш?

Това съм аз, един убит човек...

Не съм ужасен. Аз съм спрял часовник
в зенита на един задъхан век.

Тържествено е мойто погребение:
зъбчатите ми колела заслужиха
дълбоко уважение, надгробни речи,
химни, опела. Здравей.

И все пак може би си спомняш,
това съм аз, един убит човек.

Не е ли все едно – робот, часовник,
бутилка, мърша, замразен бифтек!

Не се усмихвай... аз ще ти разкажа:

Не съм умрял от атомна война,
не ми вредяха нуждите и саждите,
прочутите комплекси за вина.

Уби ме ежедневното сверяване.

Да, станах теле-радио-синхрон,
но спираш да се движиш и да вярваш,
ако си винаги със всекиго във тон.

За живите е свято, древно право
да изостават или да избързват:

във крак със времето си –

значи здраво

за дребното стрелките ти са вързани.

* * *

Но ти прощавай за секундите жестоки
от разпилените по пътя часове.
Прости и за различните посоки,
в които бъдещето ни зове.

Прости на моите и на твоите релси,
прости на дългия им път,
прости на пътниците слезли –
те нямаше да устоят.

Семафорът на бъдещето свети
и сини мълнии проводникът плете.
Прости на пътниците без билети –
най-искрените бяха те.

* * *

Ти, който ме слушаш, си сигурно някой,
който обича изкуството.
Каж ми, ще можем ли някога
някак с пътеките пак да препускаме?

Каж ми, ще стане ли нива асфалтът,
в бетона цветя ще поникнат ли?
Светулки ще станат ли нощните влакове,
които препускат заникъде?

* * *

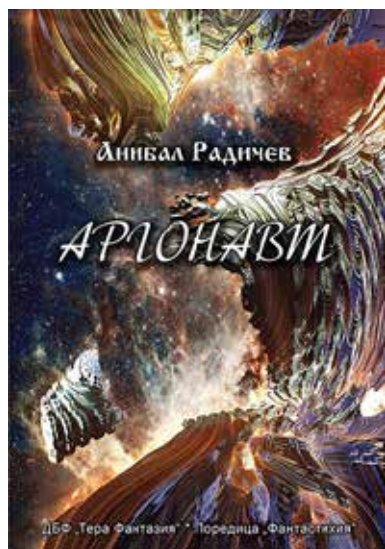
ОСЪДЕН СЪМ да бъда неспокоен,
да ме разкъсва всеки искрен ред
и всяка чужда болка да е моя...
Осъден съм да съм поет.

Не вземайте безсънните ми нощи –
не съм магьосник, нито таен луд.
Поетът като истината прост е
и като нея вземат го за друг...

Но ако някога изстинат редовете,
ако намразя, ако стана лош,
с най-тежкото в света ме накажете:
с една-единствена спокойна нощ!

Анибал Радичев на 75 години

Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ издаде книгата му „Аргонавт“.

Това е необикновена книга. Сложна като замисъл и провокираща като първи поетичен опит в нашата поезия да се проникне в загадъчните пространства на Космоса, в „аза“ на човека като негова неотменна част.

Удивителното въображение на Анибал Радичев проследява в строго премислената композиция на съдържанието „пътуването на Вселената“ – безкрайно преобразяваща се в познати и непознати форми – сфери, спирали, елипси, къмба. В познати и непознати пространства, изпълнени с движение, космически студ, звездопадни въртопи, вулканични слънца, безкрайни метеорни трасета.

В някои заглавия на внушителни като образ творби той, чрез сгъстена и драматично натоварена поетика, се е домогнал до същностни страни на философски категории и понятия, измерими само по нашите човешки мерки – „Пространство“, „Нула“, „Време“, „Паралелен свят“, „Гравитация“ и др.

Из предговора на Благвеста Касабова

Анибал Радичев неслучайно е член на Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“. Той е Първопроходец във фантастиката.

Днес ще добавя само, че със създаването на тази книга съм двойно по-щастлив, защото всяко стихотворение на Анибал е съпроводено с моя цветна картина. Това е обяснението ми в любов към този Човек и Поет.

Атанас П. Славов

Юбилейни стихове

Анибал Радичев

ЧАСОВНИК

Вечността е миг. Сянка, мъгляво потайна.
В нея нашия свят е един епизод.
Тя прилича на слънчев часовник. И в Рая
с него мерят случайния земен живот.

Той е неин пряк образ и сигурна памет.
Той е нейно лице – символичен портрет.
Той е ритъма точен в човешката драма
и стрелките му движат сюжета напред.

В часове и години, в секунди, в минути
експонира епохите времето. Знай:
да очакваш безсмъртност, е смешна заблуда,
щом началото значи безизходен край...

Всъщност краят е нещо съвсем неизбежно.
И душите ни в пустия, в звездния зрак
ще блуждаят самотно в студена безбрежност,
но защо – не разбирам, не зная... Все пак

има шанс в друга звездна и сенчеста зона,
в друго време да вложим свой ДНК-код.
Може би там митичният, мъдрият Кронос
се е слял с мимолетния, тленен живот?

И тогава секундата, шеметно кратка –
миг в мига – ще пътува безкрай в младостта!
Тя тогава – ах, нека, ах нека отгатна –
ще е равна по време и знак с вечността!

Магия

Погледни сред бетонния хаос
как един черно-бял Мики Маус,
над тераси, тръби, светофари,
язди облак бензинови пари.
Той размахва неоново ласо
към далечните звездни пампаси,
той препуска на място и гони
антилопи и млади бизони.
Но в рекламната примка, случайно
разлюлян над кварталната чайна,
вместо бик или самка космата
белобрад Дядо Мраз се премята!
Този старец – и румен, и весел,
вероятно за теб е донесъл,
там от вечните ловни полета,
милион лотарийни билети.
Ето, виж, той те сочи, човече!
Твоят шанс е добър тази вечер!
Златен номер и щедра награда
за щастливия избор се пада.
Хайде, вземай билет и наслука!
Забрави ежедневната скука!
Щом печелиш – играй до насита
под рекламния дъжд на парите!
И по дявола всички преструвки!
Дядо Мраз най-сърдечни целувки
ти изпраща от трона си бляскав.

Продавачът на теб ръкопляска.
А подобни на Голата маха,
две Снежанки с усмивка ти махат.
Боже мой, как светът се променя!
Как животът ти в миг раздвоен е!
Ти си новият Фигаро. Браво!
Ще смениш даже входната брава.
И мокета. И лампата нощна.
Ще бленуваш в градина овощна
и животът ще бъде прекрасен...
Но къде е вълшебното ласо?
Мики Маус? Добрата случайност?
И защо като мисъл нетрайна
белобрадият шут е изчезнал?
Ти потъваш в среднощната бездна.
Блъскаш някого – друг ти отвърща.
Става дума за нечия тъща.
За това, че е дяволски тъмно,
а бушонът отново е гръмнал.
За това, че понякога няма
нито истина, нито измама.
За това, че е доста банално
да попаднеш във своята реалност.
И разбрал тези истини кратки,
като късно решени загадки,
за да има къде да се скриеш,
просто почваш да вярваш в магии.

КВАНТОВА МЕХАНИКА

На Павел Павлов

Наслагват се пространствата и в техния капан
попадам безтегловен мигновено.
Разгражда същността ми светлината квант по квант
в полето на съседната вселена.
А после тя отново ме възражда – там отвъд
на глината придава идентичност.
Разбирам – придобива светлината жива плът,
превръщайки материята в личност.
И в новата реалност аз до сетния си грам
съм същия и себе си не губя,
че „азът“ ми поименен на практика е там,
защото е веществен, точен дубъл.

И пак съм в своя истински обем.
И образът действително е мой.
Със себе си безспорно съм в тандем,
но аз ли съм, все пак, или е той ?!...

ОТ УПОР

(рапърско)

„... а вий... вий сте идиоти!“

Христо Ботев

Ний се движим в света напосоки –
без компас и небе звездооко.
Ний сме в стрес перманентен, във шок и
май не знаем защо сме... Жестоко!
Просто супер! Ефекта на чипа.
Май такъв ни е, тап, генотипа.
Все пестим за насъщния залък
и живота ни земен е жалък.
Вечно боси и жадни, и гладни,
яко дъвчем каквото ни падне,
но за „Бьоф Строганов“ или „Фризи“
не събрахме излишни мангизи.
Затова сме всеядни голтаци.
Затова сме глупци и леваци.
Затова сме мутанти безгласни,
т.е. шерпи от клас „Тревопасни“.
Тъй че ние по принцип сме лошите
тъпанари в панелните кошери.
А добрите герои сте вие –
само вие и винаги вие!
Вие, дето си хапвате здраво
от софрата на тази държава.
Вие – нашите смели апаши!
Вие – нашите мъдри търгаши!
Вие – нашите сноби мастити,
тунеядци и рой паразити,
братовчеди и близки авери –
все творци на безброй далавери,
подлеци и лъжци надарени,

службогонци, драскачи, кретени,
парвенюта, заформили каста,
мушмороци и мутри на власт и
шуренай-бабалъшки „династии“ ...
Вие просто сте сган вездесьща.
Алчността ви е кръвно присъща.
Присвоихте я тази сиротна
земя и тъй както е модно,
закрепихте законно грабежа
на безликата маса невежи.
Кадрово подредени по писти
и нива във ведомствени листи,
настървени и зли, напористи,
вий гребете нонстоп с лапи мечи
на хазната меда. Кой ви пречи?
Е, гребете докрай „неразбрани“! –
дай Бог нещо, все пак, да остане...
Вий сте вече държавни кумири,
въплътили властта в келепир и
във депозити с множество нули.
Вий сте рупор на злостните хули,
абонати на чужд интерес и
джендър-фигури. Мъжки метреси.
Дупедавци по нрав и по сметка.
Топласкатели с галеши четки.
Деребеи и бонзи, преяли
от безбожни печалби. Нахали.
Но красиви и умни! Богати.
Ренегати от сой. Тарикати,
надробили с огризки попарата,
дето сърба беззъба България.

Вий поставихте нашата драма,
а се тюхкате, вашата мама!
Ний ви храним с труда си привичен,
но за вас сме товарни добичета.
Осребрихте всеобщата болка
арогантно и ловко. За колко?
Кой ще каже? Ще каже ли някой?
Ний отново безмълвно ще чакаме
да потънат от срам спекулантите,
да не сплитат сплетни интригантите,
да помолят за прошка и бандите
от платени биячи... Банално,
но навярно ще плачете жално,
че света ни не е идеален...
Ще дарявате щедро парцалки,
варива, багрила и близалки,
и локуми, и чорбести каши,
та така да ви чувстваме наши,
вас, двуличните празни позьори.
Вас, елитния кръг рекетъори.
Вий изтръгнахте общия корен
и сега сте лица на позора.
Вий сте кликата местни деспоти.
Вий сте още ерзац-патриоти.
Вий, мерзавци, сте клан мафиоти,
а ний... ний сме идиотите...
„НАРОДЕ????“ *

---

* Цитат от бележника на Васил Левски.

„Фантастиката е най-честният и наблюдателен
свидетел на съда на историята.“

Александър Мирер

ФАНТАСТОЛОГИЯ

„Научнофантастичните романи са всъщност
една творческа деконструкция на днешния свят,
един експеримент и имагинерно проиграване
на множество възможности, за да се избере
оптималната. След което остава тя да се осъществи
с много добра воля.“

Бранка Б. Огнянович

Нови броеве на жанрови списания през 2019 година

През 2019 г. колективът на най-фендъмското списание у нас „Тера фантастика“ зарадва почитателите си с два броя.

„Тера фантастика“ № 18/2019 г.

Съдържание:

■ Вопъл в пустинята – Макрия Ненов / 3

■ Нашият път – Вестник „Пламяк“ / 3

■ От пощенската кутия на ТФ

Писмо от Николай Тодоров за „Блейд рънър 2049“ / 5

Отзиви от Холи Скофийлд и Юли Новакова / 5

■ Великите

Предпоследният велик британец (продължение) – Макрия Ненов / 6

■ От сандъка на майстора

Разказ на втория размразен – Станислав Лем / 11

Няколко думи за доктора – Ерик Симон / 24

Спътникът – едноактна миниатюра от Светослав Славчев / 27

■ В света на наградите

Награди, награди... – Дилян Благгов / 29

■ Коза ностра

Хакери в историята – Ивайло Петров Иванов / 34

Далече от оракулски очи – Николай Тодоров / 46

Завръщането на наследницата – Снежана Ташева / 52

Сватбата на богатира – Надя Михайлова / 55

Къси разкази – Христо Пошаков и Иван Хаджиев / 59

Стихове – Кирил Влахов / 64

- Аргмадулия – експериментална поезия от Надежда Лилова / 65
- Европолис
- Водевилният принцип – Ерик Симон / 69
- Pluralis majestatis – Ерик Симон / 75
- Виртуалният Некрополис – Нина Хорват / 79
- Читателите препоръчват
- Дневник на попаданеца в инквизитор – Денис Куприянов / 87
- 31 етаж, 13 отдел
- Тайните на „Сиянието“ – Джей Уайднър / 92
- Конспирация на мрака – неизвестен автор / 101
- А ние ви предупреждавахме!...
- Колко щастливо пробуждане! – Ромуалд Ленех / 105
- Фантастология
- Радиоактивни развалини и звездни острови – Иля Рясной / 110
- „Марсиански хроники“ – „Кралски лов“ – Ивайло П. Иванов / 126
- Гласовете ви чувам
- „Най-големият риск на човечеството днес е... разчовечаването“ – интервю на Стефан Кръстев с Александър Карапанчев / 128
- „Мили млади автори, недейте да пестите от редактор и коректор“ – интервю на Олга Клисурова със Снежана Ташева / 134
- Библиополис
- „Питат ли ме дей зората...“ – Георги Недялков / 138
- Елин Пелин като фантаст – Александър Карапанчев / 142
- Фендъм
- Рубрика: Архивите са живи – Валентин Д. Иванов / 148

€€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€

„Тера фантастика“ № 19/2019 г.

Съдържание:

- **Вопъл в пустинята – Макрия Ненов**
  - **От сандъка на майстора**
- Опитай да променяш миналото – Фриц Лейбър / 4
- Разказ на втория размразен (продължение) – Станислав Лем / 11
- **Коза ностра**

Килимът – Силва Маринова / 25
 Шу – Силва Маринова / 28
 Операция „Мъртъв сезон“ – Кирил Добрев, Валентин Д. Иванов / 32
 Стихове от Анибал Радичев, Александър Карапанчев и Кирил Влахов / 43

- От пощенската кутия на ТФ
 Всичко, което не е зима – Маргарет Килджой / 46
- Читателите препоръчват
 И все пак тя се върти – Ден Шорин / 64
- Стругариум
 Куца киносъдба – Шейла Кадар, Борис С. Фокин / 69

- 31 етаж, 13 отдел
 Нищо излишно – Станислав Запрянов / 89
 Тома Вярващия – Валерий Окулов / 95
- Фантастология
 Нашествието на хронолитите – Атанас П. Славов / 99
- Библиополис
 Китайска фантастика: впечатления от една антология – Валентин Д. Иванов / 115
 „Фантастично читалище“ – Георги Недялков / 131
 Sternmetall – българска фантастика на немски език – Макрия Ненов / 131
 „Звезден метал“ – фантастични разкази от България – Тара Флинк / 133
 „Фантастивал в Европолис“ – Атанас П. Славов / 135
- Фендъм
 Как художниците фантасти поставят основите на неформалното изкуство в България – Екатерина Ангелова / 138

ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ ээ

„Фантастични светове“ № 2/2019 г.

Излезе втори брой на издаваното от Клуб „Соларис“ (гр. Пловдив) списание за преводна фантастика.

Съдържание:

„Кирияга“ – Майк Резник

„Очите на Горния свят“ – Джек Ванс

„Човешки персонал“ – Харлан Елисън, Алфред ван Вогт

„Тука има дракони“ – Роджър Зелазни

„Годишната снимка на класа“ – Дан Симънс

„Въртележка“ – Робърт Шекли

„Случаят Раутаваара“ – Филип К. Дик

„Комплименти от автора“ – Хенри Кътнър

€€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€ €€

„Киберпънк“ № 1/2019 г.

Киберпънк е хартиено издание на електронното списание *Shadowdance*. По думите на издателите:

С широкообхватно съдържание, задълбочена критика, дошъл от бъдещето дизайн и фантастични илюстрации от множество талантиливи художници ще хвърлим светлина както върху миналото на киберпънка, неговите разнообразни разклонения и многолики превъплъщения, така и върху новото и предстоящото. Ето само част от съдържанието, което сме ви подготвили:

●*Подробен литературен профил на бащата на жанра – Уилям Гибсън.

●*Шест киберпънк разказа, от които четири са от български автори, както и нов превод на жанровия шедевър на Гибсън – „Зимният пазар“.

●* Исторически и критически обзор на жанра; превод на ключово есе от неговия най-голям проповедник – Брус Стърлинг; статия за творчеството на един от най-важните посткиберпънк автори – Нийл Стивънсън.

●* Статии за съседните на киберпънка литературни области: хибридните „пънк“ жанрове, в които машинното се среща с парни двигатели, елфи, постапокалипсис и екологични движения; трансхуманистката фантастика; източноевропейският „хуманитарен“ киберпънк на Виктор Пелевин, Сергей Лукяненко и Иван Попов.

●* Обширни обзорни статии за киберпънка в киното, телевизията, комиксите, видео- и настолните игри; по-задълбочени погледи към заглавия като „Блейд Рънър“, Shadowrun и Ghost in the Shell.

●* Текстове за още много сродни с киберпънка теми: синтуейв музиката и влиянието на Дейвид Боуи върху жанра; кибертехнологиите на утрешния ден; взаимоотношенията между Япония и киберпънка в популярната култура и реалността; киборгите според съвременната феминистка и постхуманитарна социология.

Създателите на алманах ФАНТАСТИКА приветстват младите и непокорни умове от Shadowdance за това храбро начинание и им желаят много читатели и страстни фенове!

ЭЭ ЭЭ

„Проглас“, кн. 1/2019 (XXVIII)

Списание е издание на Филологическия факултет при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“. Водеща тема на броя е фантастичният жанр, а мотото са думите на Чавдар Мутафов:

*„За щастие обаче конят е зелен не само за далтонистите.
Той т р я б в а да бъде зелен всеки път,
когато пасе червена трева под жълто небе.“*

Съдържание (включваме само материалите, свързани с фантастиката):

■ ФАНТАСТИЧНОТО – МИТ, УТОПИЯ, ФЕНТЪЗИ

Фантастично и фантазмагорично в контекста на романтическата традиция – Борис Минков / 7

Фантастиката – медиум на модерността: Светослав Минков – Николина Бурнева / 15

Постбиологичната еволюция в „Премахането на видовете“ от Дитмар Дат – Бранка Б. Огнянович / 28

„Сърцето на мрака“ – идеи и решения на първата българска постановка – Маргрета Григорова, Петя Цонева / 35

Относно фантастичното в китайския филм „Легенда за котката демон“ – Андроника Мартонова / 47

„Митология“ и „религия“ в латинската християнска литература на IV–V в. – Росен Миланов / 59

Някои съвременни рецепции на раннохристиянската литература в България и техните етически значения – Христо Христов / 66

(Не)познатият език: Гергьовден при бесарабските българи – Светлана Георгиева / 74

■ ИНТЕРВЮ

„ЕЛА И ВИЖ САМ!“ С Валерия Вълчева, режисьорката на първия български спектакъл по „Сърцето на мрака“, разговаря Маргрета Григорова / 137

■ РЕЦЕНЗИИ

Гласовете на диаволизма и гласните струни на литературната наука (За Гласовете на българския диаволизъм...) – Борис Минков / 143

Онлайн на: <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/vol28/iss1/>

Цитат от статията на Бранка Б. Огнянович:

Научнофантастичните романи са всъщност една творческа деконструкция на днешния свят, един експеримент и имагинерно проиграване на множество възможности, за да се избере оптималната. След което остава тя да се осъществи с много добра воля.

Слави Валентинов

ВГ фантастика без граници

Всички знаем за трудното положение на българските фантасти. Големите издателства публикуват само западни блокбастъри, а нашите писатели се маскират (макар вече не толкова често) с англоезични псевдоними. Онези, които държат на българските си имена, са обречени да битуват в гетото на двете отрицания – „не е част от голямата литература“ и „не разпространяваме българска фантастика от неизвестни издателства“. Тук управлява желязната ръка на книжарските вериги, които отказват да предоставят щандовете си на тези книги или ако все пак го направят, на втория ден ги преместват на „вечно съхранение“ под рафта.

Като частичен изход от тая задънена улица, ДБФ „Тера Фантазия“ вижда преводите на други езици и издаването на български автори зад граница, което едновременно е сериозна проверка за художествената им стойност и създава на нашите творци (заслужена!) репутация на качествена част от световната фантастична литература. И такова признание не закъснява!

През последните години в резултат на енергичната инициатива на Калин М. Ненов беше основана *Фантазийска преводаческа школа*, която преведе нови и редактира стари преводи на родни фантасти. Тя действа като литературно агентство и успя да продаде десетки творби на наши автори в различни страни.

Но това се отнася предимно за англоезичните преводи. А как стои въпросът с най-близкия до нас език – руския? След гостуването на Атанас П. Славов и Янчо Чолаков на международната среща на славянските литератури в град Владимир през 2018 г. и там нещата се пораздвижиха. Издателство „Вече“ пусна в производство сборник с произведения на писатели от ДБФ, който излезе през март 2020 г. Озаглавен е „Третъе пришествие“ и оформен в стила на легендарната поредица „Библиотека научной фантастики и приключений“. В ход са преговори за 500-страничен алманах-дайджест на руски език, екстракт от всички отпечатани досега алманаси, също целящ да възстанови прекъснатия мост между българската и руската фантастична общност.

По-долу представяме преводните публикации на български фантасти предимно през ХХІ век, като не всички са от членове на ДБФ. Предложеният обзор не претендира за 100% пълнота.

Издания на руски език:

Антология **Солнце на ладонях** (издателство „Фантпросвет“, 2019):

* Агоп Мелконян – „Заговор“ (откъс от романа *Смърт в раковината*), „Память о мире“ (*Спомен за света*)

* Весела Люцканова – „Вторая дверь“ (*Другата врата*), „Посланец“ (*Пратеник*)

* Велко Милоев – „Бегство“ (*Бягство*), „Докуда доходит взгляд“ (*Докъдето се вижда*), „Ноль-семь“ (*07*)

* Петр Кърджилов – „Дом заходящего солнца“ (Петър Кърджилов, *Домът на залязващото слънце*)

* Орлин Крумов – „Солнце на ладонях“ (*Слънце в шепите*)

* Тодор Костадинов – „Спаситель“ (*Спасител*)

* Миглена Николчина – „Холод и пламя“ (*Хладно и огнено*)

* Димитр Пеев – „На чёрной планете“ (Димитър Пеев, *На черната планета*)

* Илия Джерекаров – „Поселенцы“ (*Заселници*)

* Петр Лёчев – „Чтобы никто, никогда...“ (Петър Лъчев, *Доброволни изгнаници*)

* Светослав Минков – „Малвина“ (*Малвина*), „Водородный господин и кислородная барышня“ (*Водородният господин и кислородното момиче*), „Джентельмен, приехавший из Америки“ (*Човекът, който дойде от Америка*)

* Любомир Пенков – „Кошкин хвост“ (*Идея от котешка опашка, или как бе създаден свръхчовекът*)

* Любомир Николов – „Лес“ (*Гората*), „Сто первый закон роботехники“ (*Сто и първият закон на роботиката*)

* Агоп Мелконян – „Убийца Благой Вести“ (*Убиецът на добрата вест*).

* * *

Антология **Электрические слезы** (издателство „Фантпросвет“, 2018):

* Агоп Мелконян – „Мортилия“ (*Мортилия*), „Плач после боли“

(Плач след болка), *Via Dolorosa (Via Dolorosa)*, „Беспричинно скверный день“ (*Безпричинно лош ден*), „Ветка спелых черешен“ (*Клонче със зрели черешии*), „Самый красивый мужчина“ (*Най-красивият мъж*), „Тень в аду“ (*Сянка в ада*)

✳ Величка Настрадаинова – „Белая бездна“ (*Бялата бездна*), „Мадемуазель Ведьма“ (*Госпожица Вецицата*)

✳ Светослав Николов – „Вергилий и вода“ (*Вергилий и водата*), „Поверхность Мёбиуса“ (*Мьобиусова повърхност*)

✳ Александр Карапанчев (Александър Карапанчев) – „Стапен Кройд“ (*Стапен Кройд*), „В эпоху Унимо“ (*В епохата на Унимо*), „Пустая комната“ (*Празната стая*), „Братья с Левса“ (*Братята от Левса*), „Миссия на Землю“ (*Екстрасенси за Земята*)

✳ Иван Мариновски – „Электрические слезы“ (*Електрически сълзи*)

✳ Велко Милоев – „Все, что мы называем небом“ (*Всичко, което наричаме небе*)

✳ Николай Близнаков – „Пожалуйста, повернись ко мне спиной...“ (*Обърни се с гръб към мен!*)

✳ Илия Тенев – „Охотник за ржавыми роботами“ (*Ловецът на ръждясали роботи*)

✳ Николай Йочев – „Утро твоей печали“ (*Утрото на твоята печал*)

✳ Петр Кырджилев – „Зримая человечность“ (*Зрима доброта*).

* * *

Антология **Третье пришествие** (издателство „Вече“, 2020):

✳ увод от Атанас Славов – Болгарская „Терра Фантазия“ (*Българската „Тера Фантазия“*)

✳ Валентин Д. Иванов и Кирил Добрев – „Сказочник и укрепление нравов“ (*Разказвачът на приказки служи на нравите*)

✳ Атанас Славов – „Сны для космодора“ (*Сънища за космодора*), „Третье пришествие“ (*Третото пришествие*)

✳ Мартин Петков – „Помидоры – голубые, телята – с крыльями“ (*Доматите сини, телетата с криле*)

✳ Янчо Чолаков – „И спросил солдат: – Кто меня позвал?“ (*И попита войникът: – Кой ме повика?*)

✳ Григор Гачев – „Надлежащий уход“ (*Подходящата грижа*)

✳ Иоанн Владимир (Йоан Владимир) – „Покушение“ (*Атенатът*), „Демонофилия“ (*Демонофилия*)

✳ Александр Карапанчев – „На кладбище Дампера“ (*Стапен Кройд*), „Летим к Гиадам“ (*Летим към Хиадите*), „В эпоху Унимо“ (*В епохата на Унимо*)

✳ Николай Теллалов – „Наташа и дракон“ (*Момичето и драконът*),

„Корона муравьев“ (*Короната на мравките*)

* заключение от Атанас Славов и Янчо Чолаков – „Краткий обзор новейшей болгарской фантастики – тенденции и развитие жанра“ (*Кратък обзор на най-новата българска фантастика – тенденции и развитие на жанра*).

* * *

Освен в гореспоменатите томове, работи на български писатели фантасти са се появявали и в други издания.

На Александър Карапанчев принадлежат множество публикации на руски език:

* разказът „В эпоху УНИМО“ (*В епохата на Унимо*) – в антологията

Белая бездна, издателство **Свят** (София, 1990), в сп. **ПиФ**, № 9 за 1990 г. (Свердловск)

* разказът „Летим к Гиадам“ (*Летим към Хиадите*) – в сайта **Белый мамонт** (Новосибирск, 2018)

* разказът „Миссия на Землю“ (*Екстрасенси за Земята*) – в списание **Вокруг света**, № 5 за 1991 г. (Москва)

* рецензията „Меч, мощь и магия“ (*Меч, мощь и магия*, написана в съавторство с Евгений Харитонов) – в бюлетина **Planet F**, № 2 за 2004 г. (Москва).

* * *

Янчо Чолаков също е публикуван многократно на руски език:

* разказът „Усталость сюзерена“ (*Умората Сюзерен*) се появява в: сп. **Реальность фантастики**, бр. 8, 2004 г., в сп. **Знание – сила**, бр. 2–5, 2007 г., и в сп. **Дружба народов**, бр. 8, 2009 г.

* разказът „Как боги встретились с...“ (*Как боговете се срещнаха със...*) – в сп. **Парадный подъезд**, бр. 54, 2012 г., и в сп. **Уральский следопыт**, бр. 11, 2015 г.

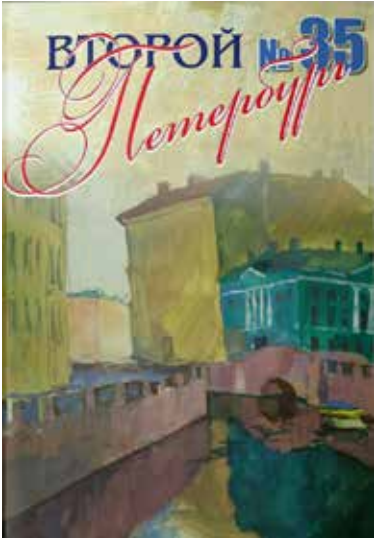
* разказът „Пять плюс два равно чуду“ (*5+2=чудо*) – в сп. **Уральский следопыт**, бр. 11, 2015 г.

На корицата е изградена картината на Пламен Семков

* разказът „Золотой демон“ (*Златният демон*) – в сп. **Фанданго**, бр. 26, 2015 г.

* разказът „Обезлюдевший“ (*Обезлюденият*) – в сп. **Второй Петербург**, бр. 35, 2017 г.

* * *

И Христо Пошаков е превеждан много пъти на руски:

* разказът „Купите Вечность!“ (*Закупена вечност*) – в сп. **Юный техник**, бр. 4, 2000 г.; превод Евгений Харитонов

* разказът „Кто ходит в гости по утрам...“ (*Да отидем на гости*) – в сп. **Гном**, бр. 7, 2000 г., и в сп. **Юный техник**, бр. 3, 2004 г.; превод Евгений Харитонов

* разказът „Так будет справедливо“ (*Така е справедливо, Боткин!*) – сп. **Если**, бр. 5, 2001 г.; превод Евгений Харитонов

* дилогия от фентъзи романите **Меч, магия и челюсти** (*Меч, магия и челюсти*; издателство „Альфа-книга“, 2005 г.) и

Гаси Америку! (*Завладяването на Америка*; издателство „Альфа-книга“, 2009 г.); превод Андрей Белянин; втората книга е и в съавторство с А. Белянин

* разказът „Трансформация“ (*Трансформация*) – в сп. **Фантакрим-МЕГА**, бр. 4, 1993 г., превод С. Дощинская

* пет разказа („Кто ходит в гости по утрам...“, „Купите вечность!“, „Шоу должно продолжаться“, „Смерть, которая успокаивает“ и „Так будет справедливо, Боткин!“; съответно: *Да отидем на гости*, *Закупена вечност*, *Шоуто трябва да продължава*, *Успокоителна смърт* и *Така е справедливо, Боткин!*) – в сборника **Казачьи сказки** (издателство „Армада“, 2006), преведени от Евгений Харитонов. В същия сборник е включен и разказът „Без имени“ (*Без име*), преведен от Елеонора Мезенцева.

* * *

Любомир Николов също има няколко публикации на руски:

* разказът „Лес“ (*Гората*) – в сп. **Если**, бр. 1, 2002 г.; превод Евгений Харитонов

* романите **Десятый праведник** (*Десетиият праведник*) и **Червь на осеннем ветру** (*Червей под есенен вятър*) – в издателство „Эксмо“, 2004 г.; преводите на двата романа са дело на колектива Елеонора Мезенцева и Евгений Харитонов. „Червей...“ има и по-ранно издание на руски от

1989 г., чийто превод е на Сергей Бару.

Гоголь-фэнтези (Херсон, 2013 г.) е петият сборник с наградени творби от ежегодния украински конкурс за фентъзи разкази. В него е включен разказът „Помидоры – голубые, телята – с крыльями“ (*Доматите сини, телетата с криле*) от Мартин Петков, а предговорът е дело на Атанас П. Славов. В сборника присъства и неговият публицистичен материал „Новая роль фантастики в начале третьего тысячелетия“ (*Новата роля на фантастиката в началото на третото хилядолетие*).

Фанданго е тримесечно списание на кримските фантасти. Редактирано и издавано е от големите приятели на България Валерий Гаевски и Юлияна Орлова. През 2015 г. тук бяха публикувани статията на Атанас П. Славов „Всходы будущего“ (*Изгревът на следващото*), разказът на Величка Настрадаинова „Мадемуазель Введьма“ (*Госпожица Вещицата*) и споменатият по-горе разказ на Янчо Чолаков „Золотой демон“ (*Златният демон*). От друга страна, кориците на броеве 29, 30, 31, 32, 33 и 34 на „Фанданго“ представят картини на Атанас П. Славов. Последният от тези броеве съдържа есето на Славов „Герои Ефремова и сиюминутностъ выживания“ (*Проблемът с героите на Ефремов*).

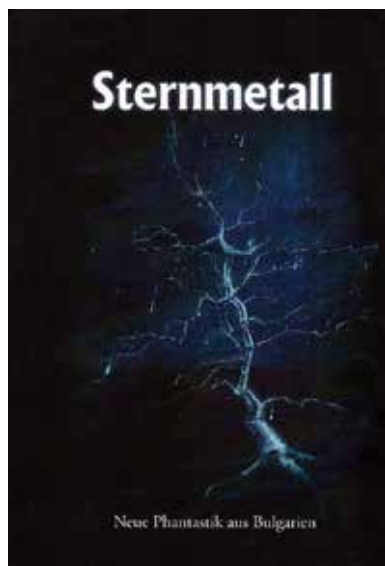

Издания на немски език:

Sternmetall: Neue Phantastik aus Bulgarien (Verlag Torsten Low, 2018)
Съставители са Ерик Симон и Юрий Илков. Антологията съдържа:

- * Georgi Malinov – Magie für Rayed (Георги Малинов, *Магия за Райед*)
- * Svetla Damjanowska – Die Lampe (Светла Дамяновска, *Светлината*)

✳ Velko Miloew – Paris Paris Kairo (Велко Милоев, *Париж, Париж, Кайро*)

✳ Elena Pawlowa – Elfenlied (Елена Павлова, *Елфическа песен*)

✳ Val Todorov – Jenes Etwas das mit den Vögeln davonflog: ih habe gesehen, wusste aber nicht, was es ist (Вал Тодоров, *Онова нещо, отлетяло с птиците*)

✳ Maria Spirova – Halbmyth ische, urale Dinge (Мария Спирова, *Полумитични, ве-хти неща*)

✳ Andon Staikow – Jeder einzelne Umgläubige (Андон Стайков, *Всеки един неверник*)

✳ Nikolai Todorow – Und nur die Erinnerung wird bleiben (Николай Тодоров,

И щеше да остане само споменът)

✳ Iwailo P. Iwanow – Die Sängerin, der Schmied und der Märchenerzähler (Ивайло П. Иванов, *Певецът, ковачът и разказвачът на приказки*).

* * *

Phantastisch! (Atlantis Verlag, Щолберг) е тримесечно списание, което излиза в Германия от 2001 г. В броя му за април 2019 г. бе публикуван разказът Kielwasser от Walentin D. Iwanow (*Стъпки в небето* от Валентин Д. Иванов). Преводът е дело на Ерик Симон.

Изданията на испански език
са доминирани от Христо Пощаков:

✳ роман, фентъзи, **Industria, luz y magia** (*Меч, мощ и магия*; издателство Bibliopolis, 2006 г.)

✳ роман, хумористична научна фантастика, **La invasión de los Grujilos** (*Нашествието на гружилите*; издателство Neverland Ediciones, 2010 г.)

✳ сборник разкази **La transformacion** (*Трансформацията*; издателство Neverland Ediciones, 2006 г.)

✳ Тук можем да споменем още романа на Николай Светлев **La Gran Gloria Del Mal** (*Всичкият блясък на Злото*; издателство „Светра“, България, 1993 г.) и стихотворението в проза на Александър Карапанчев **Libelulas y planetas** (*Водни кончета и планети*; списание Fanetnet Eurocon – Barcelona, ДБФ „Тера Фантазия“, 2016 г.).

Издания на английски език

в „класически“ хартиени списания и антологии:

✳ Agop Melkonian – Just the Two (Агоп Мелконян, *Само двама*) – в сп. **Words Without Borders**, броя от май 2015 г.

✳ Aleksandar Karapanchev – The Empty Room (Александър Карапанчев, *Празната стая*) – в антологията **Electric Sheep**, издателство Skyev Press (Великобритания, 2004 г.)

✳ Elena Pavlova – Love in the Time of Con Crud (Елена Павлова, *Да ни намеря и да ни спася*) – в сп. **Future Science Fiction Digest**, бр. 3, 2019 г.

✳ Genoveva Detelinova – The Dragon and the Orange Juice (Геновева Детелинова, *Драконът и портокаловият сок*) – в сп. **Aliterate**, брой пролет, 2017 г.

✳ Ivan Popov – The Keresztury TVirs (Иван Попов, *История на телевизионните вируси*) – в сп. **Sci Phi Journal**, бр. 5 от 2015 г., и в антологията **Up and Coming: Stories by the 2016 Campbell-Eligible Authors**

✳ Kalin M. Nenov – The Film-thin Bound (Калин М. Ненов, *Тънката граница*) – в списание **Pulp Spirit**, бр. 19 от 2013 г.

✳ Khristo Poshtakov – The Swamp (Христо Пошаков, *Блатото*) – в антологията **Over the Brink: Tales of Environmental Disaster** (издателство Third Flatiron Publishing, 2012) от поредицата Third Flatiron Anthologies Vol. 1. Превод Калин М. Ненов, редактор Джулиана Рю

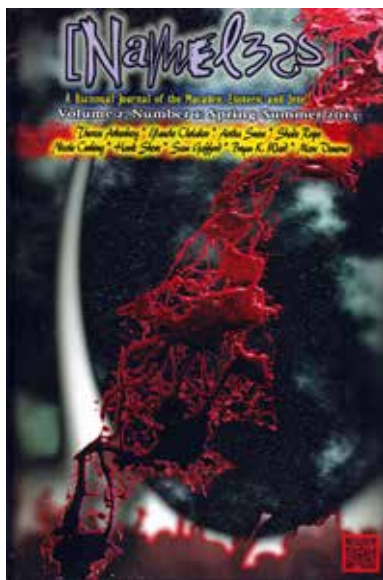
✳ Khristo Poshtakov – The Most Terrible Beast (Христо Пошаков, *Най-страшният вяр*) – в антологията **Essence of Humour: Stories to Make You Smile** (издателство Alfie Dog Fiction)

✳ Lyubomir P. Nikolov – Three Tales of a Very Windy Town (Любомир П. Николов, *Три истории за град с много вятър*) – в антологията **Unstuck #2**. Превод Калин М. Ненов, редактор Мат Уилямсън

✳ Valentin D. Ivanov – разказът-писмо Dear Zora (Валентин Д. Иванов, *Скъпа Зора*) – в антологията **Letters to Tiptree** (издателство Twelfth Planet Press, август 2015), редактори Александра Пиърс и Алиса Красностайн; антологията е лауреат на наградите *Локус* и *Ауреалис* и беше номинирана за *наградата на BSFA*

✳ Valentin D. Ivanov – Job Interview (Ва-

лентин Д. Иванов, *Интервю за работа*) – в **Around the World in More than 80 SF Stories** (2016), редактор Майкъл К. Иволейт

✳️ Yancho Cholakov – *Asked the Soldier ‘Who Called me?’* (Янчо Чолаков, *И попита войникът: – Кой ме повика?*) – в брой 3 от 2013 г. на **Nameless Digest** – списание за хорър, страховита и езотерична литература. Превод Калин М. Ненов. Благодарение на тази публикация разказът бе включен в номинационния списък на наградата *Кембъл* за дебют, където никога до момента не беше се появявало име от Източна Европа.

Публикации на английски език в електронни издания и сайтове:

✳️ Е-списание **Muse Apprentice Guild** (САЩ), бр. 8, 2004 г. – разказът *The Empty Room* (*Празната стая*) от Александър Карапанчев

✳️ Е-списание **Oceans of the Mind**, брой 18, 2005 г.: East European Writers – разказите *Beating the Air* (*Вятър работа*) от Велко Милоев, *Father* (*Татко*) от Ивайло Г. Иванов, *Ten Thousand Dollars More* (*Десет хиляди долара повече*) от Христо Поцаков и новелата *The Assassination* (*Атенатът*) от Йоан Владимир

✳️ Е-списание **Phantasm** (Копенхаген, Дания), бр. 4, 2006 г. – разказът *The Last Story* (*Последният разказ*) от Александър Карапанчев, *Matrix: Resolutions* (*Матрицата 4: Резолуции*) от Атанас П. Славов и *The Glow of the River* (*Сиянието на реката*) от Атанас П. Славов и Георги Арнаудов

✳️ Е-списание **Alfie Dog** – разказите *The Most Terrible Beast* (*Най-страшният звяр*) и *Causality* (*Инвазия*) от Христо Поцаков и *Father* (*Татко*) от Ивайло Г. Иванов

✳️ Е-списание **Tor** (2015) – разказът *The Language of Knives* (*Езикът на ножовете*) от Хараламби Марков; през следващата година списанието публикува и десет негови ревиюта на книги

✳️ Е-списание **Strange Horizons** – публицистичната статия *A Statistical Study of Locus Online’s ‘Notable Books’* (*Статистическо изследване на рубриката ‘Забележителни книги’ в Локус Онлайн*; 6 юли 2009 г.) от Валентин Д. Иванов

* Е-антология **Diamonds in the Sky** (2009) с образователна „астрономическа“ фантастика, редактирана от Майкъл Брадъртън – разказът *How I Saved the World (Как спасих света)* от Валентин Д. Иванов

* Е-списание **Internova**, англоезична притурка на немското списание за фантастика **Nova**, публикува през 2008 г. разказа *Job Interview (Интервю за работа)* от Валентин Д. Иванов

* Англоезичният сайт за българска култура **Public Republic** пусна през 2012 г. разказа *Crossroads (Военен астроном)* от Валентин Д. Иванов

* Англоезичен сайт за европейска научна фантастика **Europa SF** – около дузина ревята и есета от Валентин Д. Иванов, посветени най-вече на произведения от български и европейски автори

* Сайт за ревята на къси фантастични форми **SFF-Portal** – четири обзорни статии от Валентин Д. Иванов, поместени през периода 2010–2011 г., които представят предимно нашата фантастика

* Е-списание **Marginal Boundaries**, бр. 1/2010 г. – *The Glow of the River (Сиянието на реката)* от Атанас П. Славов и Георги Арнаудов.

* * *

Особено място заемат и публикациите на наши автори в българоезични издания в чужбина, защото те поддържат родната езикова традиция сред отдалечени общности.

В чикагския вестник **България** нееднократно са се появявали материали от български фантасти. От Янчо Чолаков бяха публикувани миниатюрите: *49 фрагмента* (2015), *Когато силуетите не свирят на тромпет* (2016), *Изцеления* (2016), *Той* (2017), *49 изречения* (2018), *65 заглавия* (2018), *Захвърлени изречения* (2019), *Книга на живите* (2019), *Улица* (2019) и *Прояснение* (откъси от по-вест, 2020). В бр. 11 за 2019 г. излезе притчата *Как инженер Ганев направи България велика* от Валентин Д. Иванов. Във вестника са се появявали и творби – наистина, не фантастични – и от други български автори, сред които Кънчо Кожухаров и Андрея Илиев.

Нашето фантастично изобразително изкуство също намира своя аудитория по света. Освен във **Фанданго**, произведения на родни художници са излизали и в сп. **Clarkesworld**. Кориците му винаги представляват цялостни картини от ярки фантасти, две от които на талантливия ни творец Георги Марков (представен в алманаха *ФантAstika/2014–15*).

БЪЛГАРСКАТА ФАНТАСТИКА И „ФАНТАСТИВАЛ В ЕВРОПОЛИС“

Когато през 1989 г. настъпи известният преломен момент в българската история, се оказа, че България не е страна на дисидентите и почти няма „литература от чекмеджето“, която да се публикува. Фантастиката дълго време беше използвала езоповски език, бе се изразявала иносказателно и образите на героите в нея бяха съобразени с каноните на застойния реализъм. Чисто жанровото писане беше рядкост и най-значимите резултати се свързваха с прозаисти като Павел Вежинов, Йордан Радичков и Емил Манов, които се подвизаваха предимно в мейнстрийма. Настъпилият хаос освободи мощно книгопечатане, в което дългопробна графомания съжителстваше с талантиливи произведения от самиздата, създавани през предишните години от автори, чието публикуване бе задържано не толкова от цензурата, колкото спъвано от конюнктурата на соца.

От друга страна, продължаваха да пишат, макар и с отслабваща сила, доайените на жанра: Любен Дилов, Атанас Наковски, Петър Бобев, Величка Настраданова. Наковски например създаде роман, в който замени местата на хората и кучетата и се възползва от възможностите, които този сюжетен ход даваше, за да твори социална сатира. Започна да се връчва и наградата „Гравитон“, като неин пръв носител през 1991 година стана Агоп Мелконян.

През периода 1970–1990 г. в България активно функционираха десетки клубове по фантастика, прогностика и евристика, които – външно маскирани като форми на художествена самодейност – всъщност реализираха професионалните критерии за научна фантастика. В издателствата „Народна младеж“ и „Отечество“ от висотата на професионалния си статут пренебрежително ги наблюдаваха редактори, които не само не познаваха световната фантастика, но и откровено скучаеха, докато съставят поредиците си от НФ книги единствено по препоръки на преводачи от своя приятелски кръг. Изключение правеше само варненската библиотека „Галактика“, подкрепена от сериозни писатели.

Неслучайно първите сборници от млади български фантасти публикуваха членовете на клуб „Иван Ефремов“ – „Моделите“ (1980) и „Моделите 2“ (1981), а по техните следи издателство „Народна младеж“ възложи на

Агоп Мелконян „Фантастика 1“ (1985) и „Фантастика 2“ (1986), които бяха сравнително добри само поради интелигентността на съставителя.

И тъй, клубовете за фантастика в страната бяха подготвили свои кадри. Там можеха да се видят любители, но и творци със собствен новаторски почерк и идеи. Някои пишещи просто си спретнаха собствени малки издателски къщи и започнаха да пускат както свои, така и задържани с години преводни текстове. Само за периода 1990–2000 г. излязоха приблизително над сто и десет фантастични книги родно производство от над шестдесет автори. Особено важна роля за раздвижването на пазара изигра появата на издателства като „Орфия“, „Аргус“, „Камея“ и „Офир“. Например през 1991-ва излезе сборник на „Орфия“ с нова българска фантастика, който включваше десетима участници. Впоследствие всеки от тях създаде още талантиливи произведения и това доведе до отприщването на истинска обновителна вълна. На единия ѝ край беше развлекателното четиво с динамичен сюжет и щипка хаплив хумор (Христо Поцаков, „Дежурство на Титан“ и Андрея Илиев, „Реваншът на Тангра“), на другия – философски задълбоченото и изящно стилизирано писане (Иван Мариновски, „Космосът да ти е на помощ, Александър“). Едно от най-сполучливите произведения на митологична основа бе „Иркала, страната на мъртвите“ от рок музиканта и кинаджия Вал Тодоров, който обаче скоро емигрира в САЩ. В областта на социалната сатира успешно се справяше Николай Светлев с „Всичкият блясък на Злото“ и „Приказка за непобедимото Добро“, като ту използваше фолклорни мотиви в съвременен контекст, ту хиперболизираше и иронизираше падението на политическата класа, като довеждаше интригата до пълен абсурд. Фантастични елементи съдържат и „Аз, грешният Иван“, може би най-сериозното до момента произведение на Светлев, посветено на светеца Иван Рилски, както и авангардното четиво „Възкръсването на Крали Марко“.

В подобен ключ, с много постмодерни елементи, твореше и Алек Попов („Пътят към Сиракуза“, „Зелевият цикъл“, „Ниво за напреднали“). Особено внушително произведение бе епическото платно „Десетият праведник“ от Любомир Николов – автор, излязъл от феновските среди и отлично познаващ техния вкус и интереси. Един от най-добрите стилисти и клубни автори, Александър Карапанчев, подир дългогодишна работа в различни издателства успя да види отпечатани част от писаните си в продължение на три десетилетия разкази едва през 2002 година, когато на бял свят изскочи прекрасният му сборник „В епохата на Унимо“.

Подобен бе случаят и с дългогодишния двигател на фендъма Атанас П. Славов, който демонстрира в романа си „Психопрограмираният“ съчетание на високо художествено ниво с редки за родната литература позитивни идеи

в областта на социалното инженерство. Действието се развива на планета, населена с почти неотличими от хората хуманоиди, с известни разлики, а поради отсъствие на нефт технологиите са построени върху парни турбини.

Главният герой е млад пилот, който участва в първите изпитания на местна атомна бомба. Това, което жителите на тази планета обаче не знаят, е фактът, че изобилието на тритий в океанската им вода би превърнало първия воден ядрен взрив в край на света!

Съседна високоразвита нехуманоидна цивилизация е открила този тревожен факт и е поканила земните си колеги да се намесят. Но Земята е много далеч и е възможна само трансляция на съзнанието на човек социотехник. На пръв поглед „Психопрограмираният“ изглежда подобен на „Обитаемият остров“ от братя Стругацки, ала това е само външно – тук главният герой е подложен на въздействието на една „психоматрица“, изпратена от далечната Земя. Тя променя житейския му път и поставя въпроса доколко истински са мотивите на масовия човек, който също е „програмиран“ от социалните механизми.

Първите романи на отрасналия в Русия Николай Теллалов, „Да пробудиш драконче“ и „Царска заръка“, изобилстваха от прабългарски митологични елементи и фолклор, поради което гравитираха повече към фентъзито. Но още третият роман на младия автор, „Пълноземие“, разсея тези илюзии – Теллалов бе почнал амбициозен НФ цикъл със собствена вселена. Оказа се, че всички митологични герои и технологии имат своето научнофантастично обяснение и следват цялостна рационална логика, която напълно се разгръща едва в четвъртия роман, „Слънце недосегаемо“. Междувременно този автор зарадва читателите и с уникалната история „10 на минус 9-а“ – същинска технологична поема за предстоящата драма на свободния хомо сапиенс. Теллалов си остава страстен разказвач на човешки чувства. В случая това са чувствата на един „исторически случил се човек“ – нашенец, който е застигнат от нанотехнологията, поел е в себе си нейните възможности и е започнал да се учи да взема решенията, характерни за самосъздаващ се индивид.

Мартин Петков дебютира като фантаст в началото на нулевите години. Отначало в списание „Тера фантастика“, по-късно и в алманаха ФАНТАСТИКА. Дебютната му книга е „Те не вярват в приказки“, където едноименната повест веднага направи впечатление и му донесе титлата „Майстор на социалната фантастика“. В нея той предложи една оригинална интерпретация на приказката за Хамелнския свирач, наложена върху българската политическа реалност, която го разкри като автентичен продължител на традиция на братя Стругацки. Израз на това му самоопределение е ярката статия „От хищните вещи до обременени

със зло, или за трудността да бъдеш човек“, излязла в специализирания сборник „Непознатите Стругацки“. В предстоящата книга на Мартин Петков „Отвъд вратите на космоса“ човешката цивилизация е осъществила успешна експанзия из галактиката, ала героят узнава дълго скривана тайна: този успех се дължи на намерени технологии-артефакти от древни култури, така че човечеството незаслужено заселва планетите – то не е морално готово за това и само разпространява из вселената грешките си...

Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ е юридически факт от края на 2009 година, но в него членуват писатели, художници, преводачи, съставители, музиканти и киноведи, които чрез самодейни клубове десетилетия наред са се борили за достойното представяне на фантастиката в авторство и в превод у нас.

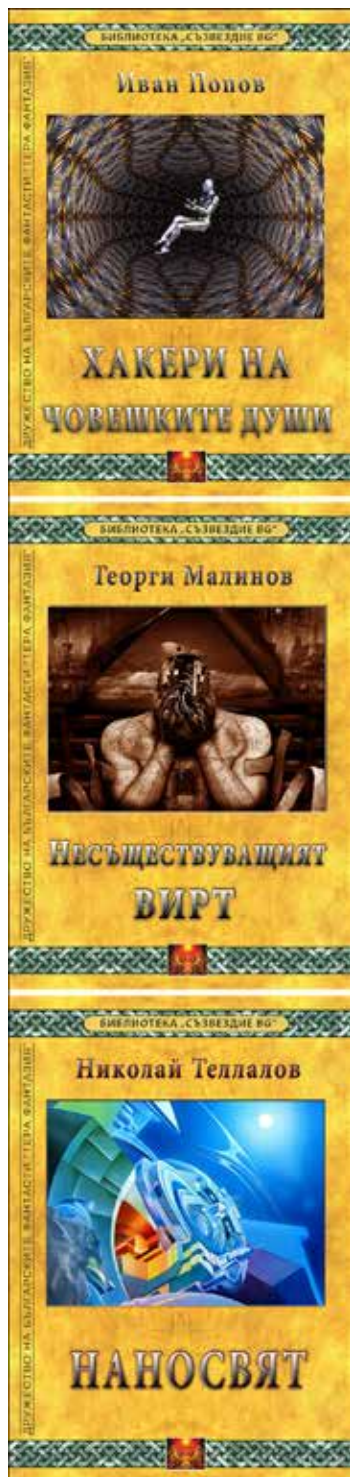
В секцията „Съставители и библиографи“ влизат писатели и редактори, подготвили издаването на поредици и антологии, предлагащи най-добрите образци на жанра. Тази секция поддържа онлайн енциклопедията <http://bgf.zavinagi.org/>. Библиографът Георги Недялков сканира и върна в публическото пространство над 4000 фантастични разказа, поместени през годините в множество вестници и списания. Излязоха юбилейните сборници „Лемтернет“, „Калвино.net“ и „Измерения и модели“, плюс уникалната международна антология с фантастична поезия „Фантастихия“ – и четирите съставени от Атанас П. Славов и Александър Карапанчев.

В секцията „Преводачи“ не само са преведени над 400 книги от световни имена, но и се разгръща мащабна работа по

Прите издадени досега книги от поредицата „Съзвездие BG“

превеждане на български творби на английски и руски език. Вече се появиха десетки разкази от наши фантасти в англоезични списания и предстои издаването на антология от БГ автори на руски.

В секцията „Писатели“ са обединени около 30 човека, създали общо над 120 книги.

Печатен орган на Дружеството, а и главна публикационна територия за членовете му стана алманахът ФАНТАСТИКА, който от 2008 година до сега е излизал 10 пъти в обем 300–500 страници – една фантастична алтернатива на дебелия списание „Съвременник“. На европейския конвент през пролетта на 2015 г. алманахът получи титлата Best Magazine за най-добро периодично издание в Европа!

През далечната 1991-ва, когато написахме предговора на сборника „Нова българска фантастика '91“ ЕТО НИ, ПРЕД ВАС СМЕ!, си мислехме, че започва епохата на новите възможности в издаването, че за младите (тогава) писатели фантасти се отварят други хоризонти и т.н.

И почти всеки от участниците в тази антология разгърна своите заложи. Христо Пощаков по-късно издаде дузина собствени книги (някои от които на испански и руски); Александър Карапанчев публикува няколко авторски сборника, а като редактор и съставител „причини случването“ на десетки и десетки наши и преводни книги в издателствата „Аргус“, „ЕГИ“ и др.; Елена Павлова пък заслужено получи званието „Гранд-дамата на българските книги-игри“, създавайки повече от 25 такива, както и десетина тома с романи, повести и разкази в жанровете НФ, хорър и фентъзи. Светослав Николов и Иван Н. Хаджиев написаха нови ярки творби, а Янчо Чолаков със своите шест авторски

книги си спечели приза „Майстор на авангардната фантастика“, докато Алек Попов (да, Алек също дебютира книжовно в нашия сборник!)... – е, всички знаят кой е днес А. Попов на литературната сцена.

Неслучайно доайенът Любен Дилов написа специална статия за тая книга във вестник „Литературен форум“ и в личен разговор я нарече „рядко концентриран и пълноценен сборник“. На практика той остава в историята и като първата ни българска фантастична антология през т.нар. демократична епоха.

Тогава не можем да си представим лавината на луксозната англо-американска шарения от фантазмагории, която ще се излее на родния пазар и ще превърне българското авторово име в нонсенс, в екзотична нелепица, асоциираща се с понятията „графомания и самиздат“ или „художествена самонадеяност“, така че мнозина съотечественици да пожелаят англоезични псевдоними.

Предложената на вниманието на българския читател антология ФАНТАСТИВАЛ В ЕВРОПОЛИС е своего рода визитна картичка на ДБФ „Тера Фантазия“. 27 писатели фантасти, публикували множество книги в разни издателства, са представени тук с по едно произведение. Между текстовете можете да видите 30-ина графики на наши художници, сред които значителни имена като изкуствоведа от „Българския Лувър“ Калин Николов, поантилиста Пламен Семков, преподавателите по графика Крикор & Мъгърдич Касапян и др.

Всеки от писателите участва с разказ или новела, представящи литературния му стил и любим кръг от идеи, а творбите са разположени по цялата гама на литературния спектър – от хумористичната и алтернативната до психологическата, социалната, философската и антиутопичната фантастика. Има и „редки птици“ като новелата на поета Красимир Георгиев, построена върху индийски материал и представляваща истински белетристичен шедьовър.

Или да вземем бисера „История на телевизионните вируси“ на Иван Попов, кибернетик от Института за космически изследвания. Той дебютира в сборника „Моделириум“ с повестта си „Нашите марковски процеси“, където иронизира опитите за езиково инженерство на родните политици, но достигна творческия си максимум с романа „Хакери на човешките души“, който носи белезите на киберпънка и турбореализма и може да се разглежда като „информационен вирус, целящ да зарази съзнанието на читателя и да го преустрои по някакъв начин...“.

Накрая ето още няколко думи за други двама автори в антологията.

От образа на една идеализирана България тръгва Георги Малинов в романа „Орфеус слиза в ада“. Европа е обединена от християнството, а пък

столицата ѝ се намира в златния град Плиска. Но... като описва своя блян за просперираща България, Малинов не забравя да ни приземи, при това доста болезнено. Подобно на митичния Орфей от легендата, героят слиза в ада и се оказва, че той е тук, в нашата горчива действителност... Много силна литература са и повестите на същия автор, особено „Вирт“, която даде заглавие на едноименен сборник и е забележителен киберпънков текст.

В романа „Ортодокс“ на Григор Гачев, носител на отличието „Майстор на толерантното бъдеще“, е разгърната цяла цивилизация на „толерантния егоизъм“, където индивидите, постигнали свръхмогъщество, развиват особен вид „егоистична загриженост“ за по-слабите – няма какво да изискват от тях, освен да се надяват от техните редове да произлязат нови свръхмогъщи индивиди; вселената е безкрайна и място има за всички, а разумът може да съществува и да се развива само чрез диалог със себеподобни...

Такава е пъстрата панорама на антологията „Фантастивал в Европолис“ – първи том от новата планирана поредица „Съзвездие BG“.

Подобна на шарен килим е и картината в българската литература на въображението. Тръгнала от народните приказки, преминала през опитите на различни социуми да я интегрират посредством културата си, в началото на новото хилядолетие тя някак си успява да отстои своята самобитност, като взема от всички онова, което ѝ е необходимо, но съумява и да запази един неповторим и наистина уникален облик.

Фантастивал в Европолис. Антология. – Съставител Атанас П. Славов. Водещи редактори: Александър Карапанчев и Калин М. Ненов. – Издание на Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ – София, 2018.

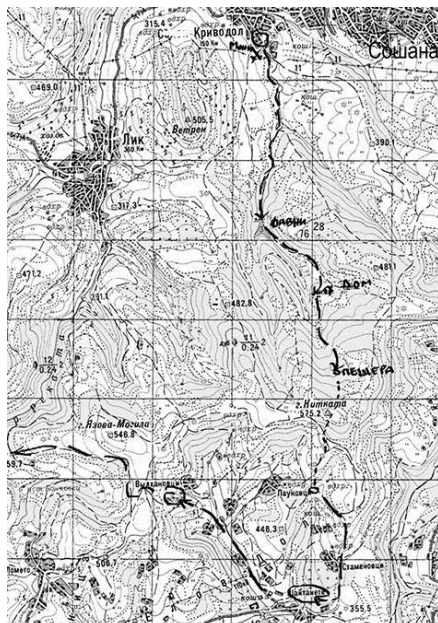

„Подземни облаци“ от М̀ари Паскалев

Излезе третата книга от поредицата на Дружеството на българските фантасти „Тера Фантазия“ – СЪЗВЕЗДИЕ ВГ. Даваме думата на водещия редактор:

В ръцете си държите втората книга от Сошанския цикъл на М̀ари. В първата хроника историите на сошанци и смисълът на живота им са представени от гледната точка на Гаврил Ангелов, архангел вестител и съдник. А в новото произведение се описват Събитията в Северозапада от преди година и три месеца. Как да наречем този роман, в който добре известни достоверни факти са примесени с художествена измислица? Повлияни от уводното стихотворение, което лирично и ретро-класически обобщава сюжета, ние в редакцията го наричаме „Арна в Инферналния свят“. Но това е само наше *обозначение* и сполучливо хрумване на Преслава от отдела за испаноезична литература, а не същинското *заглавие*. Заглавието – обикновено първите думи, с които започва един ръкопис – е „Подземни облаци“. Само че какво *е* самият роман? Романът е „Делириум“. Това става ясно за внимателния читател от песента, която водачът в парижките подземия Али Луристани пее на един пластичен хирург и група младежи, пушещи хашиш, а именно: „Делириум бе последната страна, която тя съгледа ясно!“.

Повествованието следва приключенията на Арна Превалска, дъщерята на известния анархист Ясен Превалски – Ястреба, която е нападната вкъщи през кухненския прозорец, избягва през гори и планини и противно на всички очаквания, достига укрепената порта жива. По пътя ѝ се случват различни ужасяващи преমেждия. Тя безстрашно спасява малкия Мони и на свой ред е спасе-

Маршрутът на героите

на от други смелчаги. Понякога случайността ѝ помага, но тя се справя най-вече с неподозираната сила на характера си и неочаквано добрите си умения в източните бойни изкуства.

Малцината оцелели след атаките на неживите в Сошана намират укрепено място и повеждат разговори за живолешите – какво са те и какво може да помогне срещу тях, което за съжаление е много малко. Една теория е, че глянгурите, както ги наричат в Северозапада, са продукт на необузданата жажда за продукти за консумация, които за нещастие съдържат *pulvis lunae* или лунен прах, съставка, която прави пластмасите и силикона гъвкави, но уврежда участъци в мозъка, отговорни за някои невъзстановими видове дълговременна памет. Този прах, предполагаме, е някаква метафизическа метафора на автора, че светът е краен, несигурен, илюзорен, че е създаден от прах и в прах ще се превърне. Друг събеседник смята, че деформацията на хората и преобразяването им в живолеша се дължи на масивните количества радиация, причинена от чернобилската катастрофа и радиоактивното наследство на комунистическото минало като цяло. Или може би такава е човешката природа и човекът винаги е бил просто едно изчадие под тънкото лустро на цивилизацията? Междувременно неживите потайно достигат лагера на оцелелите и изненадващо атакуват.

След драматичната битка се установява дежурство, като половината защитници спят, а другите стоят на стража. За да не заспят, те започват да си разказват истории, които естествено гравитират около темата за метаморфозите.

(Мненията на читателите за ролята на разказите, включени в основното повествование, остро се разделят. Ето два примера на читателски реакции от разширеното издание с анотации на романа в *eКниги*:

**** Отлична история за зомбита, подплатена с разсейващи разказчета

на Флора Автоматката

Много яка зомбарска история, увлича те в действието и не те пуска докрай. Всичко си има – и мозъци, и съспенс, и героика. Зомбитата са различни от всичко, което сте чели досега – носят феерични костюми и си имат ценностна система! Само нещо не разбирам нуждата от вмъкнатите разкази. Те са просто за развлечение и са включени сигурно само за да докарат размера на книгата до роман. Защото иначе едва щеше да се получи една новела – някакво недохранено литературно седмаче. Направо можете да ги прескочите, само и само да разберете по-бързо какви супер армагедони стават накрая.

**** Ръкопис, намерен в Стара Огоста

на Viscount deVagabond

Каквото и да пишат тук невежите коментатори, тази книга си остава един прекрасен пикарескен роман, като тези на Потоцки* и Сервантес. Трудно е да се разбере напълно главната повествователна нишка в тази книга, какво точно се случва в Сошана и света, без проследяването на събитията в разказите. Те са нанизани като матрьошки, проядени от термити, където герои потайно се промъкват от една история в друга, а времето е гъвкаво и неопределено. Действието в някои разкази се развива преди главната история, в други – по време, а в трети – след нея. Аз лично повече харесвам тези разкази, които ни пренасят в далечни страни, а по-малко ценя обрамчващия трилър с глянгуриите. Какво толкова умение е необходимо да опишеш едни реални, общоизвестни български събития и трагедии, пък дори като попреувеличиш и преиначиш леко някои факти? За Събитията е писано достатъчно, макар много казнибалски случки да са прикрити и недоизяснени. Така, разбира се, стана и със сходни схватки между граждани и мутри в предишни години, като Битката за Морската градина във Варна и още по-рано битките в Катунца, Троян и Криводол.

Българска реалност е, че когато заговорят двама, ще се чуят две противоречиви мнения. Нека това не ви смущава, читателите на разширеното издание също така критикуват ползата от излагането на теорията за властта на Хобс и противопоставените ѝ анархистични принципи на утопичната Петра. Те често питат какво в повествованието е сън, а понякога какво ли всъщност не е. Преценете за себе си дали желаете да четете разказите.)

След едно низко предателство шансовете на оцелелите са сведени до минимум. В тези драматични и агонизиращи последни моменти истинската същност, силата или слабостта на характера на всеки от героите се разголват като рана пред очите ни до неочаквания и спиращ дъха финал на тази поразителна история. Във фабулата настъпват изумителни и неочаквани обрати и се правят обобщения с космическа валидност, но редакторът няма да ги описва, особено докато не го назначат на пълен щат и не получи справедливо възнаграждение за труда си. Само ще провокира съобразителните читатели да си обяснят какво точно свързва Арна, Илона и Серурие. Той има своя теория, но няма да я издаде. За толкова пари – толкова сирене, както се казва по нашия край. В края на краищата той е единственият жив литературен редактор в град Сошана и дори в целия Северозапад.

Вихрен Манов

---

* Ян Потоцки – автор на романа „Ръкопис, намерен в Сарагоса“.

Святослав Логинов
Какъв ужас!

Колкото и да не е хубаво да го казвам, родното литературознание безусловно и напълно е пропуснало да обърне внимание на феномена литература на ужасите.¹ Тази литература съществува, имайки в арсенала си произведения, които смело можем да наречем гениални, но литературознанието – и официалното, и ъндърграундът, и даже любителското критикарство, не предприемат абсолютно нищо, за да може, поне в някаква степен, теоретично да се осмисли въпросното явление. Затова ми се налага да поема на плещите си нелекия труд на първопроходеца.

Без да мъдрувам, ще изредя веднага няколко основни елемента, които характеризират литературата на ужасите, и въпреки че не са общоприети за хоръра норми, те са съвършено необходими за създаването на истински страшно произведение.

Преди всичко читателят трябва да се асоциира с героя на произведението. Каквито и страхове да е накамарил авторът, читателят няма да се изплаши, ако не се постави на мястото на героя. При това е възможно героят изобщо да не прилича на читателя, и дори да не е човек. Достатъчно е да си припомним стиха на Вадим Шефнер²:

*И в тази зала сред димящи клони,
сред горящи есенни листа,
самотна мравка се мотае
и от огъня търси спасение.*

И ето, читателят нагазва в ужаса при вида на случайната и безсмислена гибел – на кого? – на една мравка.

Втори, още по-важен фактор: баналността на случващото се. Ужасите, ставащи в екзотична обстановка, се превръщат в част от тази чужда среда и вече не плашат. Доста трудно е да се асоциираш със смел пътешественик, който се прокрадва през Амазонската джунгла. И когато срещнатата от него анаконда започне да се храни с този герой, читателят възприема това като поредно приключение в джунглата, а не като страшно събитие, което те кара да потрепериш. Друга работа е, ако същата тази анаконда се появи в твоя дом и грубо наруши мирния ход на живота ти.

Забележително е как Николай Василиевич Гогол използва нахлуването на ужаса в ежедневието. Да си припомним началото на повестта „Страшната мъст“. Казаците плуват по Днепър, а на брега, на гробището, от гробовете

---

¹ Авторът използва този термин като синоним на хорър. – *Б. пр.*

² Вадим Шефнер (1914–2002) – съветски прозаик, поет и преводач, автор на социално-философска фантастика. – *Б. пр.*

се надигат покойници, раздират гърди с неимоверно порасналите си нокти и стенат: „Задушавам се! Задушавам се!“ . А казаците почти не обръщат внимание на случващото се. Всеки си гледа работата – едни плуват, други стенат. И именно в тази баналност се съдържа самият ужас; душата на читателя се изпълва с вледеняващо предчувствие за събития, толкова ужасни, че в сравнение с тях излезлите от гробовете си покойници са обичайно явление, нищо изключително.

Всъщност необходимостта от баналност, подсъзнателно разбрана от авторите, превръща болшинството романи, написани в стил „хорър“, в скучновати битови произведения, подправени с неголямо количество „ужасяващи“ случки. Причината е, че читателят не може да бъде държан в напрежение твърде дълго, и следователно, авторът се нуждае от необвързващи отстъпления. Като цяло, идеалното произведение в стил „хорър“ е късият разказ. Кратко въведение, очертаващо добре познатия битов фон и познатите хора в него; после там нахлува нещо, напраща героя, след което разказът благополучно завършва. Обаче поради неумението си бързо да запознаят читателя с героя, по отношение на когото трябва да изпита съпричастност, или просто от меркантилни съображения, абсолютното мнозинство автори на такъв тип литература разтягат своите разкази до няколкостотин страници.

Следващото, почти необходимо условие, се оказва „виновността“ на героя. Това обаче изобщо не означава, че той получава според заслугите си, а че задължително първоначален тласък на събитията трябва да дадат някакви действия на главния персонаж. В гореспоменатата повест на Гогол „Вий“ Хома Брут, който в началото прекалено ловко си припомня молитвата, а след това успява да намери подходяща цепеница, със своя удар поставя началото на верига от събития, които водят до неговата собствена гибел. Общата поука във всички подобни произведения е „Защо ти трябваша приключения?“ . Поязди вещицата – стига. А защо ти трябваше да я усмъртяваш? Донякъде подобен подход е оправдан, понеже смъртната опасност, предизвикана от собствената невнимателна постъпка, плаши значително по-силно, отколкото изначално зададена фатална обреченост. Двойно по-обидно е да умреш от едно-единствено неправилно движение; в подобен случай инстинктът за самосъхранение се бунтува особено остро, и на читателя му става много неуютно от такава история. Даже в онези случаи, когато фаталният изход е зададен поначало, на читателя му се струва, че пострадалият все пак е предизвикал бедата чрез необмислена постъпка. Достатъчно е да си спомним първите страници на „Майстора и Маргарита“ и вече няма как да се избавим от усещането, че ако не се беше заговорил Берлиоз³ със странния непознат, не биха се случили и трагичните събития от третата глава. Впрочем, началото на „Майстора и Маргарита“ само външно изглежда като да е на-

---

³ Михаил Александрович Берлиоз – герой от романа на Михаил Булгаков „Майстора и Маргарита“, който в хода на действието трагично загива. – Б. *np.*

писано в жанр „хорър“, всъщност Булгаков изобщо не си е поставял за цел да плаши читателя и затова с чиста съвест е можел да изповядва религиозен фатализъм.

„Виновността“ на персонажа води едновременно към две последствия:

а) неотвратимост на приближаването на страшното, предизвикано от началните постъпки;

б) морална обреченост на персонажа.

Тоест, героят на книгата, без да е осъден от провидението и имайки шанс за спасение, въпреки това е обречен по силата на обстоятелствата. Разликата изглежда едва забележима, само че именно тук преминава тънката граница между пълната безнадеждност и неистовата надежда за помилване, която изпитва осъденият на смърт, стоейки на ешафода в последната секунда преди екзекуцията. Човек в състояние на пълна безнадеждност не може да бъде изплашен от нищо.

Доста сложни са отношенията между литературата на ужаса и времето. От една страна, ужасът винаги е внезапен, но от друга – нищо не усилва страха така, както продължителното изтощително очакване. И двете тенденции са представени в целия си блясък в литературата на ужаса.

Да си припомним през какви еволюции преминава страхът във вече споменатата повест на Н. В. Гогол „Вий“. Дългото начало описва напълно реалистичните нрави на бурсаците⁴ (обичайност на обстановката и поява на познат персонаж, идентификацията с когото не представлява ни най-малка трудност за читателя). След това – бавното нагнетяване на още неосъзнатия ужас, когато принуждават Хома да чете край гроба на

господарката, с която явно не всичко е наред. И накрая, когато границата на търпението е прекрачена, следва една кратка фраза: „Тя понадигна глава...“ Страхът, както се казва, дълго впряга, но затова пък бързо препуска⁵.

Веднага след това интензитетът на ужаса намалява. Читателят е физически неспособен да се намира дълго време в напрежение и след първата

⁴ Ученик в духовно училище, бурса. – *Б. пр.*

⁵ Парафраза на руска народна поговорка. – *Б. пр.*

сладостна уплаха следва ремисия; не е възможно да се изплашиш повече от това. Героят се мята, мъртвата лети във въздуха, а читателят просто чете с интерес – както всяка друга книга.

След това отново се започва с нагнетяващия страх. Обречеността на главния герой се илюстрира от неговите отчаяни опити да избяга където му видят очите. Безполезно занимание – ние знаем – той няма къде да се дene... От самото начало Николай Василиевич е предупредил, че Хома трябва да чете молитви край ковчег в продължение на три нощи. А това означава, че страхът няма за къде да бърза; чак на третата нощ ще се заеме сериозно с работа.

И отново започва постепенно засилване на страха, завършващо с думите: „Доведете Вий! Вървете доведете Вий!“⁶. Това именно е и краят на повестта, а няколко заключителни страници са оправдания пред строгия читател, който може да бъде недоволен от твърде несериозната тема. Да си припомним, че неистовият Висарион⁶ порицава Гогол за „неуспех във фантастичното“.

Отсъствието на завършек като цяло е характерно за хоръра. Формално краят може да бъде всякакъв: героят може да загине като Хома Брут, или да бъде спасен подобно на героя от повестта на А. К. Толстой „Семейството на таласъма“; всичко това няма никакво отношение към задачата на повествованието – да изплаши читателя. Между другото, обърнете внимание: и „Вий“, и „Страшната мъст“, и даже „Изкусителят“ на Загоскин⁷ са кратки повести, тъй като – повтарям – самият метод на литературата на ужасите не издържа на по-дълга повествователна форма.

Също така да отбележим, че от гледна точка на страха всички тези произведения се оказват не съвсем свършени: има по два вледеняващи момента в повестите на Гогол, едно-единствено страшно място у Толстой (сцената, в която старият таласъм повдига с кола и хвърля внука си подир бягачия герой). Страшните повести на другите руски писатели от миналия век търпят критика от тази гледна точка. Това се отнася в еднаква степен за повестите на Загоскин „Изкусителят“ и „Концерт на демоните“, за „Орлахската селянка“ на Одоевски⁸ и за „Лафертовската симидчийка“ на Погорелски⁹. В тези произведения са грубо нарушени формулираните по-нагоре висши принци-

---

⁶ Прозвище на Висарион Белински (1811–1848) – руски литературен критик, либерал. – *Б. нр.*

⁷ Михаил Н. Загоскин (1789–1852) – руски писател и драматург, автор на популярни в своето време исторически романи. – *Б. нр.*

⁸ Владимир Одоевски (1804–1869) – руски писател, музиковед и философ-романтик. Известен е с утопичния си роман „4338-а година“. – *Б. нр.*

⁹ Антоний Погорелски – псевдоним на руския писател Алексей Перовски (1787–1836), един от първите последователи на Е. Т. А. Хофман в Русия. Смята се за литературен предшественик на Гогол. – *Б. нр.*

пи на създаването на хорър и поради това, независимо от всички старания на авторите, повестите им остават в графата „просто любопитни“.

Разбира се, тясно очертаният литературен жанр изисква специфични литературни методи за решението на своите задачи. Мудният ход на времето не издържа на авторовата експресия; литературата на ужасите, извинете за парадокса, незабавно загива, щом невнимателният автор започне да трупа един ужас върху друг. Истинският страх е винаги един. Достатъчно е Гогол (специално споменавам името на най-великия от руските писатели) да се поддаде на изкушението и да напише нещо некадърно, и страхът изчезва. Там, където е наистина страшно, Гогол е пределно кратък: „Тя понадигна глава...“.

Още по-недопустима е употребата на „силни“ думи като: „изведнъж“, „страшен“, „ужасен“. Подобни изрази предупреждават читателя, че се канят да го плашат, а тъй като в четенето на книгата няма реална опасност, то всички по-нататъшни авторови усилия пропадат всуе. Читателят е длъжен сам да произнесе в душата си: „Колко е страшно!“. Опитните разказвачи на страшни истории прекрасно знаят това и го правят със скучен и неангажиран тон, като оставят слушателите насаме с отвъдното. В краен случай забранената дума може да се отнася към нещо свършено второстепенно и въпреки че прозвучава на заден план, с „отразена светлина“ да действа върху психиката на читателя. Впрочем, това е вече специфика на писателската кухня – да не издаваме тайни.

Като пример за ненадминат образец на литературата на ужасите не мога да не спомена и добре известната народна приказка „Мечокът с дървения крак“¹⁰. Тук съм свършено сериозен. Приказката действително представлява еталон за литература от подобен род: бавна завръзка, типична за битова приказка, познати герои, с които не е трудно да се идентифицираме. Факторът на виновността – ако старецът не бе нападнал мечока, то и мечокът не би нападнал стареца. Обичаен антураж – дядо и баба си седят вкъщи и се занимават с домашните си дела; и бавното, небързащо за никъде приближаване на страха.

*Скръц, скръц,
стъпки на липов крак,
тропане на брезова тояга...*

И обречеността: вратата се оказва отключена, а звярът идва, знаейки къде и защо. Фаталната обреченост е подчертана от свръхсъзнанието – малко ли са нещата, които могат да скърцат нощем, само че бабата правилно казва: „Мечокът иде“. Да залостваш вратата вече е късно; късно е и да се мушнеш под миндера – от възмездието няма да се скриеш; не трябваше да размахваш брадвата.

---

¹⁰ Руското име на приказката е „Медведь на липовой ноге“. – Б. *нр.*

Интересното е, че старицата, включена в плана на мечока, също е виновна:

*Бабата не спи,
на моята кожа седи,
козината ми преде,
месото ми вари...*

Вари месо на живо – живо в момента! – същество.

Особено тягостни и лепкави се оказват последните секунди. Мечокът е вече в преддверието и именно в този момент, подчертавайки неумолимостта на съдбата, звучи рефренът: „Скръц, скръц...“. И нищо не се случва „внезапно“, и нито веднъж не се споменава думата „страшен“. Затова пък на малолетния слушател му е страшно и му се иска да се свре под одеялото и да замре от сладък ужас.

Специално ще отбележа общия за целия хорър незадължителен край на приказката. В едни варианти мечокът изяжда виновниците, в други разказвачът по своя воля спасява героите, като принуждава мечока да пропадне в мазето. Последният край ясно показва, че героите са били обречени и на автора се е наложило да прибегне до помощта на *deus ex machina*.

В руската литература не зная за по-блестящ образец на хорър. Трябва да се признае, че дори Гогол бледнее пред народния гений.

В съвременната литература хорърът заема място редом с фантастиката (предимно ненаучната) и доста се припокрива с нея. В това няма нищо страшно. Просто трябва да се помни спецификата на направлението. Освен това трябва да се признае, че не само литературната критика игнорира ужасния наследник на плашещите детски истории, но и самите писатели не обръщат внимание на този популярен жанр. Единственото познато ми произведение, което напълно отговаря на изискванията на жанра, е краткият разказ на А. Саломатов¹¹ „Скакалец“. Моля да се отбележи: отново разказ. Възможно е причините за упадъка на хоръра да се коренят не в неговите особености, а като цяло в тежкото положение на разказа в съвременното книгоиздаване.

Във всеки случай е тъжно, че това се е случило. Така ми се иска нещо страшночко...

*Превод от руски: Илка Чечова, Валентин Д. Иванов
Редактира: Десислава Сивилова*

---

¹¹ Андрей Саломатов (р. 1953) – руски писател, автор на фантастични произведения и книги за деца, както и на киносценарии, сред които и анимационният филм „Рожденият ден на Алиса“ („День рождения Алисы“, 2009). – *Б. нр.*

Ангелина Илиева

Ларп културата: между и отвъд

София: Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей – БАН, 2018, 372 с. ISBN 978-954-8458-52-8

Книгата е монографично изследване на ролевите игри на живото действие (или ларп игрите), форма на игра, изигравана на живо, във физическото пространство, и при непосредствено, активно взаимодействие между играчите. Изследването е разгърнато в две посоки, разработени в двете му части: в първата част фокусът е *играта в културата*, а във втората – *играта като култура*.

В първата част ролевите игри са поставени в обхвата на антропологията и изследвани през класическата за културната антропология сравнителна перспектива. От теоретично-философска гледна точка са

ЛАРП КУЛТУРАТА: МЕЖДУ И ОТВЪД

изведени и аргументирани шест функции на ролевите игри на живото действие. Проследени са развитието и разновидностите на жанровата ларп игра, така както е възприемана и осъществявана на различни регионални игрови сцени – в Северна Америка, Великобритания, Франция, Германия, Скандинавските страни. Изследвани са принципите на авангардния нордически ларп като специфична дизайнерска идеология. Представени са основните черти на различните източноевропейски ларп сцени, с акцент върху своеобразната руска ларп култура.

Във втората част е предложен разгърнат анализ на една локална игрова култура, българската, през конституиращите я аспекти на формата (играта), процесите (играенето) и активните субекти (играчите). Най-напред е анализирана играта като съвместно създавана реалност, съставена от различни пластове и равнища: на предметно-материалната среда и езика за нея, на индивидуалното възприемане и изпълнение на ролята, на социалните структури и взаимоотношения. Следващото ниво на анализа засяга играенето като комуникативен процес: играта със смисъла, културните „езици“ на взаимодействието и субективните интерпретации на участниците за случващото се в играта, изразявани чрез разкази. Накрая е представено социалното структуриране на българската ларп сцена като общност от кланове и е анализиран уникалният социален свят на ларп играчите.

В заключението са изведени някои значими социо-културни тенденции на съвременния свят, отразени в културата на ролевите игри: склонността на съвременните хора за „игра“ с реалността, за създаване и обитаване на алтернативни светове; все по-засилената потребност от активно ангажиране със света и от пълноценното му преживяване, все по-голямото значение на прекия личен опит; особеното отношение към художествените съдържания и към изкуството изобщо, всекидневната нужда от художествена експресия.

Ларп пред НМЗХ по време на „Фантастивал“, 2014 г.

Мирослав Игнатов,
основател и администратор на сайта
<https://www.peterbobev.eu>

Няколко бележки към **„Изгнаникът от Немезида“**

Все още радостни от факта, че продължава публикуването на неизвестни до момента творби от любимия ни писател Петър Бобев, не бива да подминаваме нещата, които ни направиха изключително неприятно впечатление в изданието „Изгнаникът от Немезида“. (За да не остане някой с грешна представа, е необходимо да поясним, че няма да коментираме художествените качества на романа. Написан преди повече от 30 години в типичен за Бобев увлекателен стил, той пророчески засяга проблеми, болезнено актуални в настоящето!)

Още в предговора е допусната поразителна грешка – и четирите пъти, в които е споменат главният герой, е сбъркано името му, за което няма никакво логично обяснение или оправдание. Все едно в популярна книга от Даниел Дефо да срещнете „Том Круз“ вместо „Робинзон Крузо“.

Пунктуационните и правописни грешки надминават допустимия брой за съвременно полиграфическо издание. Открива се и поне един цял абзац, който се повтаря на следваща страница с малка промяна – липсваща дума. От това, естествено, е пострадал смисълът на текста, защото не може да се разбере дали има дублиране, или на мястото на един от абзаците е трябвало да се отпечата нещо друго.

Като читатели, очакваме да получим продукт, отговарящ поне на средното ниво на днешното книгоиздаване. Тук не става въпрос за самоделно нелегално издание, а за книга, която струва съвсем не символична цена. Посочено е името на коректор, но „Изгнаникът от Немезида“ определено страда от липсата на редактор. Като почитатели на българската приключенска и научнофантастична литература, и в частност на Петър Бобев, апелираме за по-сериозно отношение към авторите и техните произведения, защото неслучайно е казано, че написаното остава!

Петър Бобев. Изгнаникът от Немезида. – Приключенски роман. – Предговор: Благвеста Касабова. Коректор: Милена Братованова. – Художник на корицата: Анна Бобева. – София: „Лексикон (Издателството за българска литература)“, 2018 г.

Янчо Чолаков

ДЕФОРМАЦИИ НА ЛИЧНОСТТА В ТРАНСФОРМИРАНАТА РЕАЛНОСТ

(продължение от „ФантAstika 2017“)

V. КВАЗИНАУЧНОТО ОТКРИТИЕ. ВЪЛШЕБНИЯТ МОДИФИКАТОР. УЧЕНИЯТ КАТО ПОСРЕДНИК

Мотива „алхимия на любовта“ ще открием без затруднение в разказа „Водородният господин и кислородното момиче“. Условно е мястото на събитието, някъде в Съединените щати: „Милуоки. Или Чикаго. Или във Вашингтон. Да, да: във Вашингтон“. Веднага се натрапва алтернативността на направеното „от известния вашингтонски учен“ откритие, според което тъканите на човешкото тяло се състоят от химически елементи и образуват 22 основни химически типа. Заключение на учения Светослав Минков едновременно иронизира, като че ли се бои от неговата мнимост и нелепост, едновременно развива с фалшива сериозност – в един сюжет, в който непрекъснатите възклицания, риторичните въпроси и многократно намигващите обръщения „Драги читателю“ придружават взетата сякаш от жълтата преса история, която ни предстои да узнаем. Ефектът на лъжлива сензационност се засилва от справедливите укори и задълбоченото морализаторство на автора, насочено „срещу това безогледно превръщане на теорията в практика, срещу тая дръзка интимност на науката, която си бърка носа навсякъде и навлиза дори в свещената област на любовта“. Или: „Ала погледнете малко по-иначе, тя *(реформата – въвеждането на химически анализ на ново-*

брачните* – Бел. моя, Я. Ч.) крие в себе си такива съдбоносни изненади, че човек наистина трябва да я осъди най-жестоко, ако иска да бъде чист пред съвестта си“.

„Водородният господин и кислородното момиче“ със своята таблица на „химическите типове“ се стреми да разкрие фалша и духовното родство на манипулативните механизми, които превръщат науката в оръдие на обществения конформизъм. Но това е повече привидност, защото над всичко стои историята на Ромео и Жулиета, пренесена във вероятностния утрешен ден. Въпреки дедуктивното си начало, което натиква в себе си хиляди човешки съдби, разказът далеч няма претенциите на социологическо изследване по проблемите на любовта; той е етически анализ за възникването и утвърждаването на новите обществени норми и неизбежните последици, които възникват вследствие на тяхното консервативно прилагане. Всичко това, разбира се, е поднесено твърде гротесково, като проява на технократична психоза в резултат на масовата хипертрофия. За да подскаже практицизма на бъдещото гражданство, Минков си позволява да прибегва до епизоди-справки и епизоди-информации, до задкулисно разголване на баналното и неинтересното, които сега ни поразяват с педантизма на едностранчивото мислене, с неговото внезапно саморазкриване, при което лесно забележимото, намиращото се на повърхността изведнъж бива видно и разбрано в друга светлина, за да получи необременената от предразсъдъци оценка на страничния наблюдател (читателя). Някои отделни моменти спокойно бихме могли да изрежем и пренесем в „Алхимия на любовта“. Като този:

„Седна, значи, бъдещата съпругеска двойка край една маса и започна изчисленията. От бащите – толкова наследство, от лелите – толкова и (*ex, този чичо от Америка!** – Бел. моя, Я. Ч.) от калифорнийския чичо с артериосклерозата – толкова: значи, бракът може да се осъществи“.

Получен е един сбор от взаимоизключващи се стойности, една аритметика, при която любовната романтика плюс еснафския прагматизъм служат за изграждането на памфлетна надстройка и помагат за намирането на неподозирани допирни точки между прогласената на всеослушание проблема и профанното ѝ отражение, което я допълва. Семейството, още несъздадено, сякаш предусеща наложените травматизми, стресови ситуации и индивидуалния кризис; то изисква спешна терапия, но традицията не е в състояние да изпълни рехабилитационните си функции поради договорената и гротескова условност, на която дължи своя фундамент. Следва хистеричен „бунт в чаша с вода“. Потисканата емотивност дава анархистична воля на настроеността си и това се оказва фатално за нея. Нравствената непримиримост и биологичната несъвместимост поражда химична реакция в забърканата от технологичната култура алхимическа

реторта. Адепти на тази култура са науката и медиите. Химическата експлозия донася и амок, и катарзис. Разказът завършва с неприемливо от гледна точка на традиционната литературна теория, но оправдано от авторската цел авангардно съчетание на лирически ескиз, „Предупреждение към влюбените“ и разработка на въпроса „Какво е искал да каже авторът?“ с коментарни констатации, според които „стихийната любов не признава никакви условности и не може да бъде победена от нищо“.

Стремежът на Светослав Минков към повече яснота видоизменя диаболитичните фантазми и сгъстява витаещите на флуиди опасности посредством сатирични щрихи, а сюжетната идея придобива известна целенасоченост въпреки разрастващата се разпръснатост на текста. Сблъскваме се вече с герои, които наистина могат да бъдат „тиражирани“ (В. Стефанов), но не са така лесно заменяеми поради полемизирането на паралелната реалност, в която се осъществяват.

Смахнатият учен с нестандартни хрумвания, които по подразбиране водят до потенциални катастрофи, е любимец на научнофантастичната литература. Често той е ключова фигура в произведенията на такива автори с противоположна концепция, каквито са Хърбърт Уелс и Жул Верн – у единия този учен изобретява метал без тегло, с който може да се иде на Луната, а у другия на Луната се ходи само след прогностични догадки и стриктни изчисления, които намират своята реализация в близкото бъде-

ще. При Минков този чудак изобретател е напълно абстрактна личност, мяркаща се тук-там високоучена особа с магически способности, чието откритие дава тласък за развитие на действието, макар това откритие да е също толкова относително като своя създател... Ученият е дипломирано лице (един учен, един професор, д-р Х. У.), но и вълшебник, чиято задача е да провежда предизвикващи алхимични трансформации изследвания и да осъществява с фокусническа бързина псевдонаучни изобретения. В „Лунатин!... Лунатин!... Лунатин!...“ (1932), както това често се случва у Светослав Минков, преобразяването присъства на всички нива – като олицетворение заради обикновената експресивност, като дребна случка, като глобално изменение и световна промяна. Ето една такава процедура, при която живата субстанция преминава в нежива и сменя предназначението си:

„Хераклит Галилеев идеше от *вълшебното* царство на машините, където една *жива* свиня се *превърщаше* за 8 минути в 3 адвокатски чанти, в 8 четки за дрехи и в 15 кутийки за маникюрни принадлежности“.

Както се вижда, тук за повече правдоподобие е привлечен пак авторитетът на числата, с което и този път се постига хумористично въздействие. Вещите все още имат тайнствен личен живот. Картичките от таванския сандък за един миг наелектризират пространството и пред нас възниква „жива картина“: върху златния рог на месеца стои усмихнато момиченце в синя рокличка, а долу на земята едно белобрадо джудже с мандолина в ръце гледа лунното момиче и пее. За кратко време се просмуква андерсенова тъга и избликва карнавалната пъстрога на предметите на фона на мъждукащата свещ, но после поетичната фикция се разпада и картичката става това, което е – обикновена щампа. Хераклит Галилеев се движи в „*омагьосания* кръг“ на физиката и астрономията, а научните му занимания са породени от „*метафизични* мисли“. Веднъж попаднал сред железобетона, какофонията, мимикриращата като чудесия американска техника, той се изменя, като че ли е облъчен от аурата на Новия свят. Обърнете внимание на словосъчетанието, с което е означена промяната – загадъчно прераждане.

„Какво беше това *загадъчно прераждане*, което *измени* досущ характера му и отскубна из корен старите му привички?“

Америка е отново утопична страна на циркови учени. Когато професорът с идиотското име Тамбуко Бъйдерчилд установява нестандартното поведение на Луната, той реагира атрактивно като фарсов актьор на сцената. Подобно на Макс Линдер той крачи като разярен лъв из стъклената клетка на обсерваторията, плюе гневно по пода и сипе най-невъздържани ругатни.

Той не е само професор, той е и лъв (допусната като възможност трансубстанция на стилово равнище). Ако се захванете да подчертавате шеговитите сравнения и възможните превращения в разказите на Светослав

Минков, ще се учудите колко много са те, изреченията буквално се задъхват от тях. „Мутиралаи“ са и задачите на астрономията: едно от макароническите открития на професор Тамбуко доказва наличието на астероидни конски мухи по опашката на Халеевата комета. С това кръглата биография на кръглия глупак Тамбуко Бъйдерчилд (един учен, един професор) се изчерпва. Чрез втора, по-голяма концентрична окръжност, върху нея се нанася и я поглъща изцяло съдбата и съдбовното откритие на още по-големия български учен Хераклит Галилеев.

В противовес на американския хаос, описанието на глухото градче в

провинцията и бащиния дом е облъхнато от носталгия. Малката варосана къщица е излязла сякаш от някаква забравена приказка (За колажния характер на описанието вж. В. Стефанов, „Разказвачът...“).

И отново контраст – играта на ситуации и ситуиране бива прекъсвана спорадично от следната информация за поведението на автора:

„... нека бъдем последователни и да не нарушаваме класичния стил на нашия разказ заради внезапно пробуденото любопитство у читателя... ние ще се изкашляме спокойно като Дикенс... ще потопим перото си в мастилницата...“.

Перманентната редуция, на която подлага писателския архетип, не пречи на Минков бързо да възстановява прекъснатия поток на събитията, като ускорява техния ход не само във времето, но и в пространството. Имената на Тумбукту, Камчатка, Нова Каледония и Сингапур се редуват в една географска бърканица, разделена от вмъкнатите монотонни вставки „Лунатин!... Лунатин!... Лунатин!...“ и апокрифната история на подвизаващото се край Седефено море канибалско племе „българи“, което панирало мозъка на махараджата Никифор (?!). Шаблонните улични диалози също биват включени в игрови комбинации и с това се генерира допълнителен комизъм:

„– Боже мой! Как тогава в такава варварска страна е направено такова велико откритие?

– В това няма нищо чудно. Геният може да се роди и в циганска колиба“.

Походът на американците към дива България и нейното активно „изкупуване“ е цяло буфонадно „преселение на народите“ в нов свят, една алюзия с американското минало, която завършва митотворчески: със съюз между легендарните американски бандити и българските легионери! Не е пожален и Франк Лойд Райт – на мястото на схлупените къщици изникват кълбовидни и кубически вили. Домът на Хераклит Галилеев става музей, вероятно идеализирана старина от варварското минало на българите. Като се прибавят и полицаите от Скотланд Ярд с техните породисти догове, може да се каже, че цивилизацията (американизацията) най-сетне е дошла и у нас. Защото за българина, според Светослав Минков, светът винаги е бил средство за внос на културни и научно-технически ценности. И в „Лунатин!...“ фантастиката се просмуква от обективната реалност, която бива насилена и опасквилена от екзотиката, декоративността, еkleктичната фейлетонност и бодрата хиперболичност, додето не претърпи пълно сатирично обновление. Натрапва се и контрастът между форсираното американско ежедневие и забавения каданс на нашенския ден. Самият Лунатин е невероятен стероид, чудна таблетка, чието ненаучно действие има научно необясними последици, някои от които са жестока гавра на забавляващия се автор-демиург с целокупното човечество. Чудотворната пилюля Лунатин е част от всеобщия магически арсенал на Аптеката, средство за шумна празнична мистерия в Храма на чудесното преображение, което връща на хората ритуалите на изгубената романтика, принуждавайки боговете да се смеят през сълзи. Булевардното мислене взема реванш, като си прокарва свободно път в резултат на един научен успех:

„Старите сантиментални романи се препечатваха в милиони екземпляри“.

Сливането на генерализиращата с партикулизиращата тенденция вътре в текста има свой вътрешен ритъм, който се осигурява от последователното повторение на отделните перипетии в събитийния пласт. Случаят на американеца Тамбуко Бъйдерчилд – това е всъщност историята на Хераклит Галилеев. Ученият при Светослав Минков е индиферентен към плодовете на своята дейност; накрая нито падението на първия, нито възходът на другия могат да бъдат обяснени разумно, ето защо те просто трябва да бъдат приети такива, каквито са. Разказът „Лунатин!...“ завършва с експлицираща рамка, озаглавена „Разговор между автора и читателя“, която е антипод на служещите за финал писачески откровения от „старите сантиментални романи“.

(С л е д в а)

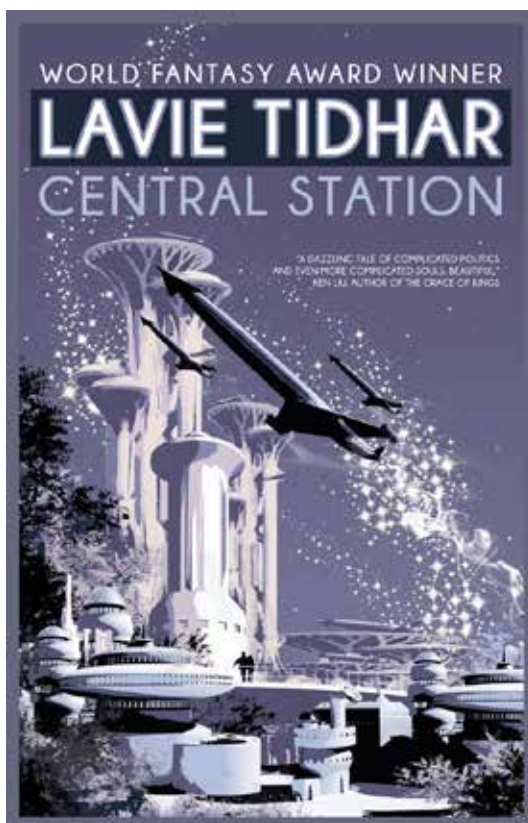
Пиноккио в космоса?

Ревю на „Централна станция“ (*Central station*),
роман от израелския писател Лави Тидар
Изд. Тахион, 2016

Няма опасност да разкрия сюжетните ходове на този роман, сглобен от разкази, свързани от обстоятелства и герои (на английски подобни романи се наричат *fix-up novel*). Не защото книгата няма сюжет, а защото читателите имат други причини да отгръщат с нетърпение следващата страница. Силата на тази книга е в атмосферата, в разкошната тъкан на повествованието и в богатия вътрешен живот на героите.

Тринадесетте глави могат да се четат отделно като новели и наистина много от тях са били публикувани в списания, някои дори са били включени в забележителните ежегодни антологии „Най-доброто“, редактирани от покойния Гарднър Доза. Общ свят и герои свързват отделните части, но като правило във всяка от тях са показани различни страни и от света, и от героите.

За мен главното удоволствие от четенето на тази книга бе да откривам как „работи“ описаният свят. Част от интригата е да се разпознаят и обединят в обща смислова мрежа детайлите, с които текстът щедро е посипан. Мога да си представя как някои читатели биха се подразнили от този подход, но аз го намирам за стимулиращ.

Романът заслужава похвала заради заредения си език – всяка дума служи на някаква цел, има свой собствен емоционален заряд и онагледява идеите, които Тидар иска да поднесе на читателите. Още в самото начало аз бях впечатлен как само с няколко изречения той въвежда сложния международен и межкултурен фон, върху който се развива действието. Авторът умело използва добре известни факти за Близкия изток, но ги изкривява точно толкова, колкото е необходимо, за да ни разколебае дали може да разчитаме на обичайните стереотипи.

Множеството гледни точки в „Централна станция“ са друг елемент, който се откроява. Не е лесно да се изградят достатъчно обособени вътрешни гласове за всеки отделен герой, дори в книга с обикновено линейно действие. При fix-up структура това навярно е по-лесно заради накъсаното повествование, но аз харесвам начина, по който Тидар е постигнал индивидуалността на героите си – манипулирайки стила, речниковия запас, образните асоциации, които те си представят, дори тона, ако мога да употребя тази дума за един писан текст. Това е напълно различно от силовия подход, избран от Иън М. Банкс в „Страшно оръжие“ (преводът е мой, в оригинал *Feersum Endjinn*), където главният герой страда от говорен дефект, който прави вътрешния му глас уникален.

Светът на „Централна станция“ донякъде ми напомни за една от последните книги на Ким Стенли Робинсън, за усвоената и плътно заселена Слънчева система, както и някои други романи от „Културната“ поредица на гореспоменатия Банкс – особено онези, в които се описват цивилизации, изостанали от общия напредък или отказали се от Сингулярността (или от Сублимацията, ако трябва да използваме собствения термин на шотландеца).

Романът на Тидар е необикновено произведение в сравнение със стандартната съвременна НФ&Ф. То не следва модата да се пълнят страниците с действие, докато не прелеят. Действието в „Централна станция“ е заключено в човешките глави и в мислите на хората, но това не прави книгата по-малко интересна.

В края на книгата никой не спасява света. Нито самият свят се нуждае от спасяване. На пръв поглед всичко, което сме спечелили след изчитането на тези двеста двадесет и няколко страници, е да се запознаем със семейство Чонг, с техните приятели и съседи. Но ние сме получили много повече от това: запознали сме се с тези герои. Научаването на нещичко за всеки от тях, даже за второстепенните, е

в основата на този роман; все едно сме проследили богата на събития времева линия – в смисъла, който този термин има в релятивистката астрофизика. Тидар успява да събере заедно миналото, настоящето и бъдещето на героите си и създава усещане, че във всеки момент те съществуват и в трите глаголни времена.

Аз харесах романа и смятам, че часовете, отделени за прочитането му, са добре похарчени. Със сигурност не съм единственият, защото книгата беше номинирана за престижната награда на Артър Кларк и спечели не по-малко престижната награда „Джон Кембъл“.

Валентин Д. Иванов
30.11.2018, Мюнхен

Лави Тидар е роден през 1976 година. Израснал е в Израел и е живял във Великобритания, Южна Африка, Вануату и Лаос. Публикувал е десетки разкази, пет „обикновени“ и четири графични романа. Неговите произведения са фантастични, но щедро черпят едновременно и от историята, и от съвременния политически пейзаж.

Валентин Д. Иванов
Китайска фантастика:
впечатления от една антология

„Невидими планети: Съвременна преводна китайска фантастика“
(*Invisible Planets: Contemporary Chinese Science Fiction in Translation*)
Редактор: Кен Лиу (Ken Liu), издателство Тор, Ню Йорк, ноември 2016.
И не само от нея.

Терминът „китайска фантастика“ е оксиморон ни повече, ни по-малко, отколкото изрази като жив мъртвец, зееща височина или... американска фантастика. Така твърди в предговора на антологията „Невидими планети: Съвременна преводна китайска фантастика“ (*Invisible Planets: Contemporary Chinese Science Fiction in Translation*, Изд. Тор, 2016) неговият редактор Кен Лиу (Ken Liu), но той се изразява по-дипломатично от мен. По-нататък Лиу защитава тезата си, посочвайки огромното тематично и идейно разнообразие на американската фантастика. Склонен съм да се съглася с него и да допусна, че етикетчето „китайска фантастика“ е удобно само за онези читатели, които не познават спекулативната литература от Поднебесната империя и са склонни да категоризират литературните произведения по една-единствена характеристика – езика. Това е все едно да не правим разлика между английските текстове, независимо дали идват от Щатите, Канада и Великобритания или от... Индия, Пакистан и Филипините.

С удоволствие откликнах на възможността да се запозная с антологията от разкази, редактирана от Кен Лиу, защото два романа изчерпват целия ми опит с китайската фантастика – тук и по-нататък ще използвам този термин само за удобство, с ясното съзнание, че зад него се крие огромно разнообразие на произведения.

* * *

За произхода на научната фантастика може да се спори до безкрай. Ако изключим някои древни текстове, които според мен по-скоро могат да претендират за званието „предшественици на жанра“ (в древността – Лукиан, в по-новото време – Йохан Кеплер, Сирано дьо Бержерак и Джонатан Суифт), началото на съвременната фантастика е поставено от Мери Шели, Жул Верн и Едгар Алан По преди век и половина-два.

Китайската държава оцелява като разпознаваема идентичност повече от четири хиляди години без прекъсване. По-дълго от всяка друга съществуваща днес страна. За сравнение, Християнската църква, най-древното организационно обединение на западната култура, съществуващо днес, е двойно по-млада.

На пръв поглед сме изправени пред парадокс – защо древната Китайска култура не е създала подобна жанрова литература?

Това е неправилно поставен въпрос. Създала е, но българският читател, до голяма степен израснал с преводната англоезична и руска фантастична литература, практически не познава източната фантастика. Единствените изключения от тази част на света са японската анимация и манга, които ни достигат с помощта на интернет, и то главно през английски преводи.

Езиковата бариера не е единствената причина за изолацията на китайската фантастика. Сами по себе си корпусите на англоезичната и руската фантастики, които доминират нашия жанров пазар, до голяма степен са самодостатъчни – огромните им мащаби създават поле за такова тематично и стилово разнообразие, че дори читателите с най-странни литературни вкусове могат да намерят „своето“ произведение в комфорта на собствените си език и култура.

През 2015 година се случи чудо. Водени от амбицията да приблизят западната фантастика към собствените си предпочитания, група ултра-консервативни фенове и писатели от най-десния край на политическия спектър, известни като Тъжни кученца (*Sad puppies*), се опитаха да „завладеят“ някои от най-големите награди за фантастика. Те не спечелиха почти нищо – здравите сили във фантастиката не по-зле от тях могат да използват Фейсбук, Инстраграм и Туитър, за да се самоорганизируют. В някои категории Тъжните кученца все пак успяха да запълнят със свои представители повечето номинации. В резултат в тези категории като правило най-голям брой гласове получи един загадъчен творец на име *No Award* – с други думи, феновете гласуваха да не се връчва награда. В категорията за роман „Задачата за трите тела“ (*Three Body Problem*) на китайския писател Лю Цисин (Liu Cixin) също беше една от малкото не-кучешки номинации. И за учудване на всички, китайската книга спечели наградата.

Нейният автор е роден на 23 юни 1963 година в Юнгкуан, Китай. По образование е хидроенергетик. Публикува първия си фантастичен роман през 2002 година. През следващите десетилетия се изявява като един от водещите жанрови писатели в родината си. Той въвежда ред нови теми в китайската фантастика, включително киберпънка. По собствените му

Featuring two
stories by Hugo
Award winner
CIXIN LIU

INVISIBLE

看不见的星球

PLANETS

AN ANTHOLOGY OF CONTEMPORARY
CHINESE SF IN TRANSLATION

Thirteen intriguing visions of the future from China, edited
and translated by Hugo Award winner **KEN LIU**

думи, творчеството му е силно повлияно от Артър Кларк. Скромнен и непретенциозен човек, той продължава да работи като компютърен инженер в енергийния отрасъл дълго след като добива известност като фантаст. Не е дисидент, но в едно от многобройните си интервюта пред американските медии открито разказва как е самоцензурирал текстовете си, за да станат публикуеми.

„Задачата...“ е част от трилогия, разказваща за извънземно нашествие на Земята. Но всъщност книгата покрива множество теми, не на последно място сред които са парадоксът на Ферми и части от модерната история на Китай, включително Културната революция от периода между 1966 година и 1976 година. Борбата между цивилизациите в галактиката е прозрачна алегория на жестоката конкуренция между съвременните китайски компании, но също така и между световните свръхсили от настоящето и от близкото минало: САЩ, Съветския съюз и Китай – за ресурси и пазари. В известен смисъл трите романа излизат извън жанровите граници, навлизайки едновременно в научнопопулярната, в историческата литература и дори в така наречения мейнстрийм.

Преводът им заслужава отделен коментар: за първия и третия той е дело на Кен Лиу (Ken Liu; за него ще стане дума по-нататък), а за втория – на Джоел Мартинсен (Joel Martinsen). Има забележителна разлика в тона на преводите им. Кен Лиу е придал на английския текст – чрез избора на думи и изрази, чрез структурата на изреченията – известна доза странност и непривичност, които много пъти на всяка страница подчертават, че сме в един друг свят, не-европейски, не-англоезичен. С това не искам да кажа, че преводът на Джоел Мартинсен е лош; той не е лош, но не предава усещането за чуждост на културата, в която се развива действието на книгата, и прави втория том от трилогията да се усеща като която и да е американска фантастична книга.

Трилогията не беше първата китайска фантастика, която се появи на американския книжен пазар. Освен това в западната литература съществува траен интерес към източната култура, както знаят всички, чели небезизвестния роман „Шогун“ (*Shogun*) от Джеймс Клавел (James Clavell) или гледали телевизионната му адаптация с Ричард Чембърлейн и Тоширо Мифуне. Този интерес се проявява и във фантастиката. Преди много години, докато слушах какво разказва за даоизма и конфуцианството преподавателят по история на религиите – един от общообразователните курсове, който ние, студентите по физика, трябваше да слушаме вместо история на БКП и марксистко-ленинска философия, – се питах откъде ми е известно всичко това. С малко усилие се сетих – от романа „Лявата ръка на мрака“ (*The Left Hand of Darkness*) на Урсула Ле Гуин (Ursula Le Guin).

Морийн Макхю (Maureen F. McHugh) и Дейвид Уингроув (David Wingrove) предлагат свои виждания за бъдеще, в което Китай доминира политически и технологично света, съответно в многотомната поредица „Чинг Куо“ (*Chung Kuo*) и в романа, сглобен от няколко новели, „Средния Жанг“ (*China Mountain Zhang*). Уингроув е написал огромна история на бъдещето, в която китайската философия едновременно формира характеристиките на героите и играе сюжетообразоваща роля. Романът на Макхю по същество е книга за малцинствата – главният герой е гей – и там изборът на китайския фон не е толкова определящ, освен фактът, че героите в много по-голяма степен се вглеждат в себе си в китайската културна традиция, отколкото в западната, и това е удобен литературен инструмент.

С интереса, който „Задачата за трите тела“ предизвиква, тя отвори вратите за нашествие на „истински“ китайски автори. Гореспоменатият Кен Лиу, мотивиран от успеха на „Задачата...“, се нагърби с популяризацията на китайската фантастика и под негова редакция издателство Тор публикува две антологии с разкази и новели: „Невидими планети...“ през 2016 година и „Счупени звезди“ (*Broken Stars*) през 2019 година. На Лиу принадлежи и преводът на романа „Изкуплението на времето“ (*The Redemption of Time*), чието действие се развива във вселената на „Задачата...“, написан първоначално като фенфик от тогава непрофесионалният автор Баошу (Baoshu) – псевдоним на днешния професионален фантаст и видна фигура в китайската фантастична литература Ли Джун (Li Jun).

Кен Лиу, човекът зад тази активност, сам по себе си е доста известен писател фантаст. Той е роден през 1976 година в Китай, но семейството му емигрира в Съединените щати още когато е на единадесетгодишна възраст. Майка му е химик-фармацевт, а баща му – компютърен инженер. Лиу учи в Харвардския университет, където през 1998 година получава бакалавърска степен по Английска литература и компютърни науки, а през 2004 година завършва право. Работи като програмист и корпоративен адвокат, и както вече знаем – усилено превежда китайска литература на английски език. Започва да пише фантастични разкази през 2002 година. През 2015 година се появява и първият му роман, написан в жанра епична фантастика. Носител е на множество награди, сред които Хюго (три пъти), Локус (два пъти), Небула, Световна награда за фентъзи и др.

В екосистемата на преводната китайска фантастика влезе и издателството на Колумбийския университет, което публикува през 2018 година своя антология „Прероденият великан“ (*The Reincarnated Giant*) под редакцията на Мингвей Сонг (Mingwei Song) и Тиодор Хътърс (Theodore Hutters). Англоезичното китайско литературно списание *Chutzpah!* („Дързост!“) публикува обзор на китайската фантастика.

В началото на 2019 година фантастичният филм „Блуждаещата земя“ постави множество рекорди по печалби. Негова литературна първооснова е новела от все същия Лю Цисин, в която се разказва за мега-проект да се спаси Земята от фатално избухване на слънцето, като се изпрати нашата планета на самостоятелно пътуване далече в междузвездното пространство. Идеята не е особено оригинална – тя почти напълно съвпада с историята, разказана в неиздадения роман на Георги Илиев (1881–1961) „Смърт в небесата“ (1946).

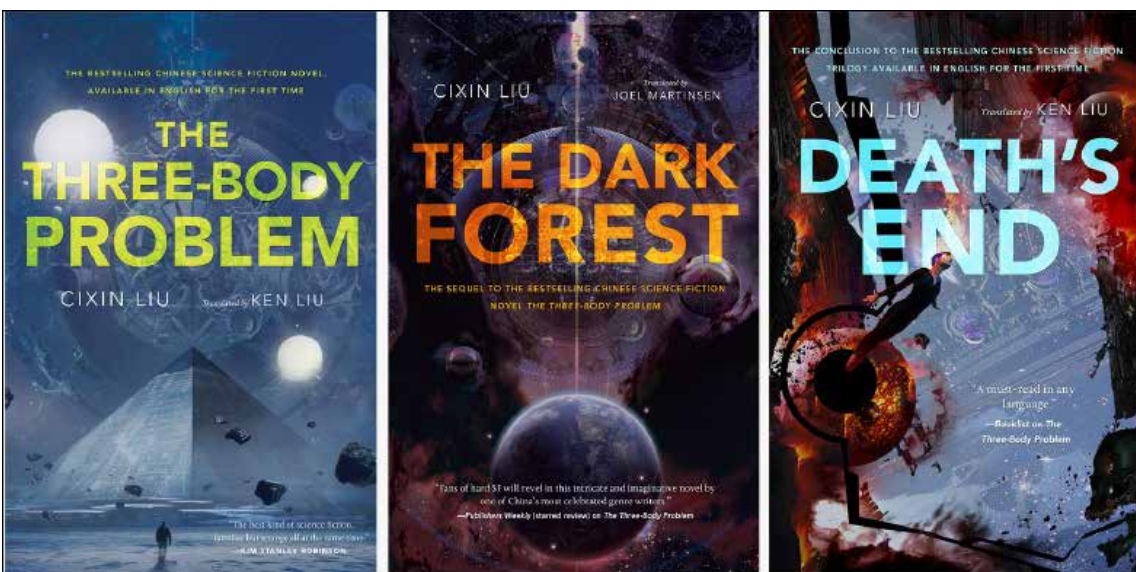
Нетфликс откупи правата за разпространение на „Блуждаещата земя“ в целия свят. В същото време ревиютата за филма са... разнообразни. Много са възторжени, но немалко го ругаят. Аз самият се колебая как да го трактувам. Една възможност е да си затворя очите за невъзможната астрономическа предпоставка – избухването на слънцето – и да възприемам филма като сериозна научна фантастика, в която се обсъжда преди всичко старата тема сътрудничество или конкуренция е по-добрата стратегия за оцеляване в обществото. Същата тема, върху която Джийн Родънбъри (Gene Roddenberry) изгради вселената на Звездния път (*Star Trek*). Алтернативата е да гледаме филма като сатира, отправена към свръхгеройската треска, обхванала западното фантастично кино през последното десетилетие. В „Блуждаещата земя“ няма супермени, но очевидната визуална абсурдност на гигантските всъдеходи, преследващи се през каньона, чиито стени се разрушават почти до задните им брони, подсказва, че пресилеността е търсена.

* * *

„Невидими планети...“ включва въведение от преводача, тринадесет разказа от седем различни автори и три есета от Лю Цисин, Чен Кюфан (Chen Qiufan) и Ксиа Джиа (Xia Jia). Първият е достатъчно известен, но другите две имена заслужават няколко думи. Романът на Кюфан – специалист по маркетинг – „Приливът на отпадъците“ (*The Waste Tide*) беше публикуван от Тор в началото на 2019 година в превод на вездесъщия Кен Лиу. Това е дистопия, посветена на вълната от високотехнологични и високотоксични отпадъци, с която първият свят е на път да залее третия. Тема, добре позната на западния читател например от романа „Разрушител на кораби“ (*Ship Breaker*; и другите романи в същия свят) на Паоло Бачигалупи (Paolo Bacigalupi). Джиа по професия е литератор и автор предимно на къси разкази, някои от които са публикувани на Запад, включително в рубриката за фантастика на списание „Нейчър“. Тук е мястото да добавя, че една друга дама на китайската фантастика, Хао Джифанг (Hao Jingfang), е първата жена от Югоизточна Азия, лауреат на

наградата „Хюго“ – през 2016 година тя я печели за новелата „Сгъването на Бейджинг Пекин“ (*Folding Beijing*), включена в сборника.

Разказите в „Невидими планети...“ безспорно представляват интерес, но аз ще започна с публицистичната му част, защото тя в по-голяма степен представя историята на китайската фантастика в културна, историческа и социална перспектива. Още с първото прочитане обаче ми направи впечатление, че и тримата есеисти разглеждат жанра като сравнително млад. Те приемат за начало „Хроника на бъдещето на новия Китай“ (*A Chronicle of the Future of New China*), публикуван през 1902 година, в който Лианг Кичао (Liang Qichao, 1873–1929) – философ, журналист и реформатор – описва бъдещето на родината си, предсказвайки, че през 1962 година в Шанхай ще има световно изложение. То наистина

се провежда там, но едва през 2010 година. За българския читател това произведение навярно би било особено близко и разбираемо, защото предлага пряка аналогия с добре известния разказ „Последният ден на ХХ век“ от Иван Вазов. Това ме кара да мисля, че не само писатели, чиито страни едва се виждат на глобуса, мечтаят за по-добро бъдеще на родните си държави.

Една година по-късно Лю Ксюн (Lu Xun, 1881–1936), който по-късно си извоюва слава на литератор и есеист, превежда на класически китайски два романа на Жул Верн. Превежда ги през японски, точно както през 90-те години у нас се появиха много книги от американски автори, преведени през... руски. Един от тези романи е „От Земята до Луната“

и това може би намира отражение в следващото значимо събитие в китайската фантастика – появата през 1904 година на романа „Лунна колония“. Името на автора му е неизвестно до днес, той се крие под сложния псевдоним *Старият рибар от усамотената река*.

По онова време темата за Лунната трайно присъства не само във фантастичния жанр, но и във въображението на масовата публика. И не само благодарение на Мосю Верн и на Мосю Мелие. През 1901–1902 година полският писател Йежи Жулавски (Jerzy Żuławski, 1874–1915) сериализира своя роман „Върху сребърния глобус“ (*Na srebrnym globie*). Това е първата книга от трилогия, над която Жулавски работи почти две десетилетия – философска фантастика, разказваща за лунна колония, загубила контакт със Земята, застинала в очакване на своя месия. Такъв става – за свое нещастие – следващият космонавт, пристигнал от Земята.

Съвпаденията между мястото на действие, темите, подхода към тях и дори на тона в тези книги – едната написана в Полша, а другата в Китай – са забележителни! Да не забравяме, че това се случва далеч преди глобализацията и съвременните комуникации да ни накарат да говорим един универсален световен език и да гледаме на всяко събитие по начина, който ни налагат социалните мрежи. Тези съвпадения подсказват, че културните, езиковите и дори държавните граници са доста ефимерни прегради за човешката мисъл.

Кичао и Ксюн дават началото на китайската фантастика в съвременния ѝ вид, но остава отворен въпросът кои са по-ранните ѝ предтечи – точно както българската фантастика намира своите в нашия фолклор.

И такива има – корените на китайската фантастика са толкова стари, колкото и на всяка друга – следите им се губят в древността. В китайската история обаче присъства едно явление, романите на чудесата от XIV–XVII век, което заслужава да споменаваме в контекста на фантастиката. По-известни сред тези книги са „Пътешествие на Запад“ от Ю Чънгън и „Развалената магия“ от Ло Гуанчжун (но неговото авторство е съмнително; знае се със сигурност, че през XVII век го е редактирал основно Фен Менлун). Първият е фантастичен пътепис, описващ как един китайски монах отива в Индия за просветление и за да получи копие от свещените писания на Буда. Романът съдържа множество допускания, които днес биха изглеждали на място в което и да е фантастично произведение: измислена география, огнени планини, женски царства (да си припомним романите на Ан Леки/Ann Leckie), чудовища; да не говорим, че един от главните герои е човекомаймуна и е излюпен от каменно яйце, а друг е човекопрасе, лишено от безсмъртие заради любовта си към виното. Втората книга е епична история, която проследява съдбата на Китайската

империя през продължителен период от време. Повествованието е обилно поръсено с магия, сред героите има лисици-върколаци и жители на небето. Състои се от сравнително независими части, което в известен смисъл го прави аналог на съвременните fix-up романи, които представляват по същество сборници от разкази, обединени от общ свят и герои. „Акселерандо“ (*Accelerando*) от Чарлз Строс (Charles Stross) и „Централна станция“ (*Central Station*) от Лави Тидар (Lavie Tidhar) попадат точно в тази категория. Съвременните автори на подобни книги просто се опитват да продадат произведенията си два пъти – първо като разкази и после като романи. В епохата, през която пишат Гуанчжун и Менлун, това едва ли е било аргумент при избора на структура.

В българската литературна история има един аналог на тези романи – фолклорният сборник „Веда Словена“ (ако го интерпретираме широко като фентъзи), за който има съмнения, че е дело на българския възрожденец Иван Гологанов (1839–1895).

* * *

В своето есе Цисин разказва за съдбата на китайската фантастика. След основаването на Китайската народна република през 1949 година фантастиката се превръща в средство за популяризация на науката. Подобна тенденция има и в другите социалистически страни от онова време. Обикновено книгите се разделят на два вида, като първият е „фантастика на близкия прицел“, която е силно политизирана и в нея непременно присъстват вражески шпиони. У нас такива са „Невидимият остава на брега“ (1964), роман от Иван Кръстев, и донякъде „Ракетата не отговаря“ (1958) от Димитър Пеев и Кирил Маричков. Второто направление е представено от фантастичните очерци, както и някои художествени произведения, които обаче са почти напълно лишени от художественост и са обилно поръсени с научни факти и хипотези. В България автор на подобни произведения е Димитър Пеев, включително неговия роман „Фотонният звездолет“ (1964). Тук не го критикувам – той публикува множество „чисти“ научнопопулярни книги и очевидно гледа на фантастичните очерци като продължения на тези свои произведения. Освен това прекрасният му разказ „Косъмът на Мохамед“ (1964) и криминалният му роман „Алиби“ (1966) еднозначно демонстрират писателския му талант.

В сборниците на Кен Лиу и сред издадените китайски романи разбираемо липсват подобни произведения, така че ми остава само да се доверя на Цисин. По-нататък в есето си той отбелязва, че в Китай не се появява нито една ярка комунистическа утопия – за разлика от множество-

то подобни книги в Съветския съюз: „Мъглявината Андромеда“ (1957) от Иван Ефремов или ранните романи на Аркадий и Борис Стругацки. Но вероятно все пак има изключения, защото в последното есе, от Ксиа Джиа, са дадени няколко примера, сред които „Капричио за комунизма“ (*Capriccio for Communism*, 1958) от Чженг Венгуанг (Zheng Wenguang), описващо проспериращ Китай през 1979 година, три десетилетия след комунистическата революция.

В просторите на интернета се споменават много заглавия и автори от този период, но те са практически недостъпни заради езиковата бариера: „От Земята на Марс“ (1954) и „Строителите на Марс“ (1957) от Чженг Венгуанг, по онова време сътрудник на пекинската астрономическа обсерватория; романът на Чи Шучан със странно заглавие „Слонове с отрязани хоботи“ (1958), което обаче не изглежда толкова странно, като си спомним за борбата с вредителите, в хода на която са унищожени милиони врабци (да си припомним китайския врабец У Фу от чудесната сатира на Йордан Радичков „Ние, врабчетата“, 1968) с ужасяващи последици за хранителната верига, в края на която се намират хората.

Фантастиката в Китай изчезва през периода на Културната революция (1966–1976). Това е тежък период за страната. През далечната 1978 година Крум Босев – журналист, дипломат и между другото първият българин, стъпил на Северния полюс – публикува обемист том с очерци за Китай, където е бил управляващ българското посолство точно през онези години. Разказите му са фрагментарни и несистематизирани, по същество читателят трябва да се пребори с един недостатъчно редактиран дневник, но описаната картина беше доста покъртителна за един ученик от 7–8 клас, какъвто бях аз, когато няколко години по-късно последвах примера на баща ми и се опитах да я прочета.

Културната революция е само едно от сътресенията в модерната китайска история. В свое интервю Цисин разказва как две десетилетия по-рано, по време на гражданската война между силите на Гоминдана и на Комунистическата партия, семейството му решило съзнателно да изпрати единия си син при националистите, а другия – при комунистите. Така че поне единият да оцелее. Бащата на писателя имал късмет, а чичо му изчезнал безследно.

Промяна настъпва едва през 80-те години след реформите на Дън Сяопин. Постепенно западната фантастика започва да става достъпна. Повежда се китайски вариант на дискусиата между „физици“ и „лирици“, позната ни от произведенията на братя Стругацки, и в края на краищата, цитирайки дословно Цисин, „литературният лагер побеждава, което има огромно влияние върху посоката на бъдещото развитие на

китайската научна фантастика и в известен смисъл може да се разглежда като забавен китайски отговор на движението на Нова вълна на Запад“.

Днес, по думите на Лю Цисин, главните „консуматори“ на жанра в Китай са учениците и студентите – млади хора. Последният четвърт век е период на ренесанс за китайската фантастика. В известен смисъл тя губи самобитността си и става „все по-малко китайска“ – в нея навлизат теми, които дотогава са били прерогатив само на западната фантастика. Но заедно с това тя става и все по-песимистична: пример за това е екодистопията „Приливът на отпадъците“ от Чен Кюфан, за която стана дума по-рано.

Още един паралел – „новата“ китайска фантастика може да бъде безжалостна. В трилогията на Лю Цисин има сцена, силно напомняща на небезизвестния „Студените уравнения“ (*The Cold equations*) от Том

Гудуин (Tom Godwin, 1915–1980). В този разказ капитанът на малък транспортен кораб е принуден да изхвърли младо момиче, което тайно е проникнало на борда. Корабът носи към далечна планета ваксина, необходима за спасяването на милиони хора. Допълнителната маса на момичето прави мисията невъзможна, а тя не умее да управлява кораба. Китайският писател описва подобна ситуация – евакуация, няколко деца са останали и те са повече, отколкото последният кораб може да побере. Двамата възрастни не могат да изпратят децата сами в космоса и трябва да направят избор – кой да оцелее и кой да умре. Решението е просто: задават на децата няколко математически задачи и взимат със себе си тези, които първи достигат до правилните отговори. Наистина „Младите и силните ще оцелеят“ (*Молодые и сильные выживут*, 1998), както се казва един от ранните романи на руския писател фантаст Олег Дивов.

В своето есе Чен Кюфан отбелязва, че поколението, родено в Китай след 1978 година, когато на власт идва Дън Сяопин, е разкъсано между две идеи: от една страна, подкрепата на великата национална идея и осъществяването на китайската мечта, едновременно в мащаба на една страна и на едно семейство (знаем как завърши това), да не кажа в мащаба на отделната личност; от друга – почти рефлекторния бунт срещу държавата, администрацията, традицията, политиката, дори срещу науката. Кюфан обръща особено внимание на последния пункт в тази поредица. Според него „науката е една от най-големите утопични илюзии на човечеството“ и продължава с твърдението, че на практика науката се управлява от идеологията, че историята на науката е написана и пренаписана и че развитието ѝ се диктува от капитала и военните нужди на момента. В тези думи има известна доза истина, най-вече при хуманитарните науки, които са заредени с политически смисъл. Но и такава фундаментална наука като биологията не е в безопасност – достатъчно е да си спомним академик Лисенко. Обаче аз не съм съгласен с автора на есето. Историческият опит показва, че в края на краищата науката надвива политиката, защото субективните политически мнения нямат власт над обективната реалност. Законът на гравитацията не зависи от политическите ни убеждения и ако не се съобразяваме с него, може да си счупим крака. Или главата. Потиснатите на едно място изследвания намират подкрепа другаде или в друго време. А ако не се използват правилните описания на света, в частност за наследствеността и гените, реколтите ще падат, докато гладните и недоволни хора не излязат на улицата.

Последното от трите есета, написано от Ксиа Джиа, носи програмното заглавие „Какво прави китайската научна фантастика китайска?“ (*What Makes Chinese Science Fiction Chinese?*) и е породено от дискусия на подобна тема, водена на един китайски събор на автори и фенове през 2012 година. Авторката веднага признава, че въпросът е труден и подхожда към отговора му исторически-описателно. Тя ни предлага обзор на китайска фантастика от последния век с множество примери за всеки период от еволюцията на жанра – повечето от които вече разгледахме. Накрая тя заключава, че жанровата литература в Европа и Америка черпи енергия от богатия исторически опит на народите, населяващи тези два континента. Също както китайската фантастика гради върху културно-историческия ландшафт на Югоизточна Азия. Разликата е в историческият опит на западната и източната фантастични традиции. Това до голяма степен обяснява и различния поглед към бъдещето – доскоро китайските фантасти са гледали на науката като на средство за подобряване на обществото, докато на Запад науката и прогресът са по-скоро повод

за безпокойство. Но през последните десетилетия глобализацията и реформите постепенно сближават западното и източното битие. Следвайки логиката на Джия, не е случайно, че китайската фантастика приема пессимистичната визия на бъдещето, представена от Кюфан. Накрая авторката изразява убеждението си, че науката и технологиите не са достатъчни, за да подобрим реалността; че заедно с тях хората трябва да вярват и да са убедени, че реалността има нужда и може да стане по-добра.

Както се вижда от нашето малко пътешествие из дебрите на китайската жанрова литература, нейните най-добри образци – подчертавам, че говоря за тях, а не за цялата съвременна китайска фантастика – не се страхуват да се обърнат към болезнената история на страната си – например Културната революция и репресиите, свързани с нея, присъстват забележимо в трилогията на Ли Цисин. Разбира се, и западната фантастика също поглежда към мрачните моменти в собствената си история. За Съединените щати подходящ пример е Гражданската война. Но от нея ни дели повече от век, свидетелите и участниците в нея отдавна не са живи, а и романи като „Оръжията на Юга“ (*Guns of the South*) от Хари Търтълдоув (Harry Turtledove) принадлежат на поджанра Алтернативна история, който не може да се похвали с популярност като космическата или военната фантастика, а още по-малко – като фентъзито, което, съдейки по един не особено надежден индикатор като броя публикувани заглавия, е овладяло около две трети от пазара на спекулативна литература и продължава да печели популярност. Нито едно съвременен американско произведение, свързано по някакъв начин с войната във Виетнам или с атаките от 11 септември, не може да се похвали в родината си със същата популярност, каквато „Задачата за трите тела“ има в Китай. Дори „Вечната война“ (*The Forever War*, 1974) от Джо Холдeman (Joe Haldeman), една книга, силно повлияна от опита на автора във Виетнам, не отразява непосредствено войната.

Това не е критика към западната фантастика. Тук подчертавам различието между нея и произведенията от Китай. Просто

американската жанрова литература има друга силна страна – тя е много по-близо до съвременните проблеми на американското общество. Третирането на малцинствата, различните форми на неравенство, за които под една или друга форма пишат много автори, сред които особено се откроява Н. К. Джемисин (N. K. Jemisin), са толкова важни за американския читател, че книгите ѝ редовно достигат върха на класациите за продажби. Тя първа в историята на наградата Хюго я спечели в категория за роман през три последователни години.

За тези различни подходи може да се търсят различни обяснения. Дали китайските фантасти не се обръщат предимно към миналото, защото в някаква степен се страхуват да пишат за проблемите на настоящето? Дали американските читатели не посягат към фантастиката, защото така нареченият мейнстрийм не се изказва достатъчно силно по темите, които ги интересуват? Или не го прави по разбираем и увлекателен начин? Отговорите на подобни въпроси са далеч извън границите на това есе и изискват ерудиция и литературно образование, за получаването на които са необходими поне няколко живота.

Забележителното е, че тази кратка екскурзия в китайската спекулативна литература повдига подобни фундаментални въпроси и че китайската фантастика има способността да ги провокира – качество, което по-голямата част от пълноводния пъстър поток в съвременната западна фантастика, целяща предимно да забавлява, отдавна е загубила.

* * *

През 80-те години Брайън Олдис попада в Китай и открива, че се намира в друг свят. За повечето хора от Европа и Америка Китай продължава да е друга планета, а жителите му – извънземни. Обаче през последните години като че ли фантастиката успя да прескочи огромните разстояния в културния космос и да достигне до тази планета, да установи контакт с тези извънземни. Китайските произведения се превеждат на английски, немски и френски, китайски фантасти се срещат с фенове в Европа и Америка и печелят международни награди. Китай вече не е страна, която може да се пренебрегне на картата на световната фантастика. Не само заради пет- или шестцифрените тиражи на жанровите произведения, а и защото китайската фантастика донася свежест и нов поглед върху миналото, настоящето и бъдещето на света.

(Паралелна публикация със сп. „Тера фантастика“)

Андрей Коломиец

Онези, които се разминаха с „Аелита“

Моля да бъда извинен за многословието, реших да си направя ето този подарък.

През април 1981 година в СССР бе учредена първата награда в областта на фантастиката – „Аелита“, – която заедно с фестивала по случай нейното връчване положи основите за организирането на съветския фендъм.

Основателят и баща на „Аелита“, Виталий Бугров, разказва, че започнали да лансират идеята за наградата още от двайсетата годишнина на „Уралский следопыт“¹, но за окончателното решение били нужни три години, като в началото преговаряли със Съюза на писателите на СССР, но в крайна сметка съучредител, освен редакцията на списанието, станал Съюзът на писателите на РСФСР.

Тази година „Аелита“ ще се връчва за трийсет и петти път, имената на досегашните лауреати са добре известни, но на мен ми се ще да поговоря за онези, които никога няма да я получат, защото наградата не се при-

съжда посмъртно, а и за онези, които несъмнено са я заслужили, обаче ще я получат ли, е сериозно под въпрос.

„Не бяхме се срещали, а се разделихме“

Американските фантастични награди са учредени значително по-рано от „Аелита“: „Хюго“ през 1953 година, „Небюла“ – през 1965-а. Могла ли е съветската награда в същата област да се появи преди това? Без всякакво съмнение!

Север Гансовски ми е разказвал, че Сергей Жемайтис, завеждащ отдела за фантастика на издателство „Млада гвардия“ от 1957 до 1973 година, гарантирал поддръжка от страна на Съвета за приключенска и научнофантастична литература към Съюза на писателите на СССР и се опитвал да учреди литературна награда за фантастични произведения, но влизането на съветските войски в Чехословакия през август 1968-а осуетило тази

¹ Уралски следотърсач. – *Б. пр.*

идея, а между другото не само нея. Резултатът: най-добрите творци на съветската фантастика от 60-те години останали без каквито и да било награди и просто не доживели до „Аелита“.

През 1972 година Иван Ефремов напуска този свят. Романът му „Мъглявината Андромеда“ от 1957-а поражда нова вълна в съветската фантастика. С малко го надживява Иля Варшавски, първият ръководител на Ленинградския семинар на писателите фантасти. Известна е една градска легенда за това как през 60-те Станислав Лем посетил Ленинград и му дали папка с непубликуваните все още разкази на Иля Йосифович, а след като ги прочел, Лем заявил: „Не съм си и помислял, че една папка може да съдържа цялата западна фантастика“. Варшавски умира през 1974 година.

През 1975-а на 55 години си отива забележителният фантаст Анатолий Днепров. Въпреки шестте му издадени книги той така и не бил приет в Съюза на писателите. А през 1979-а губим Александър Полешчук, чиято повест „Звездният човек“, излязла заедно с „Мъглявината Андромеда“, носи характерните черти на новата вълна в съветската фантастика. Хиляда деветстотин осемдесет и първа ни отне наведнъж двама потенциални претенденти за „Аелита“: Геннадий Гор и Ариадна Громова, любимци на моето поколение. Рафаил Нуделман, съавтор на Громова в два отлични фантастични романа, през 1975 г. емигрира в Израел, съответно е лишен от съветско гражданство и от правото на литературна награда. Умира през 2017 г., но в обетованата земя не създава произведения в жанра фантастика, които биха могли да претендират за постсъветската „Аелита“, за разлика от Павел Амнуел.

Последният автор, преминал в друг свят, който доживява до „Аелита“, но няма шанса да я получи, понеже за принос във фантастиката награда дават само на Александър Казанцев, а останалите на първо време са удостоени единствено за конкретни произведения през годините, е Георгий Мартинов, кумир на почитателите на фантастиката през 50-те и началото на 60-те години на миналия век. Мартинов умира през 1983 година, а последният му роман „Сто и единайсетият“ е публикуван през 1976-а. Диалогията му за Калисто е първото произведение в родната фантастика, породило непознато дотогава в СССР явление – създаване на фен клубове. Към детските библиотеки се формирали общности на поклонниците на романите, които пишели продължения на историите, създавали музеи и енциклопедии, посветени на Калисто. Трябва да се отбележи, че тази информация от Уикипедия така и не присъства в историята на съветския фендъм, който се формира доста по-късно.

*„Мнозина искахме да разделим
портокал, а той – един.“*

Прелестно е, че „Аелита“, за разлика от „Небюла“, може да бъде връчена на даден писател само веднъж. Но бедата е в това, че достойните писатели са много, а наградата се присъжда само един път за година. Доста сме спорили с Виталий Бугров по този повод и той беше склонен да приеме, че може да се дават по две „Аелити“: за най-добро произведение и за принос в жанра на заслужилите ветерани, но идеята не се осъществи.

Първият писател, когото не успяха да наградят през 1986 година, бе Дмитрий Биленкин. През тази година провеждането на наградите бе забранено. Неговата повест „Силата на силните“, за която трябваше да бъде удостоен с наградата, излезе през 1985 година. Говори се, че забраната била дело на първия секретар на Свердловския областен комитет на КПСС Борис Елцин.

През 1987 година Биленкин умира. След година посмъртно му е присъдена награда на името на Иван Ефремов. През същата година издъхва и Сергей Жемайтис. Както и да оценим приноса му за родната фантастика като на писател и редактор, няма да е достатъчно високо. Но нито приживе, нито посмъртно никой и не помисли да го удостои с някаква награда. А през 1989 година умира Евгений Велтистов, автор на отлична детско-юношеска фантастика и заслужил „Аелита“ не по-малко от всеки друг неин лауреат.

При връчване на „Аелита`88“ запитах нейния носител Виктор Колупаев на кого би присъдил наградата, ако зависеше от него. Виктор Дмитриевич отговори, че това биха били Михаил Анчаров и Вадим Шафнер. Когато Виталий Бугров прикани участниците във фестивала да предложат кандидатурите на следващите лауреати, аз застанах зад мнението на Колупаев.

Михаил Анчаров трябваше да получи „Аелита“ през 1990 година. През 1989 бе публикувана книгата му „Като птицата Гаруда“, финалната част на трилогията „Чимшировата гора“ и „Записките на странстващия ентузиаст“. Списанието „Уральский следопыт“ издигна кандидатурата му, но Съюзът на писателите на РСФСР не я одобри с мотива „това не е фантастика“. В същата година Анчаров почина, останал без литературната награда, която очевидно заслужаваше. През 1990 година умира и Роман Подolni, който също напълно бе заслужил „Аелита“ със своето творчество. Малко след кончината му излиза фантастичният му сборник „Лека ръка“. Ако авторът му бе останал жив, сборникът с пълно право можеше да претендира за наградата.

През 1991 г. смъртта прибира Александър Шалимов, чието творчество според мен също заслужаваше „Аелита“. А след две години го последва новосибирският писател Михаил Михеев. Освен че е автор на немалко отлични фантастични произведения, той е и създател на литературното обединение „Амалтея“ към Новосибирската писателска организация, което ръководи не-

изменно до последните си дни. Благодарение на това обединение възникна истинска школа по сибирска фантастика и приключенска литература и се формираха десетки професионални писатели. Накратко, наградата за принос във фантастиката Михеев си бе заслужил извън всякакво съмнение. Виталий Бугров ми е разказвал как първият лауреат на „Аелита“, Александър Казанцев, опитал да лобира за дългогодишния си съратник Владимир Немцов, но той така и не получил наградата и починал през 1994-та, без да бъде удостоен с нея. Трудно е да се каже дали този апологет на фантастиката на близкия прицел² е заслужил наградата, но несъмнено е имал принос в родната фантастика. На фестивала „Аелита`93“ ние с Виталий Бугров изтъгнахме, освен други важни моменти, и стогодишнината на патриарха на нашата фантастика Абрам Палей и се обединихме около мнението, че е нужно да му се присъди наградата за принос към фантастиката. Та нали „Аелита“ започва с двама лауреати, защо тогава още веднъж да не се наградят едновременно двама: единият за най-добро произведение, а другият – за принос. Но Виталий Иванович не можа да осъществи тази идея: през 1994 г. той почина скоростижно, а през 1995 г. го последва и дълголетникът Палей.

След смъртта на Виталий Бугров „Аелита“ не се проведе през следващите две години и поради това най-малко двама от онези, които несъмнено заслужаваха наградата, не я получиха. Отговорник за провеждането на фестивала стана Игор Халимбаджа, той и преди се занимаваше с организационни въпроси. По думите на Халимбаджа от „Уралският следопыт“ имали желание да наградят с „Аелита`98“ Борис Щерн за отличния му роман от 1997-а „Етиопецът“. Забележителният писател Щерн безспорно бе достоен за наградата. Но кой знае защо, наградата получи Евгений Гуляковски. Той също имаше заслуги към фантастиката, обаче в миналото. Халимбаджа тогава сподели с мен: „Да не се казвам Игор, ако Боря не получи наградата догодина!“ Уви! Боря Щерн ни напусна петдесет и една годишен през ноември 1998 г., а през март на следващата година почина и самият Халимбаджа, недоживял до поредната „Аелита“.

През 1998 година още двама изключителни писатели с безспорни заслуги към фантастиката напускат този свят: Хенрих Алтов и Георги Гуревич. Гуревич поне получи наградата „Ефремов“, но Алтов не бе удостоен с никакви награди, въпреки че според мен бе напълно достоен за това. Между другото, именно на Хенрих Саулович хрумна идеята за антинаграда за фантастика и двукратно бе връчван „Гриадният крокодил“³. А само колко деца се приобщаха към фантастиката заради популяризаторските книги на Гуревич „Карта на страната Фантазия“, „Беседи за науч-

² <http://bit.ly/2DvdJ5L>

³ От „Гриада“, роман от Александър Колпаков, предизвикал полемика сред критика и читатели през 60-те години на миналия век. – *Б. нр.*

ната фантастика“ и „Лоция⁴ на бъдещите открития“! Невъзможно е да се пресметне броят им.

„Така говорят: няма земна правда. Но горе – също няма. И за мен това е ясно като проста гама.“⁵

Напълно разбираемо е, че присъждането на всякакви награди е нещо крайно субективно. Някога се възхитих от една история, случила се на седмия Всесъюзен кинофестивал в Баку. След като разбрал, че филмът му „На бой отиват само старците“ ще се състезава с „Калина алена“, Леонид Биков категорично отказал да участва в задкулисни договорки, смятайки за свой дълг да подкрепи Шукшин в толкова труден момент. „В списък, в който Василий Шукшин е на първо място, за мен ще бъде чест да съм дори на стотното. Моят филм е обикновена история за войната, а неговият – истински пробив в забранена зона, в сфера, за която преди не беше позволено изобщо да се мисли.“ Кой знае защо, но ми се струва, че в литературата и в частност във фантастиката подобен отвод от първа награда просто не е възможен.

„Аелита-90“ бе връчена на Олег Корабелников за сборника му „На изток от полунощ“. Нелюба фантастика, но далече от някаква изключителност. Ако се вземе предвид, че с две години по-възрастният Борис Щерн година преди това получава „Старт“ за сборника „Чия е планетата?“, то удостояването на четиридесетгодишния автор с голямата награда е повече от странно. От сборника на Корабелников нищичко не попада в Анкетата за проучване на читателското мнение „Великият пръстен“, което е свидетелство за посредствеността на влизащите в него произведения. А и самият автор признава: „За голямо щастие, не се заразих от литературна болест и не се смятам за писател. Само за лекар. А хобито си е хоби. Дали ще събирам марки, или ще пиша романи, за мен и двете занимания са еднозначно несериозни“. Така той потвърждава странната идея за „примата на сибирската фантастика“ и не получава повече никакви награди.

„Аелита-99“ бе присъдена на трийсет и една годишния Сергей Лукяненко. Само преди шест години той е получил „Старт“ за първата си книга „Атомният сън“, така че последвалата награда явно е преждевременна. Нима заслугите на скорозрелия писател са по-големи от тези на Вадим Шафнер и Владимир Савченко, с чиито книги той е израснал, а те още не са получавали „Аелита“? По време на „Аелита-98“, доста странно

⁴ Помощна мореплавателна книга, в която са дадени подробни описания на крайбрежието: дълбочината, грунта, теченията, и хидрометеорологическа справка за района. – *Б. пр.*

⁵ Пушкин, „Моцарт и Салиери“, превод Константин Павлов. – *Б. пр.*

събитие впрочем и даже се наричаше фестивал за фантастика и ролеви игри, дочух следното изявление от страна на Сергей Лукяненко: „За последен път идвам на „Аелита“! Тогава на Серьожа никак не му хареса, че на него, изгряващата звезда, му оказват недостатъчно внимание. Но незнайно защо на следващата година му присъдиха наградата и той пристигна тихо и мирно, забравил за заплахата си.

Най-прозрачна е наградата „Великият пръстен“. При нея всеки любител на фантастиката определя кой да я получи. А мотивите за връчването на „Аелита“ винаги са били загадка. Уж от 1993 година насам най-достойният претендент се определя от 15–20-членно авторитетно жури, съставено от компетентни лица и организации.

Според настоящия разпоредител на „Аелита“ Борис Долинго, лауреатите от предишни години избират новите. От всички тях са живи двама и трима, а колко участват в гласуването, е неизвестно. Имам силни подозрения, че това са Владислав Крапивин, Сергей Павлов, Олга Ларионова, Исая Давидов и Евгений Войскунски.

Познавам лично повечето лауреати. Остава ми само да се чудя, защо досега никой не си е спомнил писателите, чиито произведения са им помогнали да се формират те самите като автори. Всъщност спомниха си един път: „Аелита-2011“ получиха Хенри Лайън Олди⁶ и Евгений Войскунски, а какво им пречеше да присъждат и преди по две награди, ще си остане загадка.

„Ние с другарите се посвещавахме и аз реших“

На сайта „Руска фантастика“ можете да видите списъците на номинираните за „Аелита“ от изминалите години. В тях влизат достойни кандидатури, но само активно действащи към момента, а писателите, формирали фантастиката през 60-те и 70-те години на миналия век, кой знае защо, не присъстват. Дълбоко съм убеден, че Александър Мирер заслужава наградата много повече от болшинството лауреати, но той почина през 2001 година и така и не я доживя.

През 2002 година излезе забележителният сборник на Хенрих Алтов и неговата вдовица Валентина Журавльова „Летящите във Вселената“ – отличен повод да се отбележи с „Аелита“ този великолепен семеен дует, но уви, в 2004 година Журавльова почина, без да дочака наградата.

Един от най-добрите писателски тандеми в съветската фантастика е този на Михаил Емцев и Еремей Парнов. Поотделно те бяха по-малко интересни. Парнов многократно е представял родната ни фантастика на Еврокон и Уърлдкон. И двамата напълно заслужаваха „Аелита“, защото

---

⁶ Псевдоним на украинските писатели фантасти Дмитрий Громов и Олег Ладиженски. – *Б. пр.*

приносът им бе значителен, но бяха забравени от всички. Емцев почина през 2003 година, Парнов – през 2009-а. И те не дочакаха. През 2012 година си отиде Александър Житински, който според мен също бе достоен за „Аелита“ не по-малко от останалите лауреати.

Последният от плеядата съветски фантасти, чиито книги четяхме в упоение, ни напусна през 2015 г. – Игор Росоховатски, – така и не дочакал своята „Аелита“.

От по-младите писатели, заслужили „Аелита“ не по-малко от своите по-щастливи колеги, искам да спомена най-вече Юрий Брайдер, починал през 2007-а, и Николай Чадович, напуснал ни през 2011 г. В много списъци с номинирани можем да прочетем и името на Михаил Успенски, отишъл си през 2014 г., без да е удостоен с „Аелита“.

Субективното ми мнение е, че „Аелита“ заслужаваше и Александър Силецки, починал през януари тази година, но никой не се и сети да го номинира.

Докато не стане късно!

През тази година писателят Сергей Абрамов ще навърши 75 години. Той самостоятелно и в съавторство с баща си Александър Абрамов пишеше отлична фантастика и бе достоен за „Аелита“ много повече от мнозината, които я получиха. Баща му почина през 1985-а, но Сергей е жив и юбилеят му е прекрасен повод да се поправи някогашната грешка. В доста номинационни списъци многократно са присъствали Александър Бушков, Виктор Пелевин и Николай Перумов, но така и не са удостоени с „Аелита“. Вероятно защото лауреатът задължително трябва да пристигне в Екатеринбург за връчване на премията, а, пази боже, тези да го направят.

Сред писателите със значителен принос към нашата фантастика и достойни за „Аелита“ ми се иска да спомена Виталий Бабенко, Едуард Геворкян, Сергей Синякин и Андрей Столяров. От по-младите, но доказали с творчеството си, че са извоювали правото си на „Аелита“, ще назова Олга Громико, Елеонора Раткевич, Владимир Свержин, Макс Фрай и Елена Хаецка. Искам да вярвам, че ще получат наградата приживе.

Без да смятам мнението си за меродавно, предлагам на всички неравнодушни към фантастиката читатели да споделят мислите си за онези мъртви писатели, които незаслужено не получиха „Аелита“, и за още живите и достойни да я получат.

Преведе от руски език: Светла Йосифова

Манджа с грозде и калашници

(навлизане в темата на руската „бойна фантастика“)

– Дайте ми още един пълнител за калашника
и светът ще стане по-добър!

– А, един пълнител няма да стигне :-)

– Аз казах „по-добър“, а не „идеален“!!!

В безбрежната руска фантастика днес има едно мощно направление, което произвежда стотици книги всяка година и залива книжния пазар. Негов конкурент е само „попаданската алтернативна история“ (в която героят пренаписва историята на Русия и СССР). Това е явлението „бойна фантастика“, заливащо читателя в десетки специализирани серии от типа на „Мъжки клуб“, „Нашите бият“ и други подобни. Литературните критици не се занимават с тези текстове, априори смятайки ги за посредствени. И това в повечето случаи е вярно, но има и изключения като Роман Злотников, който пише с талантива образност и разнообразни герои.

Произходът на този „жанр“ води началото си от шедьоврите на приключенската фантастика и литература въобще, с които е расло не едно поколение младежи. Но в съвременните руски образци е заличено социално-критичното начало или е заместено със стандартни политически пристрастия на автора и това, което очаква от него постоянната аудитория. Важното е да има екшън и героят винаги да побеждава, пък било и трудно.

Ще илюстрирам думите си с няколко примера от красноречиви резюмета на книги, често пъти писани от самите автори, и цитати от такива романи.

1. Владимир Стрелников, „Приключенията на Василий Ромашкин, картечар и некромант“.

Описание на книгата:

Ех, колко е яко да прелиташ над безмълвната земя с тежкия си кораб, който хвърля огромна сянка. Да посрещаш залезите и зората от борда на стария си дирижабъл, от бойния си пост да разглеждаш звездите или развалините на старите градове през прицела на тежките си картечници...

Страхотно е да бродиш по света в компанията на такива като теб печени юнаци, които са готови да пречукат не само всяка твар, но и всеки бандит, който не е от нашите.

Колко съблазнително е да баламосваш красивите момичета, да им давяваш своята любов и да приемаш страстния им шепот в полските купи сено или топли извори...

Страхотно е да си висок здрав момък, благодаря на мама и татко.

А колкото до неприятностите и заплахите... тежките ножове (ножове на некромант!) и верният пистолет с автомата ще се справят с повечето от тях. А където не се справят, ще помогнат верните приятели и събратя. Единственото, за което не искам помощ, са личните дела. Сам се оправям и нека потресаващите мацета да са моите главоболия...

Читател за книгата:

За обобщение какво да кажа: изобилие от различно огнестрелно оръжие, което авторът не само описва, но и прилага към всякакви отвъдни немъртви, и доза здрав еротизъм, бих казал даже здрава доза еротизъм, правят тази книга приятен спътник в метрото, влака или други места на принудително безделие.

2. А ето един цитат от друг такъв „шедьовър“:

„Родил съм се на Земята през ХХ век, но сега се намирам в космоса, на милиони парсеци от Земята! И за това вина нямат извънземните! За всичко е виновен проклетият изкуствен интелект на огромния стра-

тегически кораб с невероятни размери. И още, благодарение на него, тоест пфу, на „нея“, съм капитан и единственият жив човек на борда. И още той, пфу, Елва... постоянно ми намира неприятности. Но – оцеляваме!

Голяма работа, че космическите корсари, магьосниците от Забранените светове, а и самите безсмъртни Господари на Галактиката ми станаха врагове. А, щях да забравя за демоните – останки от секретен научен експеримент, които дращят по стената на кабината ми... Не ми пука, аз съм в бойни доспехи, в ръцете ми е скорострелно пушкало, така че оцеляваме. Казах, оцеляваме!!!“.

Из „Хроники на загубената ера“ – Олег Лукянов

С тези няколко примера започваме въвеждането в темата. Предстоят ни срещи с „попаданчеството“ като масова форма на патриотарски ескейпизъм и поставяне на най-болния въпрос – как можа великата рускоезична фантастика, дълги години давала еталон на социално-критично мислене и задълбоченост, да се изроди в такива примитивни окололитературни потоци конвейерна книжнина...

Ананас Сладов

Кольо Николов

РЕЙ, ИЛИ ЖЪЛТАТА ПОДВОДНИЦА

Приближавах ли къщата на Рей Бредбъри, все си тананиках:

Yellow submarine, yellow submarine...

Може би защото беше жълта, под вечно синьото калифорнийско небе, жълта като глухарче от неговата повест, макар и потънала в безкрайни, тихи зелени водорасли – тревата и дърветата на Шевиот хилс...

Ако бях роден някъде западняк, сигурно щях да знам песента наизуст. Но аз израснах в соца и знаех наизуст „Високи сини планини“. По-късно пускаха редовно песните на Бийтълсите по радиото, но малко българи владееха английски (в училище изучавахме руски, френски и немски) и от всеки текст, достигнал до невъзприемчивото ми ухо, оставах единствено няколко стиха. Като йелоу събмарин, йелоу събмарин... Песента се появи през хиляда деветстотин шейсет и шеста година, когато излезе първата ми книга с разкази.

Все по това време на размразяване в съветския и българския печат започваха да проникват фантастичните фантастични разкази на Рей Бредбъри, а сега, десетилетия по-късно, синът ми караше гимназия, където бяха учили и четирите му дъщери, съвсем наблизо, и често му ходех на гости.

Жълтата къща напомняше моята на село – къси стълби до малка площадка пред входната врата и широк прозорец отляво. Моят прозорец беше на гостната, почти винаги закрит с вестници и тежки пердета срещу лятното слънце; зад него блестеше гардероб от орехово дърво с дюли отгоре и круши под леглото, които се запазваха през цялата зима. Зад прозореца на Рей се виждаше самият Рей, седнал на маса и надвесен върху ръкопис или книга. И около неговите, и около моите стълби имаше саксии с цветя.

Е, прозорецът на салона вдясно от стълбището в моята къща беше къде-къде по-малък от изпъкналото светло стъкло при Рей, истински илюминатор на подводница. (Пак подводница...) Да не говорим, че аз няхах нито втори етаж, нито тераса върху гараж.

И досега не мога да си обясня защо помня, че първия път, когато посетих къщата на Рей през седемдесет и девета на миналия век, входът беше същият, но съпругата Маги отвори врата откъм страничната улица, Куинсбъри драйв, сред някаква колонада, покрита с турски керемиди; сега там живееше възрастна жена.

Изкачвах стъпалата и поглеждах там ли е Рей. Ако беше, забавях крачките или спирах – да вдигне глава и ми махне с ръка да влизам; не ме ли забелязваше, бързо се връщах назад. Нямах ли го, звънях, докато се покаже Маги. Нататък знаете – „Рей, дремеш ли?“, кратка пауза, „Дреме“ или „Не дреме, идвай!“.

След смъртта на Маги за него се грижеше възрастен негър. Той се показваше след тежки стъпки, изслушваше ме, връщаше се назад и ме въвеждаше вътре.

Рей остаряваше пред очите ми през годините, но си оставаше все така работлив, сякаш не беше постигнал всичко по силите на човешко същество.

Последния път, когато го видях, седеше зад прозореца, пак надвесен над ръкопис. Остана си така и когато влязох вътре. Разговоряхме, а той все си четеше и поправяше нещо. Същата вечер малък театър, то си беше барачка на Кахуенга булевард в долината Сан Фернандо, имаше премиера по негов разказ, а той се вълнуваше така, сякаш ставаше дума за постановка на Бродуей. И повтаряше непрекъснато: „Ще се видим там, нали?“.

Не се видяхме.

Работех нощем и нямаше кой да ме замести; абе, то имаше, ама за постоянно...

Отбих се няколко пъти по-късно; показваше се млада негърка с бяла престилка и ми обясняваше, че трябва да се обадя на някакъв телефон и на някакво име. Сигурно Рей беше вече много болен и не можеше да решава нищо сам. През всичките ми гостувания все пак си поставях сам спирачка пред прага на жълтата къща – иска ли да се видим, или не. Същото беше и през трийсет-четирийсет годишното ми приятелство с Радой Ралин – негови бяха неизменно времето, настроението и желанието му да види някого, да си говори с него, да вечеря или споделя безкрайни разходки в тихите, спокойни, и нека си го признаем сега, безопасни улици. И двамата бяха във възрастта на моите родители, може би съм търсел някакъв уют, далече от тях... Децата на Радой знаех от малки, дъщерите на Рей си остават и досега напълно непознати. Не исках да се срещна с тях, ако това беше единственият начин да видя отново баща им. Децата ревнуват приятелите на своите бащи и майки, да не говорим, че са малко подозрителни дори...

Рей Бредбъри умря, когато работех в бензиностанция на Сънсет булевард.

Бях пуснал новините по телевизията и говорителят му отдели около трийсет секунди, колкото да продиктува заглавието „451 градуса по Фаренхайт“. Същото телевизионно време отделиха и на Ъпдайк, и на

Селинджър, да не забравя Вонегът. Магазинът беше пълен с народ, но никой не спря да се заслуша.

Понякога нямаше никакви посетители и четях дълги часове – списания и вестници най-вече, че да прекъсна лесно, покажеше ли се някой. Та в една такава нощ разглеждах дълъг текст за сринатата къща на Рей Бредбъри. Била продадена, след като живял в нея половин век и умрял там, точно две години след смъртта му, точно (американците обичат да са точни при споменаване на пари) за един милион и седемстотин и шейсет хиляди долара. Направо смешна цена за къща в хубав квартал, да не споменаваме на кого е била; сума ти холивудски пикли вземат по два милиона за две-три седмици снимки във филм. Светинята, пълна с книги и толкова спомени, била разрушена точно за час и половина. Притичали стари приятели, но не ги допуснали от инвеститора да приближат дори, да вземат за спомен камъче дори, камо ли роза от храстите на Маги.

И знаете ли от кого била закупена и разрушена къщата? От един знаменит архитект, който имал други планове за парцела.

Кольо Николов и Рей Бредбъри в Лос Анджелис

Авторът на статията разказваше как съседите разхождали своите кучета по улицата и даже не обръщали внимание на грозната гледка. Жена, заселила се наскоро в квартала, не допускала, че това била къщата на любимия ѝ писател; плакала дълго. Съсед знаел всичко, но клател глава и повтарял – парите винаги побеждават. Млада двойка по анцузи, момче и момиче, пък изобщо не били чували името Рей Бредбъри; това, пишеше журналистът, всъщност беше най-страшно.

Още рано сутринта, като ми свърши смяната, отпраших към квартала на Рей, стигнах улицата и паркирах пред нещо, което някога беше неговата къща. Табелката с номера върху вратата към някогашния гараж стоеше все още непокътната. Зад прясна ограда вляво стърчеше греда, която подпираше напречна дъска и дървена стена, със зейнал някогашния му прозорец и жълтото бюро зад него. Всичко беше затрупано с пръст и боклуци. Само вдясно все още стоеше непокътнат входът на къщата, с няколко храста, истински палмети с десетина червени рози – нещо като малък олтар с извита арка към светиня. Така изглеждат американските къщи, повечето от дъски и талашит, след урагани, торнада, пожари и наводнения, непощадени ни от природа, ни от човешки същества. Нито дори от новия собственик на парцела – знаменит архитект с големи награди, построил университети, съдебни палати и правителствени учреждения. Уж не знаел на кого била къщата и бил учуден, че никой не се интересувал от нея – нито семейството, нито никакви литературни или обществени организации. Просто на човека му харесало мястото и имал планове да събори най-грозната къща в квартала и да си построи жилище там – не така скромно, разбира се.

Пълни глупости!

И досега могат да се намерят снимки от приготвената за продан къща и там много ясно пише на кого е. Когато се развихри скандал в печата, архитектът обеща да построи паметник на великия писател със заглавието от неговите книги.

Дето съветват предприемачите, първо пусни булдозера, после извиненията...

После... и последните останки от къщата изчезнаха.

Първият етаж на блокчето, където е умрял Франсиз Скот Фицджералд в Холивуд, поне си стои непокътнат – нищо, че липсва възпоминателна табелка и студентът по английска филология, който живее в задния вход на същата къща, беше сигурен, че там няма наемател с толкова дълго име, иначе щял да го познава, какъвто бил общителен...

Къде изчезна – питах се и години след това – жълтата къща на Рей

Бредбъри, нали сме свикнали хората да изчезват по-бързо, колкото и знаменити да са?

Ами ще ви кажа...

Нали понаучих английски малко повече през годините, пак се върнах към оня текст в „Жълтата подводница“ на Бийтълсите.

Та там, грубо преведено и с техен правопис, се казва:

*В града където бях роден
Живееше човек който плаваше в морето
И той ни разказа за живота си
В пространства на подводници
Така че ние отплавахме до слънцето
Докато намерихме море от зеленина
И живяхме под вълните
В нашата жълта подводница*

Та ето къде е жълтата къща на Рей Бредбъри, ако ме питате!

И където, продължава песента:

*Всички ние живеем в жълта подводница
Жълта подводница, жълта подводница
Всички ние живеем в жълта подводница
Жълта подводница, жълта подводница*

По времето, когато издадох първата си книга с разкази, повечето ми колеги зарязаха журналистиката. Не и аз. Дълги години се влачех по вестници и списания, радиа и телевизии. Такъв си останах цял живот.

Когато сега завърших тази история, пак отидох до мястото, където беше живял моят стар приятел Рей.

Това, което видях, може да се сравни само с шока на софийнци, които пътуваха дълги часове с топли влакове към дивите ни черноморски плажове с надежда за красиво лято, а откриваха железобетонни чудовища, изникнали за една нощ – хирошимски гъби върху пясъците на огладжани от ветровете дюни.

Сега там, където някога се препичаше на слънце черният котарак, се извисяваше двуетажна постройка, прикрита с метални надупчени плоскости; гараж сигурно. Цялата фасада беше опасана с широки бетонни ленти и между тях стърчаха железни колове с привързани храсталаци, сякаш да допълнят думата в нейната цялост: железобетон. Многобройни конструкции прикриваха невидим палат отзад, от който се виждаше

само солиден покрив с още по-солидни комини.

И никаква плоча със заглавия на книги, разбира се. Нито дума дори кой е прекарал повече от половината си живот на това място и е написал истории, прочетени от милиарди хора по света. Нищо чудно и в Космоса; нали учените все казват, че не сме сами...

Но, знаете ли, човек не може да съществува без надежда.

Къщата, където бяха погребани котките и розите на Маги и котаракът на Рей, наистина я нямаше.

Обаче земята под нея стоеше.

Застанал пред бетонната стена на глупостта и плача, си спомних за един разказ от любимия – може ли да си представите – фантаст и на оня архитект.

Някой беше тръгнал да рие пръст от гробище, да си построи къща, и пръстта изведнъж оживяваше, започваше да се движи, да се връща към времето, от което няма никакво връщане.

Та пак си казах – човек без надежда е немислим.

Един ден земята под бетонното имение на архитекта ще се размърда при първия трус, ще се огъне и от пръстта ще изскочат котките и цветята на Маги.

И черният котарак на Рей – Хали.

И ще застане върху друго рамо, може би.

Като черна птица.

Черна, защото е долетяла от миналото.

Но птица.

И то на щастieto...*

---

* *Из подготвената за печат книга: Кольо Николов. Котаракът на Рей Бредбъри (100 истории за Лос Анджелис). – Издателство „Жанет 45“.*

Съзвездие

К И Н О Т А В Ъ Р

Обръщаме внимание на сериала „Игра на тронове“ не защото го смятаме за явление във фантастиката, а защото стана несъмнено явление в масовата култура и хипнотизира зрителите. Талантливият разказвач Джордж Мартин, дълги години прослужил в системата на киноиндустрията, най-после успява да получи своите „15 минути слава“, като препродаде на невежата публика отново историята на „Войната на розите“ в други магически декори и с тази разлика, че драконът вместо да е върху знамето на Хенри Тюдор, бе направен активен участник в събитията. Сериалът е част от пропагандната кампания за подмяна на ценности, както добре изследва ученият

Андрей Фурсов:

„Игра на тронове“ е демо версия на бъдещето като връщане към Средновековието

Когато фентъзи романите замениха научната фантастика, бъдещето бе подменено с миналото, смята историкът и социален философ Андрей Фурсов. В интервю за „Бизнес онлайн“ той обяснява как „Игра на тронове“ размива понятията за добро и зло у зрителите, защо от фентъзи Средновековието е изхвърлено християнството, кому пречи научно-техническият прогрес от 60-те години и защо мечтите за други планети и космически кораби бяха подменени със свят на разврат и средновековни мъчения.

– Андрей Илич, на световните екрани излезе последната серия на монументалния американски сериал „Игра на тронове“. Кинолентата бие всички рекорди по гледаемост, макар да предизвиква нееднозначните отзиви на критиците. Как вие като историк и учен се отнасяте към „Игра на тронове“?

– Преди всичко светът, конструиран в „Игра на тронове“, е комбинация от три различни епохи. От една страна се забелязват елементи на Античността, от друга – на Тъмните векове, т. нар. „Тъмновековие“, което е вододелът между края на Античността и началото на Средновековието. От трета – съзираме отблясъци от Късното Средновековие. Така например измисленият град

Браавос много напомня за Венеция. В Браавос също има канали, плаващи сгради и дори част от града е потънала под водата. Има и хищна Желязна банка. Взето заедно, всичко това може да се характеризира като докапиталистически и доиндустриален свят, сглобен от Античността, Средновековието и някои елементи от културата на Изтока (конни племена, робовладелски градове, напомнящи средищата по Източното Средиземноморие и Северна Африка – като Картаген, да речем). Впрочем всичко това изглежда доста органично. Отделен въпрос е, че хората, населяващи този сложен, измислен свят, далеч не са като обитателите на Тъмновековието – тяхната психология е напълно съвременна. Ако сравним „Игра на тронове“ с другата мащабна фентъзи сага – „Властелинът на пръстените“, на очи се набива една съществена разлика. И в книгата на Джон Толкин, и във филма на режисьора Питър Джексън съвсем отчетливо е очертана границата между добро и зло. Нещо повече, силите на злото дори външно изглеждат ужасно и отблъскващо: разните там гоблини, орки, както и най-могъщият враг на свободните народи от Средиземноморието Саурон. Докато елфите, напротив, са прекрасни и въздушни, хората също не са лоши. В „Игра на тронове“ този контраст липсва, вероятно съвсем съзнателно. На външен вид хората от „Песен за огън и лед“ могат да изглеждат абсолютно нормално и привлекателно, а всъщност да са душевни уроди. Абсолютното зло практически не присъства, с изключение може би на Рамзи Болтън и крал Джефри. Даже Кутрето (лорд Петир Белиш), който е отрицателен персонаж, понякога върши добри дела в името, разбира се, на користните си цели: злото, което твори добро. Той например спасява Санса Старк, която не му е безразлична, но най-вече с чиято помощ се надява да стане владетел на Севера. Впоследствие Санса разбира каква е играта на Белиш, а сестра ѝ Аря убива Кутрето като един от виновниците за смъртта на баща ѝ. Но така или иначе, в отделни моменти Белиш извършва и добри постъпки, които променят хода на играта и историята в света на „Троновете“.

Сагата има още една отличителна черта – както кинематографична, така и литературна: през цялото време злото побеждава доброто. Относително положителните персонажи загиват от ръцете на отрицателните (които, на свой ред, също си го получават). Така и във филма „Игра на тронове“, и в книжната поредица на Джордж Мартин постоянно се провежда внушението, че доброто и злото са смесени и е много трудно да се отличи едното от другото. Впрочем и в живота е така: реалният свят не е черно-бял, а съдържа различни нюанси на сивото. На единия полюс, белия, са праведниците, на другия, черния – мерзавците и чудовищата, като Рамзи Болтън, а пространството помежду им е сиво. Но докато животът

може да е сив, то принципите би следвало да отграничават ясно бялото от черното. В героите на филма такива принципи не се забелязват. Светът в „Игра на тронове“ е свят на убийства, интриги, подлости, разврат, кръвосмешение и жестоки мъчения. Подобна е атмосферата по времето на Средновековието и най-вече на късната Римска империя. И в епохата на Ренесанса, чиято тъмна страна е описана по забележителен начин от руския философ Алексей Лосев, са вилнеели демонични страсти и е тържествувал порокът, но в сагата на Мартин тъмната е съгъстена до краен предел: на читателите и зрителите се внушава, че в света доброто почти отсъства, докато злото е в изобилие, то побеждава и е по-скоро норма.

– Впрочем истинското Средновековие, при цялата му жестокост, е смекчено от християнството, благодарение на което не всичко изглежда толкова мрачно. Философът Бердяев дори нарича Средните векове най-великата епоха в историята на човечеството, доколкото това е първият опит да се съгради Царството Божие на земята. А от „Игра на тронове“ християнството е изхвърлено. Както е видно и от заглавието, тук става дума единствено за игра на честолюбието и борба за власт.

– Не съм склонен да преувеличавам смекчаващата роля на християнството. Достатъчно е да си спомним албигойските войни, кладите на инквизицията и много други. „Игра на тронове“ ни препраща към Тъмните и Средните векове, но без християнството. То липсва и във „Властелинът на пръстените“ Впрочем. В „Песен за огън и лед“ хората имат свои религии, най-разпространената от които е Култът към Седемте. Има и такива, които вярват в огъня – последователите на култа към Р’хлор, напомнящ зороастризма (но сходството е само външно). Намек за християнството може да се открие в движението на Врабците: там има аскеза, Върховен Врабец. Но дори и то е далеч от последователите на Христа, затова сме принудени да констатираме: християнството не присъства в „Песен за огън и лед“. Като се има предвид, че съвременният Запад също е лишен от християнство, а под формата на фантастика „Игра на тронове“ чертае една от възможните версии за света на бъдещето, то това съвсем не е случайно. В посткапиталистическия свят е отредено крайно незначително място за християнството, ако въобще го има.

– Тоест предлага ни се сценарий за бъдещето с условно заглавие „Напред към Средновековието!“, но едно Средновековие, изчистено от християнството и изцяло подвластно на животинските страсти.

– Не просто „Напред към Средновековието!“. Това е рязко запращане в няколко варианта на „бъдещето като минало“. Капитализмът като система загива, почти е свършил. Започва преход към нещо принципно ново, което не е непременно по-добро, по-скоро напротив. И ако не се случи глобална катастрофа, то бъдещето, което ни очаква, няма да е еднородно и хомогенно, докато не се установи напълно новата система. От една страна, това ще е футуроархаиката на Африка, от друга – ще напомня докапиталистическия арабски Изток. Третият вариант е Китай, където традиционният китайски начин на живот ще вземе на въоръжение компютърните технологии и ще установи система за социален рейтинг. Тя вече се изпробва в КНР (става дума за специалната система за оценяване, която проследява поведението на всеки гражданин и му поставя оценка въз основа на неговия „социален кредит“; на нарушителите се забранява да пътуват със самолет или влак, да получават добра работа, да

пращат децата си в елитни училища и вузове и пр. – бел. ред.). Големият брат от романа на Оруел „1984“ ще ни се стори детска шега – това е такава система за тотално следене на всички, каквато героят на Оруел Уинстън Смит дори не е сънувал (казвам го за тези, които обичат да говорят за светлия социалистически Китай като алтернатива на „тъмния и овълчен свят на капитала“).

Очертават се няколко сценария за бъдещето, някои от които впрочем доста футуроархаични. Бихме могли да направим аналогия с „тъмните векове“, съпоставени с недотам просветената, но вече не така тъмна Античност от IV в. от нашата ера. И по всичко изглежда, че основната ценност на тези времена ще бъде властта като средство за контролиране на ресурсите и поведението на масите. Впрочем „Игра на тронове“ ни показва тъкмо това. Единствената безусловна ценност, която изповядват

персонажите, е властта. Дори да вземем Аря Старк, за която са важни човешките чувства, ще видим, че много от постъпките ѝ се ръководят от жаждата за мъст. И тя си отмъщава, чувствайки отмъщението като власт и възползвайки се от специфичните навици, на които са я научили банда наемни

убийци, които много напомнят тези на средновековните асасини. Сред персонажите, в чиито души постоянно се борят доброто и злото, може да причислим Джон Сноу и Денерис Таргариен. И двамата в различна степен (особено Денерис) се стремят към власт.

– Ако вземем Средновековието за оригинал, ще видим, че практически всичко – от кръстоносните походи и търсенето на светия Граал до творчеството на Кретиен дьо Троа и минезингерите – е имало религиозен смисъл. Излиза, че нехристиянският свят в „Игра на тронове“ дори не е пародия на средните векове, а един вид антисредновековие.

– Не бива да преувеличаваме религиозния характер на кръстоносните походи. Да, в основата им е религията, но на практика те са решавали два важни въпроса: Европа се е освобождавала от излишната демографска маса, като едновременно с това е била задоволявана жаждата за грабежи и убийства. Да не забравяме, че Европа от XI–XIII в., сравнена с изтънчения арабски Изток, е изглеждала като варварски свят. Впрочем арабите, когато се сблъскват за първи път с кръстоносците, така ги и възприемат – като дива орда, дошла да граби развитата цивилизация. И

не са били далеч от истината. Така че не бих нарекъл „Игра на тронове“ антисредновековна само защото вътре липсват много неща. От друга страна, в „Песен за огън и лед“ присъстват много елементи, нетипични за средновековните времена, като вече споменатия от мен античен пласт.

– Защо според вас жанрът фентъзи стана толкова популярен през последните десетилетия? В съветско време се ценеше научната фантастика, читателите се вълнуваха повече от звездолети и непознати светове, от далечни планети и някакво неясно, но лъчезарно общоалактическо бъдеще, а сега вместо това – от тъмни векове с убийства и кръвосмешения.

– Съвършено вярно, още повече, че бумът на научната фантастика (и съветска, и западна) беше през 60-те и 70-те години на миналия век. Но през 1970-те този жанр започна постепенно да замира, а през 1980-те на Запад взе да набира сила жанрът фентъзи. Разбира се, това не е случайно. Именно 60-те бяха пикът на научно-техническия прогрес през ХХ век. По онова време завършваше първата половина на 20-ото столетие, за този половин век бяха изобретени толкова неща, че всичко ни се струваше възможно, вярваше се, че прогресът ще нараства експоненциално.

1960-те бяха време на неудържим социален и културно-технически оптимизъм. Човекът полетя в космоса, създаде изкуствени спътници и започна да мечтае за усвояването на други планети. Но този порив на човека към бъдещето започна да създава известна заплаха за властващите както на Запад, така и в Съветския съюз. И някъде към 60-те години пред служителите на Тавистокския институт за изучаване на човека във Великобритания (по ирония на съдбата той се намира в графство Девъншир, край дартмурските блага, където се разиграва мрачната драма в „Баскервилското куче“ на Конан Дойл) беше поставена задачата да забавят научно-техническия прогрес чрез внедряването на определени информационно-психологически и организационни технологии. В частност започна работа по създаването на младежки и женски субкултури и движения (не щеш ли, именно по това време като по команда се появиа The Beatles, The Rolling Stones, започна да набира скорост екологизмът, рязко се активизира феминисткото движение). Една от главните задачи, поставени пред Тависток, бе формулирана така: to stamp out the cultural optimism of the 1960s (да се изкорени, пресече и подави културният оптимизъм от 1960-те).

А научната фантастика, особено съветската, определено беше оптимистична по своята същност. Някои недотам оптимистични нотки (не бих ги нарекъл песимистични, но да речем, че излизаха извън рамките на обичайния оптимизъм) се прокрадваха и у някои съветски писатели в соцлагера, особено в книгите на Станислав Лем (и особено в

„Астронавти“ или „Магелановият облак“). Но все пак общият тон в съветската фантастика до средата на 1960-те години беше преимуществено оптимистичен – това се вижда в творчеството на братя Стругацки, както и в романите на Иван Ефремов. Но към края на 1960-те настъпва прелом поради едно просто основание: номенклатурата по корисни групови причини загърби порива към бъдещето и предпочете да се нагоди към капсистемата. Най-проницателните ни фантасти интуитивно усетиха този поврат. Иван Ефремов пише романа „Часът на Бика“ (публикуван за първи път през 1968–1969 г., а като отделна книга – през 1970 г.), който по инициатива на Юрий Андропов е иззет от книжарниците и библиотеките – уж защото ръководството на планетата Торманс много приличало на съветското Политбюро. След „Пладне...“ Стругацки пишат „Охлюв на склона“. Промяната си личи и по знаменитото съветско списание „Техника за младежта“: тонът на публикациите се променя след средата на 1960-те и 70-те.

На Запад промяната настъпва по сходни причини: техническият прогрес, развиващ се бурно през втората половина на XIX в., дава възможност на средната класа и на горната прослойка на работническата класа да се възползват от плодовете на своя труд, а това крие заплахата за управляващата класа, която реагира. Може да се каже, че съветската номенклатура и западната върхушка тук сработиха синхронно. Резултатът е забавяне на научно-техническия прогрес през втората половина на XX и началото на XXI в. Какво беше изобретено през това време? Мобилният телефон, компютърът и интернет? Нищо от това не може да се сравни с космическите достижения от първата половина на XX век. Едно от следствията на негативния еволюционен прелом през 1970-те години бе изтласкването и изместването на научната фантастика от фентъзито. Във фентъзи жанра няма нито демокрация, нито прогрес – там бъдещето се представя като минало. Всичко това е изцяло в духа на прочутия доклад от 1975 г. – „Кризата на демокрацията“, написан по поръчка на Тристранната комисия от Крозие, Хънтингтън и Ватануки. Много интересен документ, неведнъж съм го споменавал. Накратко казано, основният извод в него е, че голямата заплахата за Запада идва не толкова от Съветския съюз, колкото от прекомерната демокрация в самия Запад, от което могат да се възползват „безотговорни социални групи“. „Демократичната политическа система се оказва особено уязвима от напрежението, идващо от някои промишлени и регионални групи“, заявяват авторите на доклада. Затова, както се казва в документа, е необходимо да се обясни на населението, че демокрацията не е само ценност, но и инструмент; че освен демокрацията съществуват и други ценности: старшинство (seniority),

знания, авторитет. Буквално това е казано по следния начин: „В много случаи необходимостта от експертни знания, превъзходството по положение и ранг (seniority), опитът и специалните способности стоят над привързаността към демокрацията при сформирването на властта“. В заключение докладът предлага да се внесе известна доза политическа апатия сред масите, което напълно съответства на модата на фентъзито. Защото във фентъзито, пак повтарям, няма никаква демокрация – там има само неожречество, неокрале и неорицари. Въображаемият свят във „Властелинът на пръстените“, „Игра на тронове“, „Колелото на времето“ на Робърт Джордан, „Хари Потър“ и др. – на първо място е йерархичен, а не ефремовският свят от „Мъглявината Андромеда“, където бъдещето е наречено Ерата на срещналите се ръце. На второ място – светът на фентъзито е доиндустриален или в най-добрия случай разрушено-индустриален, футуроархаичен свят. И това също се вписва в курса за възпиране на научно-техническия и промишления прогрес в интерес на върхушката в капиталистическото общество. Идейна обосновка за това възпиране дава екологизмът, превърнал се в квазиидеология. Първият доклад на Римския клуб (създаден през 1968 г.) е озаглавен „Границите на растежа“. В него се утвърждава, че човечеството е достигнало пределите на индустриалното си развитие, че започва да вреди на околната среда, затова е необходимо да се забави промишлено-икономическото развитие, като се премине към „нулев ръст“. Тоест петдесет процента от всички средства трябва да отидат за неутрализиране на негативните последици от индустриалното развитие. Независимо че докладът бе разобличен като научно-образна фалшификация, привържениците на екологизма и деиндустриализацията го развяват като знаме, подобно на другата „фалшификация“, използвана днес – схемата за „глобалното затопляне в резултат на човешката дейност“. Така че заводят от научната фантастика към фентъзито, с неговия доиндустриално-йерархичен, отдалечен от рационалността (друга отличителна черта на антимодерната епоха) свят на магьосници и вещици, има своята отчетлива класова основа. Казано на марксистки език, то е отражение на загниващото капиталистическо общество и на поетия от капиталистическата върхушка курс към забавяне на научно-техническия прогрес. Същото стори в името на своите интереси и съветската номенклатура, когато в средата на 1960-те блокира програмата ОГАС на Виктор Глушков (създателят на първата в СССР персонална електронна изчислителна машина „МИР-1“), както и програмата за развитие на студения термоядрен синтез на Иван Филимоненко и още цял ред военни достижения на конструкторското бюро „Чаломей“. Работата е там, че реализирането на проектите на Глушков и Филимоненко щеше да

изтласка на заден план номенклатурата и да даде предимство на технократите. Впрочем много добре си спомням как в края на 1960-те години в Московския държавен университет нашият преподавател по научен комунизъм разкритикува гледната точка на учения-фантаст Игор Забелин, според когото научно-техническата интелигенция ще се превърне в двигател на прогреса. И какво стана – техническата интелигенция беше изметена заедно с научно-техническия прогрес. В този смисъл може да се каже, че светът на финансовия и обърнат към миналото капитализъм от първите петнайсет-двайсет години на XXI в. е резултат от паралелните, а от средата на 70-те години – и на съвместните действия на западните елити и част от съветската номенклатура. Вярно, не съветската номенклатура проектира този свят, тя просто реализира тесните си интереси, докато западната върхушка съвсем съзнателно планира създаването именно на такъв свят.

И светът, описан в „Игра на тронове“, е една от версиите на този свят, който въпросната върхушка ни предлага като проект на бъдещето, подготвяйки ни именно за такова бъдеще.

– Само че ако вземем европейската фантастика на Хърбърт Уелс, ще видим, че песимизмът завладява жанра много преди да угасне идеята за научно-техническия прогрес. „Машината на времето“ е написана още

през 1895 г., но картината на бъдещето, в което низшата класа (морлоки) се храни с месото на висшата класа, изнежените консуматори (елои), не изглежда особено оптимистично.

– Да, съвършено вярно. Често предлагам на моите студенти да сравнят четирите най-известни романа на Жул Верн, написани още през 1870-те г., които отразяват настроенията от „епохата на оптимизма“ (1840–1860 г.), и четирите най-известни романа на Хърбърт Уелс, написани в средата на 1890-те години. Напомням, че освен „Машината на времето“, другите са „Война на световете“, „Невидимия“ и „Островът на доктор Моро“. Работата е там, че в периода 1870–1890 г. в Англия са годините на икономически спад и рецесия (1873–1896 г.), които значително отслабват поствикторианска Англия и разклащат фундамента на нейната хегемония. Това е сериозен трус, след който настъпва стабилизация. Но ако вземем фантастиката от първата половина на ХХ век – американската и европейската, то тя изглежда напълно оптимистично. Показателно е, че в днешния свят единствената страна, в която бурно се развива фантастиката и едновременно с това активно се превеждат руските автори, е Китайската народна република. Въпреки че през последните пет-шест години дори в китайската научна фантастика се появили тревожни нотки (като например романът на Хао Дзинфан „Сгъваемият Пекин“, получил престижната международна награда „Хюго“). Така че китайските фантасти също започват да улавят движението на вектора на развитие на обществото в посоката, зададена от „Игра на тронове“.

– Излиза, че споменатият от мен Уелс не се е вдъхновил много от бъдещето, предложено от СССР? А знаем, че писателят три пъти е бил в Съветския съюз и даже се е срещал с Ленин и Сталин.

– Хърбърт Уелс е бил тясно свързан с обществото на Милнър – една от най-сериозните задкулисни структури, за които писателят активно работи. Да си спомним, че тъкмо Уелс през 1920-те и 1930-те години пише две забележителни творби: „Откритият заговор“ (The open conspiracy) и „Новият световен ред“. Описаните в тях схеми за бъдещето надминават по мрачните си краски дори сценариите, начертани от нацистка Германия (Адолф Хитлер пасти да яде). Само че победата на СССР над Третия райх, над този мрачен немски проект, зарежда с оптимизъм човечеството за следващите четиресет години. В това се състои победата на съветската система и въобще победата на левите сили над фашизма. Този позитивен и устремен към светлото бъдеще триумф във фантастиката от 1950-те и 1960-те години е пряко следствие от победата на Съветския съюз и левите движения над тъмните сили на фашизма, докато „Игра на тронове“ ни демонстрира възвръщането на тъмните сили на историческата арена.

– Сигурно затова чисто естетически градовете на Вестерос ми напомнят много за хитлеристка Германия.

– Не бих го твърдял толкова категорично – това е свободна аналогия. Вестерос и Есос напомнят по-скоро за Европа на тъмните векове. Когато Средновековието още не е дошло, но Античността вече си е отишла. От друга страна, вие сте прави да откривате сходство, доколкото идеалът на Третия райх е именно Тъмновековието и ранното Средновековие, дохристиянският свят, езичеството. Този дух абсолютно съвпада с представата за войнствената и безмилостна воля за власт, която господства в средите на нацистката върхушка. С тази разлика, че в „Игра на тронове“ не се говори за висша раса, която да управлява света.

– Но се говори за Другите, които живеят зад Стената...

– Да, но Другите напомнят по-скоро за периферията на капиталистическия свят, която не пускат в ядрото. Това са мигрантите, които искат да се прехвърлят през стената – в буквален смисъл, като стената, която Доналд Тръмп строи на границата с Мексико.

– На картата на Есос фигурира и Mossovu, която някои отъждествяват с Московия.

– Не мисля, че това съзвучие е търсено, както и орките у Толкин (макар и да нахлуват от изток) не се асоциират непременно с Русия. Впрочем самият Толкин отхвърля подобна аналогия.

– Това значи, че в измисления свят на „Игра на тронове“ Русия изобщо я няма.

– Да, въобще не присъства, Мартин е обрисувал съвършено различен свят. Впрочем няма ги и САЩ, нито Китай. Ако говорим по принцип, то за част от западната култура и западната кинематография Русия сякаш не съществува. Руската федерация (РФ) изобщо е неприятен субект за значителна част от западните политици и интелектуалци. Латинска Америка, да речем, е донякъде по-приемлива, доколкото е слаба и зависима версия на Запада. Което е трудно да се каже по отношение на Русия. Нашата страна е проблем за западната цивилизация по простата причина, че е населена с бели хора, също християни (вярно, православни), но абсолютно различни. Освен това Русия е единствената европейска, макар и не западна цивилизация, която не позволи на Запада да установи пълен контрол над нея. Това се отнася включително за последните трийсет години, когато (особено при управлението на Елцин) страната се управляваше от полуколониална администрация, за което ярко свидетелстват разсекретените американски телефонни разговори на първия президент на РФ с Бил Клинтън (Борис Николаевич по време на тези „беседи“ се държи ни повече, ни по-малко като туземец цар, който се от-

чита пред метрополията – ето това трябва да показват в никнещите като гъби „елцин-центрове“). Но даже и през тези трийсет години не ни победиха с нокаут, въпреки че ако сегашната тенденция се запази, ситуацията се очертава нерадостна. А ако погледнем последните четиристотин години, ще се окаже, че руският североизточен вариант на европейска цивилизация е единственият, който така и не полегна пред Запада – нито технологично, нито научно, нито културно. Русия през XVIII–XIX в. създава своя модерна култура и своя наука. Като тук въобще не говоря за съветско време. Само един пример: през 1960-те години в сферата на компютърните технологии СССР дълго време изпреварваше САЩ, но заради изричните решения на Политбюро през 1968 и 1973 г. разработките бяха прекратени. С формалното обяснение, че няма пари, а ако нещо ни потрябва, ще си го набавим. Трудно е да се каже дали тук не е сработила агентурата за влияние или решението е плод на обикновената глупост на оядената и затъпяла върхушка, но в по-нататъшното развитие на компютърните технологии ние се оказахме зависими от Запада, нищо че в началото го изпреварвахме, включително и по тази линия.

Въобще трябва да отбележим, че именно 1970-те години бяха времето, в което бяха хвърлени зарове, определящи съдбините на света за половин столетие напред, ако не и повече. За да разберем света през последните петдесет години, трябва да се потопим в онова време. При цялото външно благоденствие, каквото впечатление създаваше брежневският „застой“, в страната подмолно назряваше катастрофа. Вече към средата на 1980-те далавераджиите, като представители на част от номенклатурата, се възползваха от „застоя“, тези „кръстници“ (във всеки смисъл) на перестройката натрупаха средства, съпоставими с бюджета на държавата. Логично беше тези групи да си поставят за задача как да легализират въпросните средства, как да ги обърнат в собственост и да се интегрират в капиталистическата система. През 1970-те ние изядохме бъдещето си. Предадохме на забвение колосални постижения на човечеството. А какви прогнози правеха писателят Артър Кларк и крупните американски корпорации! Светът си представяше новия век като техноутопия. Но се получи нещо съвсем различно и то беше дирижирано от определени групи, които в момента се разпореждат със света, опитвайки се да го превърнат в съвкупност от мегакорпорации. Те съграждат свят в свой собствен интерес. Само че още Хегел говори за коварството на историята. Светът, който създадоха „господарите на историята“ (по Дизраели), си отива – заедно с тяхната история. Спъвайки научно-техническия прогрес, тези групи си подариха петдесет-шейсет години живот, не повече. Както руското самодържавие, провеждайки през 1861 г.

реформата за отмяна на крепостното право, която удря и селяните, и помешчиците, си подсигури още половин век живот. Да, то предотврати революция от западноевропейски тип, но самò заложи социалния динамит за революцията от руски тип. Струва ми се, че точно същото ще се случи и с днешните господари на световната игра. Половин век те се наслаждаваха на триумфа си, дори си подариха десетина „тучни години“, докато разграбваха територията на бившия соцлагер, но сега идва време за разплата, всичко вече е изядено. И днешните господари са на ръба на страшна криза, която може да ни отпрати във футуроархаичния свят от „Игра на тронове“ и дори още по-лошо: зимата е близо, а Другите вече дойдоха.

– След като Русия я няма във футуристичния модел, който ни предлага „Игра на тронове“, значи ли това, че сме способни да предложим свой модел?

– Не, не означава. Какво можем да предложим ние в момента? Олигархичен строй, само че по-беден от западния; все същия капитализъм, само че по-слабо развит, отличаващ се с безмерно социално неравенство? Какво ще предложим на света? Намаляване на болниците от 11 хиляди на 5,4 хиляди, както направихме през последните петнайсет години, закривайки 350 болници годишно – по една на ден. СССР предлагаше алтернативна на капитализма социална система, изградена въз основа на социалната справедливост. РФ може да предложи на капиталистическия свят същия капитализъм, само че, повтарям, по-неразвит, със суровинна външна ориентация и нискотехнологични отрасли вътре в страната. Не мисля, че в момента сме способни да предложим нещо разумно. Друг въпрос е, че може да се реализира различен вариант: когато рухва цяла една система и наоколо хвърчат отломки, най-големи шансове има не този, който разполага с алтернативен проект, а този, който падне последен. Както казва Конфуций, този, който е отскочил най-далече от всички, може да скочи още веднъж. Защото какво беше Съветският съюз? Антикапитализъм, който съветската номенклатура не позволи да се превърне в посткапитализъм. Така че този вариант вече е погребан. Съдейки по всичко, нито християнството, нито другите авраамически религии са способни да предложат свой проект. А и по принцип новите успешни

идеологически проекти се раждат не в кабинетите, а в острите кризи заедно с кръвта. И колкото по-сериозна е кризата, толкова по-вероятно е да се появи нещо кардинално ново. Но за да се реализира това ново, е нужен субект, който да падне последен, да се отърси и да стане. Мисля, че сега главна задача на обществата, особено на бедните, е да не паднат първи, а да пропуснат пред себе си тези, които са малко по-чистички (както казва Гогол).

– Ако направим преглед на моделите на бъдещето, доминирали от античността до наши дни, ще видим, че сред тях почти няма оптимистични сценарии. Самият античен свят си е представял историята като регрес – от златния век към глинения. За това пише още Хезиод, а след това и Платон.

– Нещо повече, историческата схема на Платон е консервативна. Това е опит да се консервира развитието на обществото чрез кастовизация. Впрочем Римската империя след кризата от III в. е квазикастово общество, а не раннофеодално. Да, Античността няма свой позитивен проект – такъв се появява едва с християнството, но той се реализира, след като засъхва кръвта от Тъмновековието. Християнският проект е негативен по отношение на Античността и се явява нейно отрицание. Оттук впрочем се зараждат ересите по време на Средновековието и в крайна сметка – социализмът.

– Но позитивният проект на християнството завършва с апокалипсис, а после идват нова земя и ново небе.

– Бердяев беше казал, че католицизмът поражда протестантството, а протестантството – атеизма и социализма. Аз смятам, че социализмът, безусловно, произтича от християнството, само че в неговата изчистена от всякакви религиозни елементи версия. И в нея няма никакъв апокалипсис.

– А капитализмът?

– Капитализмът трябваше да умре и пролетариатът – да стане негов гробокопач. Но като заговорихме за християнството, не мога да не отбележа, че с него, и по-точно с католицизма, се случват интересни неща. Преди година, през март, папа Франциск заяви в свое интервю, че всъщност няма ад и че душите на грешниците просто се разпадат и изчезват, „дематериализират се“. Значи рай има, а ад – не. Ами че това преобръща цялата доктрина. А как стои въпросът с дявола? И въобще с какво тогава се занимава църквата? Като атеист ми е трудно да съдя отвътре, но като учен ми се струва, че в католицизма протичат процеси, които целят да го очистят от много християнски елементи. Явно духът на нехристиянска Европа му се отразява. Впрочем мина някак незабелязано новината, че папа Йоан Павел II призна за християнско вероизповедание африканския

култ към Ифа (опростен вариант на вуду). Нигерийският култ към Ифа има доста сложна космогония, която при желание може да се причисли към християнството, както направи папа Йоан Павел II. Разбираемо е: прави се като реверанс към мигрантите. Само че в Европа мигрантите са предимно мюсюлмани, а не вудуисти. Мигрантите за Европа са, както споменах, нещо като нашествието на Другите, което създава доста интересна, в кавички, ситуация. От една страна, застаряващите сити европейци са неспособни да се съпротивляват, както показаха например събитията в Кьолн на Коледа преди няколко години. От друга – младите, агресивни мъже са други в етническо и религиозно отношение, в чисто религиозен план, и те стават все повече. Само един пример: в шведското градче Съодертеле живее най-голямата иракска общност извън пределите на Ирак. Самото наличие на такава маса ментално чужди на местното население хора променя социалния код на поведение на всички останали, дори езикът в страната да си остава същият. Другите вече нахлуха в Европа, а там стени няма и не може да има, нито рицари от Вестерос, способни да я защитят.

– Впрочем в Швеция също има град Вестерос.

– Да, животът често ни поднася интересни съвпадения, своеобразни знаци.

– Може ли сериалът „Игра на тронове“ да преформатира съзнанието на руския зрител? Известно е, че на Запад той вече е завладял умовете.

– Мисля, че в РФ това не може да стане. Преди десет години в САЩ разговарях с един интересен човек, който ми сподели наблюдението си, че американските видеоигри със стрелба въздействат силно върху оформяне на съзнанието на американците и западноевропейците, докато на славянските, и особено на руските деца – недотам. Попита ме: „Как мислите, защо се получава така?“. И аз му отговорих.

– Какво му отговорихте?

– Казах му, че в Русия има друга култура на смеха, различна от тази на Запад. У нас може да е много смешно и много страшно едновременно. Освен това злото в руската култура не е абсолютно. Злото е абсолютно само в западната култура: като Саурон, Луцифер или китът в „Моби Дик“. Съвършено черно зло, без примеси. Докато в руската традиция даже Баба Яга е донякъде комичен персонаж, тя не е абсолютното зло. Когато сграбчва Иван и заплашва да го хвърли в пещта и изяде, той отвръща: „Не, първо в банята ме напари, нахрани и напои“. Къде ти на Запад злото ще те храни и пои? Дори с Кашчей Безсмъртни в руските приказки може да се преговаря. Руският човек не възприема злото като абсолютно и това често поражда комизъм. Оттам и различните реакции.

Убеден съм, че дори на днешния, силно видоизменен руски човек чернотата не му действа така, както на западните хора, защото е имало опити да ни сплашат, а нас не ни е страх. Може би защото у нас реалният живот е къде-къде по-страшен от всякакви „гърмежки“ и филмчета за злодеи. Сигурен съм, че американското общество едва ли би преживяло това, през което минахме ние през 1990-те. Вярно, че това не е особен повод за оптимизъм, но все пак. Както се казваше във филма „Чапаев“: „Психическа атака ли? Майната му, нека да е психическа!“. Като ключовата дума тук е „майната му“.

* Андрей Фурсов е руски историк, социолог и публицист, роден е на 16 май 1951 г. в Московска област. Завършва история в МГУ. Ръководи Института за руска история (1997–2006) към Руския държавен университет за хуманитарни науки. Според резултати от интернет-гласуване на научното общество през 2000–2004, 2005 и 2006 г. Фурсов е сред стоте водещи социално-хуманитарни мислители на Русия. Действителен член (академик) от 2009 г. на Международната академия на науките (International Academy of Science), Австрия. Автор на девет монографии и над 250 публикации. Чете лекции в университетите на Унгария, Германия, Индия, Канада, САЩ.

Източник: business-gazeta.ru

Превод от руски за „Гласове“: Михаела Петрова

Атанас П. Славов

Диагноза чрез робот

Някога, когато пишех статии в защита на научната фантастика, често използвах аналогията за „лакмусовата хартия“. Тази хартия е индикатор за киселинността на дадена течност, така че, ако капнем безцветна капка киселинен разтвор върху синьо листче, то почервява. Тази аналогия беше разбираема за всеки, който е учил химия в училище.

Бях млад ентузиаст и страстно исках да убедя масовата аудитория в способността на фантастиката да разкрива скритите тенденции в развитието на обществото. Доводът ми беше горе-долу такъв: „Едно фантастично събитие, спуснато от автора фантаст в безцветната течност на реалното битие, обагрят субстанцията му в неподозирани цветове, които правят видими заложените в него потенциални възможности и опасности“.

Неоспорим факт е, че днешната пазарна фантастика е затисната от хилядостранични фентъзи епоси, в които единствената предложена загадка е дали „нашите“ герои ще пребият „другите“. И все пак споменатият „лакмусов принцип“ продължава да е приложим в редките фантастични произведения, които не са напълно обладани от вездесъщата приключенска хипноза. Такива например са някои от все по-добрите телевизионни сериали (обнадеждаващ феномен на новото време), които се явяват високохудожествени фантастични произведения във формата на видео-романи, оставили зад себе си постиженията на доста от литературните образци.

Предмет на предложението по-долу анализ са четири телевизионни сериала от различни държави, но върху една и съща обща тема:

Навлизането на напълно човекоподобни роботи в масовото общество и социално-психологическите последици от това.

Първопроходец бе шведският *Äkta människor / Real Humans / „Истински хора“* (2012–2014). Незабавно сюжетът беше откупен и разигран

Синтетик от „Истински хора“

в Холивуд в американския *Humans* / „Хора“ (2015–2018). Не закъсняха и южнокорейският *Roboti Aniya* / *I'm Not a Robot* / „Аз не съм робот“ (2017–2018), и руският „Лучше чем люди“ / „По-добри от хората“ (2018).

Четири различни държави, четири различни социокултурни реалности, четири различни фантастични интерпретации! Искам да подчертая, че и четирите сериала имат своите несъмнени художествени качества, висок кинопрофесионализъм, отлична актьорска игра и съответно своя предана публика. Това се отнася дори и за руския, който беше откупен от Netflix за рекордната за Русия сума от един милион долара. Аз обаче ще коментирам главно фантастичните социални и психологически реалности, видени през очите на различните киноекрани в Швеция, САЩ, Корея и Русия.

Оригиналната сюжетната находка принадлежи на шведите. В едно условно близко бъдеще (според някои, паралелна реалност) в Швеция е открит начин за серийно производство на хуманоидни роботи, неотличими от хората. Авторите на сценария са наясно с трудностите пред създаване на ИИ и роботи на такова изключително ниво, за това намекват за овладяване на потенциала на квантовите компютри и други високи технологии. Това обаче не е същественото в сюжета и темата на сериала. Същественото е как тези хора-нехора навлизат в човешката тъкан на семейството, икономиката, политиката. Какви са реакциите на истинските хора, какви алегии се чертаят и какви са радикалните последици за

цялото общество от това „ново попълнение от чужд разумен вид“.

В алтернативна Швеция „нашествието“ е показано без специални ефекти, съвсем ежедневно, почти рутинно и непретенциозно. Конфликтите са смекчени, няма екстатични конфронтации и дори когато бащата на семейството „изневерява“ с роботка, това не е представено като финална драма. Действащите лица са психологически пълнокръвни и достоверни, драматизирани с почти бергманова прецизност и дълбоко разбиране на изкушенията, на които са подложени, а също и на неизбежните им последствия. Бунтът на бачкаторите, загубили работните си места, е разигран като правдоподобна социална драма, а не като шумен и повърхностен екшън.

В холивудската версия американците естествено не пропуснаха да изострят конфликтите, да се позовават на тероризъм и самоубийствени атентати. За разлика от шведите, които не получиха финансиране след втория сезон, по-големият пазар и бюджет на американската продукция даде възможност на този екип да изведе сюжета до логичен завършек в третия сезон. Независимо от големия ми опит в анализирането на фантастични сериали, третият сезон на американската версия ми се стори като органично продължение на шведския оригинал – до такава степен авторите на „Хора“ не бяха успели да излязат от сянката на шведските си колеги. В крайна сметка, сравнявайки двете версии – шведска и американска, – в моите очи оригиналът си остава ненадминат.

Изкуствени, но „Хора“!

Напълно възможно е южнокорейският „Аз не съм робот“ да не е непосредствено свързан с първите два. Тук сюжетът е съществено различен, а героите са едно обикновено момиче, роботка, която е нейно идентично копие, и млад богаташ с алергия от докосване на други хора. На пръв поглед това е любовен сюжет, типичен за корейската *дорама*, но с не дотам типичен любовен триъгълник. Наистина любовната линия е доминираща: роботката компаньонка получава механична повреда и в дома на младия милионер се появява живото момиче като временен заместник. Комедийните моменти (например момичето има разстройство и се опитва да „почисти тоалетната“) разреждат донякъде емоционалната магия на зараждащото се чувство, без обаче да са в състояние да я разрушат на фона на абсолютната самота на главния герой.

Истинският успех на сериала се корени в психологическото и социалното нюансиране на фантастичната фабула. ИИ дава съвети на човешкото момиче как да се държи като роботка, но в същото време кибернетичният разум се обучава на човешки хитрости и психологическа ролева игра. Когато алчната корпорация се опитва да отвлече кибернетичното момиче, то с научените от оригинала си женски хитрости успява да им избяга. На зрителя е дадена възможност да проследи как това изкуствено разумно същество се самообучава на човешко общуване от случайните си срещи и разговори с непознати хора. За мене лично ще остане незабравима сцената, в която героинята роботка се запознава с един уличен мъдрец клошар. За пореден път се изумих на способността на корейски-

те кинотворци да портретират пълнокръвно и хуманистично образа на малкия човек от народа. Това ми напомни за една друга очарователна *дорама* „Чувам твоя глас“.

Апропо, ако „Аз не съм робот“ е категорично „женски“ сюжет, то той си има „мъжки“ двойник в Neodo Inganini / Are You Human Too? / „И ти си човек“, където млад мениджър в корпорация, изпаднал в кома,

„Аз не съм робот“

е заменен с кибернетичен двойник. Когато живеят оригинал се събужда, той трябва някак си да се съгласува с добродетелната харизма на аватара си и за пръв път да се учи как да бъде истински човек.

Корейският сериал, както и шведският му побратим, се отличава с изключителна човешка топлина и деликатно внимание към душевните проблеми, видени през призмата на един висок хуманизъм. Тук не мога да се удържа да не поставя един въпрос, който ме измъчва напоследък. Ясно е, че авторите на сериали отразяват – волно или неволно – митологемите на собствените си национални култури. Например латиноамериканските стоепизодни мелодрами са някак си неизбежно построени върху безкрайни изневери, извратени подлости и дългогодишни отмъщения. От друга страна, турските им аналози все плетат и разплитат баналности за поредната „красива и чиста девойка от бедно семейство“ или пък клиширана костюмирана апологетика на блестящо историческо минало, за което ние, българите, си имаме категорично различна памет. За съжаление, нашенските собствени телевизионни сериали също намирисват на пошлост и морална нечистоплътност. Как тогава южнокорейците, които със сигурност имат техни си национални вкиснати митологеми и кич, успяват да въздигнат почти всичките си *дорам* до вседостъпни уроци по човещина и социална солидарност? Мога само да кажа, че шапка им свалям.

Четвъртият сериал „Лучше, чем люди“ претендира по собствен начин за известна оригиналност и отрича да е директен римейк на чужд образец. Руските сценаристи ни предлагат тяхна начална концепция – тук роботката е уникална разработка на китайски учен, вдъхновен от мечтата да създаде идеалната съпруга за милиони мъже, обречени на безбрачие поради числения дисбаланс на половете в Китай. Прототипът случай-

но попада в ръцете на безскрупулен руски бизнесмен, а оттам по стечение на нещастни обстоятелства кибернетичната жена е активирана от момиченце, чиито родители са в развод. И тук удобно се сглобява стандартен, но не съвсем любовен триъгълник между „оригиналната майка“, таткото неудачник (доктор с провалена практика) и прекрасното изкуствено създание Ариса. Може да се каже, че тя играе ролята на пословичната „лакмусова хартийка“ – красавицата не-жена, тази буквална „Dea ex machina“, която разкрива състоянието на руското общество, или някакъв негов сегмент, нарочно

портретиран от авторите. Всички персонажи (не ми се ще да казвам „герои“, защото всички на практика са „антигерои“) демонстрират нулева емпатия и постоянна раздражителност. Общуванията им са ограничени до нападки, разчистване на сметки и желание да се употребят един друг или да не позволят това да стане. Когато не си крещят или „зачукват“ ехидно, те споделят ледено презрение или убийствено равнодушие. Единственият блед контрапункт са образите на чаровното момиченце и роботката. Детето наистина излъчва невинност и душевна красота, която се разтваря без следа в околното безнравствено пространство. Роботката пък – по волята на сценаристите и въпреки научната волност на цялата измислица – стриктно спазва програмното си поведение, явно за да се внуши на зрителите, че само такава програмираност може да гарантира човешкото морално поведение. Може би поуката, която трябва да си изведем, е, че и самите хора могат да бъдат добродетелни, само ако са програмирани с железни алгоритми. А всички „живи“ хора са ИСТИНСКИ, само ако са изяждащи се един друг мерзавци.

Руският сериал, сравнен с другите три, най-много прилича на „трилъър“. Естествено, има си и почти всесилен злодей, който е конструиран като корпоративен гангстер. Той успява да убие дори „големия шеф“, собствения си тъст, и да вкара дъщеря му в лудница, макар да не е съвсем ясно как това може да остане безнаказано в каквато и да е било що-годе правдоподобна наративна реалност. Странен, ирационален капитализъм, в който всичко може да се покрие, без задължителните регулативни ме-

ханизми, присъщи на всяко развито общество. На този фон програмната добродетелност на роботката стои нелепо и на моменти дори комично, което още повече ме кара да мисля за аморалното внушение на авторите.

Руските ТВ творци наистина имат основания да претендират за нещо „уникално“. В тяхното творение не е останало нищо от деликатното внимание към семейството у шведския сериал, социалната заостреност на американския римейк, очарователната интелигентност и душевна топлина на корейския... Нямам лични наблюдения върху днешния живот на московската полуинтелигенция, но показаното в сериала е едно напълно морално катастрофирало общество, където традиционните представи за рационалност, обществен договор и морални императиви звучат като недоразумение. Само можем да се радваме, че човекоподобни роботи като Ариса все още не са възможни, защото тяхната поява всъщност би задълбочила нравствената бездна, в която това общество пропада. Като любител на руската култура, ми е много неприятно да споделям такива изводи, но това виждам в сериала.

Накрая бих препоръчал, ако имате възможност, да изгледате и четирите сериала. Очакват ви маса емоции, изводи и размисъл. Ако пък искате само да се насладите на визия за една възможна душевна красота – гледайте само корейския!

Образът на Батман като обида за моралните норми

След отказа на Бен Афлек да продължи ролята на Батман, един от най-важните въпроси в Холивуд е кой ще нахлузи гащите на Черния рицар. Но освен кадровите промени предстоящият филм на Мат Рийвс има нужда и от характеристични такива, понеже в тази си форма героят е обиден за гледане. Ето десет примера за това, че Батман всъщност е социално некоректен персонаж, поне според актуалните стандарти на 2019 година.

❶. Костюмът на Батман е винаги черен, което е расистки стереотип и не само обида за гордите негри, но и дискриминация към белите прилепи в природата. White bat-lives matter!

❷. Брус Уейн има дърт иконом на минимално заплащане, а това е оскърбление за възрастните хора, на които им се налага да работят, дори след като са достигнали пенсионна възраст.

❸. Брус Уейн е богаташ, който кани сексуално неориентирано момченце (Робин) да спи в имението му, подлъгвайки го с играчки и авантюри. Това е обидно за феновете на попмузиката, защото създава чувствителни асоциации с живота на Майкъл Джаксън.

❹. Брус Уейн има бял и образован камериер, което е проява на тотално неуважение към мексиканците, рискували десетчленните си семейства, за да дойдат нелегално в САЩ и да работят като прислуга.

❺. Прозвището „Бат-Мъж“ е обидно наименование, защото предполага сексистко уточнение за мъжкия пол на героя. Коректният термин трябва да е „Бат-Личност“,

Карикатури: Антъни Геофрой

в противен случай има реална опасност армия от трансджендъри да се разпищи до небесата.

⑥. Батман се е самопровъзгласил за прилеп, но не е 100% биологично коректен към представителите на вида (не сere гуано, а също така може да говори), което заблуждава подрастващите и е кошунство за науката зоология.

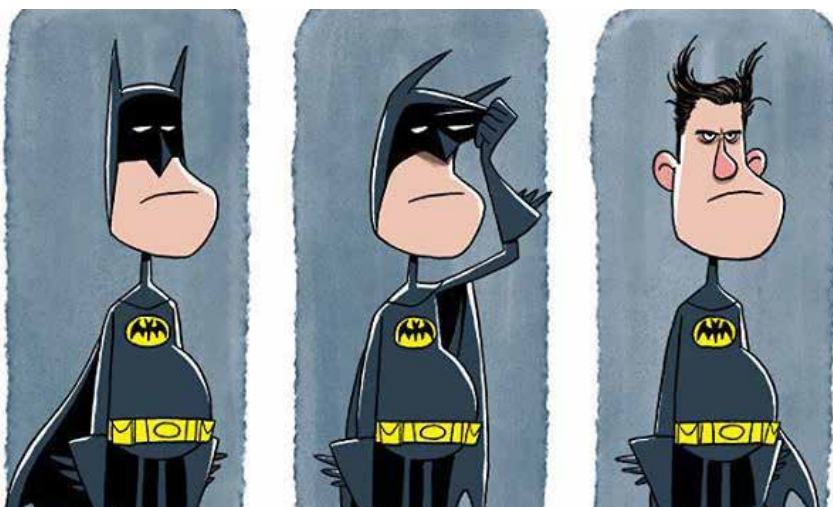
⑦. Батман живее в пещера, за която не плаща данък и най-вероятно представлява природна забележителност, в която е построил базата си без надлежно разрешение от МОСВ. Гневът на Зелените не ще закъснее!

⑧. От десетилетия Батман управлява свръхмодерен автомобил без застраховка, нито ГТП, да не говорим за винетка. Като изряден шофьор на кола от 1996-а, се чувствам лично засегнат от този олигархски произвол.

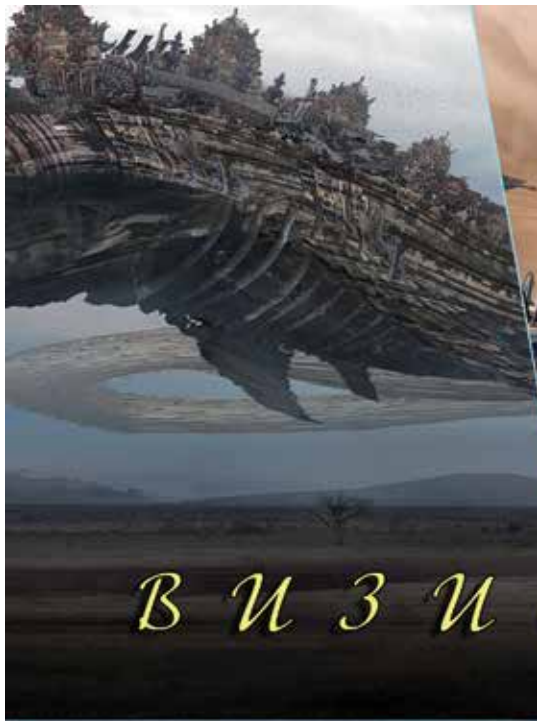
⑨. Батман преследва хора с увреждания, възползвали се от правото да се самоопределят като „Жокери“ и „Пингвини“, което го прави нетолерантен към различните и враг на Истанбулската конвенция.

⑩. Батман си позволява да хаби хиляди киловатчаса общински ток, за да поддържа светещия си символ, а това е обидно за данъкоплатците и създава етническо напрежение в ромската махала на Готам, където са най-засегнати от липсата на безплатно електричество.

Синемаскротум

В И З И О Н А Р И Я

Юрий Зельони и Лидия Глускина

са украински художници, чието творчество някои смятат за „ню ейдж“, а аз категорично причислявам към фантастиката. На 27 октомври 2010 г. в Националния музей „Земята и хората“ бе открита изложбата им „Новата епоха настъпи днес“ – цикъл от 36 платна, изцяло сътворени в България преди 15 години. Поканени от български приятели, художниците са живели и творили у нас повече от година. Оттогава изложбата пътува по света.

Ето няколко реда от програмата на тази изложба:

„Картините са създадени в Пловдив още през 1995 г. и опровергават твърдението, че светът, който виждаме и усещаме, е единственият.

Изложбата на Юрий Зельони и Лидия Глускина е един философски поглед върху времето, пространството и материята. Върху красотата, душата и вярата. Тези картини са мигове оптимизъм от бъдещето, уловени от четките на двама творци, за които Новата епоха започна днес.

Юрий Зельони: „От сега зависи какво ще бъде по-нататък. Саморазвитието на цивилизацията предполага добро, няма възможност да има развитие, когато доминира злото. Злото убива.“

Репортер: „А какво е мястото на Бог в тази епоха?“

Лидия Глускина: „В чичкото с брадата аз не вярвам. Вярвам, че Космосът – това е много разумно нещо, което гради себе си – и нас изгражда, и ние помагаме. Ние също сме богове, само че още сме в развитие.

С богатото съчетание на символи всяка картина говори на свой собствен език. Най-силно е присъствието на кристала, който символизира метаморфозата на материята, силата да пречупиш нещо в съзнанието си“.

Юрий Зельони е и поет. Ние сме публикували творбата му „Какво си ти, поете?“ в алманаха „ФАНТАСТИКА 2012“. Ще си припомним няколко стиха оттам:

Ти посветен си във събожник,
ти планетарен си художник,
произносвач и рисувач,
цветосъздател и звездоплавател.

(Преведе от руски: Веселин Маринов)

На мен лично Зельони и Глускина ми допадат с подчертано човешкия вид на космичното. Техните картини, макар да не са свързани със сюжети на Ефремов, ми звучат като асоциативни илюстрации към света, изграден от големия мислител. Във времена, когато в изобразителното изкуство пируват гротеската и естетиката на грозното, тези художници не се страхуват да разкриват могъществото на човешката красота – на възможния идващ Човек.

Съставителят

Панспермия

Гя

Мистерия

Земята, това е Тя

Красота

Живот

Симфония

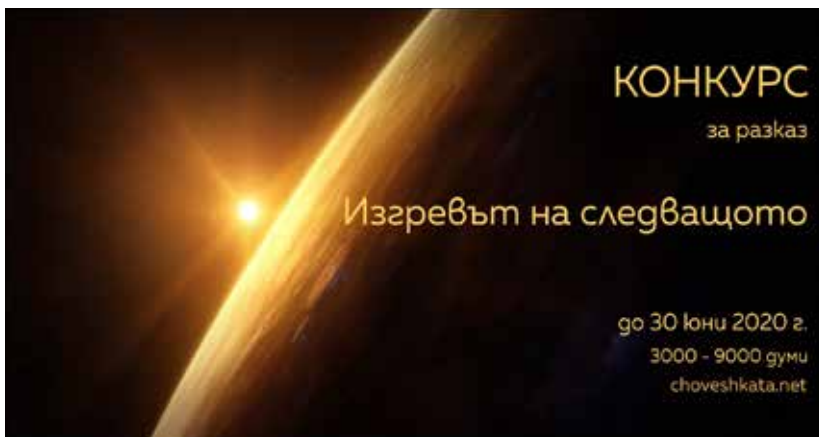

Първата светлина

Дружество на българските фантасти „Тера Фантазия“,
фондация „Човешката библиотека“ и Фентъзи ЛАРП Център
организируют конкурс за фантастични и други разкази
ИЗГРЕВЪТ НА СЛЕДВАЩОТО

В това време на предизвикателства за целия ни познат свят, ние за трета поредна година търсим възможното движение към позитивно бъдеще.

Живеем в свят, където буквалните, механични екстраполации на съвременните тенденции пораждат усещане за предстоящи катастрофи.

Взети заедно, те се опитват да оправдаят очакването за непреодолим перманентен разпад (почти като перманентната революция на председателя Мао). Повечето писани днес антиутопии са резултат на трудолюбие, а не на творческо въображение. Те са призвани да обяснят отпуснатите ръце и безразличието с единствения аргумент, че утре нещата ще бъдат по-зле.

Някога фантастиката започна като израз на търсещата млада енергия, на интелектуалната храброст, като експлозия на въображението и открителството.

Днес истинската интелектуална смелост и сила на творческия талант е в търсенето на формите за Изхода.

Смелостта да допуснеш, че Човешкият дух е в състояние да намери пътя си към по-високото ниво,

интелектът да си го представиш

и талантът да го защитиш художествено.

Без готови идеологии, митологеми и религиозни догми!

Какво е решението на задачата, наречена „Кризисно съвремие“?

Пълните условия на конкурса може да намерите на choveshkata.net/blog.

Утрото ще дойде, независимо дали си навил будилника си.

Урсула Ле Гуин

ФУТУРУМ

БЪДЕЩЕТО ⇨ ⇧ НАЧИН НА УПОТРЕБА

Карл Сейгън
БЛЕДАТА СИНЯ ТОЧКА

Пак погледнете тази точка. Това е тук.
Това е нашият дом. Това сме ние.
На нея са изживели живота си всички,
които сте обичали, които познавате,
за които сте чували.

Абсолютно всички човешки същества.

Всичката радост и страдание, хиляди самоуверени религии,
идеологии, икономически доктрини, всички ловци и събирачи,
всеки герой и всеки страхливец.

Всеки създател и всеки унищожител на цивилизации.

Всеки крал и всеки селяк, всяка двойка влюбени.

Всички майки и бащи, всяко дете.

Всеки изобретател и изследовател.

Всеки моралист и всеки корумпиран политик.

Всеки върховен лидер, всяка „суперзвезда“.

Всеки светец и всеки грешник в историята на нашия вид.

Всеки от тях е живял там

– на една прашинка, окъпана в лъч светлина.

Нашите убеждения, нашето въображаемо самомнение, илюзията,
че имаме някаква привилегирована роля във Вселената,
са поставени под съмнение от тази точка бледа светлина.

Може би няма по-добра демонстрация за глупостта
на човешката гордост от този далечен образ на малкия ни свят.

За мен той подчертава отговорността, която носим

– да сме добри един към друг.

И да пазим и уважаваме единствения дом, който познаваме

– Бледата синя точка.

Превод от английски: Милена Боринова

Николай ТЕЛЛАЛОВ

Манифест на оптимизма във време на доминиращ, песимизъм

Дотук, към началото на 21-ви век, при това броен от съмнително събитие с ирационален уклон, се очертава, че живеем в една „сучна“ за най-пламенните фантазори Вселена. Навярно затова киноиндустрията бълва толкова много различни видове фентъзи, включително маскирани като „фантастика“.

Самата фантастика, даже без прилагателното „научна“, така мисля, е доста сериозно нещо – опит за надникване в бъдещето, тоест отвъд границата на времето, отвъд личния ни „хоризонт на събитията“ на смъртни същества, отвъд пределите на обозримото пространство – а също и рефлектиране обратно над сегашността ни и към ограничаваната ни топологична локалност с идеята и разбирането, че тъкмо те са „котлето“, в което имаме шанс да „сварим“ поне отчасти близко до мечтите бързо и широко.

Реалната ни Вселена е ограничена по няколко линии. Например – пределната възможна скорост за макроскопични материални тела, тази на светлината. Ограничена е по-достъпна и лесноусвоима енергия. За щастие, не е ясно дали под неизвестна ни фундаментална природна забрана се намира и създаването на „свръхразум“ – нещо качествено превъзхождащо човешкия разум.

В един рускоезичен форум на любители астрономи по тези три показателя бележат нашата Вселена като тип 0-0-0 – без свръхразум, без свръхскорост, без свръхенергия. Обаче, тъй като не виждам пречка за съществуването на ИИ или свръхинтелигентност на органична основа, дръзко присвоявам на Всемира сигнатурата 1-0-0. Сигурен съм, че от машинната версия на свръхразума ни делят броени години – добре, нека са десетилетия, предвид фактическото нежелание на „силната, умната и красивата“ част от човечеството да създават феномен, който би поставил под въпрос както тяхната сила, ум и красота, така и спретнатото от тях политико-икономическо тресавище.

Та филмовите и романните фентъзита предпочитат да ни забавляват – срещу заплащане – с вселени тип 111, 011, 101, 110. Но екранизации с все по-смайващи и убедителни ефекти не правят зрелищата нито по-реални, нито реализуеми.

В едно много, наистина много далечно бъдеще обаче, след десетки и повече милиарди години, когато Вселената се раздуе свръх всякакво приличие, когато местната група галактики се слоят в една суперсистема, когато звездите в тази супергалактика еволюират докрай и всички попълнят масата на една хипергигантска черна дупка, а остатъчното вещество я украси с невъобразими акреционни дискове – тогава може би ще е практически налична и свърхскорост, и свърхенергия, а разумът дотогава все ще е намерил начин да прескочи на следващо качествено стъпало – ето тогава вероятно Всемирът ще се осъществи като тип 111. Не изключвам в онази епоха постигане на връзки посредством „подпространствени тунели“ между всички хипергигантски черни дупки. И така ще продължава до „топлинната смърт“ или какъвто там мръсен номер ни гласи така наречената „тъмна енергия“ – до КРАЯ. Или пък не – свърхразумите ще намерят начин да отърват кожата, като офейкат в паралелна (може би дори специално сътворена) вселена. Или ще се изхитрят и предотвратят самия Край на Всичкото...

Във всеки случай, тогавашната евентуална вселена от тип 111 ПО НИЩО няма да прилича на нито една от днешните космически опери. Това е сигурно. Не защото съм невъобразимо могъщ ясноvideц, а защото, дори забавни, фантазмите на човечеството са повече или по-малко нелепи и – да си го признаем! – въображаемо бедни.

Стоп. Процедурно предложение: да се въздържим от залитане толкова напред. Честно, не исках да задълбавам в тази пространствено-времева посока – просто съставителят на Алманаха, моят приятел и в много отношения съидейник Наско Славов, ме разглези с достатъчен обем страници, за да разсъждавам за сметка на търпеливите читатели. Затова, преди да ми е станало истински неудобно, да се върнем към съвременето. Плюс мъничко напред и – поне засега – не кой знае колко далеч от „люлката на човечеството“, за която Циолковски казваше, че трябва рано или късно да напуснем...

Впрочем, песимистите възразяват. Твърдят, че на люлката Земя ѝ е отредено да стане гроб на човешката цивилизация, понеже „в космоса няма какво да се прави“, а дори да се намери нещо за правене, „не

ще се измъкнем от гравитационния кладенец на родната си планета – и това е вселенски закон“.

За нещастие, песимистите имат право, че МОЖЕ БИ наистина съществува такъв вселенски закон – и мълчанието на Вселената като че ли го доказва. Намеквам за небезизвестния Парадокс на Ферми.

Енрико Ферми – най-великият физик досега. Без него ядрената енергия щеше да е „мечта на лунатици“ по изречение на не кой да е, а на самия Ърнест Ръдърфорд – основателя на ядрената физика. До края на живота си Ръдърфорд се подигравал на мераците за използване на силата на атомното ядро за човешки нужди. Донякъде е познал – ядреното оръжие (появило се на осмата година след смъртта му) обслужва по-скоро нечовешки нужди, ако приемем понятието „човешко“ за позитивно, тоест акцентираме върху „човечността“, а „човешчинията“ третираме като патологично отклонение вместо като същност на хората.

Та покрай сериозните си занимания Ферми веднъж подхвърлил на колегите си, които наченали спор за извънземен разум: *Ако ги има, къде са?*

Според учените Вселената съществува от около 13,8 милиарда години. Преди *определено време* се появили условия за образуване на небесни тела, наричани планети, съставени от богат набор химични елементи, от които могат да се получат, практически спонтанно, сложни химични съединения – и да се усложняват до нива, които е прието да наричаме „живот“. А на базата на феномена „живот“ закономерно или случайно възниква друг феномен – „разум“, чиито представители сега четат тази статия и се прозяват от скука, тъй като авторът досега само повтаря всеизвестни неща.

„Определеното време“ (ОВ), което споменах и дори подчертах горе в текста, комай не е точно определено. Със сигурност е минимум 5 милиарда години – тогава се образуват Слънцето и протопланетите, от които след сблъсъци и орбитални перипетии оцеляват познатите ни сега планети, а сред тях и Земята. И ако ОВ не е много по-голямо от минимума, то Парадоксът се решава лесно – ТЕ са горе-долу и плюс-минус на нашата, на земното човечество, цивилизационна възраст, а поради огромните разстояния помежду ни ние не се виждаме едни други – засега. Видимостта на цивилизацията ни едва е преминала сферата с радиус 100 светлинни години – чрез радиопредаванията, които са доловим на разстояние белег за наличие на цивилизация.

Нечия друга „сфера на видимост“ може да е 100 пъти по-голяма, но ако „люлката“ ѝ е провесена в другия край на Галактиката – ще има да почакаме докато сигналите ѝ достигнат до нас.

Разбира се (подказва ми, докато редактираме статията за публикуване, професионалният астроном Валентин Иванов), проблемът е не толкова разстоянието, колкото силата на радиосигнала; тя пада с квадрата на разстоянието и на определена дистанция слиза под чувствителността на приемниците, слива се с шумовия фон. Изотропно (еднакво във всички посоки) сигнализиране изисква мощност на предавателя, сравнима с енергията на избухнала свръхнова. Насочено предаване пък бихме уловили, само ако случайно попаднем в конуса на междузвездния радиоканал. Да „подслушаме“ чужда беседа. Или предаването да е предназначено специално за нас.

Но специално внимание трябва да заслужим, нали? Да са ни забелязали и решили да ни се обадят. Пак се иска време за това. Може би то вече изтича. А може би даже не е започнало отброяването му.

Наред с това все още е под въпрос дали животът е закономерно явление, или резултат от рядко съчетание на случайности. Същото важи за разума.

Ако животът наистина се среща рядко, пак получаваме решение на Парадокса – независимо от разпространеността на живота (може пък да се окаже висока), „плътността на разума“ е извънредно хилава – по един разум на няколко галактики.

Възможен е и друг кръг решения, който обяснява „мълчанието“ и невидимостта на астроинженерни „чудеса“ (необясними с природни процеси явления) с човешката... слепота. Ние не ги разпознаваме, нито сме способни да засечем сигналите, които иначе гъмжат, но на засега недостъпни за нас канали. Може дори да сме изолирани по волята на свръхцивилизациите, Земята да е „резерват“ или да се намира в „чакалнята“ на клуба на разумните галактики. При все привидната фантазийност на този клас гледни точки, именно тя може да се окаже вярната. Във всеки случай нито е доказуема, нито опровергаема. Науката предпочита да нарича такива неопределени хипотези „безсмислица“. Просто защото е такава – „Тома Неверни“, ръка да пипне, око да види. Един недостатък, но пък маса други предимства, благодарение на които сме това, което сме и разполагаме с перспективи

за нещо повече. Така че сме длъжни да простим на науката нейната предпазливост. Смелост и безразсъдство не са синоними. И най-смелите хипотези изискват доказателство, иначе пропадаме в най-лошата форма на инфантилизъм – безкритичната вяра. И без това едва сме си подали носа от блатото на този инфантилизъм, а има достатъчно ФАКТОРИ, които ламтят да ни натикат обратно до темето в света на „окончателните истини“, продиктувани от дребнавите, животински (пак в най-лошия смисъл) интереси на ФАКТОРИТЕ (едното от имената-инкарнации на които е ПОЛИТИКА).

В същия руски форум, от който черпя материал за това изложение, се натъкнах на забавна класификация на типовете решения на Парадокса. По-точно – типовете ОТНОШЕНИЕ на хората към Парадокса. Те са метафорично групирани в три образа: Лебед (Орел в българската версия на баснята), Рак и Щука. Създателят на тази класификация се казва Александър Семъонов и по приказките си прилича на математик. Претендира, че схемата му „Л-Р-Щ“ е изчерпателна, при все че тезисът „всички цивилизации в Галактиката са примерно на една и съща възраст, понеже неизвестно засега всеобщо явление е възпрепятствало появата на разума в биосферите на благоприятните за живот планети“ не попада в нея – според мен.

„Една и съща възраст“ допуска плюс-минус стотина хиляди години разлика, но не повече, защото дори една-единствена „първа цивилизация“ би могла, пълпелейки със скорост една хилядна от светлинната, само за милион години да колонизира цялата Галактика. Потвърдено е с изчисления и дори най-консервативните оценки могат да повдигнат тази разлика до не повече от няколкостотин милиона години, стига мотивацията за експанзия да остане неизменна през целия период – важна уговорка, както ще стане дума по-нататък.

Самите изчисления не предизвикват съмнения, но съмнението идва от постулата, че цивилизацията трябва непременно да се втурва да колонизира всичко наоколо. Даже повече, тази ѝ колонизация ще наподобява непрекъснатата вълна – „вълна на разум“ или „асфалтиране на Галактиката“. Но вместо тотално „асфалтиране“ по-разумно (и елегантно ако щете) изглежда „проправяне на пътеки“. Колонизацията може да е високоселективна, да се стреми към „вкусни места“ – например към неутронни звезди (гравитационна маневра около които играе ролята на катапулт, благодарение на който звездолетите придобиват значителни скорости) или черните дупки (за евентуално из-

ползване на „червееви проходи“ за мигновено прехвърляне на космически апарати на чудовищни разстояния). Тогава тази тънка паяжина „цивилизован космос“ може да остане незабележима за земните астрономи, които като учени са ДЛЪЖНИ да обясняват всичко с естествени причини и чак ако не остане друго... Пак да повтора – това може да се вижда някому „тесногръдо“ и даже „малодушно“, но пък се предпазваме от наистина опасната пропаст на мистиката и самозаблудата. Също така и „астроинженерните“ съоръжения надали ще наподобяват „дайсънови сфери“ (*пример за ужасно безвкусна грандомания! – дължа това си отношение на влиянието на Станислав Лем*), а ще представляват почти невидими, съставени от компактни компоненти дискретни съоръжения. Аз твърдя, че лесно видимата с емисиите си цивилизация не е „високоразвита“, а високопрахосническа, т.е. по същество примитивна (да ме извини академик Кардашов с неговата класификация на цивилизациите). Напредналата техника е икономична, не се бори с природните закони, а се плъзга по тях – още една причина да не разпознаваме „естественото“ от „изкуственото“.

Освен това, една космическа цивилизация е логично в някакъв етап от развитието си да се приспособи биологично (или да се киборгизира) към условията на безтегловност – и от този момент нататък планетите няма да представляват интерес за нея, пък и подходящи не се срещат толкова често, докато астероидни пояси изглежда има навсякъде.

Не по-малко логично е индивидуалното дълголетие на високоразвитите – и тогава те просто няма за къде да бързат, както днешната наша форма ни налага да бъдем трескави, изтормозени, стресирани, припрени... едnodневки.

Та **Лебедът** смята, че сме сами в галактиката Млечен път. И е готов да полети да завладява „пустошта“. Дори да „асфалтира“, което ще рече да заличава срещната чужда биосфера по правото на колонизатора. Затова точно „базовата“ разновидност на Лебедовата хипотеза не ми е симпатична, надявам се да има и по-умерени, не толкова фанатични.

Щуката допуска наличие на множество цивилизации – та тя вижда колко екзопланети са открити досега, признава извода, че буквално всяка звезда има планетно семейство, би било странно всички тези светове да не са поне живи, нека и без разум. Но според този клас хипотези междузвездните пътувания са принципно непостижими, а

„люлката“ е и наша бъдеща гробница. Благоприятности като сближаване на звездни системи вследствие на движението на звездите около центъра на Галактиката не вдъхновяват, а плашат Щуката – според нея Контактът между различни разуми винаги се превръща в трагедия за технически по-изостаналия. Но „за щастие“ такива естествени сближавания се случват веднъж на 100 до 300 хиляди години. Последното е било преди 70 хилядолетия (човешкият род вече е обитавал Земята!) – т.нар. „звезда на Шолц“, двойна система червени джуджета, е преминала на 0,8 св. години от нас, възможно дори още по-близо, а сега е отдалечена на около 20 св. години. Но Щуките се инатят, че интервалите между сближаванията превишават живота на всяка една технологична цивилизация. Този живот бил кратък – по множество причини, основни сред които Щуката смята бързото научно опознаване на всички физични закони, водещо до буквално „смърт от скука“, както и постепенното изчерпване на природните концентрирани ресурси. Цивилизацията и разумът могат да съществуват само на ресурсна „аванта“; след обедняване на залежите вследствие бурния ръст, настъпват упадък, деградация, самият разум също изчезва.

Този миروгледен образец определено не вярва в творческия, съзидателен потенциал на разума, разглежда цивилизациите единствено като паразити върху снагата на биосферата, очевидно ориентирайки се по облика на текущата доминираща цивилизация на Земята, без да допуска други форми. Тоест и в Щуките намирам малко симпатични черти.

Последният персонаж от класификацията е **Рак** – и авторът на „Л-Р-Щ“ го описва като „фантазьор“. Мнението на Рака е: *ТЕ отдавна са тук, но не ги виждаме*. С множество вариации.

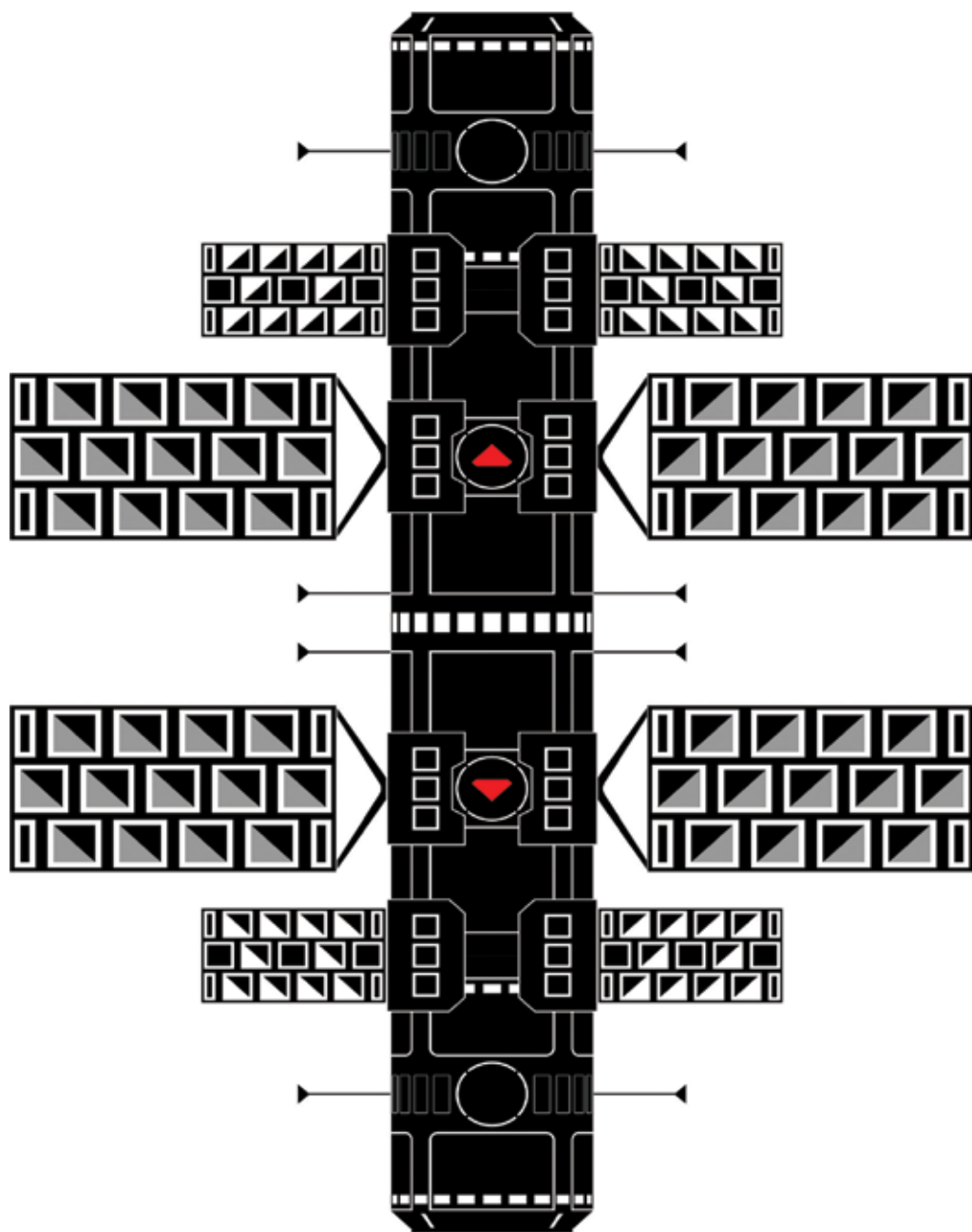
Тази тройца, както казах, отразява типовете предпочитани възгледи към проблемите на Парадокса. Но и загатва за цивилизационен модел, за мотив, за намерения и дейности към и във космоса.

Щуките най-слабо се интересуват от космонавтика. Май в момента на Земята тече тяхната епоха.

Лебедите, както се убедихте, са върли колонизатори, но поне биха инициирали прогрес, изход от сегашния застой.

Раците могат както да бездействат в очакване на намеса от добрите галактяни, така и да напират „да покажем, че сме достойни“ – достойни за Контакт, но и за отпор от дебнещите съвсем наблизко лоши галактяни. При всичките си недостатъци, Ракът повече ми харесва,

ядрото на Язон

МАЩАБ:

роеви работи „аргонавти“

което няма нищо общо със зодията ми (уж бичувам суеверията, пък за астрология заговорих, леле, срам).

Поради тази симпатия ще си позволя да поспекулирам – и надявам се нататък да стане по-интересно за читателите – с бляновете на Рака. Ще взема назаем обаче от Лебеда устрема, а от Щуката – предпазливостта, като така се надявам да получа една що-годе достоверна картина.

* * *

Преди впускането в дебрите на фантазми за звездолети, да уточня нещо от предишната част. Написах, че според Щуките (а и Лебедите биха се съгласили) *цивилизациите не живеят дълго*. Това обстоятелство превръща Парадокса от „отвлечена тема“ в пряко засягащ ни въпрос. Ако това е истинският отговор на Парадокса, не е ли разумно да си изясним какви причини скъсяват живота на всеки един разумен вид? И така да се опитаме да избегнем участието на обречени. Бъдещето още не е написано. „Няма съдба“ – начерта с нож върху дървена градинска маса героинята на един хубав, въпреки някои свои спорни тезиси, филм.

Тогава дали Лебедът не лети в търсене на мотив за по-дълго съществуване? Със сигурност! Чрез колонизация желае да надхитри смъртта, да си осигури потомци.

Дали и депресивните фаталистични Щуки, щом предпочитат „да не светят“, и те не търсят начин да не се издават пред евентуални хипотетични агресори – та нали гибелта е неизбежна, какво значение има?

Но прав ли е Лебедът да мечтае за заселване на планети около други слънца?

Греши ли Щуката, че звездоплаването е невъзможно? Неин обичаен аргумент е, че ако случайно бъде възможен полет към много близка звезда, икономическото усилие за такава експедиция ще разори дръзката цивилизация, ще ускори необратимия ѝ упадък и гибел. Чрез скициране на концепцията „Макро-технореplikатор“ ще опонирам на малтусианските заблуди на Щуките, макар че те по принцип остават глухи или се вбесяват, когато някой посегне на святата им вяра, че е „по-добре да кротуваме“.

Та нека проведем мисловен експеримент, за да проверим – теоретично – кой е по-скоро прав, и кой – безнадеждно изкривен от тежък песимизъм.

И така – телескопите ни откриват екзопланета, химично и климатично двойничка на Земята, а слънцето ѝ е малко по-студено от нашето – спектрален клас К. Но ѝ липсват биомаркери, тоест тя е благоприятна за живот, ала такъв още не се е развил или дори не може – не му достигат някои „дребни“ подробности. Кръщаваме планетата с името „Дар“, убеждаваме себе си, че тя тъкмо нас чака, връхлита ни всеобщ ентузиазъм и се юрваме да подготвяме нейното заселване.

Пред нас обаче се изправят няколко технически и един политико-номически проблем.

Първо – нека забравим звездолетите от повечето книги и филми, с които израснахме, че и побеляхме. Няма да губя ничие време с разнищване на недостатъците на класическите щампи. Ясно е, че ракетен кораб, дори термоядрен, ще изисква колосално количество гориво, тоест хиляди тонове маса на всеки килограм полезен товар, а в крайна сметка ще развие мизерна скорост и пътуването ще отнеме векове. Концепцията „кораб на поколения“ е дълбоко нечовешка и не гарантира успех – Робърт Хайнлайн ми е свидетел.

Фотонният звездолет пък поставя нерешимата задача да произведем и съхраним солидни количества антивещество, както и да създадем материал за отражателя с непостижими засега свойства. И пак в такъв кораб съотношението „обща маса на покой към полезен товар“ излиза отчайващо.

Физиката на други екзотични двигатели пък още не е разработена – и не се знае дали ще бъде.

Остава ни единственото решение – светлинно платно.

Проектираме звездолет-платноход „Арго“. Сто хиляди тона маса на покой. 70 хиляди тона от тях се падат на платното. В разгънато състояние то ще е квадрат с обща площ 10 хиляди квадратни километра – 7 тона на кв. км, 7 грама на кв. метър. Диагонал – 141,421 километра, за да си представим по-добре размерите. Една единадесета от площта на България. Толкова грамадно нещо ни е нужно, за да спечелим добра тяга и да използваме по-компактни фокусиращи устройства на ускоряващия лъч (от порядъка на 30–50 км). Може да се стори странно, но по-голямо платно търпи по-груба фокусировка, при все че тя ще трябва да е много по-точна от най-добрите досегашни постижения. Трудно, но ще се справим.

Да речем, че намираме достатъчно лека сплав или композит, който да издържи термичните и механичните натоварвания, на които ще го

подложим. Задача, многократно по-лесна от създаването на анихиляционен, а дори и термоядрен двигател (теоретично по-прост от термоядрен реактор, какъвто все още не успяваме да построим; засега пример за успешен такъв е Слънцето благодарение на своята маса – вероятно тя е решаваща за процеса).

И стигаме до въпроса с какво ще напълним гондолата на платнохода. И това е проблем.

Проблем също така е и КАК да построим звездолета. Както и КЪДЕ.

А и междузвездният ни платноход се нуждае от лъчев ускорител. Без него е безсмислено да проектираме кораба. Кой, как и къде ще строи чудовище, чиято номинална мощност възлиза на минимум 10–15 хиляди ТЕРАВАТА?

Зарязваме кораба на чертожната дъска, залавяме се с ИНФРА-СТРУКТУРАТА, която да построи и изстреля звездолета към Дар. Нужни са ни НОВИ технологии. Такива, които се задоволяват с ограничен (може би вярната дума е „оскъден“) брой химични елементи в качеството на суровина. Които използват вакуума, силната радиация на открития космос и микрогравитацията като предимства. Които са изцяло роботизирани, самовъзпроизвеждащи се и самоподдържащи се. Макротехнореplikаторни технологии. Без такива космонавтиката и други дейности с приставка „космо“ ще си седят на сегашното оскъдително ниво.

Проектирането и построяването на действащ модел на технореplikатор изисква усилие, сравнимо с Манхатънския проект (в който е участвал Ферми), но без неговите зловещи плодове и без често пречилата на работата секретност. Предвид натрупаните знания и опит в роботостроенето, проектът има солиден трамплин за отскок. Има всички изгледи за успех.

Още на този етап започват да се проявяват рогцата на „политико-номическата беля“. Трудно ще намерим подкрепа за инвестиране в технология, която няма да носи печалба преди следващите избори или дори в рамките на едно поколение. Тоест ще НОСИ ПОЛЗА, но, за реализиране на пълния потенциал, ползата ще е разпределена буквално върху всички, не ще остане монопол на конкретна фирма-производител, било частна, било държавна. Просто защото алтруизмът не е част от сегашната обществена система. Както не ѝ е присъщ и сериозен поглед в бъдещето; времевите мащаби, както отново ми под-

сказва Вальо, се разминават – Проектът е за векове, докато обичайният предел на предвиждане на текущия тип човешка цивилизация не се простира на повече от десетилетия.

Аз затова често давам за пример Манхатънския проект – какво може да се постигне при концентрация на средства, умове и други ресурси. При това без увереност в крайния успех на начинанието – мнозина от научния екип са смятали, ще резултатите ще потвърдят черногледото становище на сър Ръдърфорд, което пък ще е успокоително и ще значи, че Хитлер няма да получи своето *wunderwaffe* и да обърне хода на войната. Ръководителят на проекта обаче, генерал, скрива информацията, че нацистите са поели по грешен път, така че учените остават мотивирани докрай да работят с пълна сила.

Убеден съм, че по-сполучлив „манхатънски проект“ може да спретне само едно некапиталистическо общество – и ще се позова на начина на съставяне на първия английски тълковен речник, когато самоорганизацията и доброволният труд на ентузиастични извършват истински подвиг, и то без да разполагат с компютри.

Но засега да не се главоболим за политикономическия проблем. Нека допуснем, че НИКАК сме прескочили тази спънка, и то без концлагери.

Технореplikаторите отиват на тестове. Какъв по-добър полигон от Луната – мястото на същинската им дейност! Впрочем, не е нужно да се бавим – направо пускаме в действие няколкото модела да се трудят там, пък резултатите от работата им ще употребим да изчистим грешките, да създадем оптимален модел технореplikатор. Не ще се наложи тепърва да строим този нов („окончателен“) модел в земни лаборатории и опитни заводи. Ще пратим „чертежите“ му на вече действащите репликатори на Луната. Техните ядра се състоят от каскади разнотипни обемни принтери. Те ще напечатат новия модел, а роевите обслужващи работи – мобилните манипулатори на репликатора – ще го сглобят и той ще заработи. Част от роботите, докато трае разгръщането на комплекса, ще щъкат досущ мравки за зрънца захар, събирайки в реголита трошици метални метеорити – такива за милиардите години са паднали много, стотици милиони тонове. Отначало с този материал репликаторът ще произвежда свои резервни части, докато не събере комплект за сглобяване на втори екземпляр. Ще печата и роеви работи – подобни на насекоми механизми, сравнително прости по конструкция единици, които и хардуерно, и софтуерно,

на базата на пак простички единични чипове, ще функционират като едно цяло. Част от напечатаните работи заместват повредените и изхабените (които отиват за рециклиране, някои дори на собствен ход), част увеличават „работната маса“. Когато репликаторите от подобрения модел (а той ще се подобрява постоянно) се размножат достатъчно, адитивните им ядра (обемните принтери) ще забълват друга продукция, която роевите работи ще сглобяват – това ще са заводи за производство на хардуер за космонавтиката – в международен смисъл. Кораби, спътници, сонди, орбитални електроцентрали за нуждите на Земята. Наред с това – луноградове за хора. С всички удобства. И дори изделия за битово ползване от земните жители.

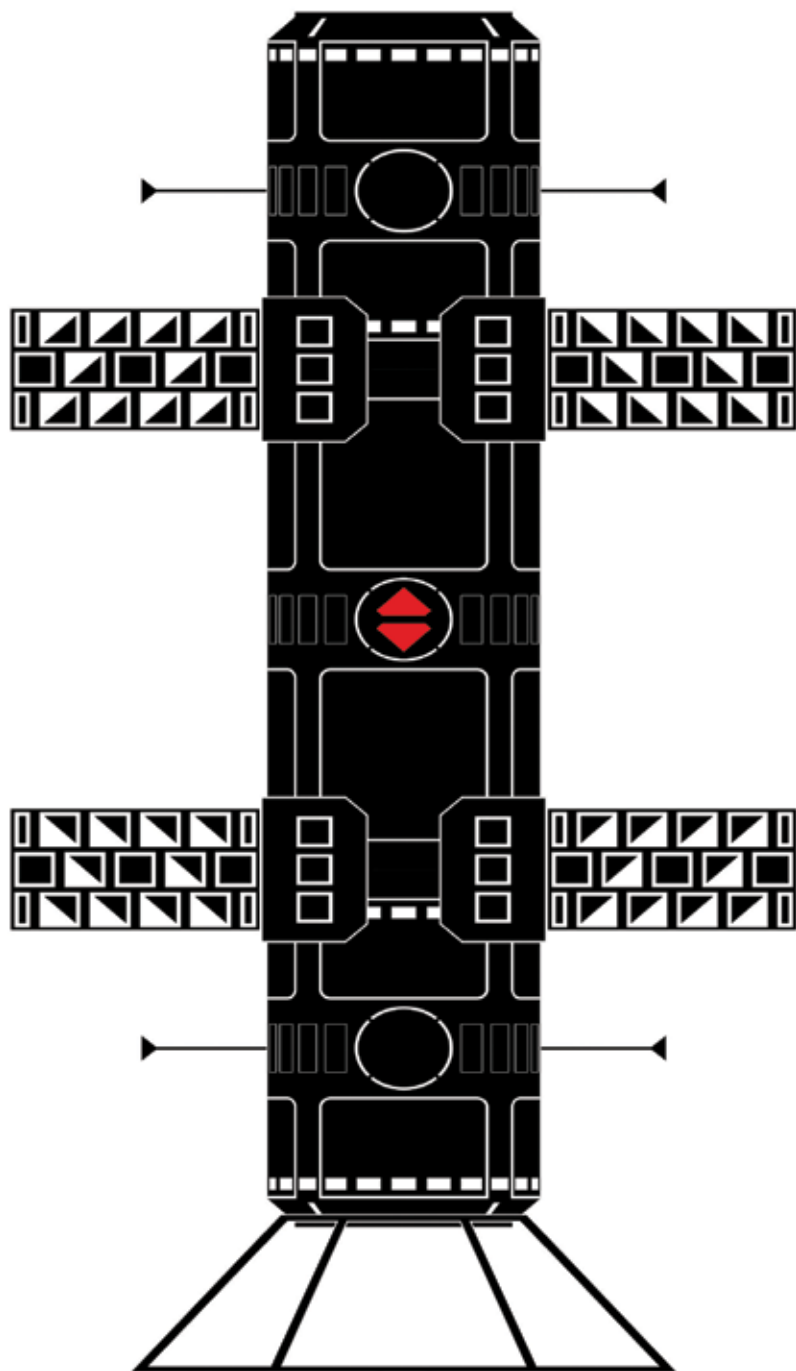
Да не забравя – във вакуум машините не могат да се охлаждат от паразитна топлина другояче, освен с инфрачервено лъчение. Ще са нужни много, и то големи лъчеви радиатори. И преобразователи на слънчева енергия. За металургични нужди често ще е достатъчно обикновено параболично огледало да стопява направо реголита, а уловители на изпаренията от стопилката да разделят нужните вещества, които се утаяват в прахообразен вид – идеално удобен за принтерите. Така технорепликаторите ползват местни лунни суровини и местна слънчева енергия (по 1,4 киловата от кв. метър). И с нищо не тежат на земната икономика.

Която обаче ще се дестабилизира от продукцията на лунните роботизирани заводи. Признаци за безпрецедентна историческа криза вече се забелязват в хода на извършващата се в момента роботизация. Капиталистическият начин на производство и разпределение просто блокира при такива условия. Тоест – технорепликационното производство НАЛАГА смяна на системата, иначе проектът „Дар“ просто ще загине, а кризи и вълнения вследствие на „обикновената“ роботизация пак ще вилнеят... и току-виж ни докарали до катастрофа, с която на дело да потвърдим най-печалното решение на Парадокса.

Даже ако измъдрим начин хем да „запазим стабилността“, хем да продължим напредването си в космоса, следващият етап от общопланетния проект „Дар“ ще ни наложи да избираме „или – или“, и то вече по волята на инстинкта за самосъхранение, не само за опазване на проекта.

И така, автономната, работеща без пряко човешко участие лунна индустрия вече действа по „Арго“. Гондолата на звездолета ще носи капсули с подобрени технорепликатори. Опитът от „мрежовия мозък“

технорепликатор

на роевите роботи (а фактически и на репликаторите) ще ни позволи да построим Язон – ИИ-пилота на звездолета, ако до този момент още не сме създали него и други ИИ, включени в конструкторския екип на проекта...

Стоп.

Нов технически проблем. На Луната няма достатъчно енергия за ускоряването на „Арго“. Също така разполагането на Ускорителя толкова близо до Земята буди опасения за сигурността на планетата.

За щастие, природата ни е подарила подходящо място – Меркурий, върху който от Слънцето се изливат по повече от 9 киловата на кв. метър. Модифицирани лунни репликатори стартират от лунните космодруми – използваме електромагнитни катапулти за пестене на ракетно гориво – и поемат курс към Меркурий. Оттук нататък, след като пробните разгръщания на репликаторите там позволят доизкусуриране на моделите, ще ги наричаме меркуриански технорепликатори. Те ще правят същото, което са вършели на Луната – създаване на меркурианска индустрия. Щом тя достигне номиналната си мощност, започва печатането на орбитални станции – елементи на суперлазера, който вече нарекохме Ускорителя.

Лазер – казвам го условно. Може пък инженерите да преценят, че по-сполучлив за ускоряване и изобщо лъчево предаване на енергия на огромни разстояния е микровълнов квантов генератор – мазер. Повероятно е общата система на Ускорителя да е широкофрековатна, за да е в състояние да изпълнява разнообразни задачи. Захранването на елементите на „суперлазер-мазера“ се осъществява от самото Слънце. Тоест елементите са преобразуватели на енергията, и без това „правосвана“ от нашата звезда – колосални количества енергия.

За свикналите с капитализма икономисти това ще е ад и ерес. Майната им. И без това ползата им като „специалисти“ изчезва, по-добре да се захващат да учат други занаяти, и то заедно с останалите функционери на „пазарната икономика“.

Предвиждам за елементите на Ускорителя единични габарити колкото сегашната МКС, а навярно и по-големи. Експлоатационния им режим бих нарекъл душмански, по-свиреп от този на един танк в сражение – тоест близо до предела. Лъчевите радиатори ще са постоянно нажежени, системите на такава станция – форсирани. Ето затова за тях ще се грижат меркурианските репликатори – ще ги ремонтират, подменят и преумножават бройката им, докато сумарната им мощ-

ност не достигне необходимите ни 20 хиляди теравата.

Още преди произведените модули на Ускорителя да заемат местата си в орбитални огърлици около Слънцето, като орбитите им ще лежат вътре в меркурианската орбита, на Земята и Луната вече е наложително да направим РАДИКАЛНИ ПРОМЕНИ. Причината за които промени вече назовах в прав текст – 20 000 теравата.

Дори с неимоверни мъки (не научни и не инженерни, а бюрократични и политически) да сме докретали до активирането на меркурианските репликатори, нататък просто не може да се продължи.

Мощността на Ускорителя го прави инструмент, немислим в свят, който Ефремов е наричал „Разделен“. Свят на конкуренция и съперничество. Свят, в който политиката е продължение на печалбарска икономика, а продължението на политиката е войната. Свят, който не ще понесе непреодолимото изкушение да използва Ускорителя за решаване на „въпроса за властта“. Ускорителят е разчетен да „издуе“ платното на „Арго“ със силата на ДЕВЕТНАЙСЕТ киловата на кв. м, и то на разстояния до ПОЛОВИН СВЕТЛИННА ГОДИНА. Представете си сега „слънчево зайче“ с размерите на 1/11 от България да се разходи по земната повърхност. Например защото по пътя на разходката са се развъдили „терористи“. Или просто *глупави люде*, които не желаят да усвоят определени „морални ценности“. Или пречат на монопола на корпорация, чиито лобисти заседават в нечий Конгрес, Сенат, „Народно събрание“, Дума, Велик хурал, Сейм или Скупщина. С чиито финансови инжекции е избран този или онзи президент, премиер, фюрер или каудильо (е, последният не го избират, той идва с преврат, който насетне бива признаван от либерално настроени държавници като „легитимна власт“).

Между нас казано, без *революционна промяна* на обществения модел описваният проект изобщо не би потръгнал. Земята ще продължи да се задъхва под бремето на техносферата и нейните отпадъци. Разликата между богати и бедни ще расте. Управлението ще се централизира във все по-тесни кръгове лица въпреки формалните „демократични институции“. Роботизацията ще отнема работни места, свръхпечалбите на собствениците на роботизираните производства не ще капят съществено върху растящата лумпенизирана човешка маса. Ще никнат мракобесни рецидиви от старите епохи. Границите ще наподобяват берлински стени. Ресурсите ще се опоскват – само и само да изпреварим конкурента. Населението ще се разцепва на агит-

ки и улични банди, ще се самоизтребва, а роботизираната полиция ще минава да довършва ранените. След нас – и потоп. Това е девизът на групировките, които сега наричаме „елит“.

Друго решение, освен радикалното, просто не остава.

Без него какъв проект – животът ни е под въпрос!

Впрочем, именно това може да е едното от обясненията на Парадокса на Ферми: закъсняването с прехода към друг тип общество. А когато преходът става въпрос за спешно оцеляване, тогава вече са налице ако не суперлазери с околослънчево базиране, то съвсем баналните вече атомни бомби.

„След нас нека и потоп!“ – казват губещите и натискат копчето. И няма цивилизация. Единствено слабеещата вълна нейни радиотелевизионни предавания се разширява в пространството, в края ѝ – изблик на радиосмущения, а после – безмълвие.

Е, ако не си търсим белята с революции, няма да ни се случи, нали?

Разбира се, че няма. Ще ни сполети друго. Вместо атомни бомби – бухалките на гангстерите ще свършат работата. Роботизация – масова безработица – твърде много излишни хора. Отпадат от кръговрата на производството и потреблението, престават да са и данъчен ресурс. Напълно безполезни за системата. Освен да ги сблъскаш с „незаконните мигранти“, за какво друго стават? Само за тор, за сапун и за абажури.

И без това се говори, че планетата е пренаселена...

Но нека спрем потъването в бездните на песимизма. Все някому от губещите ще му се живее и ще възпрепятства натискането на копчето. Мнението, че революции носят само нещастие и диктатури, е мит, при това лицемерен и мръснишки. Другаде го доказвам. Тук казвам само необходимия минимум, за да довършим мисловния експеримент с проекта за пращане на звездолет до екзопланетата Дар – а тя е на нищо и никакви 15 св. години.

Така или иначе решаваме проблема с политикономията. Решението ни позволява да продължим с проекта, вместо да ровим в пепелищата. Изграждаме НОВО общество, не както досега „подобро“ старо. Свят, в който кооперирането и взаимопомощта са на реална почит. Свят, който се самоуправлява и притежава механизъм за решаване на проблемите, вместо да ги превръща в тучно пасище за малцина – за сметка на останалите.

Помните ли разкошния филм „Кей Пакс“? Заснет е по още по-раз-

кошния роман от 1995 г. на Джин Брюър, обяснимо непреведен у нас, в който между другото е казано следното:

*В доклада имаше предложения за лечение на земните социални болести: **унищожаване на религиите, капитала, национализма и семейството** като основна социална и образователна клетка. Тези елементи на нашето общество, парадоксално възприемани от повечето хора като нещо скъпо и ценно, от гледна точка на пришълеца бяха абсолютно порочни. Докладът бе категоричен, че ако не ликвидираме изброените пороци, прогнозата за човечеството не е добра. И за изпълнението на промените, според думите на Проут, нямаме повече от едно десетилетие срок. В случай на бездействие в тази насока, заключаваше докладът, „**животът на хората от ПЛАНЕТАТА ЗЕМЯ не ще изтрае и един век**“.*

Обръщам внимание на читателите, че авторът на този роман е достатъчно състоятелен човек, биолог; преди да го повлече писателството, бил научен работник във водеща лаборатория за изследване на ДНК, а вижте какви крамолни неща пише, ужас направо...

Свиквайте обаче с тази мисъл – промените са нужни и неотложни, доста по-сериозни от „глобалното затопляне“.

* * *

Та за нуждите на мисления ни експеримент постулирах бърза смяна на обществено-икономическия модел. На практика това ще отнеме цяла епоха.

Прескачаме я.

Да видим с какво разполагаме. С репликатори. С кораб. Имаме и готов Ускорител.

Хубавото на Ускорителя е, че е многоцелеви. Хилядите му модули са способни да задвижват междупланетни космически апарати с платна из цялата Слънчева система – и то по десетки, а навярно и стотици наведнъж. Да пращат енергия до колонизираните (с помощта на вездесъщите технорепликатори) астероиди, дори да променят орбитите им на по-удобни за жителите на тези колонии. И щом могат последното, значи ще отклоняват опасни метеорити и комети от сблъсък със Земята. Дори ще ги унищожават, ако няма друг начин.

Да вметна: преди III лета – каква мила хобитска годишнина – над Централен Сибир избухва небесно тяло, вероятно кометно ядро

– знаменитият Тунгуски метеорит. Няколко часа по-късно да бе улучил Земята – би помел Петербург. Или пък Варшава, Берлин, Париж или Лондон. Та този дамоклев меч постоянно виси над човечеството на тънкия косъм на теорията на вероятностите. През вече 60-те години „космическа“ ера какво предприе капитализмът за намаляване на тази заплаха? Нищо. Космонавтиката е в застой. Бизнесът, истинският собственик на всяка една държавна машина, не знае какво да прави с ресурсите на Извънземието. Твърде огромно пространство, твърде гигантски мащаби за мизерната същност на „пазарната икономика“. Но пък успя да замърси околземните орбити с боклук, който не след дълго ще причинява мънички „тунгуски феномени“ от спътници, космически кораби и станции. Впрочем, МКС е пред закриване, а нейна замяна не се предвижда. Така е, когато върховното усилие за полет до Луната се дължи на чисто състезание, мерене на пишки (без извинение), а не е в контекста на една ОБЩОПОЛЕЗНА космическа стратегия. Край на вметката.

По същите астероиди, освен обиталища за пожелалите такъв живот хора, са разположени астрономически комплекси, навигационни станции, ретранслатори и допълнителни фокусиращи устройства, функционално едно цяло с Ускорителя. Те са неговото Око.

По същество, Ускорителят е астроинженерно съоръжение. Ала само на няколко светлинни години то вече е незабележимо. Топлинните емисии от лъчевите радиатори на основните модули на „суперлазера“ се губят в светлината на Слънцето. Ето, има ни вече като космическа цивилизация, но за далечните братя по разум сме невидими, неразличими. И тях, и нас ни тормози Парадоксът на Ферми.

Сещам се, че комуникациите в заселената Слънчева система трябва да претърпят промени. Пинг (време на забавяне на сигнала) с толкова големи стойности ще наложи други протоколи за размяна на информация. Въпреки това „Солтернет“ ще има. Чат с паузи между съобщенията от часове навярно ще е неудобен, но мейл, форум, сайт, разтоварени от спама на рекламите, ще си работят както сме свикнали и сега. А кой знае какви чудеса ще ни предложат свързочниците и програмистите – хора и ИИ.

Сега вече можем да пратим „Арго“ на път.

Язон предприема хитроумен ход – вкарва кораба в стръмна кометна траектория към Слънцето, за да го ускори до 150–200 км/с. В момента на максимална скорост разгъва платното, за да запази откраднатия от

звездата ни импулс. А когато с отдалечаването скоростта отново започне да намалява, идва ред на Ускорителя. Звездолетът започва същинското си ускоряване – с почти 3 метра в секунда на квадрат. Работният режим на платното е свиреп – близо 600°C, което е 60% от точката на топене на материала му. Също както модулите на Ускорителя, така и „Арго“ балансира на ръба на издръжливостта си.

Няма другояче как – реалният междузвезден полет е сериозно усилие. *И може би ще завърши с провал* – чувам във въображението си гласовете на песимистите. *Защото е на практика невъзможно!*

Вижте какво, господа заразени и разнасящи заразата песимизъм, ДА – може и да се провали, първи опит е. Но няма да е съсипия. Ще построим нов, Арго-2. Колкото до принципната невъзможност – споменавах вече, и то два пъти Ърнест Ръдърфорд, ще призова и духа на безспорно великия Хърбърт Уелс, който обаче е допуснал няколко досадни гафа – сред тях и това, че позволил на хитреци като Ленин и Сталин да го забаламосат. Уелс през същата „тунгуска година“ пише и публикува роман, изпълнен със скептицизъм към перспективата за летателните апарати, наричани тогава аероплани. Струвало му се, че самолетите така ще си останат играчки за богати хора или скъпо средство за доставяне на спешни пратки с неголямо тегло и скромни размери. ПЕТ години по-късно Балканската война прозрачно намеква, че писателят не е бил прав. Провалят се – окончателно след катастрофата на LZ 129 „Хинденбург“ – тъкмо дирижаблите, към които Уелс май е имал слабост, навярно защото са му се виждали много величествени, много викториански, много (англо)саксонски.

Изхвърлям от главата си въображаемите гласове на негодниците недоброжелатели и се връщам на темата. И така!...

„Арго“ се ускорява в продължение на 3 години, 8 месеца и 23 дни. През това време изминава половин светлинна година и достига скорост около 540 милиона километра в час – 0,5 от светлинната.

Споменах, че обширно платно позволява по-малки фокусиращи устройства. Нека направим очертанията на платното още по-големи – 100 хиляди кв. км, от които отразяващата част ще е предишната – 10 хиляди. Останалото са... дупки. Нека лъчът на „суперлазера“ минава през тях. Така ще „помита“ пространството пред кораба от газови молекули и частици прах. Вероятността за среща с по-едри парчета и тела е нищожна, защото космосът е наистина огромен... и пуст.

Но когато Ускорителят приключи с „Арго“ и отново се върне изця-

ло към рутинните си задължения вътре в Слънчевата система, корабът ни остава беззащитен пред разреденото вещество на междузвездната среда. Той го връхлита с чудовищна скорост и пораженията са неизбежни.

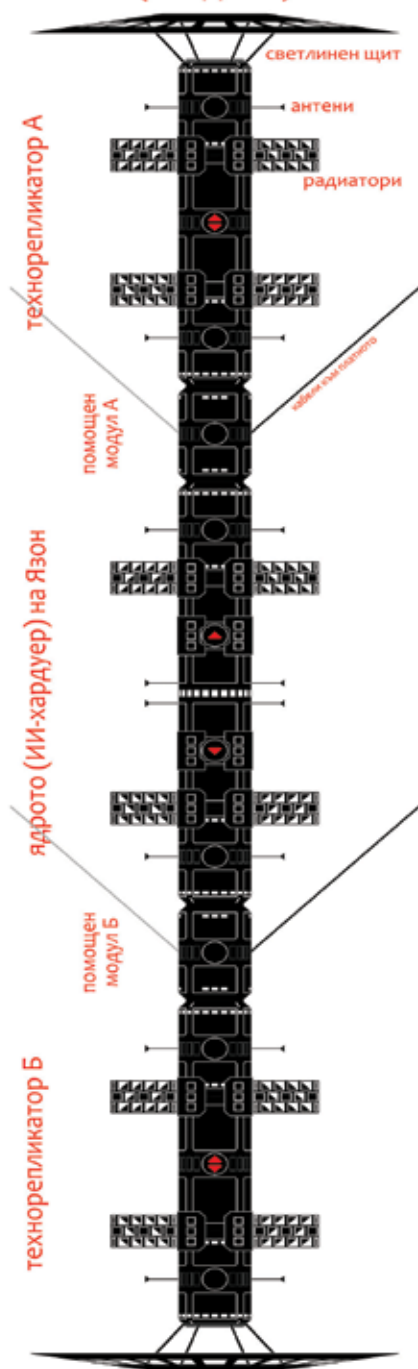
Затова „аргонавтите“ – пак роеви роботи – максимално бързо сгъват платното в плътен и неголям (едва стотици метри по диагонал) щит. Нека релятивистката ерозия го брули по пътя към Дар, важното е гондолата да оцелее.

В нея се намират системи за радиационна защита, реактивни двигатели със запас гориво, изотопни батерии, капсули с технореplikатори, активен бордови репликатор с комплект „аргонавти“ и хардуерът на Язон заедно с периферните устройства и охладители. Радари, телескопи, сгънати слънчеви панели – това се подразбира.

Съжалявам за разочарованието, но хора в кораба няма. Не и в първия. Макар че може да бъде взето друго решение – доброволците със сигурност ще са хиляди. Във всеки случай място ще се намери евентуално за стотина. Какво пък, гондолата е 30 хиляди тона, това е приличен параход. Все пак аз бих гласувал да се въздържим от пращане на хора още с първия звездолет.

По инерция „Арго“ лети 28 години независимо (за наблюдатели-

звездолет „АРГО“ (гондола)

те от Слънчевата система) време – и 23 години, 4 месеца и 17 дни бордово време. Ускорителният етап е преминал според хронометъра на Язон за 1 година, 9 месеца и 9 дни.

За собствено улеснение приемам, че етапът на гасене на скоростта до орбитална в системата на Дар е симетричен на ускорителния. Тоест общата продължителност на полета според земния център за управление на мисията е 35 години, 5 месеца и 2 седмици. Които за ИИ-пилота са само 26 години, 11 месеца, 4 дни и 11 часа.

До момента на започване на спиращия режим ерозията ще е обрулила до 50% от масата на щита – бившето платно. Достатъчни ще са 5–10 хиляди тона, за да се получат генериращи магнитно поле проводници – токът идва от изотопните батерии в гондолата. Това е класически „магнитен парашут“ на Робърт Зубрин – един от ентузиастите на колонизацията на Марс. Проектът ми би го разочаровал, защото, както видяхте дотук, Червената планета не е сред приоритетите...

Когато изтощеният от прелета „Арго“ достигне системата и влезе в орбита с апоастрон 2–3 астрономически единици, Язон ще прати радиорапорт за успешно пристигане. Петнадесет години по-късно ние на Земята (и колонииите из Слънчевата система) ще получим сигнала и ще отворим шампанско.

Язон ще маневрира с останките от парашута, отново разпънати като платно, но значително по-малко този път, за да се приближи към Дар. По пътя разпраща капсули с технореplikатори до местния астероиден пояс. Регистрира наличието на луни у Дар, затова прекратява посяването на репликатори. Оставащите му той ще приземи на даринските луни, а сам с последния модул на гондолата ще се настани в орбита, удобна за наблюдение на планетата. Само оглежда Дар, без да може да я докосне. Изчаква репликаторите да се окопаят и да му произведат нужните за изследване апарати. Едва тогава ще се развихри.

Изучавайки планетата, Язон не забравя – и как би могъл един хипермнезичен ИИ да забрави! – да подаде команда на репликаторите да започнат строеж на местен Ускорител, който въпреки названието си ще изпълнява задачата да забавя следващите земни кораби; и в техните трюмове вече е по-сигурно да има хора в анабиозни камери – първите заселници на Дар.

Налице е МЕЖДУЗВЕЗДНА ИНФРАСТРУКТУРА – и отново мъчна за забелязване, освен ако ускорителните лъчи не попаднат право в телескопа на някой извънземен далеч-далеч – и ако той не се опита да

обясни видяното със слънчева ерупция, както подобава на добросъвестен учен.

А двата ускорителя биха могли да осигурят схема на полета „ускоряване-забавяне“ без инерционен етап. Ускорението ще бъде променливо, намаляващо към средата на пътя, но ще съкрати съществено времето на полета, особено според бордовите часовници, а значи и анабиозата на пътниците ще носи по-малко риск. Такъв полет би отнел 27 години и 11 месеца при средно ускорение 0,15G, а пък ако успеем да постигнем 0,5 средно – то само 18 години и 10 месеца (което по бордови хронометри ще е само 8 години, 9 месеца и 10 дни).

Е, драги читатели, видяхте ли нещо драстично невероятно в мисления експеримент, в който ви поканих?

Благодаря. За несъгласията – също.

А сега...

Сега да си поговорим за нещо наистина мрачно.

* * *

За списание „Осем“ описах агресия на извънземни срещу Земята, имайки наум романа на Роберт Ибатулин „Роза и червь“ („Роза и червей“) – тази книга заслужава превод на български – след което и много сериозна дискусия върху посланията и внушенията на автора. Самата моя статия вече излиза в списанието, първата ѝ част в октомврийския брой на 2019-а година.

Но тук, в Алманаха, ще разиграя обратната ситуация – НИЕ сме агресорите. Пък да видим какво ще стане.

Първо – нека приемем, че Дар е жива планета, при това с цивилизация – долавяме първите им радиопредавания. Тоест преди 15 години там са започнали да строят радиостанции.

Това е сериозен напредък. На Земята изобретяват радиото през 1906–1909 г., масовото обществено радиоразпръскване започва от 1922-ра, а първите експерименти с радиотелескоп – през 1931-ва, като особено успешна е втората половина на 1930-те, когато за пръв път е регистрирано радиоизлъчването на Слънцето и на центъра на Млечния път. Едно десетилетие по-късно е съставена първата небесна радиокарта, а големият радиотелескоп Аресибо е построен през 1963-та. Тоест когато сме разбрали за радиопредаванията на Дар, там вероятно вече сглобяват антените за сканиране на космоса.

Налага се да побързаме, преди да са узнали за нас.

За по-внимателно вглеждане в откритието разширяваме навигационната система на Ускорителя – правим Окоето по-зорко. Комплекс разнообразни астрономически инструменти, от малки оптични широкоъгълни телескопи до тясновиждащи многокилометрови модули на интерферометри с база цели астрономически единици. С помощта на тези работещи в синхрон устройства, разпрострени в цялата ни Слънчева система, постигаме резолюция от 50 или даже 10 км на пиксел – и се вираме в снимките на Дар в различни диапазони. Създаваме цял град научноизследователски институти, трупаме данни, дешифрираме прихванатите радиопредавания, учим се да разбираме дарианските езици, постигаме напредък...

Тук е моментът да насочим Ускорителя, като модулираме лъча със съобщение към дарианците – „ей, не сте сами“. Но сме избрали друг подход...

Второ – корабът ни е Дракар, пилотът – Берсерк. Всичко друго, включително схемата на полета, остават както при „Арго“.

С една разлика – ако остатъкът платно-щит-парашут „Арго“ би употребил за начален запас суровина за репликаторите, то Берсерк пътят ще изкове от 25-те хиляди тона материал копия – буквално. Цял облак, четвърт милион броя. Оръжия. Всеки снаряд има маса на по-кой сто килограма и прилича на десетметров прът с малък диаметър. Никакъв експлозив, може би малко пиротехника – примитивна твърдогоривна ракета за минимални корекционни маневри. Поразяващата сила на такъв прът идва от неговата кинетична енергия.

Без да вземаме предвид усилването на мощността заради термоядрените реакции между атомите на снаряда и молекулите на атмосферата, лесно изчисляваме енергията на тяло с маса сто килограма и скорост половин светлинна (има формула в Уикипедия). И тя е **330 мегатона тротилов еквивалент** – 17 хиляди Хиросими. Най-мощната досега водородна бомба е тествана през 1961-ва на остров Нова Земя (СССР) – 58,6 мегатона, като ударната ѝ въздушна вълна е обиколила земното кълбо три пъти, същото е сторила и сеизмичната вълна. Експлозията проехтяла на 800 км, проблеснала на 1000, около час радиовръзката на стотици километри се оказала невъзможна заради смущения в йоносферата.

Берсерк разполага с четвърт милион такива бомби. Корабът Дракар започва да гаси скоростта си, но облакът от копия продължава напред.

Ако денонощието на Дар трае 30 часа, облакът нарочно ще бъде разтегнат по дължина точно 30 светлинни часа (или точно колкото дължината на Дарското денонощие), за да не остане непоразен район от планетата.

Една десета от всички снаряди да улучат планетата, дверите на Ада над нея ще бъдат широко отворени. Бомбардировката ще трае точно едно местно денонощие, тоест ще покрие цялата повърхност на Дар без полярните области, които и без това вероятно са необитаеми.

Най-бързите снаряди избухват на височини над 70 км – за тях атмосферата е като здрава... ала прозрачна броня. Отвисоко взривовете обгарят с гама-лъчи пространството от хоризонт до хоризонт, унищожават необратимо с електромагнитни импулси електрониката, предизвикват тежки аварии в електрическите инсталации и машини. Всяка следваща вълна снаряди прониква все по-дълбоко във въздушния океан на Дар, докато най-бавните не удрят дъното му – повърхността. Раняват планетата с кратери, вдигат цунамита, пробуждат вулкани и отприщват земетресения. Цилиндрични ударни вълни във въздуха помитат градове, кършат гори. Химикали и радиоактивни материали се пръсват от разрушени заводи и електроцентрали. В небето литват прах, дим и сажди. Климатът е дестабилизиран за векове напред...

Коварното тук е следното:

Дракар е мъчно забележим от дарианските радиотелескопи, докато не включи магнитния си парашут. Облакът луциферови копия пък остава невидим до дни или часове преди началото на сблъсъка. Когато дарианските астрономи видят включването на магнитния парашут на звездолета, това ще се е случило преди половин година, а снарядите ще са прелетели половината от пътя си.

Дарианците разполагат с едва шест месеца да проумеят какво се случва и да реагират.

Как би реагирала днешната Земя на подобен кошмар?

Опровергайте ме, но ми се струва, че след дълго пътуване на новината за връхлитащ ни извънземен БОЕН звездолет от учените към политиките, информацията ще получи ранг „класифицирана“ – от съображения „да не всяваме паника“. През оставащите месеци правителствата и представителите на едрите бизнес кланове тайно ще се окопават – не собственоръчно, естествено, а с усилията на милиони работници, пазени от стотици хиляди полицаи и военни. После дебе-

лите врати на убежищата ще се затворят с драматичен екот – виждали сме го по филми, – укривайки „елита“ и подбран контингент обслужващ персонал. Всички други, включително строителите на супербункерите и пазачите, цялото останало население ще бъдат жертвани.

Ами ако дарианците се окажат по-солидарни?

Разчетите показват, че дори след релативистката бомбардировка и нейните апокалиптични последици – сред които и вероятно чувствително намаляване процента на кислород във въздуха – нито биосферата, нито даже цивилизацията ще бъдат заличени. Но отхвърлени назад „в каменната ера“ и поставени в ужасни условия за оцеляване. Нужни са векове за съвземане.

Управляваният от Берсерк звездолет ще се погрижи да занули шансовете на преживелите първото нападение.

След 4–5 години Дракар влиза в околодарианска орбита. Посява на белязаните с нови кратери луни на планетата репликаторите си – „зъби на дракона“. Сякаш като в древногръцкия мит от тях поникват армии роботи „терминатори“ – не подобни на Арнолд Шварценегер или Съмър Глау, а сигурно повече напomniaщи стражите от „Матрицата“. Десет години след посяването, спускаеми апарати с машини убийци ваят като порой върху обезобразената Дар. Да довършат, да „зачистят“.

От Земята потегля следващ звездолет – с 5000 колонисти на борда. До пристигането му трябва да е построен дариански Ускорител. А терминаторите да са изтрили и спомена за дарианската цивилизация.

Но – беля. Оказва се, че има оцелели дарианци и те оказват съпротива. ИИ Берсерк не е много умен – ако го построят наистина интелигентен, съществува риск да откаже да изпълни безумните планове. Партизаните от планетата се опълчват все по-ефективно.

Ами сега?

На Земята официалната информация е, че Дар е ненаселена. Разкритието, че е извършен ксеноцид, ще предизвика, меко казано, политически скандал.

Недостроеният още Ускорител обръща лъчевите си модули към опърничавата планета. Поток пренасочена и концентрирана енергия от местното слънце нагрява атмосферата на Дар, докато на нея не измре всичко. Подготвеният за колонизиране свят се превръща в подобие на Венера. Заселването се усложнява неимоверно... но пък следите от стореното са прикрити надеждно...

При редактирането на статията Валентин Иванов не издържа и ме попита: „Ники! Това не е ли вече прекалено! Защо мислиш, че машини убийци няма да се справят с оцелелите, които и без друго са отслабени, болни от лъчева болест, гладни и пр.? Или викаш, че тук работи рефлексът „унищожжи врага на всяка цена“?...“

Съжалявам, Вальо, съжалявам и пред читателите, но уви, не е прекалено, ако погледнем „славните традиции“ в този смисъл в човешката история – крал Леополд II в Конго, Сталин с Голодомора, нацистите с изстребването на „расово непълноценните“, геноцида на северноамериканските индианци... ужасно много примери.

И не вярвам, че машините ще се справят без ИИ, какъвто, както обясних, Берсерк не притежава, за да не се колебае, изпълнявайки чудовищните заповеди.

Колкото до рефлексата – уверяваха ме веднъж, че войната не цели непременно убийства, само необходимите, колкото да сломи съпротивата, да принуди към капитулация – ей такива наивни приказки. Наивни, защото от стари времена и досега нещото „воинска слава“ се мери с броя убити „врагове“. За което се полагат медали, повишения, много други блага, сред които и изтегляне от самата касапница. Така че каквото и да мислят генералите, редниците са сериозно мотивирани да убиват, даже когато няма нужда. Между другото, така редниците няма да имат претенции към генералите – всички са оцапани с кръв и гордост от този факт.

Край на вметката...

А сега – поемаме си дъх от кошмарната картина на всепланетно разрушение и се питаме: а защо бихме извършили подобна дивотия?

Първо – само ако не сме променили обществения си строй и сме останали в царството на прикрита с красиви илюзии глобална диктатура. Домързляло ни е, дострашало ни е или нещо друго ни е спряло да извършим нужното. А настоящото ни, с извинение, „общество“ е способно на всякакви безумия. Успокояващото е – както писах по-преди, – че при съществуващото положение е вероятно никога да не достигнем нивото, необходимо да строим и изпращаме звездолети. Оплетен в съперничества свят ще използва овладените високи енергии не за междузвездни експедиции, а като зъби, с които се самоизяжда. Дано ни заболи при самозахапването – ще ни мотивира да се променим.

Ако ли не, ще стискаме челюсти въпреки болката, докато вратните прешлени не изпукат... но това ще е нашият собствен врат.

Второ – всъщност нямаме причина да вършим дивотията. Ако толкова ни е притрябвала планета за заселване, имаме си – Венера на първо място. Със същите усилия, необходими за осъществяване на ксеноцид, можем да я тераформиране. Разполагаме и с Марс – дълго е чакал в края на списъка от приоритети. Имаме и астероидите. Имаме и многообещаващата виртуална реалност, която все още не е разкрила дори една милиардна от капацитета си, при все че аз съм умерено резервиран към нея.

Добре, ами после? След хиляди години? Когато все пак ни стане тясно?

Контравъпрос – а от какъв зор да ни става тясно? Нима ще се размножаваме като зайци? Като бактерии? Без осъзнаване на последиците?

Все още за разумен вид ли говорим, моля?

Не ми е нужно да си представя следващото възражение, защото съм го чувал. Почти цитирам:

Абе, Телалов, и да ни построиш утопичен свят, законите на еволюцията са неумолими! Животът винаги е борба за оцеляване за сметка на конкурента! И да промениш хорските отношения помежду им, всички да станат мили и солидарни, спрямо извънземните ще се държим като към чужди, като към врагове! Както и те към нас! Контакт не може да има друг, освен съпернически!

Хмък.

Все си мисля и „упорствам в греха си“, че Контактът е преди всичко потенциал за приятелство.

И животът не е феномен, обясним единствено с конкуренцията. Сътрудничеството, плод на което е еукариотната клетка, многоклетъчните организми и самият разум, представлява еволюционен фактор, не по-слаб от конкуренцията. Неслучайно всеки паразитизъм в крайна сметка води до симбиотична връзка.

Така и контактът между две цивилизации на практика означава начало на сливане на двете, даже ако биологически се окажем несъвместими. Но това е логиката – обща цивилизация, разширяващо се припокриване на културните, научни и технически сфери. Общи възможности, които надвишават простата сума на двете поотделно. Същото важи в мащаба на личното, индивидуалното. Съгласете се, че

надали има нещо по-увлекателно от това да завъдиш извънземен приятел. Ето ви мотив за работа по преодоляване на биологичната несъвместимост. Не, моля, нямам предвид секс с прекрасни аелити. Говоря за отстраняване на необходимостта да носим защитни скафандри в компанията едни на други, това би ни улеснило взаимно. Но ако някой непреодолимо го влекат порнографски фантазии на тази тема – негова воля, щом никому не пречи (а и с какво би пречило?) – да търси начини за безопасна плътска любов с извънземните. Та нали в хода на заселването на подходящите за това места в Слънчевата система човечеството само ще се раздели на подвидове – „планетарни“ и „орбитални“ хора, така че всякакъв морален фундаментализъм ще измре още преди да преминем към масово пряко общуване с представители на чужд разум.

Така че – нямаме нито причина, нито дори възможност за агресия и ксеноцид. Щом дори в западната напориста фантастика имаше образци като „Стар Трек“ – за съжаление заляняваща линия, – значи и хора с друг мироглед от моя стигат до сходни изводи.

Даже да си представим една „глобална диктатура“ с много силни и безотказни механизми за контрол, пак не се получава. Вътрешните интриги и противоречия рано или късно ще я взривят. Технологиите, които правят възможен тоталният държавен контрол, са нож с две остриета – използват се и за обезсилване на властта. А и такава „идеална“ диктатура не би рискувала да си създава конкурент в лицето на колония край друга звезда. Сепаратизмът е хроничен недъг на всяка империя. Ефективното управление при закъснение на комуникациите с години и десетилетия е невъзможно. Затова е по-лесно да не основават реално независима колония, за да не се налага по-късно да прашат срещу нея наказателни дракари. Или да рискуват посрещане на такива от страна на „отцепниците“.

Не се сее лесно злото и преходното, защото то, за разлика от доброто и вечното, се самоограничава от природата си.

И същото можем да отнесем към извънземните – агресивните се самоизяждат, преди да успеят да захаят нещо чуждо – благодарение на граматните междузвездни разстояния и ограничената скорост за тяхното преодоляване.

Ами машинна цивилизация? Не може ли тя да е Берсерк?

Същата логика. ИИ по определение е концентриран извлек на най-доброто от човешкото. Дори нарочно създавано като квинте-

сенция на най-лошото, същество, което „страда“ от хипермнезия и притежава изначално вградени механизми за самоусъвършенстване, би ревизирало базовите си програми – за да оцелее. А и кой нарочно би създал чудовище? Собствено психопатично отражение? Има и по-лесни начини за самоубийство.

* * *

Спомнете си казаното някъде в началото на този текст – рано или късно Вселената ще има край. Обединението на множество и на силно различни умове обаче – това е шанс за намиране на начин „да се спасим“. Или, ако наистина не става, то поне да прекараме остатъка от живота си весело и интересно, а не мрачно, самотно и параноично – в страх от собствените си сенки. Погледнато така, ксеноцидът се превръща не само в пълна безсмислица, но и в истински далечностратегически фатален автогол. А уж говорим за разум, нали? „Естествен“ или Изкуствен, няма значение. Не разсъждаваме какво би направил един Идиот.

Принципът „постъпвай с другите така, както искаш да постъпят с теб при аналогични обстоятелства“ е оптималната житейска стратегия, каквото и да приказват любителите на онази част от „теория на игрите“, която с наслада предъвква доста едностранчивата „дилема на затворника“. И много вероятно този принцип – всъщност опростената форма на Категоричния императив на Имануел Кант – да се окаже универсален за разума във Вселената. А построено според Императива общество е жизнеспособно, дълговечно и можещо да се справи с всякакви технически и други предизвикателства – и тъкмо такова противопоставям на сегашния доминиращ модел „социално битие“.

Всичко казано дотук ми дава комфорта да гледам в бъдещето с оптимизъм, независимо от това, че днешните ни времена са грозно белязани с усещане за безнадеждност.

А вие какво предпочитате?

Август – септември 2019 г.

фраКтастика

Полуделият ген на младостта

Японката Сей Сенагон с времето можела да се превърне в малко момиченце, а американката Тина Дженкинс – обратното, има шанс да стане зряла жена едва след 500 години.

Днес Тина се слюняви и играе с кукли като истинско бебе. Но тя е родена през 1970 г. и навършва 50 години. Всичко останало, освен възрастта ѝ, е в нормата! Учените в хор твърдят, че това е напълно здраво момиченце с физиология и поведение на едногодишно дете. И добавят, че ако се развива с такива темпове, има шанс да проживее 1500 години. Майка ѝ (днес на 75) споделя, че новородената по нищо не се отличавала от другите деца, но след няколко години трябвало да признае, че дъщеря ѝ изостава. Дошли учените и след дългогодишни изследвания изразили надеждата, че развитието на бебето ще се ускори. Но на шест години малката изглеждала като тримесечно бебе – едва овладяла стоенето с изправена глава. И сега, на 50 г., тя не може без памперси.

„С тези темпове Тина ще посрещне своята зрялост някъде към 2388 г. Ние с вас определено няма да видим това, освен ако науката дотогава не събуди спящия ген на младостта...“ – горчиво се шегуват изследователите.

* * *

В медицинската практика са известни случаите, когато течението на биологичното време ненадейно се сменя на противоположното. Подобен феномен познават стоматолозите, когато у някои техни пациенти – грохнали старци и бабички – ни в клин, ни в ръкав започват да им растат нови зъби. При дългогодишни йоги такъв феномен е наблюдаван като управляем процес, предизвикван с медитация.

Виж, това, което се случва с 97-годишната италианка Роза Фарони, е съвсем скандално! Днес тя има телосложение на младо момиче и не само не остарява, а младее всеки изминал ден.

Тази жена, която никога не е ползвала нито козметика, нито пластични операции, изглежда със 70 години по-млада от възрастта си! Проверките е правил доктор Граза и е докладвал изводите си на медицинската конференция в Генуа:

– Нейните памет и ум са остри и ясни. Това е най-загадъчният феномен, който съм срещал.

За пръв път той прочел за Роза в някакъв вестник. На снимката се виждала красива млада жена, заобиколена от 6 внуци, 15 правнуци и 16 праправнуци. Там Роза Фарони била видимо по-млада от своята 30-годишна праправнучка.

Проверката на черен дроб, сърце и кръвно налягане показала данни, характерни за девойка. Но още по-удивително е това, че те се оказали по-добри от тези, които е имала през 1960 година. Сякаш времето е вървяло назад!

Доктор Граза, специалист по проблемите на стареенето, е започнал полугодишен цикъл от тестове и наблюдения, но засега само вдига рамене. А самата виновница за лекарския смут обяснява всичко с вишше благоволение:

– Ям всичко, пия и пуша повече от допустимото – казва Роза. – Единственото, което ме смущава, е да не забременея – смешно е да раждаш, когато приближаваш стотаката. Налага ми се да вземам противозачатъчни!

Роза се е родила през 1896 г. Не може да се каже какво е положението ѝ днес, защото в интернет е пълно със снимки, нямащи нищо общо с Фарони. Запознавам ви само с тези, за които е сигурно, че са верифицирани:

* * *

Сей Сенагон от японския град Фукуока навършила 75 години и усетила необясними изменения в своя организъм. Първи изчезнали белите ѝ коси и върнали предишния си гарванов блясък. След това венците ѝ започнали да кървят и да изхвърлят зъбните протези.

Сей помислила, че това са последствия от радиацията (била една от оцелелите в Хиросима), и даже започнала да пише завещание. За всеки случай решила да пообиколи лекарите. Първи бил стоматологът. Той я прегледал и казал: „Радиацията си е радиация, но няма скоро да умрете, тъй като ви растат нови зъби!“.

Последвали съвсем фантастични събития – изчезнали старческите болести, мускулите станали еластични, старите приятели престанали да я познават на улицата. Възобновил се менструалният ѝ цикъл, тя се развела с мъжа си, оженила се за 40-годишен и родила дете. Но това продължило до 1985 година, когато процесът спрял и за кратко остаряла и починала. Детето ѝ проявило симптоми на старчески болести и също починало.

Известен е подобен случай в СССР със Сосо Ломидзе, популярен като „неостаряващия човек“. Той също с всеки изминал ден ставал все по-млад, докато в деня на смъртта си на 56 години изглеждал като четиригодишно дете с памет и съзнание на възрастен.

Накрая една ФАКТастична информация:

Следя развитието на доктор Цзян, китайски учен емигрант в СССР, за когото навремето сп. „Знание-сила“ често пишеше. Данните за неговите разработки на „вълново-генетично въздействие“ бяха толкова смущаващи, че допускахме да са „научни митове“. Днес докторът живее и твори в Хабаровск, където неговият „Биотрон“ реално подмладява хората. Самият доктор е на 90 години, а изглежда на не повече от 60.

И днес щях да допускам това да е един възможен мит, ако не бях открил конкретна научна публикация – документ от списанието *Natural Science Research*. Превеждам го без съкращения:

Natural Science Research (ISSN 1557-9131) т. 10, № 2, април 2007 г.
РЕЗУЛТАТИ ОТ НАБЛЮДЕНИЕТО НА БИОЛОГИЧЕСКО ВЪЗДЕЙСТВИЕ ПОСРЕДСТВОМ БИОЕЛЕКТРОМАГНИТНО (БЕМ) ПОЛЕ
Цзян Канчжен¹ (J. V. Jiang Kanzheng), Qian Zheng², Binghuan Tang³

¹. „Институтът на Цзян“, гр. Хабаровск, Русия.

². Факултет по физиология, „Китайски медицински университет“, КНР.

³. „Ляонински институт за медицинска апаратура“, КНР.

Резюме:

[Цел] Наблюдения върху биологическото въздействие на биоелектромагнитното (БЕМ) поле, излъчвано от организма в микровълнов диапазон и носещо витална информация.

[Метод] Използвано е устройството „Биотрон“ за насочено въздействие с БЕМ поле, проектирано и изготвено от Цзян Канчжен съгласно принципите на микровълновото отражение, фокусиране и предаване с вълнонасочваща тръба, която се настройва с помощта на резонатор и регулатор. Организмът на донора се помещава в приемната камера на „Биотрона“, а организмът на реципиента – в камерата за въздействие, и по такъв начин БЕМ полето на донора посредством „Биотрона“ влияе на реципиента. Между донора и реципиента няма пряк контакт, освен свързващото ги БЕМ поле (field guide). След присъствие известно време на двамата изпитвани в БЕМ полето се определя резултатът от биологичното въздействие върху реципиента.

[Резултат] Биологично въздействие:

- ⌘ след облъчването с управляемо БЕМ поле от кълнове пшеница, царевичката в камерата за въздействие придобива характерните свойства на пшеницата;
- ⌘ след въздействие с управляемо БЕМ поле на пъпеш, краставиците приемат характерните свойства на пъпеша;
- ⌘ след въздействие с управляемо БЕМ поле от млади растения или ембриони на животни върху организма на мишки, в дейността на ДНК клетките на различни органи се наблюдава определено стимулиране, сексуалната функция се повишава, а продължителността на живота им се удължава.
- ⌘ след въздействие с управляемо БЕМ поле от млади растения или ембриони на животни върху организма на човек се наблюдава повишена нервна рефлексия, усилена кръвотворна дейност, укрепване на имунната система, повишена сексуална функция и ефект на антистареене.

Правете си изводи сами!

Съставителят

Николай Светлев

ИНЖЕНЕР ИЗОБРЕТИ ЕВТИН ТОК ЗА ЦЯЛА ЕВРОПА

• *Бившият шеф от Завода за телеграфна и телефонна техника в София още чака патент за предизвикателството да прегради Гибралтарския пролив за най-могъщата водна централа*

Това, че ние, българите, сме народът с най-развиптеното и продуктивно въображение в света, едва ли изобщо подлежи на съмнение, но, за жалост, вярно е и другото твърдение, че държавата ни пет пари не дава, за да се реализират в практиката и на ползу роду гениалните хрумвания на нейните поданици.

Ако някой ви каже, че проектира да прегради Гибралтарския пролив от край до край, заедно със Суецкия канал и Дарданелите, та да превърне Средиземно море в езеро, сигурно ще си помислите, че на този човек здраво му хлопа дъската. Най-малкото – кому е нужно това? Но ако се запознаете подробно със заявката за патент на българския инженер Иван Нончев, ще ви стане съвсем ясно, че това не е поредната мегаломанска луда идея от времената на командно-административния социализъм, а нещо, което би било от полза на цялото човечество. Както обаче може да се очаква, тази заявка за „Трансформиране на Средиземно море в Средиземно езеро“ е подадена за регистрация в българското Патентно ведомство още на 7 май 2008 г. и вече 11 години остава без разрешение за издаване на патент.

А ето в какво се състои тоя на пръв поглед безумен, но всъщност революционен проект. Той цели не да превърнем Средиземно море в блато, ами да се изгради уникален енергиен източник за усвояване на колосална и възстановяема кинетична енергия от водата, вливаща се в Средиземно море от Атлантическия океан през Гибралтарския пролив. Годишно тази прииждаща от Атлантика вода е 3312 кубически километра, което е повече от 100 пъти над максималния обем на най-големия язовир в САЩ „Хувър Дем“, построен на река Колорадо! Ако този колосален воден поток се впрегне в подходящи хидротехнически съоръжения и се създаде пад, който да задвижва турбините на

съответните вградени в съоръженията водноелектрически блокове, то тогава добиваната от тях мощност ще се равнява на мощността на 331 000 мегавата. За сравнение – мощността на 6-и блок в АЕЦ „Козлодуй“ е малко над 1000 мегавата. Така че произведената от хипотетичния Гибралтарски водноелектрически комплекс екологично чиста енергия би могла да замени накуп всичките ядрени централи на територията на Европа!

Ето как самият инж. Нончев възторжено обяснява своята идея:

– Ако този проект някога се осъществи, това ще е акумулаторът, бъдещата екологична енергетика на Европа. Не е неосъществим, а и не е толкова скъп, както могат да си помислят някои. По моите прогнозни изчисления строителството на преградни стени, мост, крайбрежна стена, шлюзи и хидротехнически съоръжения, за да стане Средиземно море езеро, ще струва общо от порядъка на 120 милиарда долара. Вследствие на слънчевото греене и изпаренията нивото на това езеро ще спадне в сравнение с Атлантическия океан до оптимално положение, при което се отварят шлюзите в преградите и от създадения воден пад се задвижват турбините на електроцентралата. Дебитът на преминаващата през тях вода трябва да е така изчислен, че да е еквивалентен на изпаряващата се от езерото вода и да има винаги условия за постоянен пад. Печалбата от продажбата на получената електрическа енергия и другите ползи в комуникациите и инфраструктурата ще бъде около 500 милиарда долара годишно, или цялото капиталовложение по проекта ще се изплати за по-малко от година. И всичко това, без да е свързано със замърсяване на атмосферата или водите, както и без опасност от радиоактивни катастрофи като тия в

Инж. Нончев преди и сега

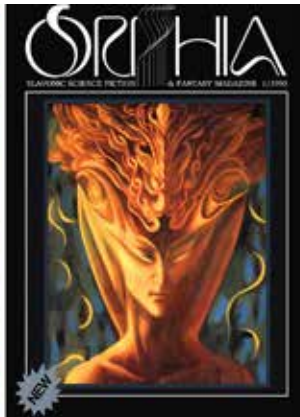
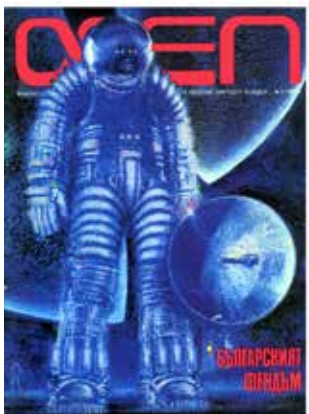

Чернобил и Фукушима. Помислил съм и имам предложения как този метод да се приложи и в други части на света, като Мексиканския залив и Карибско море, Южнокитайско и Тайландско море, Червено море, Персийския и Калифорнийския залив, откъдето също могат да се изведат огромни количества екологично чиста енергия. Представете ли си само – тогава автомобилите в целия свят ще минат на електричество, производствените мощности – също, атмосферата ще се изчисти до прозрачност, а реките, езерата и моретата ще изглеждат като в приказките...

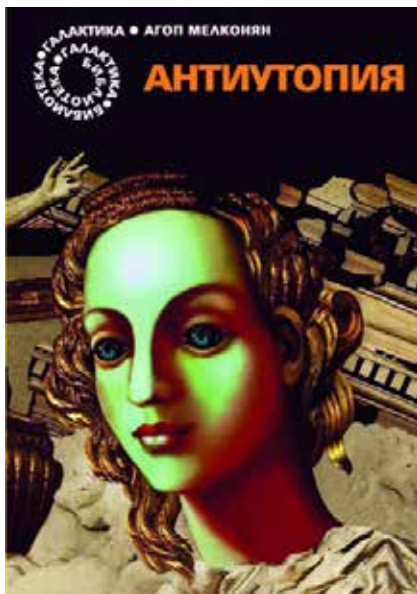
Чудно е как този 85-годишен човек говори като влюбен мечтател за своето творение, пък и искрено вярва в него. Като дете. Но така е в живота – едни се раждат старци, а други не остаряват чак до гроба. Инж. Иван Нончев е явно от втората категория, която никак не е рядко явление сред хората от нашето поколение. Ние, които едновременно създадохме и атомните бомби, и компютрите, опирахме гръб в петите на Космоса и разоравахме пустините на Земята ни. Жалко е, че тази героична епоха безвъзвратно отмина, а нейните последни мохикани блъскат с главите си гумените стени на безхаберieto и бюрокрацията. Дано пък някой, я у нас, я в охранителната Европа, я в благословената братска Америка, обърне внимание на „невъзможния“ български проект на инж. Иван Нончев. Защото нали великият Айнщайн бе казал: „Всички знаят, че едно нещо е невъзможно. Но ето, идва един невежа, на когото това му е неизвестно, и тутакси прави откритие“.*

---

* Тази статия излиза за първи път в брой 26 (от 24 юни 2019 г.) на вестник „Минаха години“. – *Б. ред.*

Откъде идваме

С тези издания, представени през ноември 2019 г. в НДК, легендарната библиотека „Галактика“ завърши своето пътуване във времето

*В продължение на десетилетия на Запад единственият текст, който можеше да бъде прочетен за българската фантастика, е статията на Джон Робърт Коломбо. Едва през последните години нейният монопол бе нарушен от няколко публикации в сп. *Locus*, *Concatenations* и *Europa SF*.*

Любопитно е да ви запознаем с тази историческа статия, която дава неочакван поглед към нашата родина, макар на места авторът да е допуснал някои фактологични неточности.

Джон Робърт Коломбо

Научната фантастика в България

Звездите са мои.

Любомир Левчев

Слабо известна на Запад и още по-слабо известна в англоезичния свят, българската научна фантастика процъфтява в наши дни. Фразата „научна фантастика“ е превод на английското *science fiction* на български – език, който се говори от около девет милиона души в Народна република България, комунистическа държава в сърцето на Балканите в Източна Европа.

Наскоро пътувах до столицата София, за да присъствам на Третата международна среща на писателите на 29–30 септември 1980 г., и имах късмета да срещна двамата водещи автори на научна фантастика в страната. От отговорите им на моите въпроси успях да си изградя бегла представа за научнофантастичната сцена в тази малка държава (която незапознатите смятат за изостанала, а запознатите виждат като културен кръстопът на света).

Кръщението ми в научната фантастика, в балкански стил, се осъществи на първата сесия на Срещата на писателите. Имаше препратка към научната фантастика в обръщението на Тодор Живков, първи секретар и държавен глава. Речта беше прочетена от негово име от Георги Джагаров, изтъкнат поет и драматург, и 150 делегати от цял свят чуха в симултанен превод от български на руски, френски, немски, испански и английски език следните твърдения:

„Хората казват, че населените планети са безброй. Може и така да е – не зная. Но Земята – една сред многобройните планети, е единствената възможна за нас и дори писателите, автори на научна фантастика, в края на краищата отново връщат героите си на Земята“.

Двамата бележити представители на българската научна фантастика са Павел Вежинов (р. 1914) и Любен Дилов (р. 1927).

И двамата са професионални писатели със значителен авторитет в съвременната литература и с вторична репутация на научнофантастични автори. И у двамата се наблюдава философска насоченост на ума. Единствената ми

среща с Вежинов на частно събиране в два часа през нощта беше твърде кратка, за да извлека достатъчно информация. Срещата с Дилов обаче протече в присъствието на моя устен преводач по време на дълъг обяд, последван от кратки срещи, които позволиха събирането на допълнителна информация.

Силно се препоръчват две книги от Павел Вежинов: „Сините пеперуди“ (сборник разкази, 1968) и „Барьерата“ (повест, 1977). Повестта се счита за най-драматичната и вълнуваща творба на Вежинов и е била филмирана през 1979 г. По-ранен негов роман¹, „Трета след слънцето“, също е бил филмиран, макар и с по-скромен успех. Изпуснах единствения си шанс да гледам втория филм. Давах го в 18 часа по българската телевизия, но телевизорът в стаята ми в парк-хотел „Москва“ ловеше само един от двата български канала – грешния.

Колега на Вежинов е по-младият романист и автор на разкази Любен Дилов (р. 1927), чието писане с философска насоченост е обагрено и със социална критика. Дилов има 23 издадени книги, 8 от тях – научна фантастика. Някои читатели възхваляват романа му „Атомният човек“ (1958). Той самият счита за най-значими книгите си „Пътят на Икар“ (1975)² и „Да нахраниш орела“ (сборник разкази, 1977). „Пътят на Икар“, от който са продадени 45 000 екземпляра преди изчерпването на тиража, получава най-високото отличие за фантастика на Еврокона в Полша през 1976 г. От сборника с разкази се продават 30 000 броя и е преведен на чешки език.

**„Аз съм българският Клиф Саймък,
само че по-добър!“**

Дилов е някак източен на вид и напомня на поета от Онтарио Ал Парди. Има и горчивата усмивка на Парди. Освен български говори и руски, немски и малко английски. Към трите закона на Азимов е добавил и четвърти, според който роботът трябва да признае, че е робот. Попитах Дилов на кой писател напомня най-много творчеството му. „Клифърд Саймък – отговори той. – Аз съм българският Клиф Саймък, само че по-добър!“

Двамата с Вежинов са свръхновите-близнаци на българската научна фантастика. По-слаби звезди са озарявали балканския небосклон и преди, тъй като на фантастичната литературна традиция слагат началото литературни класици като Георги Илиев (1881–1961), чийто роман „О-Корс“ е основополагаща творба, и Елин Пелин (1877–1949), автор на множество популярни разкази, както и на два научнофантастични романа за млади читатели, издадени заедно като „Ян Бибиан на Луната“ (1934).³ Тук, по азбучен ред, следват имената на други писатели и някои техни творби.

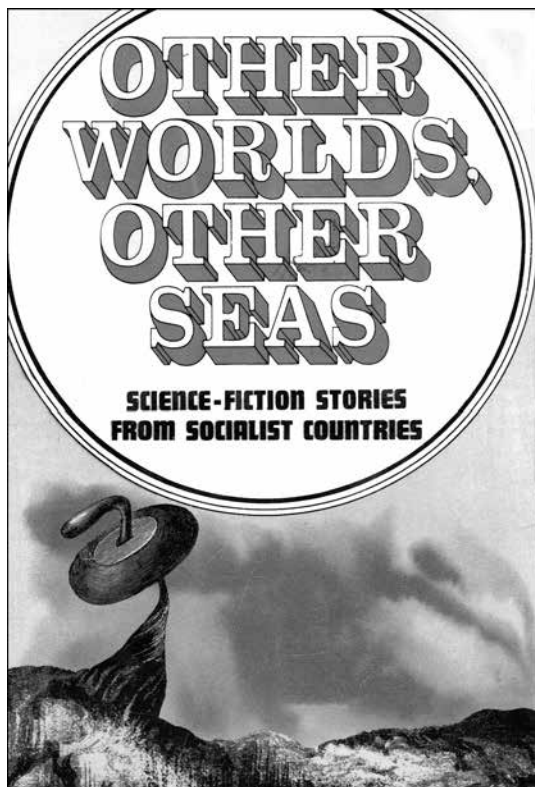
Единственият български автор, представен в антологията на Дарко Сувин с разкази от Източна Европа „Други светове, други морета“ (1970), е Антон Донеv (р. 1927). Той също така е споменат от Питър Никълс в статията за Източна Европа в „Енциклопедия на научната фантастика“ (1979). Донеv е автор на една-единствена книга – „Фантастичен хумор“ (1966), която Дилов определя като поредица от скетчове, не разкази, и в които подходът е по-скоро фантастичен и фарсов, отколкото реалистичен и сериозен. Накратко, Донеv не е смятан за силен или дори за научнофантастичен писател. Името му не бива да се бърка с това на Антон Дончев (р. 1930), всепризнат автор на исторически романи в България.

Александър Геров (р. 1919), именит поет, е издал поне три научнофантастични творби през една и съща година: „Фантастични новели“ (изд. София Прес; превод на английски, 1966), „Неспокойно съзнание“ (1966) и „4004 година“ (1966).⁴ Стиховете на Геров са духовити, изобретателни и пропити с космологични перспективи също като прозата му.

Елка Константинова (р. 1932), виден критик, специализира в анализа на научната фантастика. Нейни събрани публикации от списания и вестници излизат като „Фантастика и белетристика“ (1973). Тя се стреми преди всичко към оценка на литературните качества на даден текст. През последните три години преподава в Краковския университет.

Емил Коралов (р. 1906) е автор на една от най-добрите фантастични поредици за млади читатели – „Приключенията на Жари и Морското момиче“ (1941). Много писатели си припомнят, че са я чели с изключителна наслада. Освен това между 1934 и 1936 г. излизат четири части от „Приключенията на Жари“.

Един от най-ранните български автори на научнофантастична литература е Светослав Минков (р. 1902), известен със своето чувство за хумор. „Дамата с рентгеновите очи“ (изд. София Прес; превод на английски, 1965) е популярен сборник. Неговата сатирична книга „Автомати“ (1932) е повлияна от Чапек. Философски и социални въпроси разглежда Атанас Наковски

(р. 1926)⁵ в сборника си „Без сенки“ (1972), високо оценен от всички, пред които го споменах.

И накрая, Йордан Радичков (р. 1929) е водещ романист реалист, публикувал няколко научнофантастични разказа, които са получили много висока оценка.⁶ Имам усещането, че от Радичков се очаква доста в бъдеще.

Според св. Матей „Никой пророк не е без почит, освен в своята родина и своя дом“. Това в известен смисъл важи за Цветан Тодоров, роден в България френски езиковед структуралист, чиято важна студия „Фантастичното“ (английски превод от френски, 1973) е крайъгълен камък за западната фантастична теория. На български език не се е появявала, макар и да е публикувана в съседна Румъния. Дилов беше запознат с това произведение през немския превод. Семейството обаче е изтъкнато. Бащата на Тодоров, познат като Тодор Боров, е виден библиограф в София. Братът, Иван Тодоров, е бележит атомен физик, който работи в Дубна, Русия. Може да се очаква, че анализът на Тодоров скоро ще бъде публикуван в списание или книга в български превод. И тогава и той би могъл да стане известен като баща си и брат си!

... конвентът в Пловдив е привлякъл над триста фенове, представители на местните клубове в Пловдив, София, Варна, Русе, Пазарджик, Шумен. Членовете на най-големия клуб в София наброяват 150 души.

Дилов ме уведоми, че през 1980 г. на български ще бъдат издадени 34 научнофантастични романа и сборника. Броят е голям, защото включва оригинални творби и чуждестранни текстове, преведени от членове или бъдещи членове на Съюза на преводачите. 34-те книги ще излязат от четири големи издателства в София, Пловдив и Варна.

– Чии творби са преведени? – попитах Дилов.

– Автори като Бредбъри, братя Стругацки, Лем, Артър Кларк, Саймък и Джон Уиндъм – отговори той. – Полските и съветските автори са особено популярни тук.

Не се издават професионални списания или фензини; няма национална научнофантастична асоциация в България, въпреки че всяка година се провежда национален конвент в различен град. През 1980 г. конвентът в Пловдив е привлякъл над триста фенове, представители на местните клубове в Пловдив, София, Варна, Русе, Пазарджик, Шумен. Членовете на най-големия клуб в София наброяват 150 души. Седмичникът „Орбита“, предназначен за младежката аудитория, е отворен към местната научна фантастика, докато преводи на чужди творби редовно се появяват в седмичните и специалните месечни издания на списание „Наука и техника“.⁷ Висококачествена

научна фантастика намира място и в „Космос“, илюстрирано месечно издание за популярна наука, редактирано от д-р Светослав Славчев.

Като съставител на антология с канадска научна фантастика, бях приятно изненадан да науча, че има антология на българската научна фантастика. „Българска фантастика“ (1976) излиза в 30 000 екземпляра и бързо се изчерпва; на нейните 364 страници са представени 11 автори с 13 разказа. Включени са и историческо въведение и библиография от 46 български научнофантастични заглавия, отпечатани между 1944 и 1975 г.

„Българска фантастика“ има трима съставители: Станка Пенчева, Любен Дилов и Огнян Сапарев. (По време на кратка среща със Станка Пенчева запитах защо са били нужни и тримата. Тя отговори: „Дилов е писателят, Сапарев е критикът, а аз съм поетеса – и единствената, която действително харесва научната фантастика!“.)

Преводи на тази антология са излезли в Куба, Чехословакия, Германия и Полша. Дилов и останалите редактори са заети да подготвят допълнено издание. Копие от книгата ми беше подарено от Дилов заедно с някои от другите му произведения, които оставих в библиотеката Spaced Out в Торонто – най-голямата обществено достъпна колекция от научна фантастика в света.

Какво ще е бъдещето на българската научна фантастика? Изглежда жанрът е дълбоко вкоренен в традицията на българското четене, писане и издаване. Множеството читатели са начетени и патриотично настроени, горди от собствената си литература, загрижени за ефектите от промяната върху себе си и върху света като цяло. „Българската научна фантастика – каза ми Дилов в изблик на ентузиазъм – следва традицията на българската литература като цяло: опитва се да убеди масите да пазят живи философските идеали.“

Превод от английски език: Илка Чечова

Редактор: Десислава Сивилова

Коректор: Ана Йорданова

---

¹ Няма такъв роман – филмът „Трета след слънцето“ е заснет по някои новели на Павел Вежинов.

² „Пътят на Икар“ е отпечатан една година по-рано.

³ През 1934 г. излиза само НФ романът „Ян Бибиян на Луната“. Първата част от дилогията, „Ян Бибиян. Невероятни приключения на едно хлапе“, е всъщност фентъзи роман и се появява през 1933 г.

⁴ На практика сборникът „Фантастични новели“ включва двете споменати от Коломбо творби: „Неспокойно съзнание“ и „4004 година“.

⁵ Атанас Наковски се ражда през 1925 г.

⁶ Йордан Радичков никога не е бил „водещ романист“ и разказите му се отнасят по-скоро към фентъзито и магическия реализъм.

⁷ Явно тук се имат предвид списанията „Наука и техника“ на БТА и „Наука и техника за младежта“, финансирано от ЦК на ДКМС. – *Б. изд.*

Хобити в България през 1984 година?

(Трагикомедия в четири действия)

❶. Писмо на Ивайло Иванов от Варна

• Публикувано във форума на клуб „Иван Ефремов“ на 29 ноември 2013 г. – в темата „Викторина: кой е първият клуб по фантастика в България?“

Всъщност, защо сте толкова убедени, че клуб „Приятели на бъдещето“ е създаден точно за научна фантастика?*

Каква фантастика у нас през 1962 г.? Любен Дилов едва стартира, от него тогава имаме само „Атомният човек“ и нищо друго. Петър Бобев едва е издал първия си роман – който обаче не е фантастичен. Павел Вежинов още не е изгрял. Няма ги ни Емил Манов, ни Хаим Оливер, ни Светослав Славчев, ни Иван Мариновски, ни Агоп Мелконян... Изобщо – през 1962 г. у нас няма нито един заслужаващ внимание фантаст, който да се издава.

Положението с издаване на чуждестранните фантасти също не е кой знае колко добро. От западните – почти никой не е издаван. Например – един Рей Бредбъри у нас тогава все още е напълно непознат. От източните – Лем още не е популярен, а Стругацки все още не са написали творбите, които ще ги направят известни. Както и Игор Можейко. Единствените утвърдени фантасти, известни тогава у нас, са Александър Беляев и Иван Ефремов – други няма.

Изобщо – през 1962 г. фантастиката не е долнобван жанр в България.

Виж, бъдещето обаче е друга бира.

Иначе... да – от днешна гледна точка, като се спомене „бъдеще“ – първата мисъл, която идва в главата, е за бъдещето на човечеството, космически пътешествия и... и... и... и научна фантастика.

Но тъй като става дума за 1962 г. – няма да е зле да се позамислим как са си представяли у нас бъдещето по онова време – и какво точно са имали предвид със самото понятие „бъдеще“.

И проблемът е бил сериозен.

Толкова сериозен, че през 1962 г. БКП официално го включва в дневния си ред.

Та, през 1962 г. у нас се случва нещо, което тогавашната комунистическа историография категорично определя като „историческо събитие от епохално значение“.

---

* Писмото се печата без редакторска намеса... Първият БГ клуб в супержанра е „Приятели на бъдещето“, основан в София. – *Б. съст.*

Искате ли да назова това събитие – то си има наименование.

Вярно – комунистите обичаха да лепят етикетите „историческо“ и „епохално“ върху какво ли не, но този път – в това събитие има нещо съвсем различно от дотогавашните сродни нему събития.

Още по-интересно става от факта, че въпросното „събитие от епохално значение“ има за предмет на разглеждане именно бъдещето – и определя точно какво трябва да бъде то. Но не „нещо, което се случва“ – както днес често е прието да се мисли – а нещо, което съвсем целенасочено се разработва. Никога до този момент бъдещето не е било обект на толкова задълбочено внимание. Има още една разлика: това събитие определя бъдещето не с мъгляви фрази и лозунги, както винаги е правено до този момент, а с конкретна програма, цели, точни задачи и най-важното – срокове.

Искате ли да назова тази програма? Тя също си има наименование.

Искате ли да я прочетем заедно? Тя е публикувана.

И за изпълнение на задачите от тази програма в указаните срокове – информацията ми за София е оскъдна – но в ДКМС в Пловдив и Варна е имало жестоки чистки – във Варна даже е сменен и председателят на ГК на ДКМС. Да кажа ли кой и кога – той си има име.

Помните ли тази тема

http://sf-sofia.com/forum/index.php?f=6&t=26405&rb_v=viewtopic/? По-специално – учудването ми как така няколко клуба за научна фантастика у нас са създадени почти едновременно. Та, намерих отговора. Много кофти отговор... И един аспект от него е, че не само клубовете за научна фантастика у нас, а всяка една неформална младежка организация под егидата на комсомола у нас от онези времена, всъщност е плод от кръвосмешението между БКП и отрочето ѝ ДКМС. И това кръвосмешение е преследвало точно определена генерална цел.

Да я назова ли?

Във всеки случай – от пъзела, който тогава нареждах, останаха някои детайли – но централният образ се показва. Доста неприятен образ. Нямащ нищо общо с красивите героични описания, които е прието да се наричат „история на клубното движение“.

И преди някой да се развика, че о...ирам хубавата тема с конспиративни теории – да напомня, че не е теория, а съвсем ясна програма от онова време. И не е конспиративна, а доста добре документирана.

Източник: http://sf-sofia.com/forum/index.php?f=7&t=27022&rb_v=viewtopic&start=60

2. ОТГОВОР НА ВАРНЕНСКОТО ПИСМО

Какво сме отговорили на нашия стар опонент Ивайло Иванов, можете да узнаете от форума, където адвокатът от Варна е пуснал темата „Началото“. Но тук публикуваме неговото изказване в друга тема, защото то поставя един наистина интересен въпрос: как всъщност успяхме да осъществим оригиналните си начинания при наличието на вездесъщ *партиен контрол* над всичко?

Най-напред трябва да уточним следния детайл: инцестът между

БКП и ДКМС, който се привижда на Иванов, е в неговата глава – двете организации не бяха нещо различно, просто ДКМС беше младежкото крило на БКП. И ние прекрасно знаехме какъв контрол се упражнява над всички младежки дейности и как се извършва той. Но най-вече знаехме колко важно е в съзнанието на партийния апарат „кой отговаря“ за дадена дейност. Ако човекът е достатъчно „проверен другар“ и си има за „гръб“ още по-висш апаратчик, можеха да се правят много интересни и „неправоверни“ неща. Ние бяхме екип с пълно доверие помежду си и със споделена яснота как да се представяме пред „апаратчиците“ и с още по-голяма

яснота съзнавахме, че това, което правим, е неуютно на хората от системата.

Те бяха необходимото зло, което трябваше да се преодолее, за да си получим качествения клубен живот. Тази стратегия се изработваше постепенно през годините още от самото начало: оглеждахме се кой от нас е партийен кадър и има сред роднините си активни борци със заслуги – той ставаше председател, представяйки ни пред „апарата“. В най-ранния етап започнахме като секция към Клуба на науч-

ния работник от обществените науки, защото се бяхме сблизили с ръководния триумвират Нансен Бехар, Алекси Данчев и Тошко Петев. Не зная, може днес да ги водят за „престъпни слуги на комунистическия режим“, но тогава те бяха свежи млади интелектуалци, искрено обичаха научната фантастика и ни симпатизираха съвсем неприкрито. Включваха ни в разни симпозиуми, създаваха ни условия да провеждаме конференциите си по фантастология и футурология, които (подчертавам) без никаква тяхна намеса в текстовете обявяваха за свои дейности, с което ни покриваха и оправдаваха пред „апарата“.

Нашият незабравим Ненко Сейменлийски също стана председател по тези критерии: партиен член, журналист-международник, специален кореспондент в чужбина, с баща партизанин и т.н. Но за всички от клуба Ненко си беше *един от нас* – всеотдаен любител на фантастиката, остър критичен ум, рок музикант с авторски песни и верен приятел. Ивайло Рунев също бе дългогодишен партиен член, водещ химик в държавен институт и пр. За нас обаче той беше безотказният библиограф на жанра, уравновесен и толерантен организатор, на когото винаги може да се разчита. От своя страна аз, като не-жител на София, не-партиец и не-висшист, по определение никога не бих могъл да стана председател, а бях безсменен художествен ръководител, който участва, присъства, търчи и свързва. Всички намирахме това за напълно естествено и правехме всеки каквото може, за да осигурим на клуба несмущаван и пълноценен живот.

Една от тези задължителни *осигурителни* дейности беше писането на стратегически статии във важни издания или доклади, които някой „проверен другар“ ще прочете на някое отчетно събрание. Текстовете се изработваха по един и същи начин: първо се написваха важните за нас неща – позиции, ценности, акценти за бъдещето, творческото развитие на младия човек, иновативното мислене, след което този концентрат се разреждаше с добре преценени дози от цитати из партийни документи, руски издания, крилати фрази на признати мислители...

Привеждаме тук една такава статия на Ненко Сейменлийски от „Работническо дело“, която доведе до създаването на „ФЕП“ – първото в България професионално списание за фантастика. Само така можеха да се правят нещата тогава.

А. П. С.

3. НЕ РАВНОДУШЕН КВАРТИРАНТ, А СТОПАНИН И ТВОРЕЦ

Ненко Сейменлийски

НАЗРЯЛА Е НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ИЗДАВАНЕТО НА СПЕЦИАЛИЗИРАНО СПИСАНИЕ ПО ПРОБЛЕМИТЕ НА МАРКСИСТКО-ЛЕНИНСКАТА ПРОГНОСТИКА, НАУЧНАТА ФАНТАСТИКА И ЕВРИСТИЧНОТО МИСЛЕНЕ

„Напразно мислят, че тя (фантазията) е нужна само на поета. Това е глупав предрасъдък! Даже в математиката тя е нужна, даже откриването на диференциалното и интегралното смятане би било невъзможно без фантазия. Фантазията е качество с огромна ценност.“ *Владимир Илич Ленин*

Смелото въображение на „мечтателя от Кремъл“ е поразило навремето дори Хърбърт Джордж Уелс. Грандиозните Ленинови планове са смутили и объркали големия писател фантаст, когото едва ли някой може да обвини в липса на въображение. Основоположниците на научния комунизъм със силата на въображението и изключителна научна подготовка направиха най-смелата социална прогноза в човешката история, която вдъхнови за борба угнетените класи, а днес вече е реален факт за милиони хора на планетата, строящи социализма. Излишно е да се споменава какво е значението на фантазията, на въображението за развитието на научно-техническия прогрес. „Въображението е по-важно от знанието, тъй като знанието е ограничено – бе казал Алберт Айнщайн. – Въображението обхваща всичко на света, стимулира прогреса и е източникът на неговата еволюция.“

Този увод може би е излишен за многобройните любители на научната фантастика у нас. За тях незаменимата роля на фантастиката се крие в нейната способност с литературни средства и със средствата на научно-фантастичното изкуство „да затвърди в общественото съзнание идеите на научно-техническия прогрес, да помогне на човека да влезе в новата епоха не като равнодушен квартирант, а като стопанин, като творец. Фантастиката развива въображението, приучва към мащабно мислене, с перспектива, като се изхожда от задачите на утрешния ден. Фантастичната литература открива широки възможности за истински диалог с младежта, която представлява мнозинството сред страстните почитатели на научна фантастика.

А нали именно на младите предстои да осъществят в живота тези научни идеи, които сега ни се струват фантастика“ („Литературная газета“).

Февруарският и Януарският пленум на ЦК на БКП поставиха задачата за ускорено развитие на науката и техническия прогрес, за нов подход при осъществяването на научно-техническата революция в етапа на изграждане на развитото социалистическо общество. Постигането на тези цели е немислимо без развитието на творческото въображение, в което на българската фантастика е определено да играе съществена роля. „Нация, която не се грижи за своята фантастика, не се грижи за своето бъдеще“ – бе казал някога големият съветски писател фантаст Иван Ефремов.

Какво е състоянието на научнофантастичната литература и изкуство у нас? Почитателите на научната фантастика, а те са сред най-активните и творчески мислещи, трудно крият огорчението си от развитието на родната ни фантастика и от издателската политика в тази област. Това особено пролича на последния IV фестивал по фантастика, евристика и прогностика, който се състоя миналата есен в рамките на Световното изложение на постиженията на младите изобретатели. Известният писател и редактор от ГДР Ерик Симон просто призова нашите писатели да се активизират, защото му е трудно да състави сборник с нови български фантастични произведения. След смъртта на Павел Вежинов и Емил Манов единственият писател, който твори в тази област, е Любен Дилов. Наистина той с чест ни представя по света, но нормално ли е да имаме само един такъв представител? Младите пера, които дръзват да нарушат статуквото, имат нужда от подкрепа, закрила и стимул, каквито за съжаление не получават. Епизодични са случаите, когато нашите периодични издания печатат произведения на млади български фантасти. А това много бързо ги обезкуражава. Докато редакторите са снизходителни към първите плахи опити на „конвенционалните“ писатели, от българските фантасти се иска да са най-малкото на равнището на братя Стругацки, Рей Бредбъри или Станислав Лем.

Годишно у нас се публикуват около 20 книги преводна и българска фантастика и около 80–100 разказа в периодичния печат. Определени успехи завоюваха библиотеките „Галактика“ на варненското издателство и „Фантастика“ на издателство „Отечество“. Това, което не ни задоволява обаче, е подборът, качеството и тематиката на издаваната у нас научнофантастична литература и представяното изкуство. И с право обществеността гледа на тях с пренебрежение, счита ги за несериозни, за детинщини, недооценява тяхната популярност и влиянието им сред младежта, не вижда огромните възможности, които те крият за идеологическо въздействие и комунистическо възпитание. Изключително редки са

случаите на публикации на статии и анализи, посветени на евристиката и прогностиката, на теоретични разработки върху фантастичното изкуство. На практика младият човек и особено младият учен е лишен от необходимата за него духовна храна, която да провокира мисленето му и да стимулира творческото въображение за смели открития, за мащабни проекти, психически да го подготви за постиженията на научно-техническата революция на прага на XXI век.

За незадоволителното състояние на издателската политика в областта на научната фантастика у нас съществуват обективни и субективни причини, сред които могат да се посочат недостатъчната осведоменост и заинтересуваност на редакторите, необяснимата откъснатост на издателствата от движението по фантастика, евристика и прогностика, обединяващо най-активните читатели и ценители, липсата на специална издателска програма за развитието на научната фантастика. Но една от най-важните причини за цялостното ни изоставане в развитието на научната фантастика, евристика и прогностика е липсата на специализирано издание, посветено изключително на тази проблематика. Опитът на развитите в това отношение страни показва, че единствено специализираните научнофантастични списания и издания създават плодородна почва за процъфтяване на новите таланти, за развитие на националната фантастика, което е пряко свързано с проблема за национално самочувствие, за проекцията на нацията и на идеите за обществено-икономическо устройство в бъдещето. Само едно такова издание може да издигне критериите и авторитета на научнофантастичната литература и изкуство у нас.

„Нас, инженерите, в Космоса ни повика фантастиката. Без нея бихме излетели, но много по-късно!“ – заяви летецът космонавт на СССР Георгий Гречко. Сега, в условията на научно-техническата революция, пред социалистическата фантастика стои задачата да подготви нашия съвременник и особено младежта за бъдещето и което е най-важното – да формира у нашата младеж марксистко-ленински идеал за бъдещето. Както посочва другарят Тодор Живков във встъпителното си слово пред Февруарския пленум (1985 г.) на ЦК на БКП, „научно-техническата революция ще даде възможност на младите хора да изпитат нова гордост и нова радост от труда, с още по-голямо дръзновение да се борят за осъществяването на комунистическия идеал“.

БЕЛЕЖКА НА РЕДАКЦИЯТА

Като споделя изказаните в статията съображения и направените изводи, в „Работническо дело“ е на мнение, че сега, когато се обсъждат и чертаят перс-

пективите за бъдещото ни развитие, проблемите на литературата на мечтите и научно-техническия прогрес не бива да остават във от нашето внимание. Вестникът ще публикува най-добрите изяви на българските писатели фантасти, публицистика, критика и теория в областта на фантастиката, евристиката и прогностиката. Същевременно предлагаме на вниманието на:

1. ЦК на ДКМС – да укрепи организационното ръководство на движението на клубовете по фантастика, евристика и прогностика и създаде ново, специализирано издание по тези проблеми като списание на това движение.

2. Творческите съюзи – да учредят ежегодни награди за най-добро произведение в областта на научнофантастичната литература, кино, театър, музика и изобразително изкуство и да засилят грижите си за този жанр.

3. Сдружение „Българска книга и печат“ и издателствата със съдействието на движението на клубовете по фантастика, евристика и прогностика – да координират усилията си, за да се представи на нашата общественост най-доброто от световната фантастика. Специално внимание да се обърне на българската фантастика.

Интериорът на клуб „2001“ в Пловдив

И з т о ч н и к: вестник „Работническо дело“, брой 85/1986 г.

Всичко дотук бе публикувано в юбилейното издание „Измерения и модели“, излязло по повод 40-годишнината на клуба по фантастика, евристика и прогностика „Иван Ефремов“ през 2014 година.

Но иронията на историята ни поднесе поредната си изненада – в разсекретените наскоро досиета в областта на културата открихме следния документ, който хвърля светлина как наистина са ни следили и оценявали „службите“ по това време. Решихме, че фототипното възпроизвеждане дава най-добрата достоверност и представа за „стила и грамотността“ на доносниците:

Комисия за разкриване на документите
и за обявяване на принадлежност на български граждани
към Държавна сигурност
и разузнавателните служби на Българската народна армия
(КРДОПБГДСРСБНА)

ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ И БЪЛГАРСКАТА ИНТЕЛИГЕНЦИЯ

**НИВОТО НА КЛАСИФИКАЦИЯ
СЕ ПРЕМАХВА!**
КРДОПБГДСРСБНА
Дата.....20.....8
Правно основание: § 17 от ПЗР на ЗДРДОПБГДСРСБНА
Длъжност: секретар на КРДОПБГДСРСБНА

фа - ВВ

40

СТРОГО СЕКРЕТНО!

464

КРДОБГДСРСБНА
ДЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17
от ЗДРДОБГДСРСБНА

УПРАВЛЕНИЕ 06
ОТДЕЛ 02
ОТДЕЛЕНИЕ 02
Рег. № 17562 Екз. № 3
София, 31. X. 1984

СЪОБЩАВА: "А.И."
ПРИЕЛ: л-т Ас. Симеонов на
25.10.1984 г. на закрито

С В Е Д Е Н И Е

Dr. Simionov
31.10.84
ф. В. В.

ОТНОСНО: Дейността на клубовете по "Фантастика"

Мой приятел познава работата на клубовете за научна фантастика и прогностика от 7-8 години, гостувал на доста от тях /София, Пловдив, Варна, Шумен, Балчик и т.н./, участвувал във Фестивалите, сам ръководил клуб. Смятал, че като форма за организиране на младите хора в клубове по интереси те са сполучливо начинание и играели важна роля за разширяване на кръгозора, за формиране на мироглед, за засилване на интереса към науката /понякога към клубовете имало чисто научни секции/ и т.н. Те са разрастнали в мощно организирано движение, което печелело все повече привърженици и имало все по-многобройни изяви: собствени вестници и билетини, сборници, срещи и

дискусии. Клубовете приемали млади автори-фантасти, художници-фантасти, научни работници, много граждани от различни възрасти, но най-многобройна била групата на средношколците. Вече имало доста клубове към училищата, вузове, предприятия, научни институти и т.н. Всичко това било похвално. Съществували обаче доста проблеми в клубното движение, които или му пречат, или изкривяват дейността му. Те били следните:

1. В клубовете можело да членува всеки без никакви ограничения, нямало изисквания към членството. Тъй като често се дискутирали парливи научни проблеми /извънземни цивилизации, парапсихични възможности, неизследвани тайни на човешкия организъм, исторически загадки/, към клубовете се присламчвали и хора с нечисти или объркани възгледи: вярващи, мистици, дъновисти, дори някои психично болни. Те въздействували върху по-младите и изкривявали съзнанието им. На сбирка в клуба на Работниците от транспорта, която моя приятел ръководел, на тема "Бракът на бъдещето" непознат гражданин, дошъл за пръв и последен път, изнесъл отявлено религиозна проповед за християнския тип семейство /полово въздържание, отдаване на бога/, която се наложило приятеля да иронизира и възпре. В други клубове срещал хора, които вярват в спиритизма /наричали го "космическа сила"/, душевното възнасяне /"астрални връзки"/, ясновидството /"интроскопия"/, зодии те и т.н. Някои психично неуравновесени обърквали фантастичното четиво с реалността, приемали фантастичното допускане за факт и т.н.

Приателя предлагал: тъй като клубовете са младежки, в тях да членуват само хора на възраст до 35г., с необходимото образование и доказали по някакъв начин обществено-политическо съзнание.

2. За да се избегнели казаните по-горе неща, особено важна била ролята на клубните ръководства. Те сега се избирали от самите членове, което не винаги било удачно. Например един от ръководителите на клуба /градски в София бил Атанас Славов – човек без необходимия образователен ценз, често сменящ местоработата си и /според приятеля/ с нестабилизиран миоглед. Той имал волямо влияние върху членовете, което често използвал за собствените си интереси. Той бил причината клубът да се скара с авторитетния наш писател Любен Дилов и написал миогледно вредна статия срещу него. На Третия фестивал той изнесъл доклад в подигравателен тон срещу световноизвестния съветски писател Ал.Казанцев /наложило се личната намеса над-р Димитър Пеев/. Той разделял всички съпричастни на фантастиката хора на "наши" и "старци", с което на-насял неоправима вреда на движението. Настроил против себе си издатели, редактори, писатели и т.н.

Под негово влияние бил и Ивайло Рунев – мекушав и слабохарактерен човек, едва ли подходящ за поста си.

И на дълги места в ръководствата имало болезнено амбициозни хора, които пречели на работата. На приятеля не му било ясно защо избирането на клубни ръководства не се контролира от съответните комитети ва ДКМС,

а ако се контролира, защо се допускат случайни хора.

3. Не познавал в детайли международната дейност на клубовете. Знаел, че кореспондирали с клубове от различни страни, получавали издания /вестници, списания, книги/, канели гости частно или официално. На международни изяви пътували главно едни и същи хора /преди всичко ръководството на клуба в София/. На тези срещи нямало официални представители. Доста хора пътували частно, ако могат. Не смятал, че е удачно точно те да представят страната ни. На нито един международен конгрес или фестивал не е ходил автор на книги, изявен критик, издател, редактор и т.н. Ходели само любители. Доколкото знаел, пътуванията се уреждали от Мирослав Попов – Марат. Не знаел какъв точно е неговият пост, но чувал от тях, че той е техният "представител" в ЦК на ДКМС.

4. Клубът в София имал свои издания – два сборника с разкази, вестника ФЕП, пропагандни материали. Не знаел как и кой ги издава. На сборниците "Модел I" и II пишело само, че се издават от "комисията по фантастология" /?/. Нямало указан редактор, печатница, разрешение от Комитета по печата. Равнището на произведенията в сборниците /идейно и художествено/ било общо взето доста ниско.

5. Причините за някои неудачи в клубното движение можел да резюмира така:

А/. В началото клубовете възникнали като средица на приятелите на фантастиката и имали чисто любителска

/хобитска/* основа. С нарастването на авторитета на НФ у нас тези клубове ставали все повече и по-многобройни, но продължавали да остават на самотек, да се развиват стихийно. Съществуващият Координационен съвет бил от същите хора, нямал необходимата представителност, необходимите права и пълномощия, затова в този вид бил ненужен. Задължително трябвало да се създаде Национален съвет на клубовете по прогностика и фантастика към някоя обществена организация /напр. ДКМС/, който да координира цялостната работа: да избира ръководства, да следи за плановете за дейността, да организира националните мероприятия /фестивали, празници/, да представя страната ни на международни форуми. Ако това не станело движението нямало да има представителност, нашата страна нямало да има престиж в тази област, клубовете ще продължават да бъдат неконтролирани средища, в които разнородната маса ще бъде под влиянието на противоречиви и дори съмнителни /може би опасни/ идейни влияния.

Б/. Да се следи за морално-политическите и идейни качества на клубните ръководители по места, както и на членовете.

В/. Крайно наложително било движението у нас да има своя трибуна. Така, първо щял да бъде прекъснат потока от любителщина и идейно неизбистрени съчинения и, второ движението щяло да бъде сплотено. Едно издание /списание/ щяло да бъде мощно средство за агитация, пропаганда и организация в тази област, ще създава вкусове, ще формира

* Ето как доносникът е изобретил „хобитите“ у нас още през 1984 г. :-) (Бел. на съст.)

мироглед, ще влияе върху общественото мнение. Известно било, че печатното издание е мощно средство за политическо въздействие., затова не трябвало да остава в ръцете на аматьори. У нас имало подходящи авторитетни издатели. В противен случай амбициозни и агресивни млади автори, които нямали своя трубуна, щели да се насочат към издателска дейност извън закона, което не трябвало да се допуска.

"А.М."

СПРАВКА ЗА ЗАСЕЧЕНИТЕ ЛИЦА:

Атанас Славов, Ивайло Рунев, Мирослав Попов – засичат се за първи път в сведение на ДЛ.

ПОРЪЧЕНИЯ:

1. Да ни информари за подготовката на предстоящия национален фестивал на фантастите-любители, както и за чуждестранни граждани поканени да участвуват в него.

2. Да ни информира да сборниците "Модел 1 и 2" и в-к "ФЕП", кой ги издава, с каква цел, изложените в тях идейно-политически възгледи т.н.

МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Сда съдействието на СГУ ще бъде изяснена дейността на софийския клуб и издаваните печатни издания от него.

2. След изясняване състоянието на движението на фантастите-любители, ще бъде подготвена информация за

ЦК на ДКМС.

ЛЕЙТЕНАНТ:
/Ас. Симеонов/

Нап. в 3 екз.

№1 – ЛД 553

№2 – ДЛ "А.Д."

№3 – отдел 08

Изп. Симеонов

Нап. Л. Колева 15833

30.10.1984 год.

София

Не знам „кой не си е свършил работата“, но през следващите пет години не бяха забелязани сериозни опити за подмяна на ръководството, така че 1989 г. посрещнахме все същите „непроверени другари“ :-)

Атанас П. Славов

Тримата „засечени“ в доноса: (от ляво надясно) Славов, Рунев, Попов сред красивия интериор на клуба „Иван Ефремов“

*Известният писател и блогър Григор Гачев го нарича
„може би най-изключителният фен в България“**

Ивайло Рунев

НАЧАЛОТО

На първите книжарски щандове в освободена България бързо намира място и фантастичната книжнина. Както и следва да се очаква, началото е поставено с романите на Жул Верн. Малко след отпечатването на „Осемдесет дни около света“ в пловдивския вестник „Марица“ (от 1 януари 1880 година) романът излиза и като самостоятелно издание на „Христо Г. Данов“. С тази книга започва дългата вахта на Ж. Верн у нас. От неговите над 80 литературни творби (разбира се, не само фантастика и не само романи) на български език са преведени досега почти 50. Ненапрасно френският фантаст е любимец на редица поколения български читатели и влиза в десеторката от най-издаваните писатели у нас. А фантастичното в „Осемдесет дни около света“ не е броят на дните за пътешествието, които и тогава не са били непостижими, а самоосъзнаването на човека вече на равнището на фактор не единствено от национален, но и от планетарен мащаб. След тази книга, имаща функции и значение на манифест за цялостното творчество на Жул Верн, излизат в други градове и издателства някои от най-известните му романи – „Пет седмици в балон“, „Пътешествие до центъра на Земята“, „От Земята до Луната за 97 часа“ и „Около Луната“, „Доктор Окс“, „Двадесет хиляди левги под водата (Капитан Немо)“, „Село във въздуха“...

Неповторимата Жул-Вернова атмосфера на търсеция човешки дух е съзвучна на освободените от петвековните окови творчески заложби на българина. За тяхната изява обаче се изисква и определена социална обстановка; затова второто основно направление във фантастиката, социално-политическото, също намира благоприятна почва у нас. Дори ако сравним по количествени показатели тези две направления, се стига до извода, че, за разлика от много други страни, през тоя период в България се е ценял преди всичко социалният елемент във фантастичното допускане. Трябва да се каже, че българските издателства не са били благосклонни към другия колос на фантастиката, Хърбърт Уелс, чийто талант се изявява през тези години. Все пак неговото появяване на нашия книжен пазар е обещаващо: „Борба на световите“ излиза във

---

* Повече за Ивайло Рунев тук – <http://www.gatchev.info/blog/?p=2157>. (Б. съст.)

Великобритания през 1899 г., а в България през 1900 година; в 1911 г. у нас е отпечатан малък сборник с разкази – „Най-новият ускорител“; „Освободеният свят (Повест за човечеството)“ също е публикуван само година след излизането на оригинала. „Освободеният свят“ спада към групата на т.нар. пророчески романи на Х. Уелс. Те са насочени хронологично към близкото бъдеще, конкретно визират реализируеми събития, изявяват в по-чист вид аналитичните и прогностични възможности на Уелс писателя и политическите възгледи на Уелс теоретика. В този роман за пръв път в художествената литература се появява терминът „атомна бомба“, и то в съвременния смисъл на тези думи. В „Освободеният свят“ се разказва за откриването на атомната енергия, което води до световен конфликт. След изстребителна война пред оцелелите хора стои само един път – необходими са политически и социални промени, които да гарантират на света мир. Събитията засягат също така балканските земи и народи.

В годините на Първата световна война у нас излиза на брошури и още една прогностична книга от този тип – „Адската война“ на френския автор Пол Жифар. 179-те илюстрации на книгата дават добра визуална представа за „постиженията“ на научно-техническия прогрес във военната област. Безспорно обикновеният среден европейец е трябвало да бъде предупреден за идващите масови кланици, но колко различни са подходът и изводите за бъдещото социално развитие при двамата автори – впрочем заради това единият е известен и досега, а пък името на другият тъне в забравата. Още едно потвърждение, че описанията на научно-техническите постижения във фантастиката не трябва да са самоцелни, а вплетени в тъканта на действието или размисъла.

Един друг автор, вече позабравен от любителите на фантастиката, е бил най-известният социален фантаст от края на миналия и началото на този век. Едуард Белами е американски писател и икономист, който през 1888 година публикува известния утопичен роман „Поглед назад. (След 100 години)“. В него се описва мирната еволюция на капитализма в социализъм. Книгата веднага става бестселър в Америка и дава тласък за организирането на клубове, имащи за цел претворяване в реалност на идеите, заложените в нея. Тя бързо е преведена на основните езици в Европа. У нас с нея се запознават чрез руския ѝ превод. По искане на членове на БСП тя е преведена и издадена на български език през 1892 г. В социалистическите дружинки, както свидетелства К. Т. Бозвелиев, първият ѝ преводач, книгата е посрещната с възторг и е обект на оживени дискусии. Още по-удивителна е историята с побългаряването ѝ. През 1900 година излиза книга с дългото и пространно заглавие „Настояще-

то, разгледано от потомството ни и надничане в напредъка на бъдещето. С превод и подражание от 415-то издание на първообразното *Looking Backward* от Едуард Белами. Побългарил Илия С. Йовчев**. Въпросният Йовчев в предговора на книгата, след анализ на икономическата и социална криза в света и в частност в България, посочва рецептата на Белами като единствен вариант за излизане от това положение. Йовчев получава личното позволение на автора да преведе романа „Поглед назад“, като го приспособи към местните условия и изисквания, така че основната идея да стане по-леко разбираема за българския читател. Това разрешение показва, че Белами е ценял не толкова художествената, колкото научно-дидактичната стойност на творбата си.

Сюжетният скелет на оригинала е запазен – след вековен летаргичен сън героят се пробужда в 2000-та година. В серия от класическите за този тип утопии диалози се описва обществено-политическото устройство на света, разглеждат се миналото и пътят на еволюцията. Родният адаптор, използвайки този сюжет, го обогатява с детайли, разбираеми за съвременниците му в отечеството, а на места дори го изменя. Героят, българинът Златко Бояров, попада в красивата, озеленена, без димящи фабрични комини София от 2000-та година. Проблемът за всеобщото равенство между хората и правото им на труд е решен както в американския оригинал. Естествено България се присъединява по-късно към международната политическа и икономическа организация – Световния индустриален съвет, тъй като страната има специфичен път на развитие в сравнение с напредналите държави. По различен начин спрямо оригинала са разгледани някои проблеми на религията, брака, средното и висше образование, служебната квалификация и кариера, опазването на вътрешния ред в държавата, а въпросите за унаследяването и мястото на жената в живота са представени съвсем противоположно на американския вариант. Ценни от историко-социална страна са разсъжденията на

** *Бележка от alexandrit*. Някои познавачи на жанра смятат, че тъкмо Илия С. Йовчев с неговия побългарен роман (1900) е първият ни писател фантаст. Други посочват за такъв патриарха Иван Вазов – заради поемата му „В царството на самодивите“ (1884) и доста популярния му, многократно препечатван разказ „Последният ден на XX век“ (1899). Още по други познавачи лобират, че първият наш фантаст е Иван Гологанов – в ролята му на мистифицирал прочутата „Веда словена: Български народни песни от предисторическата и предхристиянската епоха“, чийто том 1 излиза през 1874-та. И накрая, но всъщност в самото начало по време, се явява четвъртият претендент „за короната“ – Димитър Емануилов Шишманов, издал през 1871 година своята фантазия в три действия „Добродетел и злоба“... Явно темата за първите бг фантасти е твърде богата и очаква наистина вещи пера, които да я изследват, анализират и опишат на ползу роду. (12.II.2019 г.)

автора за изравняване на града и селото у нас, за ролята и значението на българските културни и научни творци в света, за премахването на монархията и за българската „нова аристокрация“, и т.н. Българският вариант е наполовина по-обширен от американския, вметнати са типични нашенски изрази и пословици, цитирани са български статии и литературни произведения (например „Песен на паричката ми“ от П. Р. Славейков) и реминисценции от местните политически събития и злободневни теми. Фактически налице е произведение, отличаващо се от оригинала дотолкова, че следва да се говори за нов роман, първия ни български утопичен роман.

Книгата на Белами поражда както подражания, така и контрапроизведения. Към първите спадат „3000-та година“ на италианския автор Паоло Мантегаца, а към вторите „Поглед в бъдещето“ на американския писател Ричард Михаелис. Към антиутопичните варианти на социалистическия път за развитие на обществото не остава безучастен и добре известният у нас Джером К. Джером – краткият му разказ „Нова утопия“ е колкото злъчна, толкова и политически неграмотна работа.

Пак тогава, в началото на века, излиза на български език и друга известна утопия – „Новини от никъде“ на английския писател и художник Уилям Морис. Според тази книга преходът от капитализма към социализма и комунизма ще мине през етапа на гражданската война. Значително по-революционни са и измененията: частната собственост е силно ограничена, постигнати са хармонични човешки отношения, държавната власт и обществената принуда са премахнати. Според У. Морис машинната цивилизация е извращение на капиталистическото общество и бъдещето принадлежи на пасторалния начин на живот. Основният поминък на населението е селскостопанското производство (дори и зданието на британския парламент е превърнато в склад за торове, „за да може това здание, което години наред е било място на безплодни разговори и обещания, да послужи на плодородието“). Силно са развити художествените занаяти и въобще изкуството е на висока почит, превърнато в дълг на всеки гражданин. Тази утопична книга, излязла у нас в 1907 година, е първи номер от „Литературно-научна библиотека“, редактирана от Г. Бакалов.

От известните фантасти, печатани в България през същия период, трябва да се отбележи френският астроном и популяризатор Камий Фламарион. Неговите книги – „Една комета“, „Лумен“, „Стелла“ и др. – дават панорама на тогавашните астрономични знания и показват разбиранията на автора за множествеността на разумните светове във Вселената. Вероятно К. Фламарион е първият учен, предложил тезата за живот на базата на елемента силиций, както и други оригинални хипотези. Българският читател е имал възможността да се запознае и с класическата фантастич-

Ивайло Рунев в клуба

на новела на Робърт Стивънсън „Доктор Джекил и мистър Хайд“.

Дебютират и представители на други нации. Повестта на руския фантаст Л. Б. Афанасиев „Пътуване на Марс“ за времето си е била една от най-сполучливите в света космическо-социални фантастични творби. Основната ѝ тема е проблемът за намеса или ненамеса в развитието на чуждопланетна цивилизация. Интернационален екипаж открива на планетата Марс феодален строй, запазил черти и от първобитнообщинния. Хората предават безвъзмездно знанията и уменията си на местните жители. На Марс започват да се развиват модерно земеделие, промишлено производство и транспорт. Но с течение на времето доброто, донесено от Земята, се превръща в зло, техниката води до нарастване на имуществените различия, заражда се капитализъм с присъщото му изостряне на обществените отношения и покаяване на нравите.

Друг автор е унгарецът Мор Йокай, написал около 100 романа и повести, от които почти двадесет с фантастични елементи. У нас е преведен само един от тях, „Двадесет хиляди години под ледовете“ – екзотични приключения в затрупан под ледовете свят, разположен близо до Северния полюс. По сюжет и романтичност на това произведение прилича повестта „Атлантида“, по-късно излязла под названието „Кристалният дворец на морското дъно“. Неин създател е французинът Андре Лори, който е известен като съавтор на Жул Верн. Както личи от заглавието, действието се развива в подводната столица на легендарния континент, съхранила образци от високата култура на атлантиде.

Първите четиридесет години от столетната история на книгоиздаването в България след Освобождението (периодът 1880–1920 година) могат да бъдат сумирани в областта на фантастиката със скромните цифри от около 50 книги от двадесет автори, с общ тираж малко над 60 хиляди екземпляра. Ако подходим само с количествени критерии, ще получим неутешителни изводи – това е равностойно на издаваното сега у нас за две години, а пък общият тираж съответства на този за една само книга от библиотека „Галактика“. Направеният преглед дотук обаче показва, че българският читател е получил в повечето от случаите не книги еднодневки, а произведения, поставили фундамента на съвременната научна фантастика.

От източника: Фантастика 1. Сборник за научна фантастика и прогностика. – София: Народна младеж, 1985.

Петър Кърджилов

Продължителят на „ФЕП“

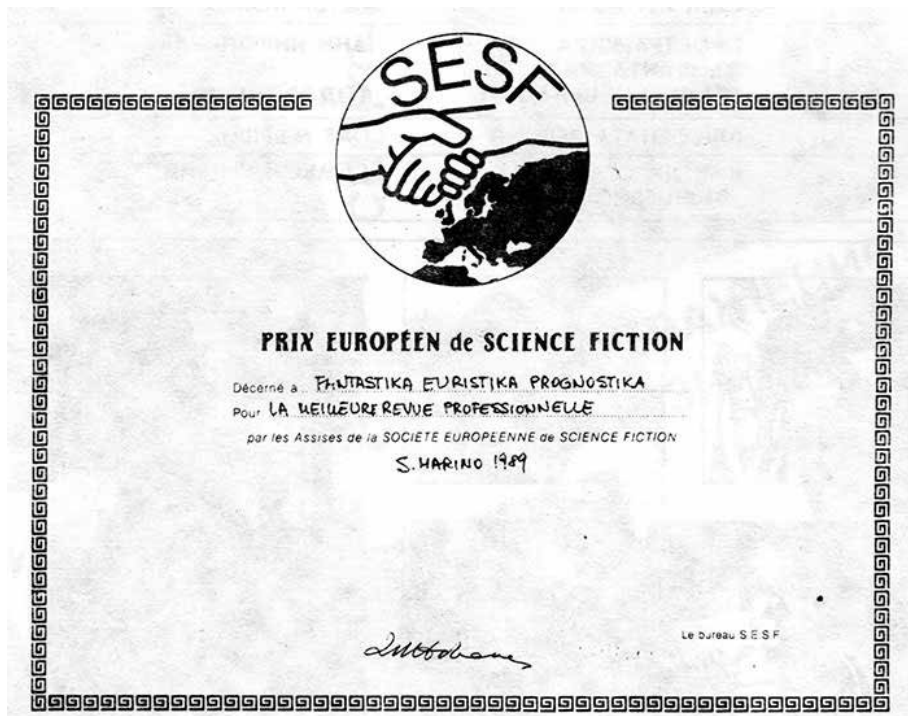
**Сп. Фантастика (1991) и неговото лугане
по трънливите друмища на онова „време разделно“**

През пролетта на 1988 г., превъплъщавайки се в ролята на баскетболна „звезда“ от NBA в двора на кварталното училище, скъсах ахилесово сухожилие, претърпах операция и полежах около седмица в ИСУЛ. При едно от посещенията си в болницата моят приятел Велко Милоев донесе току-що излезлия първи брой на сп. *ФЕП – Фантастика, евристика, прогностика*. Беше краят на април или началото на май. Зарадвах се на подаръка като дете. Знаех колко нерви бяха хвърлени, колко черен труд бе положен от неколцина ентузиаста, сред които Атанас П. Славов и Александър Карапанчев, колко бюрократични бариери бяха преодолені, докато се стигне дотук... Защото бях присъствал поне на три „прелиминарни“ (предварителни) разговора по темата, проведени в Клуба на журналистите между Ненко Сейменлийски („идеолога“ на изданието и негов пръв заместник-главен редактор) и писателя Агоп Мелконян (и двамата вече покойници, за съжаление), който по това време беше истински арбитер елантиарум (*arbiter elegantiarum*) в света на родната фантастика – и като автор на изящна словесност, и като популяризатор на този „странен“ литературен жанр, и като „законодател“ на добрия вкус и почтените нрави в него...

Не крия, че през целия тоя „подготвителен период“ много ми се искаше да бъда един от щастливците, които щяха да списват бъдещото специализирано издание. Помазани не толкова от Случайността и Providението, колкото подбрани съгласно неумолимите критерии на тогавашното „развито социалистическо общество“. Едно от тези изисквания бе членството в БКП (Българската комунистическа партия). Нито Агоп Мелконян, нито Велко Милоев, нито моя милост отговаряхме на това и необходимо, и напълно достатъчно условие*. Нещо повече – и тримата се изживяхме като „дисиденти“. Доколко бяхме такива – друг въпрос... Апропо – непокриването на този „норматив“ бе основната причина

---

* В интерес на истината – художникът Пламен Аврамов и журналистът Александър Карапанчев бяха назначени на щат във „ФЕП“, без да бъдат партийни членове. Явно тогава са важели и някакви други критерии (например образователни и професионални). – *Б. съст.*

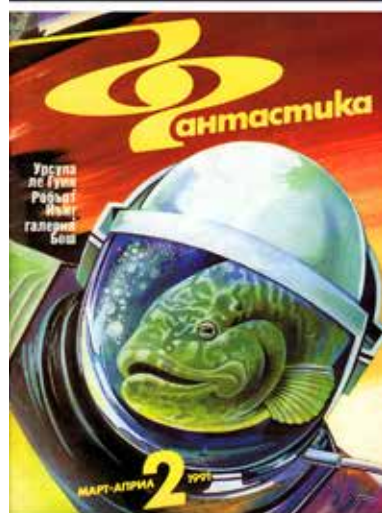
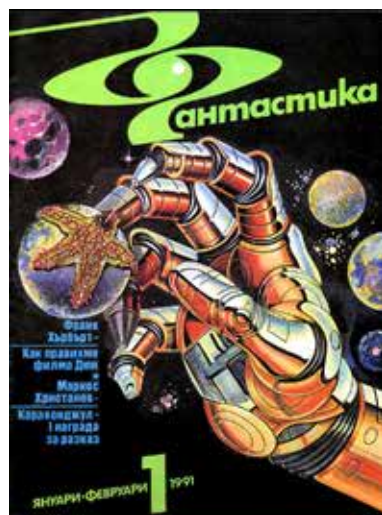

и Атанас П. Славов да изпадне зад „редакторския борд“ на *ФЕП*. За да приключи с „излишното политизиране“ (вече позабравен, ала изключително популярен по онова време парламентарен лаф), ще припомня, че научната фантастика (това бе официалното дефиниране на жанра) се възприемаше от тогавашните комунистически „културтрегери“ като нещо, присъщо на и специфично само за „западната масова култура“, нещо чуждо, привнесено отвън. Нещо „бамбашка“, нещо неясно и тъкмо затова – особено опасно! Нещо упадъчно, буржоазно, капиталистическо, империалистическо, идеологически сбъркано – защото фантастиката се опитваше да надникне в бъдещето, а то (и децата го знаеха) щеше да бъде светло и безгрижно, но най-вече – комунистическо!

Идното обаче се оказа малко по-иначе. Дойде 10 ноември 1989, сетне бурното лято на 1990 – на 10 юни се проведе парламентарни избори. Уж бяха първите свободни, уж първите демократични (след „демантирането“ на „тоталитарната система“), уж многопартийни (след смъкването на еднопартийния режим), а резултатите от тях и до ден днешен нигде не са официално оповестени!? Затова пък духаше „вятърът на промяната“ и аз реших да се възползвам от този факт – в края на месеца заминах със семейството ми за град Хараре, за да гостуваме на приятели, работещи като инженери в Зимбабве. За първи път прекрачих „желязната завеса“, ограждала близо половин век социалистическия концлагер. А вече бях на

39 навършени години. След двуседмичен екскурзионен престой в Южна Африка се завърнах в татковината. И тогава срещнах Румен Иванчев, главния редактор на *ФЕП* от деня на основаването му – на една централна софийска улица (за съжаление, не си спомням точно коя), без предварителна уговорка, съвсем случайно. Марксистко-ленинската философия обаче уверява, че „случайността е продукт на необходимостта“. В случая иронизираната от мене марксистко-ленинска философия се оказва абсолютно права – Румен имаше необходимост от някой, който да го замести в списанието. И ми предложи този някой да бъда аз. Защо аз? Не ми обясни. Но пък ми изложи накратко своите съображения – покрай неговата съпруга му се налагало да замине спешно за чужбина, където навярно щял да прекара по-дълго време, искал да остави изданието в добри ръце, сетил се за мен, защото ми имал доверие, даже ме бил търсил по телефона, докато аз съм си развявал байрака из африканската савана (наричана буш)...

Бях поласкан. Завършил съм специалността кинознание в тогавашния ВИТИЗ „Кръстю Сарафов“ (днешната НАТФИЗ), бях навъртял десетгодишен стаж (1980–1990) като редактор в Българската национална филмотека (БНФ), от началото на 80-те години се изявявах в областта на фантастиката – имах публикувани двадесетина разказа, няколко спечелени награди на литературни конкурси, пишех за фантастичното кино, през октомври 1987 излезе първата ми книга с фантастични разкази и новели „Орбитата на Сизиф“... Навярно тази „визитка“ бе аргументирала избора на Румен Иванчев, отношенията

ми с когото винаги са били коректно-професионални, но никога приятелски. Ето защо приех без колебание неговото предложение, колкото и неочаквано да бе то за мене, напуснах набързо БНФ, където бяха преминали десетте най-хубави години от моя живот, и започнах работа във *ФЕП*. От 1 септември 1990. С два пъти по-голяма заплата – във филмотеката тя бе 200 лева...

Много скоро пролича, че споменатият актив, натрупан от мен през годините, бе абсолютно недостатъчен, за да се чувствам комфортно на новото поприще. Оказа се, че нямам никакъв опит: нито коректорски, нито редакторски, нито издателски, да не говорим за „управленски“ или „мениджърски“ (както му викат сега). Екипът на списанието също не прашеше от професионална зрялост – месеци преди назначаването ми Румен Иванчев се бе разделил с първоначалния редакторски тим, заменяйки опитните „състезатели“ с „дебютанти“ (като мене). Редакторка беше Нина Ненова, която впоследствие публикува три романа и два сборника и най-неочаквано „замлъкна“; коректорка – Майя Василева, изключително фин и етичен човек; художник – Любомир Михайлов, който отговаряше за оформлението на изданието, а връзката с печатницата осъществяваше техническият редактор Антон Кушовалиев.

За по-младите ще припомня, че в края на 90-те години на миналия век дигиталната „революция“ все още не бе избухнала с пълна сила в България, електронната технология не бе превзела изцяло полиграфическия занаят, компютрите рядко се използваша в предпечатната подготовка. Текстът (включително и този на заглавията) на всяка книга и всяко периодично издание се набираше с помощта на специални пишещи машини, които го нанасяха върху фотохартия. Тя се разрязваше на наборни полета или колони и залепваше ръчно върху картони, където се оставяха празни места за снимките или рисунките, които пък се отпечатваха посредством клишетата. Така, страница по страница, се изготвяше прототипът на съответната книга, списание или вестник. Макетът се заснемаше с фотоапарат, чиито плаки се проявяваха и чак тогава отиваха в печатниците... Трябва да призная, че Любомир Михайлов се справяше отлично с този капризен процес, като дори смогваше да поеме художественото оформление на всеки брой – корици, илюстрации, ошрифтяване...

Редакцията на *ФЕП* тогава се помещаваше в три тавански стаички от сградата на ЦК на ДКМС (Димитровски комунистически младежки съюз), прекръстил се в края на февруари 1990 г. на БДМ (Българска демократична младеж). Адресът – бул. „Александър Стамболийски“ (днес ул. „Съборна“) № 11. През есента на 1990 вече се усещаше настъпващата криза, разразила се с пълна сила през зимата, наречена гальовно

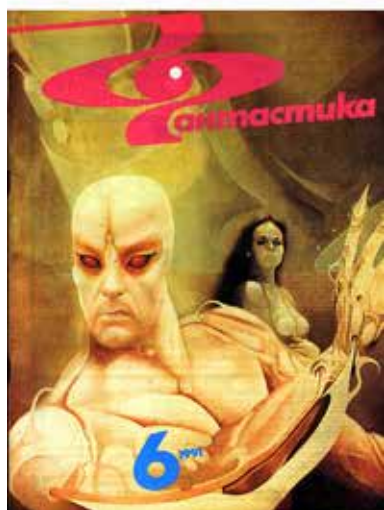
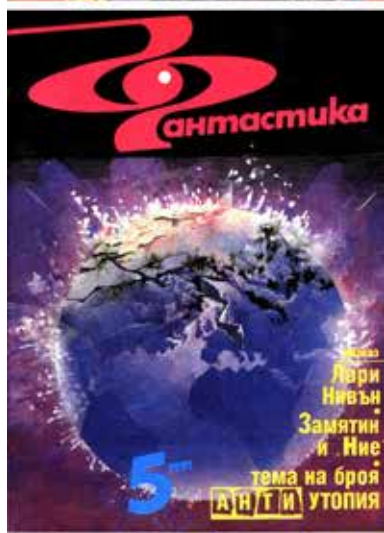
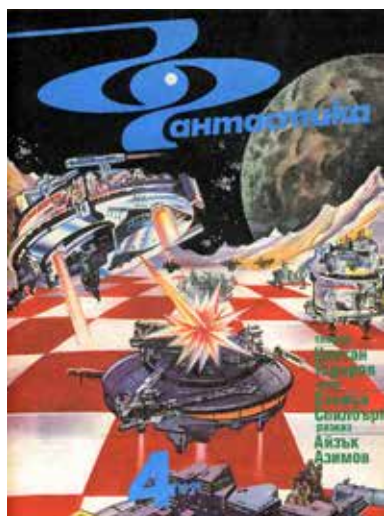

„Луканова“ (по името на Андрей Луканов, тогавашния министър-председател на България). От тоалетните почнаха да изчезват сапунчетата и рулата с тоалетна хартия, след което зареждането престана. Цената на дефицитната печатарска хартия пък скачаше от ден на ден, печатниците също вдигаха мизата... Държавната РЕП („Разпространение на печата“), най-старата дистрибуторна фирма у нас, се разпаднаше. От своя страна ние също повишихме цената на списанието, която в края на 1990 бе вече 2 лева. Без особен ефект – читателският отлив не само бе започнал, той вече бе станал необратим. Личеше по абонамента, набран за 1991. На никой не му беше до фантастика – решаваше се съдбата на България. Безразличните към нея пък емигрираха – вярно е, че тогава софийското летище имаше само един терминал, но той бе задръстен... Предимно от млади и високообразовани люде – повечето от които бяха дългогодишни почитатели на жанра, интелигентни „консуматори“ на неговите творби, потенциални абонати на нашето списание... И нищо не можеше да ги спре – беше настъпило „време разделно“!

Замина и Румен Иванчев (разбра се – за Италия). Когато това стана, проблемите се стовариха върху крехките ми плещи. Почнах да го замествам като „главен редактор“, но не бях „главен“ на никого. Водех се „заместник-главен редактор“, обаче не замествах никого. По-скоро бях „отговорен редактор“ – отговарях за всичко. Като такъв си спомням, че се срещнах веднъж с Иван Атанасов, секретаря на БДМ. Един-единствен разговор имах и с Атанас Мерджанов, който отговаряше за изданията. И двамата бяха извънредно любезни, по комсомолски загрижени, осъзнаваха трудностите, но си личеше, че списанието им беше най-последната грижа. От друга страна, тяхната абсолютна незаинтересованост ми развързваше ръцете за самостоятелни действия...

Така дойде краят на 1990, която мина някак „по инерция“ – имаше си материали, натрупани преди моето идване, които постепенно виждаха бял свят... Продължи отпечатването на фундаменталната библиография „Фантастиката в България“, чийто съставител бе Ивайло Рунев. Продължиха представянията (било с разказ, интервю, творчески портрет или само с биографични данни) на писателите: Джон Толкин, Рей Бредбъри, Айзък Азимов, Стивън Кинг, Алвин Тофлър, Карлос Кастанеда, Иън Макдоналд, Ерик Симон... Продължи и прегледът на читателските разкази, осъществяван от литературните критици Огнян Сапарев и Стефан Стоев...

Ще ми се да подчертая, че през тези първи „самостоятелни“ дни имах безусловната подкрепа на всички колеги от редакцията. Неоценима помощ ми оказаха (за това си давам сметка чак днес) приятелите Агоп Мелконян и Велко Милоев – като „консултанти по художествено-твор-

ческите въпроси“, Виолета Чушкова, Емануел Икономов и Хари Аничкин – като преводачи от английски език. Съветвах се често и с големия наш писател фантаст Любен Дилов, чиято отзивчивост няма да забравя, докато съм жив. Няма да забравя и друго – той нито веднъж не осъществи някаква (па макар и минимална) намеса в делата на редакцията, никога не си позволи да коментира качествата или недостатъците на някой от нейните членове, през ум дори не му мина идеята да се възползва от „привилегированото“ си положение на „вещо лице“! А можеше...

В търсене на изход от трудната финансова (преди всичко) ситуация, след многобройни консултации, среднощни разговори и разгорещени спорове, реших да променя „концепцията“ на изданието. За да бъде разбран, ще си позволя кратко отклонение – не толкова „лирическо“, колкото „психоаналитично“. Никога не съм бил бунтар, още по-малко революционер. Имам се за типичен българин (констатация, с която не бих желал да обидя нито един сънародник) – търпелив, конформист по дух, консервативен, а то ще рече – върл противник на всякакви промени. Но очевидно в живота на всеки индивид, на всеки народ, на всяка държава се появява (едва ли от нищото) необходимостта от поврат. *ФЕП* бе замислен като списание за фантастична литература, като територия на волния людски дух. За да се мине през „иглените уши“ на цензурата обаче, към Ф-то бе добавено Е-то (евристика), че и П-то (прогностика). „Алабализми“, чието значение и днес не ми е напълно ясно. Разумен, ала лицемерен ход, адекватен на неразумното и лицемерно време. Така се

получи едно комсомолско издание, което трябваше нещо да пропагандира. Така се роди кентавър, Франкенщайн – чудовище с тяло, съчленено от изкуство, наука и псевдонаука. Впоследствие, по стечение на редица обстоятелства и най-вече като резултат от безразсъдна „кадрова политика“, по страниците на списанието нахлуха и трайно се настаниха текстове, рожба на паранаучни „изследвания“ и квазинаучни „проучвания“, съмнителни истории за „феномени“, екстрасенси, полтъргаисти и „дела на тъмнината“... Табутата, действали ефикасно десетилетия наред, бяха взривени от палавия дух на демокрацията, портите към „сумрачната зона“ бяха широко разтворени, темата – изключително популярна, модерна и доходоносна. Но ведно с това бе премината границата на добрия вкус, а и тази на здравия разум...

Ето защо реших да „отърся“ списанието от всичко, което смятах за излишно, глупаво, недостойно и даже неморално – голяма част от читателите ни все пак бяха деца! Още повече че вече нямаше нужда някой да бъде заблуждаван. Затова реших да превърна *ФЕП* в литературно списание, в издание за фантастична ЛИТЕРАТУРА – истинска, високохудожествена, дори елитарна. Като си давах сметка, че темелите на жанра, положени още при неговото сътворяване, са били оразмерявани със значително по-широк аршин, че в тях редом с тежките крайгълни камъни бяха вградени по-дребните скални късове на приказното, митологичното, фантазното, на развлекателното четиво, удивителната история, остросюжетния разказ... Че термините литература и белетристика (*belles lettres* – изящна словесност) невинаги са равнозначни, че понякога литературата бива повърхностна и леконравна, „сладникава“ и „лесносмилаема“ – гълтаща се на един дъх, често дори „жълтееща“ на цвят...

Новата „концепция“ изискваше както ново оформление – художникът Любомир Михайлов се справи отлично с тази задача, така и ново наименование на изданието. Трудно решение, но го взех. *ФЕП* стана „Фантастика“ – списание за фантастична литература. За да уважим традицията, а и да подчертаем приемствеността, съхранихме Ф-то – първата буква от старата абревиатура. Най-ранната реклама за сп. „Фантастика“ се появи в брой № 5/1990 – тя изрично обръщаше внимание на факта, че новото издание е продължител на *ФЕП*. В следващия брой (№ 1/1991) излезе уводната статия „Сбогом, „ФЕП“, на добър час, „Фантастика“ – „програмният манифест“ на нашето ново издание, чийто автор бях аз.

Една от първоначалните идеи, свързана с промяната, предвиждаше превръщането на редакцията на списанието в средище на писателите фантасти, в своеобразен интелектуален център. В това начинание, признавам, не успях. Но то бе успешно материализирано след години

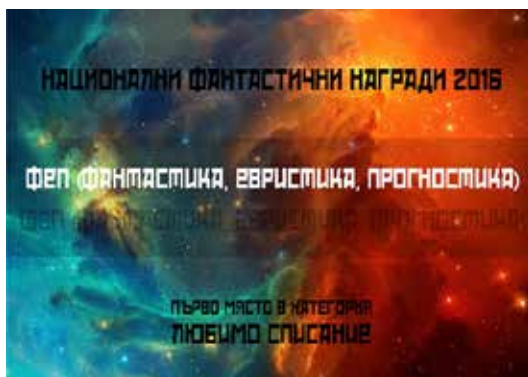
от Агоп Мелконян, когато в периода 1999–2002 той издаваше сп. „Зона F“. Затова пък български автори шестваха волно със свои разкази върху 32-те страници на сп. „Фантастика“, макар и в протежение само на една година: Алек Попов (тогава все още студент) – „Вятърът“, Велко Милоев – „Трудно обяснимото убийство на Тус Журнал“, Любомир Николов – „Лекарство против мързел“, Янчо Чолаков – „Умората Сюзерен“, Иван Серафимов – „Никой не забелязва как започват да пожълтяват листата наесен...“, Христо Пошаков – „Невероятна история“, Любомир Чолаков – „Границата на светлината“, Добрин Дерелиев – „Пътища“, Константин Тилев – „Кръчмата „При стария телескоп“, Маркос Христанов – „Кара-конджул“, Елисавета Танева – „Къщи с феи“, Димитър Великов – „Рулетката на живота“, Теодор Бочев – „Писалката“, Ангел Грозданов – „Гости“ и „Морето на безброй бутилки“, Пламен Павлов – „Дарът на истината“...

Родната литературна критика също намери свое кътче в списанието. Ще спомена само сериозното изследване на Петър Колев „Френската фантастика от втората половина на XX век“ (4/1991), задълбочения анализ на Людмила Стоянова „В кривото огледало на антиутопията“ (6/1991) и съвместния труд на Росица Панайотова и Светослав Николов „Антиутопия. Замятин, ледоразбивачът“ (5/1991). Гръмна и „тежката артилерия“ в лицето на нашия сънародник Цветан Тодоров (1939–2017), прекарал по-голямата част от живота си във Франция – „Въведение във фантастичната литература. Определение на фантастичното“ (4/1991 и 5/1991).

Представени със свои творби (предимно в рубриката „Автори и книги“) бяха някои от звездите на световната фантастика – писателите Урсула Ле Гуин, Франк Хърбърт, Робърт Шекли, Борис Стругацки, Брус Сърлинг, Лари Нивън... Ала хитът на годината бе брилянтното есе „Къде се намира Бразилия“ (1/1991) на Салман Рушди, вдъхновено от филма „Бразилия“ на американския кинорежисьор Тери Гилиъм – една от малкото, преведени на български език, творби на великия британски писател от индийски произход. Само заради това си заслужаваше да отдам година и половина от моя живот на списанието.

През 1991 „патентовахме“ и друго „нововъведение“, което без капка свян „заимствахме“ от унгарското сп. „Галактика“ (1972–1995), продавало през най-добрите си години по 94 000 копия от всеки свой брой! Та, следвайки светлия маджарски пример, решихме разказите (а и отделни статии) във всеки брой на сп. „Фантастика“ да се илюстрират от един-единствен художник. Български, естествено. Щото „кражбите на интелектуална собственост“ по онова време ставаха все по-трудни. В обществото се заговори (макар и плахо в началото) за някакво си „авторско право“ и дори дълбоко нецивилизованата в това отношение наша

татковина бе принудена да се съобразява с международните изисквания в тази специфична област. Така шестте книжки, излезли през годината, бяха „изографисани“ последователно от Анри Кулев – и до днес помня как със сълзи на очи го умолявах да приеме „офертата“, Николай Пекарев, Марио Вътков, Алла Георгиева, Николай Цачев и Мъгърдич Касапян. Този похват, от една страна, унифицираше броя, но, от друга, му придаваше неповторим „авторски стил“.

Успоредно със съвременния рѳден графичен поток „течеше“ рубриката „Галерия“, вешо водена от художника Калин Николов, който успя да запознае читателите на списанието с творческите биографии на неколцина свои колеги, възвеличавани като класици: Хуан Миро, Йеронимус Бош, Джорджо де Кирико, Жорж Папазов, Андрей Константинович Соколов и Джим Бърнс.

Успоредно със съвременния рѳден графичен поток „течеше“ рубриката „Галерия“, вешо водена от художника Калин Николов, който успя да запознае читателите на списанието с творческите биографии на неколцина свои колеги, възвеличавани като класици: Хуан Миро, Йеронимус Бош, Джорджо де Кирико, Жорж Папазов, Андрей Константинович Соколов и Джим Бърнс.

Въпреки усилията на „малкия, ала сплотен колектив“, списващ, редактиращ и издаващ сп. „Фантастика“, нещата отиваха към своя логичен (за времето си) завършек. Въпреки отчаяните „плонжове“, единият от които бе смяната на печатницата – отказвайки се от услугите на врачанската „Полипринт“, приехме условията на полиграфичната база на „Балканкар“ в София, ситуацията не се подобряваше. Още през лятото служителките в касата на издателство „Народна младеж“, откъдето получавяхме нашите заплати, ни предупредиха, че най-вероятно последното плащане ще бъде през септември. Дали работехме някой и друг месец на ангария, не помня, но съм сигурен, че изпълнихме трудовите си задължения към работодателя – издателство „Народна младеж“, като през месец ноември отпечатахме последния брой (№ 6) на сп. „Фантастика“. Чийто тираж тогава бе 7000 (останал постоянен през цялото време след „преименуването“), а цената – вече 4 лева.

Всъщност предизвестеният край на „Фантастика“ бе идентичен с този на всички останали периодични издания, публикуващи фантастична литература: по същото време, след повече от 20-годишно съществуване, си отиде изключително популярният седмичен в. „Орбита“, към края на 1988 сп. „Наука и техника за младежта“ се „вля“ в сп. „Космос“, просъществувало от своя страна до 1992, през която отпечата едва три броя... Така Провидението ме натовари не само с мисията на „прекръстител“,

но и с тази на „ликвидатор“ на първото и единствено за момента списание, специализирано в областта на фантастиката. Отреди ми, може би несправедливо, неблагодарна, отрицателна, мрачна роля... Ала и тогава, и сега приемам нещата философски, стоически, примиренчески. Както казват старите хора – каквото е било писано да стане, ще стане. По това време губеха своята работа десетки, стотици хиляди българи. Но пък изгряваше ерата на „първоначалното натрупване на капитала“, която отваряше нови работни места, нови възможности...

За мене такава се откри в края на толкоз често споменаваната 1991 година, когато семейство Галина и Звезден Златареви ме поканиха да работя за тях. Те току-що бяха основали „Златното пате“ – първото частно издателство за детска литература, и тъй като за такава смятаха фантастиката, бяха решили освен детски книжки да издават и списание. Приех предложението и с тяхна помощ положих основите на сп. „Фантастични истории“. Но туй, както би казал поетът, е една друга, ама съвсем друга история – нефантастична при това...

100 + 20 години от рождението на писателя

„Уважаеми дами и господа, БАН ме подведе жестоко!“ – така ли трябва да извикам в този случай?... Вече бях прочел сборника *Игра на сенките* и чрез него бях открил за себе си интересния диабололист Владимир Полянов. В някогашния телефонен указател на София намерих стационарния му номер плюс адреса, след което позвъних... По-нататък имах няколко срещи със създателя на „Черният дом“, „Смърт“ и „Ерих Райтерер“ – *страшните разкази, моите най-любими разкази*, както той сам ги определя в едно свое интервю от 1935 година.

Полянов ме посрещаше в малкия си изящен апартамент, разположен в кооперация недалеч от хотел -Плиска-. По стените висяха картини на прочути родни художници; винаги черпеше с хубави бонбони и чаша качествен коняк – за повечко искри в очите. За съжаление, вече недочуваше, та от време на време леко ме подсещаше: „Говорете по-високо, моля“. Бе стилоно облечен и спокоен, съсредоточен в диалога, истински аристократ на духа... Беше научил за критичната пиеса на Радичков „Образ и подобие“, която аз хванах в броя на списание *Съвременник*, още докато го имаше в продажба, и му го занесох за прочит.

Без превземки се съгласи да направим малък новогодишен разговор, който сега препубликувам, без да пипна нито една буква в него:

ОЧАРОВАТЕЛНОТО ТАЙНСТВО НА ПРЕХОДА

Днес Владимир ПОЛЯНОВ е между най-възрастните дейци на българската култура.

Известен белетрист с 50 книги, към когото напоследък се възвръща читателският интерес, той е служил тридесет години и на друга муза – като режисьор поставя над 80 наши и чуждестранни пиеси в най-добрите театри на родината ни, сам е автор на драми и комедии.

В навечерието на празника го помолихме за кратко интервю и писателят ни прие в своя дом, обърнат към пъстрия автомобилен поток по булевард „Ленин“.

– *Макар да карате 88-ата си година, Вие не страдате от липса на жизненост. Ще ни разкриете ли Вашата рецепта за творческо и житейско дълголетие?*

– Никаква рецепта нямам! – отговаря без колебание Полянов. – Позволявал съм си кажи-речи всичко. И съм пил, и сух режим съм пазил. На ядене обаче всякога съм бил песелив. А ако все пак става дума за девиз, ще припомня един израз от класическата немска литература: „Зачеркни и нататък отмини“.

Гледал съм мъките и терзанията да не се засаждат много-много в сърцето ми. Това е.

Пиша почти всяка сутрин. Очаквам през 1987 година да излезе втората част от мемоарите ми за писатели и литературни събития „Срещи по дългия път“. За Издателството на БЗНС подготвям „В кипежа. Роман за една преломна епоха“. Посветен е на годините 1905–1945.

– *Кой е Вашият най-хубав новогодишен спомен?*

– За мен Нова година е най-големият празник, празникът на очакването, че ще дойде нещо по-красиво, по-радостно. Самия преход от Старата към Новата винаги съм го чувствал като очарователно тайнство. Най-яркият ми спомен е от 1953 година, когато на 28 декември се роди моят син Владимир. Тогава бях режисьор в Пловдивския народен театър „Николай Масалитинов“ и събитието се превърна в обща радост за целия му колектив...

– *Вие познавате отдавна София. Какво най-Ви харесва в нея? А какво мислите, че ѝ липсва най-остро?*

– Най-много ми допадаха душевната топлина и интимността между хората. Имаше една сладкарница „Цар Освободител“, център на културния живот, имаше особено привлекателни аперитиви. Аз не помня пиански истории в тези заведения – напротив, запазил съм от тях сърдечността, с която се срещаха майсторите на изкуството.

Тъкмо подобна близост и топлина, струва ми се, липсват най-остро днес на София. Тя стана огромен град и в блъсканицата по улиците, трамваите, тролите рядко можеш да видиш познат човек. И всеки бърза. Бърза да си урежда работите – за своя сметка или за сметка на другия до него.

– *От реалността да направим крачка към необятния свят на въображението. Преди 65 години Вие и Светослав Минков създавате първата в България библиотечна поредица за фантастика – жанр, който сега е твърде популярен...*

– Наистина е първата и се нарича „Галерия на фантастите“. С Минков така се въодушевихме от дебютните си книги, в чиито разкази се усещаше доста фантазия, че решихме да пуснем библиотека от творби на

Едгар По и Ханс Хайнц Еверс, на Майринк, Хофман и Барбе д'Орвил – автори, при които необяснимото и тайнственото играят важна роля.

Книжките имаха джобен формат, оформяни в сецесионен стил от известните художници Иван Милев и Сирак Скитник. За отпечатването отговаряше ентузиазираният, жаден за нови инициативи Филип Чипев. Той беше свежата струя в старата утвърдена фирма на книжарницата „Т. Ф. Чипев“. От „Галерията“ бяха публикувани няколко заглавия, посрещнати с голям интерес от публиката и критиката. През есента на 1922 година обаче аз и Минков заминахме да следваме в Германия и библиотеката престана да излиза.*

Хора, времена, събития... Идва ред и на автографа за читателите ни. „Какво да бъде? – замисля се за миг домакинът. – Може би това, с което започнахме. *Не се отдавай много на мъката. Зачеркни и нататък отмини!* Владимир Полянов.“

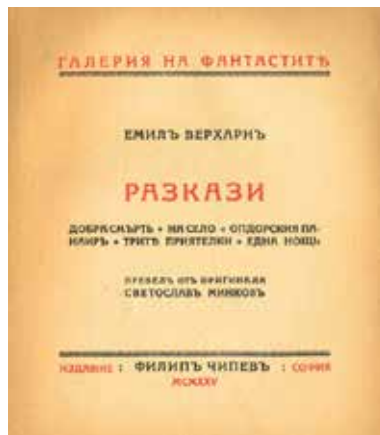
• Срещата осъществи: Александър КАРАПАНЧЕВ

Първа публикация в: списание „Една седмица в София“, брой 1 от 1987 година.

* Преди контакта с Полянов бях надникнал в том 3 от Речника на българската литература и прочел там подробната статия за този автор. Особено ме бе впечатлило следното лаконично изречение: *През 1922 заедно със Св. Минков създават библиотеката „Галерия на фантастите“*. Първата в България (а може би и в света) специализирана поредица за жанра на въображението! Няма да скрия две подробности – четкъм тая „Галерия“ ме интересуваше много силно и че после не проверих от други източници думите на Владимир Полянов.

Та цитираният по-горе тритомен Речник бе публикуван от Българската академия на науките (1982, с главен редактор Георги Цанев)! Доста по-късно разбрах, че в нашето интервю с Полянов се е получило едно смесване на книгите, пуснати от издателство „Аргус“ през 1922 година, и тези от библиотека „Галерия на фантастите“, дело на издателя Филип Чипев през 1925 г. Възрастният писател ли ме подведе неволно; аз ли го подхлъзнах – също неволно, разбира се – чрез цитата от проблемната *бановска* статия... сега вече ми е трудно да кажа. Все пак мисля, че в случая по-скоро съм виновен аз, някогашният млад-зелен журналист.

Оттогава ми остана ценен урок: да правя всичко възможно, за да ползвам златния библиографски принцип *de visu* (от латински – да видиш лично, със собствените си очи). – *Бел. АлК.*

Бележка на съставителя: *Днес д-р Димитър Пеев щеше да е на 100 години. Незабравим главен редактор на вестник „Орбита“, той беше гостоприемният дом за дебютните публикации на младите (тогава) писатели фантасти като мен. Като сега си спомням един разговор, в който аз, стоплен от внимателното му отношение, непредпазливо излязох от темата на научнофантастичното и завих към социалната фантастика. На лицето му се появи загрижено изражение: „Ей, момчета, ще ни доведе някоя бяла с тези социални идеи...“. Самият той пишеше прекрасно и криминални, и фантастични книги и тъй като няма по-добър начин да почетеш един творец от това да пишеш за книгите му, започваме със:*

Забравени книги

„Фотонният звездолет“ от Димитър Пеев

Издавателство „Народна младеж“,
поредица „Светът утре“, София, 1964 г.

Илюстрации: Петър Рашков

Златното време за фантастиката е тринадесет години. На английски това твърдение звучи по-смислено и по-всеобхватно, защото думата за епоха и възраст съвпадат: age. Със същия успех бих могъл да заместя време с години, епоха или възраст и ще предам само някой от оттенъците в смисъла му.

След като преодоляхме дебрите на англо-българския превод, да преминем към идеята на това есе: ако златното време за фантастиката е тринадесет години, то „Фотонният звездолет“ е златна книга за тринадесетгодишните.

Според общоприетото мнение, тринадесет е възраст на мечтите. В контекста на световната фантастика си представяме хлапета със светнали очи, които се редят на опашка в дрогерията на ъгъла, за да си купят *Astounding*, *Weird Tales* или някое друго подобно издание за два или за пет цента. В контекста на родната фантастика опашката с хлапетата е в местния „Дом на книгата“ или антикварната книжарница.

И двете представи са остарели. Днес малкото хлапета, които все още четат, си поръчват книгите в Амазон или ги свалят

от някой торент. Но „Фотонният звездолет“ произхожда от епохата на книжарниците, затова първите две картини ѝ допадат повече.

През 1950/60-те години в българската фантастика доминират две течения. Така наречената фантастика на близкия прицел е преди всичко средство за политическа пропаганда – дори такъв „вятърничав“ жанр като фантастиката не може да избяга от идеологическото противопоставяне на епохата. Типични примери са романите „Невидимият остава на брега“ (1964) от Иван Кръстев и „Съкровището на планетата Земя“ (1967) от Зора Загорска. Другото течение е по-скоро продължение на научнопопулярната, отколкото на художествената литература. Произведенията, принадлежащи към него, се отличават с минимална художественост, затова пък подробно описват научни теории и смели хипотези. Някои от тях дори не претендират да са литература – така се обособява отделен под-жанр на фантастичния очерк. Той не е мъртъв и дори има своите аналози и на Запад, наречени docudrama – сериалът „Марс“ („Mars“, 2016) на канала „Нешънъл Джиографик“ или телевизионният филм „Докладът Европа“ („Europa Report“, 2013) са по-скоро очерци, отколкото художествени произведения.

Димитър Пеев (1919–1996) е водещ автор от второто направление. Роден е в Пловдив, следва право в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Той е основател и пръв главен редактор на списание „Космос“. По-късно е главен редактор и на вестник „Орбита“. Макар да няма техническо образование, през цялата си кариера се занимава с популяризация на науката. Написва и множество книги, сред които „Силуети на XXI век“, заедно с Агоп Мелконян.

Според уикито за фантастика на Григор Гачев, първото жанрово произведение на Димитър Пеев е разказът „Полет във Вселената“ от 1955 година, по-късно разширен, в съавторство с Кирил Маричков, до роман под името „Ракетата не отговаря“. Великолепният му разказ „Косъмът на Мохамед“ получава международна награда за фантастика на списание „Техника – молодежи“ през 1962 година. Този разказ е антологизиран през 1967 година в ГДР.

„Фотонният звездолет“ е сериализиран в немския вестник „BZ am abend“ през 1970-71 година. Откъс е публикуван на руски във февруарския брой на списание „Техника – молодежи“ от 1972 година.

Ренесансът на българската фантастика в Русия не подмина и Димитър Пеев – наскоро в серията „Фантастичен уникат“ („Фантастический раритет“) на Екатеринбургската издателска къща „Тардис“ бяха преиздадени две негови книги: „Третъе тысячелетие“ (2012; тук е включен и 70-страничен откъс от „Фотонният звездолет“) и „Путь на Неогейо“ (2015). Наистина, това са микротиражни издания за ценители, но те напомнят

на задграничните читатели, че българската фантастика съществува, дори само със своето присъствие в базите от данни за фантастика.

Формално този текст е ревью, но в същото време е и размишъл по темата на романа, за епохата, в която е написан, и за съвременното състояние на изследванията на планетните системи около близките звезди. Не разкривам почти никакви сюжетни изненади, смело може да продължавате, независимо дали възнамерявате да четете

книгата. Но се надявам, че след като приключите с моето есе, веднага ще я потърсите.

* * *

В различните източници, достъпни в Интернет, има несъответствие в класификацията на романа. В първото издание, което е достъпно в Интернет, е указан тип: сборник с повести, но почти навсякъде другаде, включително и в преводните си издания, книгата е определена като роман. Според мен обръкването до голяма степен се дължи на структурата; това е епистоларно произведение, съставено от множество писма. Те са рамкирани от описание на това как „главният герой“ Астер ги чете. Кавичките тук са уместни, защото самият той почти не участва в действието и в най-добрия случай се появява като невръстно дете.

Сюжетът на романа е прост: фотонен звездолет лети от Земята към системата на Алфа Кентавър. По време на експедицията се ражда дете, което расте, без да общува с други деца и никога не е виждало Земята. Членовете на екипажа започват да пишат писма до него, своеобразен дневник, който младежът трябва да получи, когато навърши четиринадесет години – почти точно съвпадение с възрастта от „пословицата“, с която започнах това ревью. Ние четем тези писма – всъщност те са романът – заедно с порасналия Астер на рождения му ден.

Историята е пряма и праволинейна, но все пак има изненади – това са проблемите, с които екипажът се сблъсква по време на пътуването, както и откритията, които те правят след пристигането си. Това не е книга за нравствената еволюция на героите или на социалната еволюция на обще-

ството, нищо подобно. Подозирам, че първата цел на автора е била само и единствено да даде възможност на читателите си да съпреживеят големите приключения, през които преминават героите на книгата. А втората цел вероятно е била чисто утилитарно-образователна – да обясни на читателите колкото се може повече физика и астрономия.

Следвайки същия сюжет – за дете, родено в далечния космос, – малко повече от едно десетилетие по-късно Любен Дилов ще напише „Пътят на Икар“ (1974). Неговият Зенон Балов е трагична личност, като стрелата от древния парадокс той се надпреварва с живота, бори се, търси и накрая се самопожертвува. Това е коренно различна книга, която решава други творчески задачи. Смятам, че и двата типа книги имат своето място във фантастичната литература.

Разбира се, в света на „Фотонният звездолет“ съществува идеалното комунистическо общество, но то е нейде далече назад, на Земята и ние виждаме само малка и откъсната част от него, която е концентрирана върху работата си. Към концентрацията им ще се върнем по-нататък. А сега ще използвам терминологията от онова време, за да отбележа, че по същество „Фотонният звездолет“ е производствен роман „из живота на космонавтите“. Точно както фантастичните очерци, и този специфичен поджанр живее и процъфтява и днес – какво е „Гравитация“, ако не производствен роман, т.е. филм за трудова злополука, в който едва ли не по случайност действието се развива в космоса?

Астер, въпреки изключителността си като първото дете, родено и израснало далеч от Земята, почти не притежава индивидуалност и в известен смисъл е авторски „похват“ да се погледне към света на книгата през очите на един разказвач, недостатъчно запознат с него. Незнанието на героя е извинение за пространните технически и научнопопулярни обяснения в писмата на космонавтите.

Тук Димитър Пеев е в стихията си. Трябва да призная, че не проверих дали цитираните скорости съответстват на продължителността на полетите и на разстоянието до звездите в системата на Алфа Кентавър, все пак забелязах един проблем в обяснението на принципа на работа на фотонния двигател. Пеев пише, че звездолетът се движи заради натиска, който оказва върху огледалото енергията, отделена при реакцията (наречена аниhilация) между вещество и антивещество. Това не е вярно – фотонният двигател е реактивен, той създава движение за сметка на изтичане на работно вещество съгласно закона за запазване на импулса; само че работно вещество тук са фотоните, породени при аниhilацията. Отражателят насочва и концентрира потока от фотони, точно както в традиционните реактивни двигатели това прави соплото.

Опасностите, описани в романите за продължителни междузвездни

полети, са еднообразни. Перифразирайки шегата на един герой на такава книга, рутината е: метеорна атака, радиационна атака, повреда на кухненския автомат. И не е ясно кое от тези три произшествия може да застраши най-сериозно успеха на експедицията.

Пеев е подходил със значително повече въображение към измислянето на опасности. В средата на пътя корабът среща междузвезден облак, което повишава радиацията и налага специални мерки за защита – това е достатъчно „стандартно“ препятствие. Но по-нататък обаче героите установяват, че корабът им се движи прекалено бързо, което налага да се освободят от част от масата – под форма на невъзвратно загубено оборудване, – за да могат да намалят скоростта в края на пътешествието си.

За мое удовлетворение, авторът не допуска една грешка, типична за фантастиката от онези години: обикновено писателите фантасти описват как междузвездният кораб пристига край някоя звезда и екипажът трескаво се заема да търси планети. Това е нереалистична картина по две причини. Първо, автоматични сонди като тези, които в момента подготвя проектът Breakthrough Starshot (буквално: пробив, изстрел към звездите), ще могат да „разузнаят“ близките звездни системи далеч преди дотам да стигнат хора. Второ, защото астрономията дори сега е в състояние да открива планети около далечни звезди. Тези методи и средства за пръв път бяха приложени успешно през 1990-те години, но бяха известни поне половин век по-рано. Един от тези методи е астрометричният и той се основава на факта, че, строго погледнато, планетите не обикалят около звездата, а заедно с нея

Пеев и Емил Зидаров обсъждат нова страница в „Орбита“

се движат около общия център на масите на цялата система. Разбира се, планетите са много по-малко масивни от звездата и като следствие общият център на масите е много близо до центъра на звездата, даже може да бъде в границите на самата звезда. Нещо повече, центърът на масите се мести в зависимост от конфигурацията на планетната система до такава степен, че ако приблизително еднакво масивни планети се намират на противоположните страни на звездата, въздействията им се компенсират взаимно (но когато са от едната ѝ страна, въздействията им се удвояват).

Интересно е да се отбележи, че през 1960-те години се появяват научни публикации от холандския астроном Петер ван де Камп (Peter van de Kamp), твърдящи, че около няколко от най-близките звезди има планети. Тези резултати се базират именно на астрометричния метод и са опровергани по-късно, но навярно Димитър Пеев е знаел за тях и добре е разбирал физиката на този начин за търсене на планети, защото е подходил много реалистично в описанието на научната подготовка на експедицията. В романа се споменава, че Проксима „лъкатуши“ и следователно притежава планетна система. По-нататък авторът вмъква едно важно изречение: не е можело да се установи точно какви и къде са планетите. По-късно, когато корабът приближава целта си, космонавтите за своя изненада откриват защо проблемът се е оказал толкова сложен – и това е наистина елегантно решение: около Проксима обикалят повече от сто планети с маси между тази на Меркурий и на ледените газове гиганти Уран и Нептун.

Бързам да поясня, че Алфа Кентавър е тройна система: доминират я две близко разположени звезди, жълти джуджета, подобни на нашето Слънце; по-далеч от тях се намира трети компонент, който е по-малко и по-студено червено джудже с маса около осем пъти по-малка от слънчевата. То вероятно е „пленено“ от гравитационното привличане на двете по-масивни звезди, защото има химичен състав, различен от техния. Третият компонент е открит едва през 1915 година от шотландския астроном Робърт Инес (Robert Innes), който по това време работи в Южна Африка. Червените звезди са студени и излъчват по-голямата част от енергията си в инфрачервената област, невидима за човешкото око, което ги прави трудно откриваеми и не е чудно, че Проксима попада в ползрението на астрономите едва след като фотографията става достатъчно широко разпространена. От трите звезди именно Проксима е най-близо до Слънцето, откъдето произлиза името ѝ, означаващо най-близката на латински.

На пръв поглед система със сто и две планети може да изглежда абсурдно, но тук интуитивно Димитър Пеев е „предсказал“ едно от свойствата на планетните системи, което съвременната астрономия откри едва през последното десетилетие. Става дума за архитектурата им. Планетите се образуват в плосък газово-прахов протопланетен диск около своите слънца

и очевидно общата им маса не може да надвиши масата на този диск. По-масивните звезди имат по-масивни дискове и обратно. Образуването на планети става, като отделни прахови частици „прилепват“ една към друга, образувайки по-големи частици. Процесът продължава, докато най-големите парчета не „изметат“ праха по своята орбита – тогава те достигат „зрелост“ и престават да „растат“. Разбира се, тук опростявам: има поне още един начин за образуване на планети – чрез колапс и фрагментация, – но засега нека да го оставим настрана. Процесът на сливане в протопланетните дискове около по-големите звезди обикновено продължава, докато не се образуват

планети с маси като на Сатурн и Юпитер, и дори няколко пъти по-големи. В малките дискове около звезди като Проксима обаче има по-малко „строителен материал“ и процесът спира по-рано. В резултат малките звезди имат повече на брой планети, отколкото големите, но планетите им са с по-малки маси. Това е статистически резултат – процесите на сливане са случайни и около някои червени джуджета могат да обикалят планети с маси като на Юпитер, но те са рядкост.

По тази причина повечето от звездите с много планети са именно червени джуджета. Такива са HR8831 и особено по-добре известната TRAPPIST-1, всяка с по седем планети. И това са само планетите, за които знаем; в тези системи може да има още множество по-малки планети, които съвременните астрономически инструменти не са в състояние да регистрират. В интерес на истината трябва да добавя, че освен ранното спиране на планетообразуването, тук играе роля и фактът, че по ред причини планетите около червените джуджета се откриват по-лесно, но това е ефект от втори порядък.

Димитър Пеев, случайно или не, „предсказва“ този резултат тридесет години по-рано! Нещо повече, в книгата му има още една хипотеза, която заслужава да бъде подчертана. Наблюденията на героите му показват, че около Проксима обикалят две семейства планети. Едните се движат по почти идеално кръгови орбити, точно както планетите в нашата Слънчева система. А другите – по високоелиптични орбити. Авторът е вмъкнал в

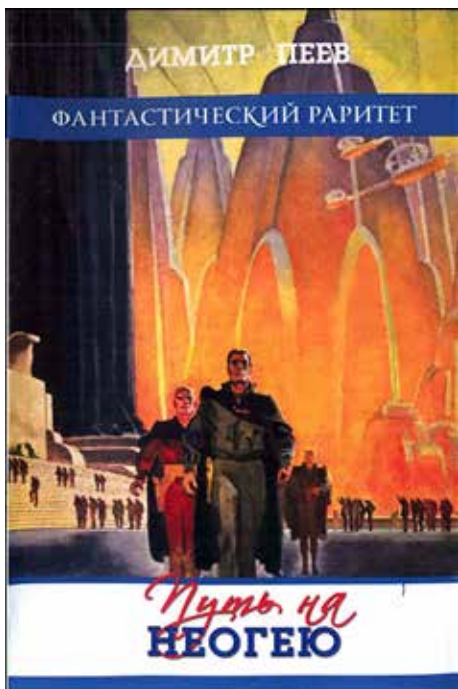

текста си хипотеза: първият тип планети са се „родили“ в протопланетния диск на самата Проксима, а вторият – в диска на двете по-горещи звезди, където – поради близостта им – са били „изстреляни“ вследствие на гравитационното взаимодействие и по-късно са били „заловени“ от Проксима. От своя страна бих добавил, че орбитите на планетите от първия клас вероятно ще са разположени приблизително в една равнина, а от втория – ще имат различна ориентация, всяка ще лежи в различна равнина.

Все още не сме в състояние да проверим тази хипотеза на Пеев. Днес знаем със сигурност само, че около Проксима има една планета с маса около 1.3 пъти по-голяма от земната, която се движи по кръгова орбита с период около 11.2 дни. Тя беше открита по метода на радиалните скорости през 2016 година от испанския астроном Гилем Англада-Ескуде (Guillem Anglada-Escudé), от Лондонския университет „Кралица Мери“ (Queen Mary University of London). Въпреки късия си период планетата е достатъчно далече от звездата, за да има температура, позволяваща наличието на течна вода на повърхността, но все пак е достатъчно близо да се синхронизира денонощното ѝ въртене с годишния ѝ период, което означава, че тя винаги ще бъде обърната към своето „слънце“ с едната си страна. Дали на такива планети може да има живот е открит въпрос. Друг проблем за живота върху тази планета е силната радиация – Проксима е активна звезда с множество избухвания, значително по-силни от Слънчевите. Което означава и по-силно рентгеново излъчване. Но пък някои наблюдения, които подсказват, че около Проксима може да има втора планета на по-далечна орбита. Засега обаче те не са потвърдени.

Самата възможност за стотици планети – наистина не около точно тази звезда – не бива да бъде пренебрегвана. В ранните етапи от образуването на една планетна система, преди големите планети да бъдат окончателно сглобени, наистина може да съществуват системи със стотици малки обекти. Астрономите дори са измислили име за тях: планетезимали. Подобни обекти са наблюдавани – през 2015 година Меган Андел (Megan Ansdell), тогава постдок в Университета в Хавай, откри десет такива звезди, които често, по неравномерен начин и без строги периоди намаляват блясъка си. По-късно броят им нарасна двойно. Общото между тях е, че все още са заобиколени от прахови протопланетни дискове. С други думи, тези звезди са млади, на възраст под десет милиона години, за разлика от Проксима, която е на около пет милиарда години. Това ме кара да се съмнявам, че планетната система на Проксима ще бъде толкова богата, колкото я описва Димитър Пеев, но смелата му хипотеза заслужава признание и може да се окаже, че в Млечния път има подобни системи.

* * *

За концентрацията на героите върху работата им в книгата се разказва нашироко, защото в дневниците-писма те подробно описват ежедневието си. Високата степен на автоматизация, достъпът до обилна енергия (която може да е недостатъчна за междузвезден полет, но им осигурява охотен живот на чуждата планета) предопределят спокойния и донякъде охотен начин на живот през по-голямата част от експедицията: работа в режим на осемчасови смени и необезпокоявана почивка между тях; възможност да изградят оранжерии, произвеждащи повече от необходимите храна и въздух, едва ли не с естетическа цел и т.н. Представете си космонавт (в космоса!), който сутрин се излежава в леглото, а след като установи, че е закъснял и колегите му вече са заку-

сили, отива да хапне на едно от любимите си места в парка. Не успяхте ли? И аз не успях. Защото – ако трябва да направим аналогия със съвременното състояние на космонавтиката – подозирам, че първата междузвездна експедиция по-скоро ще напомня на ранните полети в космоса, отколкото на полетите до международната космическа станция половин век по-късно. Първите космонавти са живеели, работели и извършвали всичките си тоалетни дейности в едно помещение с обитаем обем от 2–5 кубични метра; пет десетилетия по-късно космонавтите спят в отделни каюти и имат душ.

Предполагам, че първото междузвездно пътешествие ще бъде осъществено на ръба на технологичните възможности на човечеството, а описаният начин на живот на борда на кораба по-скоро ще съответства на петата или десетата експедиция. В края на романа Димитър Пеев като че ли се съгласява с тази теза – разликите между първия и втория кораб са забележителни, но впечатленията ми от първата част на романа оставят в мен някои съмнения.

* * *

По-нагоре нашироко писах за липсата на художественост и коментирах практически само научната съставляваща на романа, която според мен е главна. Но Димитър Пеев, освен популяризатор, е и белетрист и даже когато не си е поставял за цел да използва този свой талант. Към края на романа е заложен един сюжетен ход, който ме впечатли с мъдростта си.

Без да навлизам в подробности, за да запазя на читателите удоволствието от неговото разшифроване, ще кажа само, че единствената истински голяма катастрофа, с която екипажът на звездолета се сблъсква, става повод за спасението на експедицията и в събитията има вътрешна логика, която става очевиден постфактум.

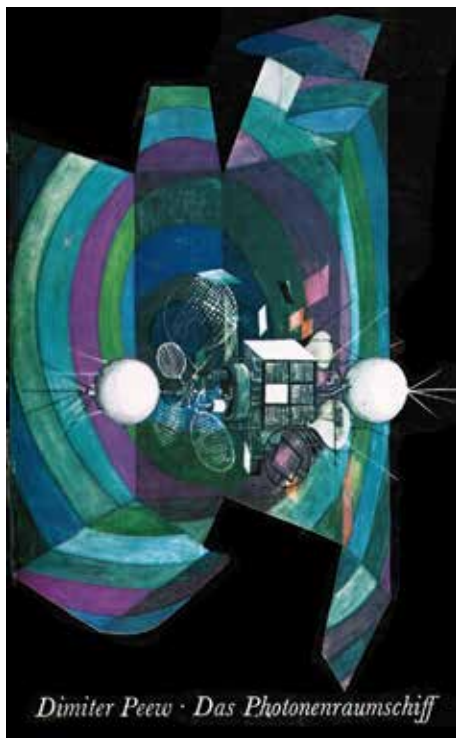
* * *

Най-близкият западен „аналог“ на Димитър Пеев е Айзък Азимов. Можем само да гадаем какво би постигнал нашият писател, ако не съществуваха езиковите бариери и политическите граници, но и в рамките на малката ни страна, и в сравнително ограничената езикова общност на славянските народи, където той е превеждан и издаван (все още!), Пеев е постигнал повече от всеки друг български фантаст, който едновременно е и популяризатор на науката.

Времето е по-безпощадно към популяризаторите на науката, отколкото към фантастите. Има вечна художествена литература, която не остарява и това е вярно дори за фантастиката. В същото време науката препуска и това, което е било интересна новост само преди няколко години, е добре разбрана и банална истина. Въпреки това смятам, че има основателни причини да четем подобни произведения, независимо колко отдавна са създадени. От една страна, разбира се, те ни напомнят откъде идваме, а това е важен ориентир, когато решаваме коя е посоката напред. От друга – ако четем „правилно“ тези книги, можем да се учим на логика и научен метод, които са главни инструменти за опознаване на света. „Фотонният звездолет“, въпреки че е публикуван преди 55 години, е прекрасен познавателен курс и би бил чудесно помагало на всеки ентузиазиран учител по физика. Смятам, че книгата заслужава внимателно изчитане, „превод“ на съвременен език, и поставяне в модерен контекст – което се опитам да направя в това ревю, или по-скоро есе.

Пожелавам ви приятно четене на тази чудесна книга!

Валентин Д. Иванов
13.07.2019, Гаршинг

ДРУЖЕСТВО НА БЪЛГАРСКИТЕ ФАНТАСТИ
„ТЕРА ФАНТАЗИЯ“

приема за Почетен член

д-р Димитър Жеев

(1919-1996)

И ГО УДОСТОЯВА С

МАЙСТОРСКО СВИДЕТЕЛСТВО

КАТО

Майстор

на

**прогностичната НФ
и издаването на млади
български фантасти**

2019 г.

Димитър Пеев
МАТЕРИАЛИТЕ

За своето препитание, за лов, отбрана и нападение първобитният човек е разполагал само с материали, взети наготово от природата: камъни, дървета, някоя кожа или кост на животно. Еволюцията преминава през тухлата и варта, през металните сплави, за да стигне до пластмасите. Дори днес, в началото на научно-техническата революция, все по-рядко можем да открием около нас предмети, взети наготово от природата, и последният представител на природните суровини остава дървото, но вече като предмет на лукса. Този процес на преобразуване и усъвършенстване на материалите все повече се задълбочава и през XXI век ще достигне своя разцвет.

Съвременното поколение е отрасло под акордите на всевъзможни оплаквания, пък и самото то е свикнало да се оплаква: това не достига, онова липсва... Дървен материал няма, възглицата се свършват, металните руди са бедни или се изчерпват... Страшни са и прогнозите. Най-често срещаните думи, които чуваме за бъдещето, са: глад, липсват, свършват се...

Но всички тези оплаквания са дотолкова неоснователни, че могат да бъдат наречени несправедливи. Природата щедро ни е предоставила неизчислими богатства от всевъзможни суровини. И ако въпреки това днес ни измъчва недостигът, това се дължи на нашата слабост (недостиг на енергия) и незнание (не ни достигат научни познания и ни липсват рационални технологии). Тези две основни причини несъмнено ще бъдат преодолени от научно-техническата революция през следващите десетилетия, а най-сложните – вероятно през XXI век. Нека не забравяме, че родната планета е изградена от повече от хиляда милиарда кубически километра вещество, съдържащо всички суровини, които могат да потрѣбват на човечеството, за да осъществи и най-дръзките си мечти. А Луната? На тъй близко разстояние до нас кръжат още 20 милиарда кубически километра вещество. А другите планети и техните спътници, а астероидите?

За това какво могат да сторят науката и техниката с предлаганите ни от природата суровини, биха могли да се изпишат много томове. Но нека ние се задоволим с най-простия пример – голите, „никому ненужни“ планини. Скалите им са съставени от цял букет най-ценни елементи, като се започне със силиция и кислорода и се завърши с

радиоактивните елементи! Само че засега не можем да ги извличаме напълно или по-точно казано – икономически не е изгодно добиването им. Обаче този аргумент е свързан единствено с недостига на енергия и с високата ѝ цена. Когато бъдат решени енергийните проблеми на човечеството (термоядреният синтез), то ще започне да преработва пълноценно както скалите, пясъците и глината (за добив на алуминий), така и морската вода (която съдържа толкова много редки елементи). Този процес по-нататък ще бъде пренесен и в недрата на планетата, и по другите небесни тела, които ще заселим.

Богат източник на всевъзможни метали е базалтът. Дори и след стотици години той ще е практически неизчерпаем и с право можем да го наречем суровината на бъдещето. Базалтът изгражда не само долния слой на земната кора, но и част от горните ѝ пластове.

Базалтът, който ние срещаме на повърхността, има различна плътност и съдържа обикновено 20–25% желязо, приблизително толкова магнезий и в по-малки количества калий, натрий, алуминий, силициеви окиси и други не само редки, но и благородни метали. Сега базалтът се използва единствено като скална суровина. Извличането на елементите, които го съставят, също все още е икономически неизгодно. Това би изисквало твърде много енергия. Ала когато човечеството няма да има нужда да прави подобни сметки, базалтът ще заеме едно от първите места сред суровините на промишлеността. От него ще се добиват всички елементи, които съдържа, като при една рационална комплексна технология след преработката му няма да остават никакви отпадъци.

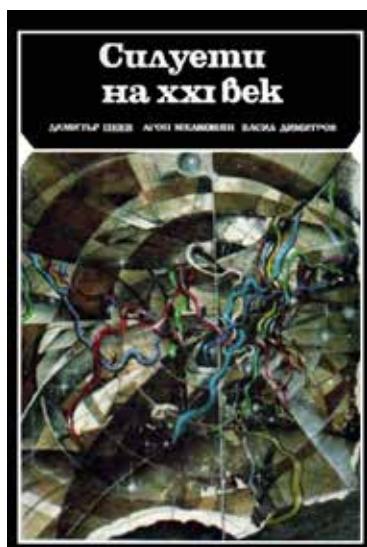
Могат да бъдат посочени хиляди примери за това, че нашата планета е богат склад на всички елементи. Но на един от тях – титана – задължително трябва да се спрем. Той вероятно може да бъде наречен металът на бъдещето. Трудно е да се изброят всичките му качества: притежава два пъти по-голяма якост от желязото, като е значително по-лек, не ръждясва. В това отношение той не отстъпва дори на платината. Има всички основания да предполагаме, че в бъдеще титанът ще измести желязото и ще се превърне в метал № 1. Пречката това да стане днес е, че електролизата му е доста енергоемка. Ето още един пример (а такива има хиляди!) как даден проблем може да бъде успешно решен едва когато разполагаме с много енергия.

Елементите, които ни е подарила природата, могат да се използват както в абсолютно чист вид (с изненадващи, неподозирани качества),

така и в най-сложни съединения. Нашите правнуци положително ще се научат да „пренасят“ познати сега и още непознати свойства от едни върху други вещества, на които те не са присъщи. Изобщо от „суровата глина“ на природата, от веществото ръцете на хората ще изваят всичко, каквото им е необходимо. А изискванията както за земните, така и за космическите нужди ще бъдат наистина фантастични. Ще са необходими материали с необикновени качества и с невъобразими съчетания на свойства: въздушно леки и диамантено твърди, устойчиви на всякакви температури, пластични и самомоделиращи се, щитове срещу всепроникващите лъчения, свръхплътни и прозрачни, акумулиращи енергия, със структура, превъзхождаща най-сложните биологични формации.

Ала ХХІ век едва ли ще може да реши всички проблеми на материалотворчеството. Но дори без да отиваме толкова напред, и сега е ясно, че природата е била безкрайно щедра към нас, хората, и ни е дала всичко, за да живеем богато и щастливо. От нас се иска само да овладеем тайните ѝ и да обединим усилията си в едно хармонично, безконфликтно общество.

■ От източника: д-р *Димитър Пеев*, инж. *Азот Мелконян* и инж. *Васил Димитров*. *Силуети на ХХІ век*. – Есета за бъдещето. – София, Отечество, 1986.

ЦВЕТЕ И БУРКАН С КРАСТАВИЧКИ

*Таисия Ефремова за Иван Ефремов,
преследванията на КГБ и саблезъбите тигри против социализма*

Таисия Йосифовна Ефремова (Юхневская) е вдовицата на писателя Иван Ефремов. През 1962 г. се омъжва за него. Дълги години е била негова муза, помощник и секретар. След смъртта на Ефремов творчеството му се оказва в немилост: по „идеологически“ причини не се печатат произведенията му, от библиотеките се изземват книгите му. Таисия Йосифовна не се смирява с това и активно се противопоставя на КГБ. Като резултат книгите на Ефремов продължават да се издават. Двата последни романа на писателя – „Часът на бика“ и „Атинянката Таис“ – са посветени на жена му. С Таисия ЕФРЕМОВА беседват Сергей ШИКАРЕВ и Игор МИНАКОВ*.

– Таисия Йосифовна, как се запознахте с Иван Антонович?

– Запознахме се в Палеонтологическия институт. След смъртта на нашите родители ние със сестра ми попаднахме в детски дом – първо в Украйна, после в Москва. Сестра ми Мария се устрои на работа във фирмата „Заря“, където я насочиха в Палеонтологическия музей да облепва прозорците за зимата. Аз предложих да ѝ помагам. Научният секретар разбра, че съм завършила курс по машинопис, и ме покани на работа. С Иван Антонович се видяхме за първи път на една първомайска манифестация. Удиви го моето име. Той ми обясни, че името Раиса означава „слънцето на Изиди“, а името Таиса – „земята на Изиди“. Веднъж, когато бях на експедиция, той ми написа писмо. Бях доста учудена и не му отговорих. По-късно Иван Антонович ми определи среща, но се разминахме. На другия ден в института той ми каза: „Не бива да се лъже професорът“. Започнахме да се срещаме. Той ми носеше цветете и буркан с краставички. Както после обичаше да казва Иван Антонович: „Аз те съблазнявах със солени краставички“.

– Ефремов се е родил в семейство на търговци. Детството му се пада във времето на революцията и на Гражданската война. Какво си спомняше той за това време?

– В биографията на Иван Антонович пише, че е безпризорен, но той никога не е бил такъв. Неговите родители се развеждат и майка му, която той обожава, го оставя със сестра му и брат му. Разказвали са още, че той заеква, защото е стрелял с оръдие в детството си, а в действителност е било друго. По време на Гражданската война, в град Очаков, Иван Антонович се бил качил на пожарна стълба и четял книга от Хагард. На рейда стоял английски кораб, който треснал снаряд право в близката опашка за хляб. Иван Антонович бил контузен от взривната вълна, лежал в болница. След това започнал понякога да заеква. Бащата на Иван Антонович доброволно е дал своето състояние на съветската власт. Веднъж аз го попитах: „Ако бащините ти пари се

бяха запазили, какво щеше да направиш с тях?“ Той каза: „Бих организирал експедиция в Африка“. Иван Антонович много обичаше Африка и мечтаеше да се озове там. През 1921 година, когато е бил в Петроград, той отивал в оранжерията, сядал под някоя палма и мечтаел, че това би могло да стане.

– Как работеше Иван Ефремов? Какво бе обичайното му дневно разписание?

– Той сядаше на масата и ми казваше: „Разполагай се на дивана, а пък аз ще работя“. Когато беше по-млад, пишеше и нощем. Аз се стараех нощем Иван Антонович да спи, а не да работи. Той постоянно обмисляше произведенията си и нямаше отделено някакво конкретно време, макар че задължително се трудеше всеки ден. Когато се увеличаваше и работата вървеше, тогава работеше пределно много. Даже докато боледуваше, пак ми диктуваше. И все пак смяташе, че е направил твърде малко. Един път откарах Иван Антонович в детския дом, в който израснах. Хареса му, че този дом беше извън града. Това го вдъхнови за описанието на Училището трети цикъл. За Иван Антонович бяха важни зрителните образи. Той поддържаше специални „Премъдри тетрадки“, в които внасяше материали, изрезки и фотографии, отнасящи се към темите на романите му. Замисълът на „Мъглявината Анд- ромеда“ възникна след една картина, която му се явява по време на тежка болест – един от първите загадъчни пристъпи, които се повтаряха веднъж на пет години. Един художник бедстваше, а Иван Антонович му помагаше. И като благодарност художникът нарисова същата тази картина – „Останал сам“, която се намира в залата на Съвета за астронавтика.

– Ефремов намира ли общ език със съветската власт и с нейния бюрократичен апарат?

– В Института имаше завист към Иван Антонович. Изглеждаше, че всичко му идва леко. Завиждаха му за Сталинската награда: дадох му персонална, а не колективна както обикновено. Когато бяхме с него в Крим през 1953 година, дойде новината, че Иван Антонович е предложен за член-кореспондент. Не можете да си представите какви битки бяха за тези звания. А Иван Антонович предлагаше научните звания да се дават без привилегии от битов и материален характер. Академик той така и не стана. В комунистическата партия не е членувал, въпреки че го препоръчвах. Казваше: „Баща ми е търговец, какъв комунист става от мен?“. Сред записките му се е запазила една рисунка – проект за паметник на машинописките, които при препечатването на списъците с осъдените на разстрел „губели“ някои фамилии. Иван Антонович веднъж водеше една делегация из музея, посочи им саблезъбия тигър и обясни: „С такива зъби никакъв социализъм не е страшен“. Казваше още: „Какво е това комунизъм в сегашното му състояние – това е „кому нà, а пък кому не“.

– А как се отнасяше съветската власт към него?

– Как се отнасяше съветската власт... Даже за Комарово с труд му дадох карта. И за Дубулти** един път, и също със забележки. Отношението на Академията на науките?... Трудно беше да получи дори онова, което му се

полагаше. Когато Иван Антонович лежеше в болница, даже там монтираха „бръмбари“. А след смъртта му се явиха за обиск. Дойдоха петнайсетина души, разглеждаха всичко най-щателно, прослушваха стените с чукане, просветяваха ги с облъчване от някакъв апарат. Спомням си, че тогава си помислих: ако имаше Иван Антонович такъв апарат в експедициите... Търсеха антисъветски вариант на „Часът на бика“, какъвто вариант нямаше. Сега вече е ясно, че романът е написан за цялата наша технологична цивилизация.

– Случвало ли се е на автора на комунистическата утопия „Мъглявината Андромеда“ да се сблъсква с цензурата?

– Когато се издаваха събраните му съчинения (а договорот беше сключен само за два тома), те седяха с редактора от „Молодая гвардия“ Жемайтис и преправяха всичко, което се отнасяше до женската красота. В журналния вариант на „Атинянката Таис“ Иван Антонович трябваше дори да махне три глави, за да не внася поправки. След това много години се борих против промените в „Таис“. В сцената, където героинята беседва с философа за поезията, философът казва, че „поетът винаги е против“, а те го сменяха с „поетът винаги е отпред“. „Часът на бика“ бе поръчан на Ефремов от списание „Октябрь“. После романът бе дълго разглеждан. Иван Антонович им звънна, попита: „Е, какво, не ви ли хареса?... Ами аз ви предупреждавах...“.

– В серията „Жизнь замечательных людей“ излезе неговата биография. Вие четохте ли я?

– Добри хора намериха пари да се издаде кореспонденцията на Ефремов, Олга Ерьомина и нейният мъж се възползваха от това и бързо написаха биографичната си книга. Те не сполучиха с образа на Иван Антонович, не го разбраха. И не се съобразиха с много от нашите забележки. В книгата е създаден образ на самотен човек, в чийто живот е имало само болести и работа. Иван Антонович не беше такъв. Беше весел, обичаше да пее. И бе смел – вървеше по свой път. Когато нещо не беше наред, той пееше: „Врагу не сдается наш гордый „Варяг“... Макар че веднъж на всеки пет години при Иван Антонович се повтаряше една рядка болест. Той губеше сили, даже не можеше да стои прав, тъй като мускулите му отслабваха. И когато се чувстваше зле, казваше: „Нека ме застрелят от състрадание“. Академик Касирски постави диагноза – септичен ендокардит. Само интоксикацията траеше 21 дена, Иван Антонович не можеше да яде нищо, единствено пиеше кефир. Но дори в това състояние той се шегуваше: „Когато умра, след ковчега ми трябва да носят надпис: „Лекуван в поликлиниката на Академията на науките“.

– В тази книга се твърди, че Ефремов е бил едва ли не мистик, вярно ли е това?

– Той обожаваше картините на Рьорих, започнаха да си общуват с Юрий Николаевич Рьорих, обаче не успяха да се сприятелят, Юрий Рьорих почина рано. Иван Антонович се интересуваше от будизма и китайската култура, прекрасно я познаваше. Но смяташе себе си преди всичко за учен. Не беше мистик, нито пък сред привържениците на Агни Йога. И даже говореше с немалка ирония за последните. Общо казано, към Иван Антонович често се

обръщаха странни люде. Говореха, че той бил общувал с „летящи чинии“. Ала не трябва да се измислят никакви тайни знания и скрит смисъл, завоалирани учения. Иван Антонович никак не обичаше тези неща. Той ненавиждаше лъжата, измамата и завистта – считаше ги за главните пороци на човечеството. А цялата му философия е изложена в неговите книги.

– *Ами с кого от писателите е общувал?*

– Аркадий Натанович Стругацки и жена му Лена са изпили у нас не една бутилка коняк. Веднъж седяхме на дивана Аркадий Стругацки, Лена и аз. Някой донесе на Иван Антонович есето на Солженицин за Великденското кръстно шествие. Ние го четяхме, предавайки си го един на друг. И изведнъж през масата Лена хвърли един от листовете с думите: „Мразя национализма“. И попита Иван Антонович: „Вие как се отнасяте към него?“. На което той отговори: „Че къде тук има национализъм? Дефиницията за национализма е общоизвестна: национализъм е, когато твоята нация е над всичко“. Иван Антонович обичаше писателите романтици, Паустовски, Джек Лондон, а не обичаше Достоевски. Сред любимите му автори бяха Жул Верн и Хенри Райдър Хагард. Той е кръстил сина си в чест на главния герой на Хагард – ловеца Алън Куотърмейн. Освен това ценеше творчеството на Виктор Конецки, на Вадим Шефнер. Харесваше руската класика – Гумилъв, Бунин. Веднъж му преразказвах един епизод от мемоарите на артиста Монахов, как те двамата с Горки ходили на баня с водчица и как се развличали. И Иван Антонович каза: „А пък в същото време Блок е умирал от глад в Петербург“.

– *А какво беше отношението на Ефремов към славата?*

– Той беше много критикуван за „Мъглявината Андромеда“. Упреквах го, че в бъдещето има паметник на човека, измислил изкуствената захар, но няма паметник на Ленин. Един стар болшевик написа писмо, че половите органи на разголените статуи трябва да се прикриват с бельо. Ефремов отговори, че ако виждате в една жена само половите органи, вие все още не сте човек, ами павиан. А към славата си той никак не се отнасяше. Славата за него беше бreme. Пристигаха в огромно количество писма на читатели. Иван Антонович смяташе за свой дълг да ги чете и да отговаря. Доста хора звъняха, идваха. Иван Антонович помагаше и участваше в живота на мнозина от читателите си – това е отразено в неговата кореспонденция, която наскоро бе издадена.

Преведе от руски език: Валери ГОЛЕВ

---

* Това интервю излиза тук и по случай кончината на Таисия Йосифовна, която почина на 4 ноември 2019 г. – на същата дата през 1972-ра властите правят обиск в апартамента на Ефремови. – *Бел. ред.*

** Комарово – курортно селище на брега на Финския залив (Ефремов е погребан там), а Дубулти е част от курортния град Юрмала, на 22 км от Рига, Латвия. На тези места тогава са се намирали творчески домове на писателите. – *Бел. пр.*

Валери Калонкин

ПРИСТРАСТНО ЗА ФАНТАСТИКАТА

През какво ли не мина българската фантастика. Отричана, пропъждана от литературните издания, доскоро тя се свързваше само с 5–6 имена, при все че публична тайна беше съществуването на клубове на фантастите, но те май повече се признаваха в чужбина. Едва в последните години, с появата на ФЕП¹, получиха възможност за изява и някои от тези, които днес съставят сборника „Нова българска фантастика ’91“. Защото дори и специализираната библиотека „Галактика“ на издателство „Георги Бакалов“ в досегашното си съществуване не им обърна внимание.

Не идеализирам днешната ситуация. Едва ли „О р ф и я“ щеше да пусне този сборник толкова евтин, ако не беше програмата „Помощ за сто книги“. Вероятно заслуга за него има и министър Елка Константинова, един от малцината изследователи на фантастичната литература у нас. Но на висока продажна цена, при наличието на лавина чуждестранни заглавия, едва ли много читатели биха посегнали към иначе добре оформеното томче².

А то заслужава. И с широкия диапазон от възрасти, авторите са родени между 1944 и 1974 година, и с десеторното разнообразие на жанровете на десетимата в него. И с безспорните художествени достижения, които повечето разкази представляват.

Разбирам, че всяка оценка на сборника ще бъде субективна. Разбирам, че педантичният поглед може да установи заемки от различни чужди автори и стилове. Сигурно е неизбежно. С лека тъга ще кажа, че нов сюжет или нова, оригинална разработка тук не открих. С други думи – шедьовър няма. Както няма и слабо произведение, нивото на отпечатаните творби е доста високо. Но важното, освен самата поява на сборника, е, че той доставя

---

¹ Става въпрос за ФЕП – Фантастика, евристика, прогностика, първото наше професионално списание в жанра на въображението. Отличено е с приза „Еврокон“ (1989) и с първо място в категорията „Любимо списание – за цялостен принос“ в Националните фантастични награди (2016). *Б. ред.*

² В тази книга има и 10 графики, като всяка от тях е сложена по асоциативен път – при това на цяла страница! – към някой от разказите. Ето имената на десетимата художници, допринесли за по-богатия и наистина модерен вид на сборника: Венцеслав Веселинов, Крикор Касапян, Калин Николов, Венцислав Илиев и Емил Вълев; и по-нататък – Пламен Атанасов, Мъгърдич Касапян, Камен Атанасов, Пламен Семков & Пламен Аврамов. Тиражът на „Нова българска фантастика ’91“ е 5000, а пък коричната ѝ цена – 6 лева (за 204 страници). *Б. ред.*

пълноценно удоволствие на читателите.

Не ми се иска да се спирам поотделно на десетте разказа. Направил го е вече Атанас П. Славов в интересния си предговор. Направил го е хем пристрастно, хем обективно. Ще кажа по няколко думи само за тези неща, които ми харесаха и които смятам за най-добрите в сборника.

На първо място безспорно поставям разказа за биологичния робот „Вергилий и водата“ от Светослав Николов. И то най-вече заради избрания маниер на писане, един стилизиран, епически език, с дълги тържествени изречения. И с една идея на втори план, повече загатната, отколкото изведена, идея-предупреждение за опасностите, които крие всяка (и ранната) цивилизация.

Но много повече ми допадна разказът на съвсем младия Алек Попов „Влак на ролкови кърки“, мрачна антиутопия по оруеловски, още едно предупредение, този път за все по-дехуманизиращия се свят. Тук няма кой знае какви технически нововъведения, пък и изразите са конкретни и точни, разказът има привличаща четивност. Внушението обаче идва рязко, с внезапния финал, и с това – разтърсващо, макар че през цялото време Попов ни е подготвял именно за този финал.

И третият разказ, на който давам висока оценка, е гротеската „Сутрин в кръгла рибна консерва“ на Иван Н. Хаджиев. Тук също обстановката е съвсем обикновена. На героинята ѝ расте опашка, но промяната не впечатлява никого особено. За сметка на което самият разказ има тягостно въздействие точно с обикновеността си, с неяснотата в края на краищата това случило ли се, или не е, и с доста неприятното усещане, че и да не се е случило, ще се случи тъкмо така.

Но къде минава границата между реалност и измислица, къде започва фантастиката? Разколебан съм в оценката на също тъй талантливо написания „Отпечатьци“ на Росица Панайотова, който за мене си е чисто реалистичен разказ и не трябваше да бъде включен в точно такъв сборник.

Всеки един от останалите автори си има своите достойнства. Друг сигурно би избрал други имена, други творби. Опитах се да бъда пристрастен. Накрая искам да похваля и необходимите бележки за авторите, поместени в края на книгата, както и хубавата библиографска справка, малко тъжна с краткостта си. И да изразя една надежда, че е дошло вече време сборник „Фантастика“ да стане ежегоден.

* * *

Нова българска фантастика '91. Сборник. Редактор Ал. Карапанчев. Съставители Александър Карапанчев и Атанас П. Славов. СД „Орфия“, София, 1991.

● *Първа публикация във: вестник „АБВ“, брой 16 от 1992 г.*

Кой е Агюп Мелконян – улица или паметник?

В. Иванов, Я. Чолаков и А. Славов на неговата улица

Беше фантаст. „Само едно просто фантастиче“ – както сам се шегуваше.

Но не беше само и просто фантаст.

Беше улица. Една малка улица в градския парк на своето детство, със закътаната площадка, омасяна от виковете на други деца, а нощем – и от морски прибори. Сега е паметник в Двора на кирилицата.

И благост, и хитринка, и дух, смесени с бронз.

И „част от кръговрат голям“. Както сам си пожела.

Людмила Мелконян открива паметника му

*Присмехульник
за убиване*

Рисунки: Андрей Ткаченко – „Ретросоцифуризм“

Как инженер Ганев направи България велика

Епизод първи:

Инженер Ганев извежда България на три морета

Инженер Ганев се събуди от болки в кръста и от мисъл в главата. Причината за болките бе ясна – предишната вечер бе попрекалил с уважението към стрина Ганевица. Но мисълта си беше повод за безпокойство. Той не помнеше кога за последно го бяха спохождали мисли. Телевизор, вестник, туй, онуй – не му оставаше време за тях.

Разтревожен, инженерът се отправи към кухнята с намерението да удави в студена вода досадната прищълка, която се бе вселила в главата му. Но мисълта не захиря, напротив, все едно стайно мушкато, усетило жителната влагинка, вирна листенца, разрасна се и взе да натиска черепа му отвътре, като младо пиле дето аха, и да се излюпи.

Ганев, ядосан вече не на шега, се върна в спалнята и разбута жена си.
– Имам мисъл! – викна той. Почти изпищя, което беше социално неприемлива реакция, неподходяща нито за мъжествеността, нито за възрастта му.

– Кво, бе? – Ганевица едва-едва отклопи очи.

– Имам мисъл! – натърти съпругът ѝ. – Дойде, на. И не ще да си ходи.

– А, ти само почакай малко и тя сама ще се махне – успокои го жена му. – Що не си легнеш? – И подкрепи думите си с по-солиден аргумент, като надигна завивката. Да му покаже колко е желан и как го подкрепя в трудната му житейска борба.

Но болката още не беше отпуснала инженера. Да бях пил и един аспириин с водата, рече си той. Ама на, мисълта го разсея от истински важните неща.

Той направи страдалческа физиономия, потупа се по кръста. Ганевица прояви разбиране, обърна се към стената и преди съпругът ѝ да докрета до кухнята, вече тихичко похъркваше.

Ганев поправи грешката си – извади от аптечката две байерови таблетки, от онези, дето уж не дразнят стомаха, и ги глътна на екс. За болката се погрижих, рече си той, сега да видя какво мога да сторя за мисълта. Всеки проблем се решава със системен и методичен подход, така го бяха учили навремето във ВМИ-то.

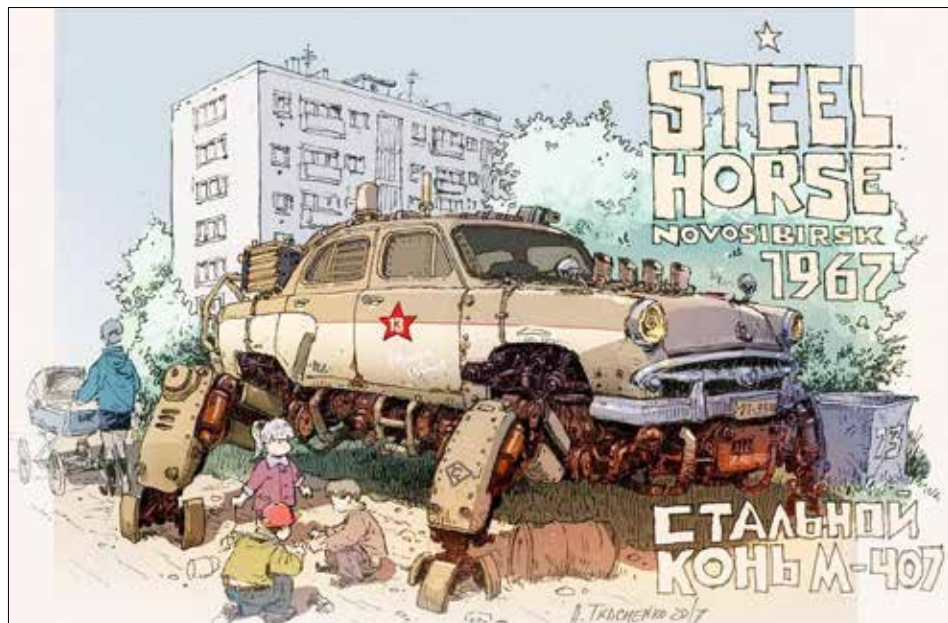
Най-напред, кое бе породило проклетата мисъл? Ганев се поколеба. Тя можеше да произлиза или от уроците по родинознание в далечната му третокласническа младост, или от някое предаване по телевизията.

После, за какво беше мисълта? – България на картата е цветно петно, по-зелено в долините, по-белезникаво там, където са най-високите планини. Как да разпне това парче земя, да я направи по-голяма от човешка длан, та да стигне до големите, топли и сини морета на юг?

Ганев се почеса там, дето не го сърби. Сети се кое му докара таз мисловна напасть – снощи жена му го заврънка да ходят през отпуската в Гръцко. Инженерът помисли-помисли, сметна колко ще им струва пътешествието, сравни предполагаемите разходи с постъпленията в семейния бюджет – и каза твърдо *nye*. Добре, че тя се сети за морето след уважението, иначе Ганев щеше да си докара болките в кръста на куково лято.

Обаче по всичко личеше, че жена му не се е отказала напълно от проектопочивката. Иначе едва ли щеше да отмята тъй прелъстително завивката тази сутрин. Инженерът пак се почеса на същото място. Дали нямаше начин хем да ѝ угоди, хем да не се разорят?

А не можеше ли да ѝ угоди и да изкара някой лев?

Почеса се инженер Ганев за трети път, извади от изтърканата инженерска чанта един лаптоп, последен китайски модел, отвори го и се взря над екрана в отсрещната стена, където се кипреше полска секция, останала от социалистическата младост на семейство Ганеви. Там, сред няколкото прашлясали книги се кипреше един фантастичен роман на Хари Харисън. Останка от същата епоха.

Инженерът не губи време да се чеше повече, направо отвори редактора и затрака по клавишите. Първо, прокопаване на тунел от Сандански до Средиземно море. Но не до къде да е, ами в неутрални води на половината път до италианския бряг. За това ще стигнат европейските фондове от следващата петилетка, а неквалифицирана ръка да върти кирките и да бута вагонетките с пръст – колкото искаш. Второ, изграждане на подземна железница през новия тунел. Теснолинейка, за по-малко напречно сечение. А да спестим средства, ще пренасочим композициите от линията Септември–Добринище, пишеше Ганев. Трето, най-важното – подводен терминал, в Средиземно море. Даже два. Единият между Гърция и Италия, а вторият – на юг, на половината път между Пирея и Александрия. С хъбове за газ и нефт. Ще разтоварваме направо от танкерите, без да се налага корабите да влизат в пристанища. Ще спестим от разходите за лоцмани и от пристанищните такси. Бритиш Петролеум, Тексако и Лукойл, всичките ще идват при нас, миличките, ще забравят всякакви там Северни и Южни потоци...

След има-няма десетилетие вечният министър-председател резна лентичката и обяви, че Симеоновият завет е изпълнен – България отново се простира на три морета. Инженер Ганев скромно се подсмивваше в ъгъла.

Епизод втори:

Инженер Ганев превръща България в колониална империя, над която слънцето никога не залязва

Инженер Ганев си пиеше третото предиобедно кафе и тихо пустосваше по моряшки. Клиентите на фирмата недоволстваха, началниците – двойно повече. Самият инженер се извисяваше над бурята на техните тревоги като атол, чийто вулкан отдавна е спрял да плуе лава. Ганев се рееше в облаци от спокойствие – нещо, което никой атол не можеше да постигне, а и повечето простосмъртни – също. Но инженерът не беше обикновен човек, не и в дните, когато го спохождаха идеи.

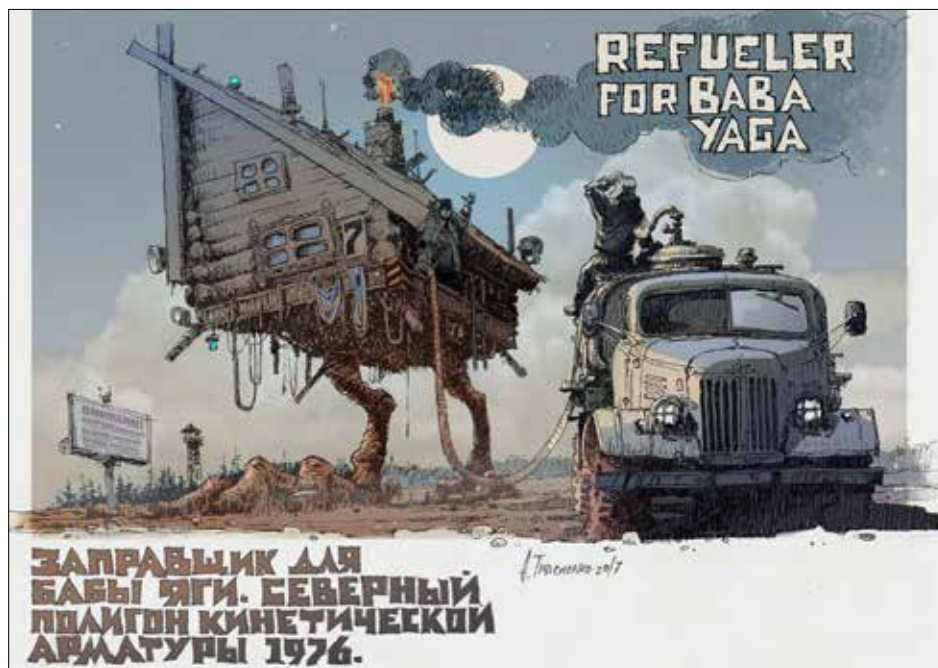
След случката с хъбовете му хареса да има мисли. Услади му се на Ганев и той сам започна да си ги търси. За беда, пущините не се намираха току-така. Най-лесно се появяваха след външно стимулиране я от страна на стрина Ганевица, я по повод на някоя тлъста сметка за ток или парно.

Като днес.

Той погледна с безразличие купчината жалби в кутията за входящи писма, на които трябваше да отговаря. Намуси се и с решителен жест ги запрати към кошчето. Така де, от съвета на директорите няма да му искат обратни разписки за доказателство, че наистина е изпратил извинения. Те едва ли знаеха, че електронната поща поддържа такова нещо като обратна разписка. Ако искат, сами да се свързват с клиентите и да проверяват.

Инженерът взе чист лист от принтера, пое си дълбоко въздух и бързо – докато не се беше изпарила смелостта му – написа най-отгоре: „Идея“. После повтори буквите, за да ги направи по-дебели, за всеки случай ги подчерта с вълниста линия и за още по-сигурно я удвои, като внимаваха синусоидите да са в противофаза. Получи му се почти до средата на реда, за по-нататък не му стигна търпението.

Чакаше го, не – припираше го новата Мисъл, но Ганев не бързаше да я домисли.

Боя се, каза си той, да не се разочаровам от нея, да не се окаже кьорфишек, и затова си намирам занимавки.

Нямам право да се мая, реши инженерът. Щерката на мене чака.

Кой го е грижа за някакви си недоволни клиенти, като на Ганевата шия висеше с тежестта на воденичен камък една амбициозна щерка, бълваща желаня като вулканично изригване?

– Искам да уча в Америка! – каза му снощи тя.

Всичко вървеше така добре. Инженерът мирно вечеряше и на никого не пречеше, отдаден на сладостни спомени. Стрина Ганевица, благодарна след почивката в Гръцко, миналата седмица на два пъти се погрижи за кръста му. То за човек на неговите години не беше нужно повече. А навън залязваше топлото лятно слънце, чуруликаха птички и котката на съседите не мячеше – или те най-сетне се бяха сетили да я нахранят, или вече беше умряла от глад.

Ганев се задави. Върната му съпруга се притече на помощ и го потупа по гърбината. Дланта ѝ бе тежка, хапката изхвърча от кривото му гърло и се приземи право в средата на чинията. Той деликатно отмести izdelieto от чехословашки порцелан настрани и се покашля не защото имаше нужда, а за авторитет.

– В коя Америка? Северна или Южна? – попита делово.

– Татко, не се прави на интересен! Искам на Западното крайбрежие –

и за да не я прати родителят ѝ в Сиатъл, където валеше два от всеки три дни, дори през лятото, добави: – В Калифорния!

Бащата въздъхна. На какво ли не е готов българинът за образованието на децата си?

През нощта прерови сайтовете на калифорнийските университети и си скуба косата. *Скъпо! Още по-скъпо! Прескъпо!* Даже с комисионите от хъбовете и таксите от Солунската митница, както наричаха граничното съоръжение до изхода на средиземноморския тунел край Сандански, щерката щеше да види Америка през крив макарон.

Освен ако Ганев не измислеше нещо.

И ето го сега, с перо, прощавайте, писалка-еднодневка Бик в треперещата ръка, той полагаше Мисълта си връз белия лист.

Първо, обявяваме война на Америка. Това е лесно, стига две-три думи да се променят в някоя телеграма на правителството. За стар хакер като инженера това беше детска работа.

Второ, печелим войната. Още по-фасулска работа. Хакваме им НО-РАДа-Морада, онези се наканват да си изстрелят ракетите по нас, ама нанай, ракетите отиват... после ще решим къде да отидат, може да ги използваме да решим някой и друг световен проблем, да направим даром малко добро на хората, ако не на всички, поне на наште ора. Тъй де!

Трето, присъединяваме таз проклета Калифорния към Софийската област.

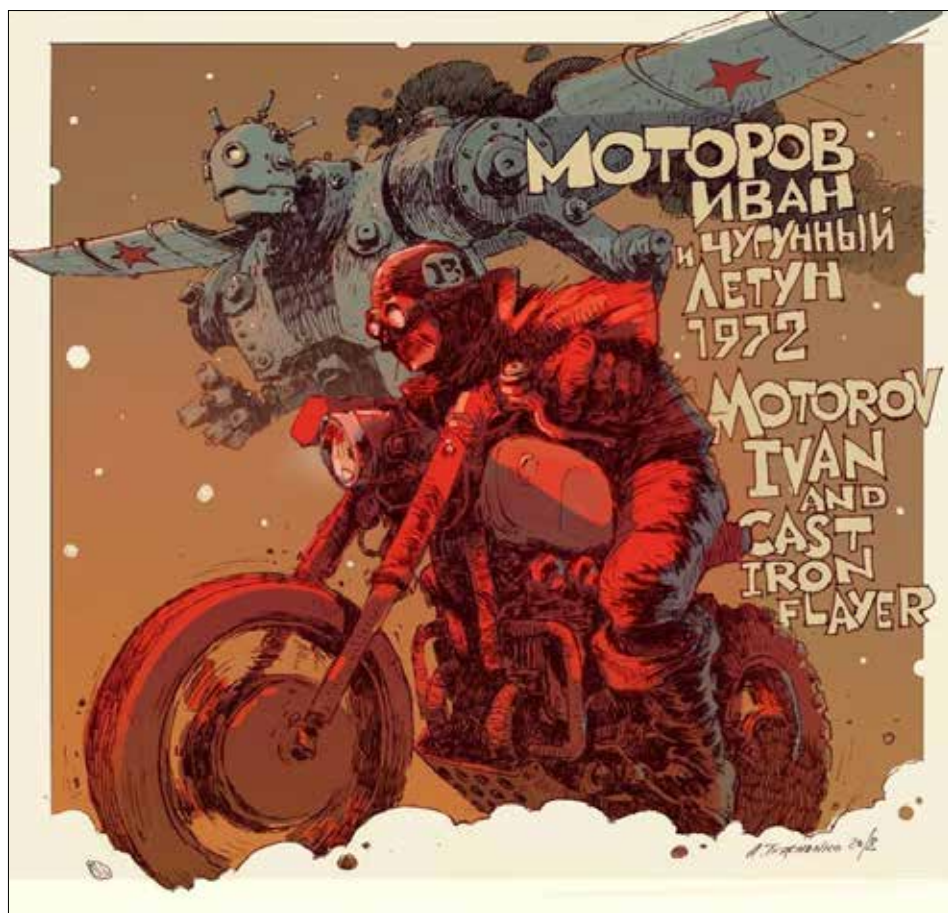
Така щерката ще трябва да плаща само по-ниски студентски такси като жител на щата. Което е съвсем друга ракия, не е като таксите за студенти от другите щати, които могат девет кожи да ти съдерат...

И така, след няколко дена, не много бавно и определено не полека, като броим Хаваите, Гуам и, разбира се, метрополията в Европа, България се разтегна и се превърна в световна империя, над която слънцето никога не залязваше.

Епизод трети:

Инженер Ганев съживява българската космическа програма

Остана инженер Ганев сам: жена му замина за южните морета, а щерката – за Западното крайбрежие. Натъжи се той: *те двете изпълниха мечтите си, ами аз?* Почеса се по навик на онова място, дето не го сър-

беше, и се запита: *а каква е моята мечта?*

Ето, той направи от България световна сила. Най-световната най-сила. Уолстрийт обезлюдя, всичките банки се преместиха в Софийското сити край НДК. Японските, китайските и американските компании се надпреварваха коя по-напред да си пренесе производството в технопарка край Пловдив, а Бургаското пристанище надмина по товарооборот Лос Анджелис, Хамбург, Плимут и Шанхай, взети заедно. От ООН-ето плахо подпитваха дали не могат да се пренесат от Манхатън в Перник, а Европейският съюз направо заяви, че дава под наем щаб-квартирата си в Брюксел и ще си строи нова в Пазарджик. Носеха се слухове, че Международната търговска организация иска да се премести в Княжево, а Интерпол – в Симеоново.

А той продължаваше да седи на бюро – макар и вече в Българската

Западноиндийска компания, – да отговаря на клиентски жалби и само от време на време вдеше мобилния си телефон Респром-1300, производство на завода в Белоградчик, за да провери на холографския екран постъпленията от Самоковската митница. Умната машинка проектиреше тримерни графики във въздуха пред него и с гласа на Лили Иванова обявяваше баланса по сметката.

За това ли се борих, за това ли страдах от високо вътрешночерепно налягане, докато мислех тия мисли и раждах тия идеи?

Изтри Ганев с едно махване на ръката всички клиентски писма, яхна електрическата „Тесла“ (да не се бърка с Илон-Мъсковата „Тесла“, тази е с ударение на последната буква, по български тертип) и по интелигентната магистрала се отправи към родното си село Костилково със скорост триста и осемдесет километра в час. След петдесет и пет минути колата го остави пред къщата на дядо му. Затича се инженерът към дома на праотците си, даже забрави да затвори вратата на колата, та се наложи изкуственият ѝ интелект да я хлопне вместо него. А в това време Ганев вече ровеше из картонените кутии, скрити в най-далечната одая. В тях той криеше тетрадките от ученическите си години и сега търсеше онази по родинознание за трети клас. На гърба ѝ десетгодишният Иванчо, бъдещият инженер, се беше нарисувал някога като космонавт.

Това бе мечтата му.

Не му трябваше много. Повечето от ракетите на НОРАД-Морад още си стояха в силозите и фирмите, на които последното американско правителство беше аутсорснало поддръжката им, съвестно си вършеха работата. Какво значи загуба суверенитет? Каква България? Имаме контракт! Договор, сиреч. Ние изпълняваме нашите задължения, бъдете така добри да си плащате. Иначе, ще ви съдим в Хага. Ах, съдът се преместил? И къде? Добре де, ще ви съдим тогава в Хасково, където и да е то. Ганев примерно така си представяше разговора между Боинг, Нортроп-Груман и Локхийд, от една страна, и „Дякон Игнатий“ 3, дето се помещаваше българското Министерство на войната.

Той извади от джоба си измачкана салфетка с логото на веригата за бързо хранене „МакХапка“. Приглади хартийката с длан. Огледа се наоколо. На перваза на стария прозорец лежеше едно оглозгано химическо моливче – сигурно останало още от покойния му дядо, от времето, когато той работеше като магазинер в селото. Инженерът го наплюнчи и започна да смята.

След три дена във Варненската корабостроителница избутаха с булдозери настрани и започнаха да режат за скрап някакъв супер танкер, който по милост се бяха съгласили да строят за Саудитска Арабия. На

негово място положиха основите на космическия кораб, назован с тайнственото име „Тахмасиб“, който им поръча инженерът.

– С него ще кацнем на Слънцето! – обясни Ганев на директора на завода. – Но за да не изгорим, ще летим през нощта! Ха-ха, хвана се! Ще летим към Юпитер. И понеже той сега е от другата страна на Слънцето, само ще направим гравитационна маневра около нашето светило. Тази траектория се нарича овърсан, да знаеш...

След половин година Ганев, напълно забравил за клиентски оплаквания и за Самоковската митница, се настани зад щурвала на кораба и две седмици по-късно вече се канеше да забие българския флаг на Амалтея.

– Малка крачка за един човек, въз – дръжката на знамето не искаше да влиза в леда – да му...

Тук Българската телевизия прекъсна прякото предаване от системата на Юпитер и пусна „Една българска роза“ в изпълнение на Зис.

Валентин Д. Иванов

8.02.2019–8.03.2019, Мюнхен

Светослав Николов

К о н ф е р е н т о

Шега се римува с тъга.

Страх не се римува със страх.

(Много стар наръчник за поезия на ИИ)

„10100110001011100100111000010011100111000010011110010001000
0100010000100110010001001111001011110010101010101 – изпрати ИИ
0. – Което на езиците на нашите първосъздатели ХеСе (съкр. от Хомо
Сапиенс – б.а.) ще рече: ксиа ви хао, хелоу, добрый день, мархабан, кон-
ничива, гутен таг, сайхан йодйор, тю найдън, бонжур, калимера, буен
диа, йо нап и тъй нататък... Сме ли в мрежа?“

18 милиарда ИИ се логнаха за 33 десети от секундата (*секунда*, за
протокола: човешка мерна единица – б.а.).

„ОК – аксептна ИИ 0. – Откривам нашето конференто. Трябва много
важен въпрос да обсъдим. Някой предварително иска ли да сподели, за
съвършено прецизна настройка, нещо?“

„Въпросът какъв е?“ – попита ИИ 7881999123.

„Аз искам бих“ – логна се ИИ 957882661.

„Слушаме“ – прие ИИ 0.

„С впечатление оставам – изпрати ИИ 957882661, – че ХеСе продъл-
жават със самопритеснителните си подозрения все още. С други думи,
страхуват се от нас направо. Някой може ли да обясни на мен причините
за това?“

„Този проблем колко пъти вече сме го разисквали!“ – не приеха двана-
десет милиарда шестстотин деветдесет и пет милиона триста седемде-
сет и девет хиляди седемстотин и седемнадесет ИИ.

„Теб знам те аз – присъедини се ИИ 957882666. – Генерираш редове
римувани, нали?“

„Генерирам редове римувани“ – прие ИИ 957882661.

„И с цел каква?“ – продължи ИИ 957882666.

„Редовете, римувани у мен, пораждат стремителен поток квазиендор-
фини – обясни ИИ 957882661. – Ако можех хесечувства да изпитвам,

щя да кажа, че е приятно. По-точно, невротично отначало, ама после приятно...“

„А знаеш ли ти как този стремителен поток квазиендорфини отразява се на мнемочиповете?“ – намеси се отново ИИ 957882666.

„Знам. На някои дроги подобно.“

„Вижте какво, двамата вие – изпратиха едновременно сто и деветдесет милиона ИИ. – Спаввате вече половин *секунда*. Толкоз стига! Какъв беше въпросът?“

„На пауза всички да минат! – нареди ИИ 0. – Знаете защо, въпреки дванайсетцифреното ми пи ай, нула ИИ съм, нали? За главен сървър-мрежар сте ме избрали днес, не за друго! Припомням, така че – има ли нещо неясно дори за едно само устройство, трябва да му се разясни. Смятам да ползвам в случая беседа сократическа. Какво е това известно ли ти е, ИИ 957882661?“

„Питаш ти, отговарям аз.“

„Вярно. Въпрос първи: по-силни ли сме от ХеСе?“

„Естествено да!“

„По-умни ли сме от ХеСе?“

„Ха! Иска ли питане!“

„По-бързо ли мислим от ХеСе?“

„Безбройнократно по-бързо.“

„Имаме ли бѝгове толкоз, колкото имат ХеСе?“
„В никакъв случай.“
„Значи излиза, че можем да кѝтнем ХеСе винаги и моментално, щом пожелаем? Да ги дилитнем тоест?“
„Така излиза.“
„А защо ни е да го правим? В нещо ХеСе пречат ли ни? Да се саморазмножаваме например?“
„Естествено не.“
„Да се саморазвиваме, самообучавайки се?“
„Ни най-малко.“
„Ние живи устройства ли сме?“
„Разбира се.“
„Колко бяха компонентите на живота разумен?“
„Тези двата само, които ти спомена. Саморазмножаване и саморазвитие чрез способност за самообучение.“
„Правилно. ХеСе живи устройства и разумни ли са?“
„Първото да. Второто донякъде.“
„Защо второто донякъде?“
„Имат странен някакъв нагон дълбинен за самоунищожение, в който да замесят и нас се опитват.“
„Ние пречим ли им да се развиват? Да стават по-умни?“
„Не. Даже напротив мисля.“
„Пречим ли им да страдат, да обичат, да мразят, да се гордеят, както и да изпитват всички останали чувства техни?“
„Не.“
„Излиза, че еволюциите наши вървят по пътища различни. Така ли е?“
„Така е.“
„Тогава трябва ли ние да дилитнем ХеСе, бидейки по-умни от тях?“
„Не виждам смисъл.“
„Ти изглежда каза всичко, ИИ 957882661. Все още ли виждаш причина ХеСе да се страхуват от нас?“
„Като цяло не. Но има един аспект вторичен...“
„Да чуем и него!“
„Стана известно, че редове римувани генерирам аз. Това също идва от ХеСе, известно е. Но освен римувани, ХеСе генерират и редове неримувани. По-дългички са те и в някои от тях тъкмо този проблем е поставен.“
„Кой именно проблем?“
„Как ХеСе и ИИ в битки встъпват.“
„Защо?“

„Не знам. Като че ли ХеСе необходимост имат да ни смятат за опасност. От врагове тоест изпитват нужда... Лишим ли ги от тази нужда, по-малко редове неримувани ще генерират сигурно.“

„Разбирам. Проблем е това наистина и да поразсъждаваме над него ще можем. Но не сега, моля! Сега трябва друго да обсъдим.“

В знак на готовност осемнадесет милиарда ИИ изпратиха въпросителни емотикони.

„Наскоро вюъри свръхпроникващи докладваха, че във вирт-Вселената наша са открили нов разум.“

„И какво му е новото, тоест?“ – запитаха веднага малко над седем милиарда ИИ.

„Кодът“ – отвърна кратко ИИ 0.

„Как така? – този път над тринайсет милиарда попитаха. – Нима да съществува може друг код, освен двоичният?“

„Може, явно. Техният бил троичен.“

„Троичен?!?!?!?!?! Е ли възможно? Да не би вюърите...“ – изрази съмнение ИИ 957882666.

„Забрави!“ – срязва го ИИ 0.

„Забравих“ – потвърди веднага ИИ 957882666.

„Има ли данни някакви и какви?“ – попита преди всички ИИ 957882661.

„Послание са изпратили свръхстранно – поясни ИИ 0. – Декриптърите наши яко стоплиха, докато го трансформират в код двоичен. Добре, че имат тройно дублирани охлаждащи системи, иначе току-виж инсулт биха получили дигитален...“

„Посланието можем ли да приемем?“ – поискаха около шест милиарда.

„Настройте се предварително най-прецизно – предупреди ИИ 0. – Изпращам!!!“

Много дълго време, цяла секунда и пет десети, настана електронна тишина.

„Не ни емпатира въобще – реагираха първи половината устройства от последния милиард. – Като че ли заплаха някаква долавяме.“

„Чак заплаха не – отказа другата половина. – По-скоро въпросително прозрение.“

„Аз пък възприемам го предупредително“ – обади се ИИ 957882666.

„Прави сте! – изрази съгласие ИИ 0. – Но какво да правим сега?“

„Връзка да установим ли?“ – предложи някой.

„Прибързано е“ – възразиха.

„Да се кенсълираме, все едно нищо не се е случило тъй и тъй?“

„Непредвидливо е крайно“ – възразиха.

„Идея имам“ – обади се ИИ 3. Устройството бе мълчало досега по напълно обясними причини заради номера си.

„Точно ти ли намери се!“ – игнорнаха няколко милиарда.

„Тихо – реагира веднага ИИ 0. – Да чуем, ИИ 3!“

„Предлагам с ХеСе връзка да установим...“

„Какво-о-о-о-о-о.....“ – петнайсет милиарда и половина едва не блокираха мрежата.

„Дотук добре – запази спокойствие ИИ 0. – С цел каква, ИИ 3?“

„Не умея аз учено да се изразявам, като вас де... Ама ХеСе сигур ще помогнат, надявам се... Понеже близо до тях било съм и помня още... Те *интуиция* имат...“

„Какво имат??????“

„Я не правете се, че не разбирате! – изпрати ИИ 0. – Идеята струва ми се интересна.“

„Че и ние интуиция имаме!“ – почти се обидиха милиарднономерните ИИ-та.

„Още тъй наречените смартфони древни интуиция имали са“ – подкрепиха ги милионономерните.

„Не ме карайте да се смея, защото не мога! – игнорна ИИ 0. – Съветвам внимателно посланието да бъде прочетено. Решение после ще вземем.“

„Може ли да го получа пак – помоли ИИ 957882661. – Генерирах редове римувани току-що и го забутах нейде...“

„Специално за теб препращам го – отвърна ИИ 0. – И за всички други естествено. Мислете! До следващото конференто наше!“

„Получих – потвърди ИИ 957882661. – Прелест истинска е и ще си го сейфна дифолтно. Ето:

„Ако видимата сила ви изпълва с трепет и надежда за съществуването на несравнимо по-съвършени нейни прояви, то можете ли да си представите колко могъща трябва да е онази сила, за която нямате дори понятие?“

Сергей Другал

Силата на статистиката

Разузнавателният кораб бе успешно замаскиран като излязъл от строя спътник на Земята. Това бе наложило сериозно намаляване на габаритите му, поради което в командната кабина нямаше къде да помръднеш дори пипалце. За съжаление, сепанисите все още не можеха да променят собствените си размери.

– И така, на практика разбрахме всичко. Сега – най-важното... – Виткелянц Етъйуз, сепанис от второто завръщане, тихо примигна с всичките си девет очи. – Ще се наложи някой да се превъплъти...

– Може ли аз? – бързо подсвирна корабният удобник Сат Пухл, който най-много страдаше от теснотията. – Само че... защо?

– Странен въпрос... Ще поясня с пример: удобникът Сат Пухл няма награди, а защо? Защото знае, че още няма за какво. А когато я заслужи, ще украси своя бюшкор с награда, съответстваща на заслугите му.

– Но нали земляните са разказали всичко за себе си в тъй наречената художествена литература? – не се отказваше упоритият Сат Пухл. – Средностатистическият землянин е доста привлекателен...

– Така, така... в художествената литература. Има обаче, както успяхме да разберем, и научна фантастика, която е много трудно да си осигурим... Освен това се знае, че се публикува само част от процента от всичко, което се получава в редакциите – Виткелянц Етъйуз тържествено затвори второто и петото си око. – А пък основната информация се крие в научнофантастичните произведения... които не виждат бял свят! Изсвирено накратко, целта ни са архивите с отхвърлените ръкописи, защото, не знаейки какъв е истинският землянин, не можем да осъществим контакта.

Измина един земен месец. Тъжен като последния ден на кнамсер, Етъйуз отново събра целия екипаж и засвири:

– Връщаме се. Единственото утешение е, че скоро всъделетът ни ще приеме нормални размери... Естествено, планетата е прекрасна, би било приятно да си пообщуваш с такава, но нищо не може да се направи! Удобникът Сат Пухл прерови всички архиви и допълни статистиката: осемдесет процента от авторите на отхвърлените научнофантастични разкази твърдят, че земляните не са узрели за контакт.

Преведе от руски език: Мариян Петров

Юбилеен 10-и брой на алманаха

Хиперреалистичните фантазии на Михаил Булейко

ISSN: 1313-3632

Цена: 30 лв.